Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE-FIRENZE
RACCOLTA NENCINI
D
1
5

Ex Libris Joannis Nencini
1872.

CAII PLINII
SECUNDI
HISTORIA NATURALIS.
TOMUS V.

CAII PLINII

SECUNDI

HISTORIÆ NATURALIS

LIBRI XXXVII.

Quos recenſuit & Notis illuſtravit

GABRIEL BROTIER.

TOMUS V.

PARISIIS.

Typis J. BARBOU, viâ Mathurinenſium.

MDCCLXXIX.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS
HISTORIÆ
LIBER XXVI.

Medicinæ ex herbis per genera morborum.

I. 1. SENSIT & facies hominum novos, omnique ævo priore incognitos, non Italiæ modò, verùm etiam univerſæ propè Europæ, morbos : tunc quoque non totâ Italiâ, nec per Illyricum Galliaſve aut Hiſpanias magnopere vagatos, aut alibi, quàm Romæ, circáque : ſine dolore quidem illos, ac ſine pernicie vitæ, ſed tantâ fœditate, ut quæcumque mors præferenda eſſet.

II. Graviſſimum ex his lichenas appellavere Græco nomine : Latinè, quoniam a mento fere oriebatur, joculari primùm laſciviâ, (ut eſt procax natura multorum

in alienis miſeriis,) mox & uſurpato vocabulo, mentagram: occupantem in multis totos utique vultus, oculis tantùm immunibus, deſcendentem verò & in colla pectuſque ac manus, fœdo cutis furfure.

III. Non fuerat hæc lues apud majores patreſque noſtros. Et primùm Tiberii Claudii Cæſaris principatu medio irrepsit in Italiam, quodam Peruſino equite Romano, quæſtorio ſcribâ, cùm in Aſiâ apparuiſſet, inde contagionem ejus importante. Nec ſenſere id malum feminæ, aut ſervitia, plebeſque humilis, aut media: ſed proceres veloci transitu oſculi maximè: fœdiore multorum, qui perpeti medicinam toleraverant, cicatrice, quàm morbo. Cauſticis namque curabatur: ni uſque in oſſa corpus exuſtum eſſet, rebellante tædio. Adveneruntque ex Ægypto genitrice talium vitiorum medici, hanc ſolam operam adferentes, magnâ ſuâ prædâ. Siquidem certum eſt, Manilium Cornutum e prætoriis legatum Aquitanicæ provinciæ, H-S. CC. elocaſſe in eo morbo curandum ſeſe. Acciditque ſæpius, ut nova contrà genera morborum gregatim ſentirentur. Quo mirabilius quid poteſt reperiri? aliqua gigni repentè vitia terrarum in parte certâ, membriſque hominum certis, vel ætatibus, aut etiam fortunis, tamquam malo eligente, hæc in pueris graſ-

ſari, illa in adultis: hæc proceres ſentire, illa pauperes.

IV. L. Paullo, Q. Marcio cenſoribus, primùm in Italiam carbunculum veniſſe, Annalibus conſcriptum eſt, peculiare Narbonenſis provinciæ malum: quo duo conſulares obiere condentibus hæc nobis eodem anno, Julius Rufus, & Q. Lecanius Baſſus, ille medicorum inſcientiâ ſectus: hic verò pollici lævæ manûs evulſo acu ab ſemetipſo, tam parvo vulnere, ut vix cerni poſſet. Naſcitur in occultiſſimis corporum partibus, & plerumque ſub linguâ, duritia rubens vari modo, ſed nigricans capite: aliàs livida, corpus intendens, neque intumeſcens, ſine dolore, ſine pruritu, ſine alio quàm ſomni indicio, quo gravatos in triduo aufert: aliquando & horrorem adferens, circáque puſulas parvas, rariùs febrem: ſtomachum fauceſque cùm invasit, ociſſimè exanimans.

V. Diximus elephantiasin ante Pompeii Magni ætatem non accidiſſe in Italiâ, & ipſam a facie ſæpius incipientem in nare primâ veluti lenticulâ: mox inareſcente per totum corpus, maculosâ, variis coloribus, & inæquali cute, alibi craſsâ, alibi tenui, durâ alibi, ceu ſcabie aſperâ: ad poſtremum verò nigreſcente, & ad oſſa carnes adprimente, intumeſcentibus digitis in pedibus manibuſque. Ægypti peculiare hoc

malum : & cùm in reges incidiſſet, populis funebre. Quippe in balineis ſolia temperabantur humano ſanguine ad medicinam eam. Et hic quidem morbus celeriter in Italiâ reſtinctus eſt : ſicut & ille, quem gemurſam appellavere priſci, inter digitos pedum naſcentem, etiam nomine obliterato.

VI. Id ipſum mirabile, alios desinere in nobis, alios durare, sicuti colum. Tiberii Cæſaris principatu irrepsit id malum. Nec quiſquam id prior imperatore ipſo ſensit, magnâ civitatis ambage, cùm edicto ejus excuſantis valetudinem, legeretur nomen incognitum. Quid hoc eſſe dicamus, aut quas deorum iras ? Parum enim erant homini certa morborum genera, cùm ſupra CCC. eſſent, nisi etiam nova timerentur ? Neque ipsi autem homines pauciora sibi operâ ſuâ negotia important.

2. Hæc apud priſcos erant, quæ memoramus, remedia, medicinam ipsâ quodammodo rerum naturâ faciente, & diu fuere. Hippocratis certè, qui primus medendi præcepta clarissimè condidit, referta herbarum mentione invenimus volumina : nec minùs Dioclis Caryſtii, qui ſecundus ætate famâque exſtitit : item Praxagoræ, & Chrysippi, ac deinde Erasiſtrati : Herophilo quidem, quamquam ſubtilioris ſectæ conditori, ante omnes celebratam ratio-

nem eam, paulatim uſu efficaciſſimo rerum omnium magiſtro, peculiariter utique medicinæ, ad verba garrulitatemque defendente. Sedere namque in his ſcholis auditioni operatos gratius erat, quàm ire per ſolitudines, & quærere herbas alias aliis diebus anni.

VII. 3. Durabat tamen antiquitas firma, magnaſque confeſſæ rei vindicabat reliquias, donec Aſclepiades ætate Magni Pompeii orandi magiſter, nec ſatis in arte eâ quæſtuoſus, ut ad alia, quàm forum, ſagacis ingenii, huc ſe repentè convertit: atque (ut neceſſe erat, homini, qui nec id egiſſet, nec remedia noſſet, oculis uſuque percipienda) torrenti ac meditatâ quotidie oratione blandiens omnia abdicavit; totamque medicinam ad cauſam revocando, conjecturæ fecit: quinque res maximè communium auxiliorum profeſſus, abſtinentiam cibi, aliàs vini, fricationem corporis, ambulationem, geſtationes: quæ cùm unuſquiſque ſemetipſum sibi præſtare poſſe intelligeret, faventibus cunctis, ut eſſent vera quæ facillima erant, univerſum propè humanum genus circumegit in ſe, non alio modo, quàm ſi cælo emiſſus adveniſſet.

VIII. Trahebat præterea mentes artificio mirabili, vinum promittendo ægris, dandoque tempeſtivè, tum frigidam aquam.

Et quoniam cauſas morborum ſcrutari prior Herophilus inſtituerat, vini rationem illuſtraverat Cleophantus apud priſcos, ipſe cognominari ſe frigidâ dandâ præferens, ut auctor eſt M. Varro, alia quoque blandimenta excogitabat, jam ſuſpendendo lectulos, quorum jactatu aut morbos extenuaret, aut ſomnos adliceret: jam balineas avidissimâ hominum cupidine inſtituendo, & alia multa dictu grata atque jucunda: magnâ auctoritate: nec minore famâ, cùm occurriſſet ignoto funeri relato homine ab rogo atque ſervato, ne quis levibus momentis tantam converſionem factam exiſtimet. Id ſolum poſſumus indignari, unum hominem e levissimâ gente, sine opibus ullis orſum, vectigalis ſui causâ, repentè leges ſalutis humano generi dediſſe, quas tamen poſtea abrogavere multi. Aſclepiadem adjuvere multa, in antiquorum curâ nimis anxia & rudia, ut obruendi ægros veſte, ſudoreſque omni modo ciendi: nunc corpora ad ignes torrendi, Soleſve adsiduò quærendi, in urbe nimbosâ, immo verò totâ Italiâ imperatrice: tum primùm pensili balinearum uſu ad infinitum blandientem. Præterea in quibuſdam morbis medendi cruciatus detraxit, ut in anginis, quas curabant in fauces organo demiſſo. Damnavit meritò & vomitiones, tunc ſupra modum frequen-

tes. Arguit & medicamentorum potus ſtomacho inimicos, quod eſt magnâ ex parte vetitum. Itaque nos in primis quæ ſunt ſtomacho utilia ſignamus.

IX. 4. Super omnia adjuvere eum magicæ vanitates, in tantum evectæ, ut abrogare herbis fidem cunctis poſſent. Æthiopide herbâ amnes ac ſtagna ſiccari conjectu, tactu clauſa omnia aperiri. Achæmenide conjectâ in aciem hoſtium trepidare agmina, ac terga vertere. Latacen dari ſolitam a Perſarum rege legatis, ut quocumque veniſſent, omnium rerum copiâ abundarent, ac multa ſimilia. Ubinam iſtæ fuere, cùm Cimbri Teutonique terribili Marte ulularent, aut cùm Lucullus tot reges magorum paucis legionibus ſterneret? Curve Romani duces primam ſemper in bellis commerciorum habuere curam? Cur Cæſaris miles ad Pharſaliam famem ſenſit, ſi abundantia omnis contingere unius herbæ felicitate poterat? Non ſatius fuit Æmilianum Scipionem Carthaginis portas herbâ patefacere, quàm machinis clauſtra per tot annos quatere? Siccentur hodie Meroide Pomptinæ paludes, tantúmque agri ſuburbanæ reddatur Italiæ. Nam quæ apud eumdem Democritum invenitur compoſitio medicamenti, quo pulcri bonique & fortunati gignantur liberi, cui umquam Perſarum regi tales de-

dit? Mirum eſſet profectò, hucuſque provectam credulitatem antiquorum, ſaluberrimis ortam initiis: si in ullâ re modum humana ingenia noviſſent, atque non hanc ipſam medicinam ab Aſclepiade repertam, ſuo loco probaturi eſſemus evectam ultra magos etiam. Sed hæc eſt omni in re animorum conditio, ut a neceſſariis orſa primò, cuncta pervenerint ad nimium. Igitur demonſtratarum priore libro herbarum reliquos effectus reddemus: adjiciemus, ut quaſque ratio dictaverit.

X. Sed in lichenis remediis, atque tam fœdo malo, plura undique acervabimus, quamquam non paucis jam demonſtratis. Medetur ergo plantago trita, quinquefolium, radix albuci ex aceto, ficulni caules aceto decocti, hibiſci radix cum glutino & aceto acri decocta ad quartas. Defricantur etiam pumice, ut rumicis radix trita ex aceto illinatur, & flos viſci cum calce ſubactus. Laudatur & tithymali cum resinâ decoctum. Lichen verò herba omnibus his præfertur, inde nomine invento. Naſcitur in ſaxosis, folio uno ad radicem lato, caule uno parvo, longis foliis dependentibus. Hæc delet & ſtigmata. Teritur cum melle. Eſt aliud genus lichenis, petris totum inhærens, ut muſcus, qui & ipſe illinitur. Hic & ſanguinem ſiſtit vulneribus inſtillatus, & colle-

ctiones illitus. Morbum quoque regium cum melle ſanat ore illito, & linguâ. Qui ita curantur, ſalsâ lavari jubentur, ungi oleo amygdalino, hortenſiis abſtinere. Ad lichenas & thapſiæ radice utuntur tritâ cum melle.

XI. Anginæ argemonia medetur ſumpta ex vino: hyſſopum cum vino decoctum & gargarizatum: peucedanum cum coagulo vituli marini æquis partibus. Proſerpinaca cum muriâ ex mænis & oleo trita, vel ſub linguâ habita. Item ſuccus de quinquefolio, potus cyathis tribus. Hic & omnibus faucium vitiis medetur gargarizatus: verbaſcum privatim tonſillis in aquâ potum.

XII. 5. Strumis plantago: chelidonia cum melle & axungiâ: quinquefolium: radix perſolatæ, item cum axungiâ, operitur folio ſuo impoſita. Item artemiſia: radix mandragoræ ex aquâ. Sideritis latifolia, clavo siniſtrâ manu circumfoſſa adalligatur, cuſtodienda ſanatis, ne rurſus ſata diro herbariorum ſcelere (ut in quibuſdam) rebellet: quod in his, quos artemiſia ſanaverit, prædici reperio: item in his, quos plantago. Damaſonion, quæ & alcea vocatur, ſub ſolſtitio collecta, imponitur ex aquâ cæleſti, folium tritum, vel radix cum axungiâ tuſa, ita ut impoſita folio ſuo operiatur. Sic & ad omnes

A v

cervicis dolores, tumoreſque quacumque in parte.

XIII. Bellis in pratis naſcitur, flore albo, aliquatenus rubente. Hanc cum artemiſiâ illitam, efficaciorem eſſe produnt.

XIV. Condurdum herba ſolſtitialis, flore rubro, ſuſpenſa in collo, comprimere dicitur ſtrumas. Item verbenaca, cum plantagine. Digitorum vitiis omnibus, & privatim pterygiis, quinquefolium medetur.

XV. In pectoris vitiis vel graviſſimum eſt tussis: huic medetur panacis radix in vino dulci. Succus hyoſcyami etiam ſanguinem exſcreantibus: nidor quoque accenſi tuſſientibus. Item ſcordotis mixto naſturtio, & reſinâ, cum melle tuſa arida. Facit & per ſe faciles exſcreationes. Item centaurium majus, vel ſanguinem rejicientibus: cui vitio & plantaginis ſuccus medetur. Et Vettonica obolis tribus in aquâ, contra purulentas, contraque cruentas exſcreationes. Perſolatæ radix drachmæ pondere, cum pineis nucleis undecim. Peucedani ſuccus, pectoris doloribus, & acorum ſubvenit, & ideo antidotis miſcetur. Tuſſi daucum: item Scythica herba. Ea demum omnibus pectoris vitiis, tuſſi, & purulenta exſcreantibus, obolis tribus in paſſo.

6. Totidem verbaſcum, cujus eſt flos aureus. Tanta huic vis eſt, ut jumentis

etiam non tuſſientibus modò, ſed ilia quoque trahentibus, auxilietur potu: quod & de Gentianâ reperio. Radix cacaliæ commanducata, & in vino madefacta, non tuſſi tantùm, ſed & faucibus prodeſt. Hyſſopi quinque rami cum duobus rutæ & ficis tribus decocti thoracem purgant.

XVI. Tuſſim ſedat bechion, quæ & tuſſilago dicitur. Duo ejus genera. Silveſtris ubi naſcitur, ſubeſſe aquas credunt: & hoc habent ſignum aquileges. Folia ſunt majuſcula, quàm ederæ, quinque aut ſeptem, ſubalbida a terrâ, ſupernè pallida, ſine caule, ſine flore, ſine ſemine, radice tenui. Quidam eamdem eſſe bechion & alio nomine chamæleucen putant. Hujus aridæ cum radice fumus per arundinem hauſtus & devoratus, veterem ſanare dicitur tuſſim: ſed in ſingulos hauſtus paſſum guſtandum eſt.

XVII. Altera a quibuſdam ſalvia appellatur, ſimilis verbaſco: conteritur ea & colata calefit, atque ita ad tuſſim laterisque dolores bibitur: contra ſcorpiones eamdem & dracones marinos efficax. Contra ſerpentes quoque ex oleo perungi ea prodeſt. Hyſſopi faſciculus cum quadrante mellis decoquitur ad tuſſim.

XVIII. 7. Lateris & pectoris doloribus verbaſcum cum rutâ ex aquâ: Vettonicæ farina bibitur ex aquâ calidâ.

Stomachum corroborat ſcordotis ſuccus: centaurium, Gentiana ex aquâ potæ. Plantago aut per ſe ſumpta in cibo, aut cum lente, alicæve ſorbitione. Vettonica aliàs gravis ſtomacho, vitia tamen ſanat pota, vel foliis commanducata. Item ariſtolochia pota: agaricum manducatum siccum, ut ex intervallo merum ſorbeatur: nymphæa heraclia illita: peucedani ſuccus. Pſyllion ardoribus imponitur: vel cotyledon trita polentâ, vel aizoum.

XIX. Molon ſcapo eſt ſtriato, foliis mollibus, parvis, radice IV. digitorum, in quâ extremâ allii caput eſt. Vocatur a quibuſdam ſyron. Ex vino ſtomacho, & dyſpnœæ medetur: centaurium majus ecligmate: plantago ſucco vel cibo: Vettonicæ tuſæ pondo libra, mellis Attici ſemuncia, ex aquâ calidâ quotidie bibentibus. Ariſtolochia, vel agaricon, obolis ternis ex aquâ calidâ, aut lacte asini pota. Ciſſanthemos ad orthopnœas bibitur: item hyſſopum & aſthmaticis. Peucedani ſuccus in jocineris doloribus, & pectoris lateriſque, si febres non sint. Sanguinem quoque exſpuentibus ſubvenit agaricum, Victoriati pondere tritum, & in mulsi quinque cyathis datum. Idem & amomon facit.

Jocineri privatim Teucria bibitur recens, drachmis IV. in poſcæ heminâ: Vettonicæ

drachma una in aquâ calidâ cyathis tribus: ad cordis vitia, in frigidæ cyathis duobus. Quinquefolii ſuccus jocineris, & pulmonis vitiis, ſanguinemque rejicientibus, & cuicumque ſanguinis vitio intus occurrit. Jocineri anagallides mirè proſunt. Capnon herbam qui edêre, bilem per urinam reddunt. Acoron jocineri medetur, thoraci quoque, & præcordiis.

XX. Ephedra, ab aliis anabasis vocata, naſcitur ventoſo fere tractu, ſcandens arborem & ex ramis propendens, folio nullo, cirris numeroſa, qui ſunt junci geniculati, radice pallidâ. Datur ex vino nigro auſtero trita ad tussim, ſuſpiria, tormina, & ſorbitione factâ, in quam vinum addi convenit. Item Gentiana madefacta pridie contrita denarii pondere in vini cyathis tribus.

XXI. Geum radiculas tenues habet, nigras, bene olentes. Medetur non modò pectoris doloribus, aut lateris, ſed & cruditates diſcutit, jucundo ſapore. Verbenaca verò omnibus viſceribus medetur, lateribus, pulmonibus, jocineribus, thoraci. Peculiariter autem pulmonibus, & quos ab his phthisis tentat, radix herbæ conſiliginis, quam nuper inventam diximus: ſuum quidem & pecoris omnis remedium præſens eſt pulmonum vitio, vel trajecta tantùm in auriculâ. Bibi debet ex aquâ,

haberique in ore adſiduè ſub linguâ. Superficies ejus herbæ an ſit in aliquo uſu, adhuc incertum eſt. Renibus prodeſt plantaginis cibus, Vettonicæ potus, agaricum potum, ut in tussi.

XXII. Tripolium in maritimis naſcitur ſaxis, ubi adludit unda, neque in mari, neque in ſicco, folio iſatis crassiore, palmo alto, in mucrone diviſo, radice albâ odoratâ, craſsâ, calidi guſtûs. Datur hepaticis in farre decocta. Hæc herba eadem videtur quibuſdam, quæ polium, de quâ ſuo loco diximus.

XXIII. Gromphæna, alternis viridibus roſeiſque per caulem foliis, in poſcâ, ſanguinem rejicientibus medetur.

XXIV. Jocineri autem herba malundrum, naſcens in ſegete ac pratis, flore albo odorata. Ejus cauliculus conteritur ex vino vetere.

XXV. Item herba chalcetum e vineis contrita imponitur. Faciles præſtat vomitiones radix Vettonicæ, ellebori modo, IV. drachmis in paſſo aut mulſo. Hyſſopum tritum cum melle utilius, præſumpto naſturtio aut irione:

Molemonium denarii pondere. Eſt & silybo lacteus ſuccus, qui denſatus in gummi, ſumitur cum melle ſuprà dicto pondere: præcipuéque bilem trahit. Rurſus ſiſtunt vomitionem cuminum silveſtre, Vet-

tonicæ farina: ſumuntur ex aquâ. Abſtergunt faſtidia, cruditateſque digerunt, daucum, Vettonicæ farina ex aquâ mulsâ, plantago decocta caulium modo. Singultus hemionium ſedat: item ariſtolochia. Suſpiria clymenos. Pleuriticis & peripneumonicis centaurium majus: item hyſſopum bibitur. Pleuriticis peucedani ſuccus.

XXVI. Halus autem, quam Galli ſic vocant, Veneti cotoneam, medetur lateri: item renibus, convulſiſque & ruptis. Similis eſt cunilæ bubulæ, cacuminibus thymo, dulcis, & ſitim ſedans, radicis alibi albæ, alibi nigræ.

XXVII. Eoſdem effectus in lateris doloribus habet chamærops, myrteis circa caulem geminis foliis, capitibus Græculæ roſæ, ex vino pota. Iſchiadicos dolores & ſpinæ levat agaricum potum, ut in tuſſi. Item ſtœchadis, aut Vettonicæ farina ex aquâ mulsâ.

XXVIII. 8. Plurimùm tamen homini negotii alvus exhibet, cujus causâ major pars mortalium vivit. Aliàs enim cibos non tranſmittit, aliàs non continet, aliàs non capit, aliàs non conficit. Eóque mores venêre, ut homo maximè cibo pereat. Peſſimum corporum vas inſtat, ut creditor, & ſæpius die appellat. Hujus gratiâ præcipuè avaritia expetit: huic luxuria conditur: huic navigatur ad Phaſin: huic pro-

fundi vada exquiruntur. Et nemo vilitatem ejus æſtimat, conſummationis fœditate. Ergo numerosissima eſt circa hanc medicinæ opera.

Siſtit eam ſcordotis recens, drachmâ cum vino trita, vel decocta potu. Polemonia quoque & dyſentericis ex vino datur: verbaſci radix pota ex aquâ duorum digitorum magnitudine: nymphææ heracliæ ſemen cum vino potum: radix ſuperior e xiphio, drachmæ pondere ex aceto. Semen plantaginis in vino tritum, vel ipſa ex aceto cocta, aut alica ex ſucco ejus ſumpta. Item cum lenticulâ cocta, vel aridæ farina inſperſa potioni cum papavere toſto & trito, vel ſuccus infuſus, aut ſuccus Vettonicæ, in vino ferro calefacto. Eadem cœliacis in vino auſtero datur: his & iberis imponitur, ut dictum eſt. Teneſmo radix nymphææ heracliæ e vino bibitur: pſyllium in aquâ: acori radicis decoctum. Aizoi ſuccus alvum siſtit, & dyſenterias, & tineas rotundas pellit. Symphyti radix dyſenterias siſtit: item dauci. Aizoum foliis contritis ex vino torminibus reſiſtit. Alceæ siccæ farina torminibus pota cum vino.

XXIX. Aſtragalus folia habet longa inciſuris multis, obliqua circa radices, caules tres aut quatuor foliorum plenos, florem hyacinthi, radices villoſas, implica-

tas, rubras, præduras. Naſcitur in petroſis, apricis, & iiſdem nivalibus, ſicut Pheneo Arcadiæ. Vis ei ad ſpiſſanda corpora. Alvum ſiſtit radix in vino pota: quo fit ut moveat urinam repercuſſo liquore, ſicut pleraque quæ alvum ſiſtunt. Sanat & dyſentericos in vino rubro tuſa. Difficilè autem tunditur. Eadem gingivarum ſuppurationi utilissima eſt fotu. Colligitur exitu autumni, cùm folia amiſit: siccatur in umbrâ.

XXX. Et ladano ſiſtitur alvus utroque: quod in ſegetibus naſcitur, contuſo & cribrato: bibitur ex aquâ mulsâ: item nobili e vino. Ledon appellatur herba, ex quâ ladanum fit in Cypro, barbis caprarum adhæreſcens. Nobilius in Arabiâ. Fit jam & in Syriâ atque Africâ, quod toxicon vocant. Nervos enim in arcu circumdatos lanis trahunt, adhæreſcente roſcidâ lanugine. Plura de eo diximus inter unguenta. Hoc gravissimum odore eſt, durissimumque tactu. Plurimùm enim terræ colligit: cùm probetur maximè purum, odoratum, molle, viride, reſinoſum. Natura ei molliendi, siccandi, concoquendi, ſomnum alliciendi. Capillum fluentem cohibet, nigritiamque cuſtodit. Auribus cum hydromelite aut roſaceo infunditur. Furfures cutis & manantia ulcera ſale addito ſanat. Tussim veterem cum ſtyrace

ſumptum. Efficaciſſimum ad ructus.

XXXI. Alvum ſiſtit & chondris, ſive pſeudodictamnum.

Hypociſthis, orobethron quibuſdam dicta, malo granato immaturo ſimilis. Naſcitur, ut diximus, ſub ciſtho, unde nomen. Hæc arefacta in umbrâ ſiſtit alvum ex vino auſtero nigroque utraque. Duo enim genera ejus, candida & rufa. Uſus in ſucco: ſpiſſat, ſiccat. Et rufa magis ſtomachi rheumatiſmos emendat. Pota tribus obolis, ſanguinis exſcreationes, cum amylo. Dyſenterias pota, & infuſa. Item verbenaca ex aquâ data, aut carentibus febre ex vino amineo cochlearibus quinque additis in cyathos tres vini.

XXXII. Laver quoque naſcens in rivis condita & cocta torminibus medetur.

XXXIII. Potamogeton verò ex vino dyſentericis etiam & cœliacis, ſimilis betæ foliis: minoribus tantùm hirſutioribuſque, paulum ſupereminens extra aquam. Uſus in foliis: refrigerant, ſpiſſant: peculiariter cruribus vitioſis utilia, & contra ulcerum nomas, cum melle vel aceto. Caſtor hanc aliter noverat, tenui folio velut equinis ſetis, thyrſo longo & lævi, in aquoſis naſcentem. Radice ſanabat ſtrumas & duritias. Potamogeton adverſatur & crocodilis: itaque ſecum habent eam, qui venantur. Alvum ſiſtit & Achillea.

Eoſdem effectus præſtat & ſtatice ſeptem caulibus veluti roſæ capita ſuſtinens.

XXXIV. Ceratia uno folio, radice nodoſâ magnâ, in cibo cœliacis & dyſentericis medetur.

Leontopodion, alii leuceoron, alii doripetron, alii thorybetron vocant, cujus radix alvum ſiſtit, purgatque bilem, in aquam mulſam addito pondere denariorum duorum. Naſcitur in campeſtri & gracili ſolo. Semen ejus potum, lymphatica ſomnia facere dicitur.

Lagopus ſiſtit alvum e vino pota, aut in febri ex aquâ. Eadem inguini adalligatur in tumore. Naſcitur in ſegetibus. Multi ſuper omnia laudant ad deploratos dyſentericos quinquefolium, decoctis in lacte radicibus potis: & ariſtolochiam Victoriati pondere in cyathis vini tribus. Quæ ex ſupradictis calida ſumentur, hæc candente ferro temperari aptius erit.

E diverſo purgat alvum ſuccus centaurii minoris drachmâ in heminâ aquæ cum exiguo ſalis & aceti, bilemque detrahit. Majore tormina diſcutiuntur. Vettonica alvum ſolvit drachmis quatuor, in hydromelitis cyathis novem. Item euphorbium, vel agaricum, drachmis duabus cum ſale modico potum ex aquâ, aut in mulſo obolis tribus. Solvit & cyclaminos ex aquâ pota, aut balanis ſubditis: item chamæ-

ciſsi balanus. Hyſſopi manipulus decoctus ad tertias cum ſale, pituitas trahit illitus, vel contritus cum oxymelite & ſale: pellitque ventris animalia. Pituitam & bilem detrahit peucedani radix.

XXXV. Alvum purgat anagallis ex aquâ mulsâ: item epithymon, qui eſt flos e thymo, ſatureiæ ſimili. Differentia, quòd hic herbaceus eſt, alterius thymi albus: quidam hippopheon vocant: ſtomacho minùs utilis, vomitiones minùs movet: ſed tormina & inflationes diſcutit. Sumitur & ecligmate ad pectoris vitia cum melle, & aliquando iride. Alvum ſolvit, a quatuor drachmis ad ſex cum mellis exiguo ſaliſque & aceti. Quidam aliter epithymum tradunt ſine radice naſci, tenue, ſimilitudine pallioli, rubens: ſiccari in umbrâ, bibi ex aquâ acetabuli parte dimidiâ, detrahere pituitam bilemque. Alvum leniter ſolvit & nymphæa in vino auſtero.

XXXVI. Solvit & pycnocomon, erucæ foliis craſſioribus, & acrioribus, radice rotundâ, lutei coloris, terram olente, caule quadrangulo, modico, tenui, flore ocimi. Invenitur in ſaxoſis locis. Radix ejus in aquâ mulsâ denariorum duum pondere, & alvum, & bilem, & pituitam exinanit. Semen ſomnia tumultuoſa facit, unâ drachmâ in vino potum. Et panos diſcutit.

XXXVII. Detrahit bilem polypodion, quam noſtri filiculam vocant: ſimilis enim eſt filici. Radix in uſu, piloſa, coloris intus herbacei, craſſitudine digiti minimi, acetabulis cavernoſa, ceu polyporum cirrhi, ſubdulcis, in petris naſcens, aut ſub arboribus vetuſtis. Exprimitur ſuccus aquâ madefactæ: ipſa minutè conciſa inſpergitur oleri, vel betæ, vel malvæ, vel ſalſamento: aut cum pulticulâ coquitur ad alvum vel in febri leniter ſolvendam. Detrahit bilem & pituitam, ſtomachum offendit. Aridæ farina indita naribus polypum conſumit. Florem & ſemen non fert.

XXXVIII. Scammonium quoque diſſolutionem ſtomachi facit, bilem detrahit, alvum ſolvit, præterquam si adjiciantur aloes drachmæ duæ obolis ejus duobus. Eſt autem ſuccus herbæ ab radice ramoſæ pinguibus foliis, triangulis, albis, radice craſsâ, madidâ, nauſeosâ. Naſcitur pingui & albo ſolo. Radix circa Canis ortum excavatur, ut in ipſam confluat ſuccus: qui Sole ſiccatus, digeritur in paſtillos. Siccatur & ipſa, vel cortex. Laudatur natione Colophonium, Myſium, Prienenſe: ſpecie autem nitidum, & quàm simillimum taurino glutini, fungoſum tenuissimis fiſtulis, citò liqueſcens, virus redolens, gumminoſum, linguæ tactu lacteſcens, quàm levissimum, cùm diluitur al-

beſcens. Hoc evenit & adulterino, quod fit ervi farinâ, & tithymali marini ſucco, in Judæâ fere : quod etiam ſtrangulat ſumptum. Deprehenditur guſtu : Tithymalus enim linguam excalfacit. Uſus bimo : nec antè, nec poſtea utili. Dedêre & per ſe ex aquâ mulsâ & ſale quaternis obolis. Sed utilissimè cum aloe, ita ut incipiente purgatione mulſum bibatur. Fit & decoctum radicis in aceto ad crassitudinem mellis, quo lepræ illinuntur, & caput ungitur in dolore cum oleo.

XXXIX. Tithymalum noſtri herbam lactariam vocant, alii lactucam caprinam: narrantque lacte ejus inſcripto corpore, cùm inaruerit, si cinis inſpergatur, apparere literas, & ita quidam adulteras adloqui maluere quàm codicillis. Genera ejus multa. Primus cognominatur characias, qui & maſculus exiſtimatur, ramis digitali craſſitudine, rubris, ſuccosis, quinque aut ſex, cubitali longitudine : a radice foliis pæne oleæ, in cacuminibus comâ junci. Naſcitur in aſperis maritimis. Legitur ſemen autumno, cum comâ : siccatum Sole tunditur, & reponitur. Succus verò incipiente pomorum lanugine, defractis ramulis, excipitur farinâ ervi, aut ficis, ut cum iis areſcat. Quinas autem guttas singulis excipi ſatis eſt. Traduntque etiam toties purgari hydropicos fico ſumptâ quot guttas

lactis exceperit. Succus cùm colligitur, ne attingat oculos cavendum eſt. Fit & e foliis tusis priore minùs efficax. Fit & decoctum e ramis. Eſt ſemen in uſu cum melle decoctum ad catapotia ſolvendæ alvi gratiâ. Semen & dentium cavis cerâ includitur. Colluuntur & radicis decocto e vino aut oleo. Illinunt & lichenas ſucco: bibuntque eum, ut purgent vomitione & alvo ſolutâ, aliàs ſtomacho inutilem. Trahit pituitam ſale adjecto in potu, bilem aphronitro. Si per alvum purgari libeat, in poſcâ: si vomitione, in paſſo aut aquâ mulsâ. Media potio tribus obolis datur. Ficos a cibo ſumpsiſſe melius eſt. Fauces urit leniter: eſt enim tam ferventis naturæ, ut per ſe extrà corpori impositum, puſulas ignium modo faciat, & pro cauſtico in uſu sit.

XL. Alterum genus tithymali myrsiniten vocant: alii caryiten: foliis myrti acutis & pungentibus, ſed mollioribus: & ipſum in aſperis naſcens. Colliguntur comæ ejus hordeo turgeſcente, siccatæque in umbrâ diebus novem in Sole inareſcunt. Fructus non pariter matureſcit, ſed pars anno ſequente, & nux vocatur. Inde cognomen Græci dedêre. Demetitur cum meſſium maturitate, lavaturque, dein siccatur, & datur cum papaveris nigri duabus partibus, ita ut sit totum acetabuli mo-

dus : minùs hic vomitionibus, quàm ſuperior, ceteri item. Aliqui sic & folium ejus dedêre, nucem verò ipſam in mulſo, aut paſſo, vel cum ſeſamâ. Trahit bilem & pituitam per alvum. Oris ulcera ſanat. Ad nomas oris folium cum melle eſtur.

XLI. Tertium genus tithymali paralium vocatur, sive tithymalis folio rotundo, caule palmum alto, ramis rubentibus, ſemine albo, quod colligitur incipiente uvâ, & siccatum teritur, ſumiturque acetabuli menſurâ ad purgationes.

XLII. Quartum genus helioſcopion appellant, foliis porcilacæ, ramulis ſtantibus a radice quatuor aut quinque, rubentibus, ſemipedali altitudine, ſucci plenis. Hoc circa oppida naſcitur, ſemine albo, columbis gratissimo. Nomen accipit, quoniam capita cum Sole circumagit. Trahit bilem per inferna in oxymelite dimidio acetabulo : ceteri uſus, qui characiæ.

XLIII. Quintum cypariſsian vocant, propter foliorum similitudinem, caule gemino aut triplici naſcentem in campeſtribus : cui eadem vis, quæ helioſcopio aut characiæ.

XLIV. Sextum platyphyllon vocant : alii corymbiten, alii amygdaliten a similitudine. Nec ullius latiora ſunt folia. Piſces necat, alvum ſolvit, radice, vel foliis, vel ſucco in mulſo, aut aquâ mulſâ

à drachmis quatuor. Detrahit privatim aquas.

XLV. Septimum dendroiden cognominant, alii cobion, alii leptophyllon, in petris naſcens, comosissimum ex omnibus maximè, cauliculis rubentibus, & ſemine copiosissimum: ejuſdem effectûs, cujus characias.

XLVI. Apios iſchas, sive raphanos agria, juncos duos, sive tres ſpargit in terrâ rubentes, foliis rutæ: radix cepæ, ſed amplior: quare quidam raphanum silveſtrem vocant. Intus habet mammam candidam, extrà cortices nigros. Naſcitur in montuosis aſperis, aliquando & herbosis. Effoditur vere, tuſaque in fictili mergitur, dejectoque quod ſupernatat, reliquus ſuccus purgat utrâque parte, ſeſquiobolo in aquâ mulsâ. Sic & hydropicis datur acetabuli menſurâ. Inſpergitur & aridæ radicis farina potioni, aiuntque ſuperiorem partem ejus vomitione biles extrahere: inferiorem, per alvum, aquas.

XLVII. Tormina diſcutit quodcumque panaces, & Vettonica, præterquam a cruditate: peucedani ſuccus & inflationes, ructus gignens: item acori radix, daucumve, si lactucæ modo ſumatur. Ladanum Cyprium potum interaneorum vitiis occurrit: item Gentianæ farina, ex aquâ tepidâ fabæ magnitudine. Plantago mane

ſumpta duabus lingulis, & tertia papaveris in vini cyathis quatuor non veteris. Datur & in ſomnum euntibus, addito nitro vel polentâ, si multò poſt cibum detur. Colo infunditur hemina ſucci, vel in febri.

XLVIII. Agaricum potum obolis tribus in vini veteris cyatho uno, lieni medetur: & panacis omnium generum radix in mulſo. Sed Teucria præcipuè, pota arida & decocta quantùm manus capiat, in aceti heminis tribus. Ad vulnus illinitur eadem cum aceto: aut si tolerari non possit, ex ficu vel aquâ. Polemonia bibitur ex vino. Vettonica drachmâ in oxymelitis cyathis tribus. Ariſtolochia, ut contra ſerpentes Argemonia ſeptem diebus in cibo ſumpta lienem conſumere dicitur: agaricum in aceto mulſo obolis duobus. Nymphææ heracliæ radix e vino pota, & ipſa conſumit. Ciſſanthemus, drachmâ bis die ſumptâ, in vini albi cyathis duobus per dies XL. lienem dicitur paulatim emittere per urinam. Prodeſt & hyſſopum cum fico decoctum. Lonchitidis radix decocta, priuſquam ſemen emittat. Peucedani quoque radix decocta & lieni & renibus. Lien acori potu conſumitur. Præcordiis & ilibus utilissimæ radices. Clymeni ſemen potum diebus triginta pondere denarii in vino albo. Vettonicæ farina ex melle & aceto ſcillite pota. Radix lonchitidis in aquâ,

& Teucrium illinitur. Item ſcordium cum cerâ, agaricum cum farinâ feni Græci.

XLIX. Veſicæ malis, contraque calculos, graviſſimis cruciatibus, ut diximus, auxilio eſt Polemonia ex vino pota: item agaricum. Plantago radice vel foliis potiùs ex paſſo. Vettonica, ut in jocinere diximus: item ramici, pota atque illita: eadem ad ſtrangurias efficaciſſima. Ad calculos quidam Vettonicam & verbenacam & millefolium æquis portionibus, ex aquâ, pro ſingulari remedio bibere ſuadent. Strangurias diſcuti & dictamno certum eſt. Item quinquefolio decocto ad tertias in vino: hoc & enterocelicis dari atque illini, utiliſſimum eſt. Xiphii quoque radix ſuperior urinam ciet infantibus. Enterocelicis datur ex aquâ, & illinitur veſicæ vitiis. Peucedani ſuccus infantium ramici: & umbilicis eminentibus pſyllion illinitur. Urinam cient anagallides, acorique radicis decoctum, vel ipſa trita potaque: & omnia veſicæ vitia ſanat. Et calculos herba & radix cotyledonis. Itemque genitalium inflammationem omnem, pari pondere caulis, & ſeminis, & myrrhæ. Ebulum teneris cum foliis tritum, ex vino potum, calculos pellit: impoſitum teſtes ſanat. Erigeron quoque cum farinâ thuris & vino dulci, teſtium inflammationes ſanat. Symphyti radix illita enterocelas cohibet:

genitalium nomas hypociſthis alba. Artemiſia quoque datur contra calculos ex vino dulci, & ad ſtranguriam. Dolores veſicæ ſedat ex vino nymphææ heracliæ radix.

L. Eadem vis crethmo ab Hippocrate admodum laudatæ. Eſt autem inter eas quæ eduntur silveſtrium herbarum. Hanc certè apud Callimachum apponit ruſtica illa Hecale: ſpecieſque eſt batis hortensiæ. Caulis unus palmum altus, ſemen ferens odoratum, ceu libanotidis rotundum, siccatum rumpitur: habet intus nucleum candidum, quem aliqui cachryn vocant. Folio pingui, albicante veluti olivæ, crassiore, & ſalſo guſtu: radices digiti crassitudine tres aut quatuor. Naſcitur in maritimis petrosis. Eſtur crudum coctumve cum olere, odorati ſaporis & jucundi. Servatur etiam in muriâ: præcipui uſûs ad ſtranguriam, folio, vel caule, vel radice ex vino. Colorem quoque corporis gratiorem facit: verùm æquò largior inflationes. Alvum ſolvit decocto, urinamque, & a renibus humorem trahit. Sic & alceæ siccæ farina in vino pota, ſtranguriam tollit, efficaciùs addito dauco. Lieni quoque utilis. Adversùs ſerpentes bibitur. Jumentis quoque in pituitâ, aut ſtranguriâ hordeo inſperſa ſuccurrit.

LI. Anthyllion eſt lenti simillima, quæ in vino pota vesicas vitiis liberat, ſangui-

nem ſiſtit. Altera eſt anthyllis, chamæpityos ſimilis, flore purpureo, odore gravi, radice intubi.

LII. Vel magis medetur cepæa, ſimilis porcilacæ, nigriore radice, ſed inutili, naſcens in litoribus arenoſis, guſtu amara. In vino cum aſparagi radice veſicæ plurimùm prodeſt.

LIII. Eadem præſtat hypericon, quam alii chamæpytin, alii corion appellant, oleraceo frutice, tenui, cubitali, rubente, folio rutæ, odore acri, ſemine in ſiliquâ nigro, matureſcente cum hordeo. Natura ſemini ſpiſſandi: alvum ſiſtit: urinam ciet: veſicæ cum vino bibitur.

LIV. Eſt aliud hypericon, quod alii corin appellant, folio tamaricis, & ſub eâ naſcitur, ſed pinguioribus foliis & minùs rubentibus, odoratum, palmo altius, ſuave, leniter acutum. Vis ſemini excalfactoria: & ideo inflationem facit: ſed ſtomacho non inutile: præcipuum ad ſtranguriam, si exulcerata non ſit veſica. Medetur & pleuriticis ex vino potum.

LV. Veſicæ autem callithrix trita ſimul cum cumino, & data ex vino albo. Verbenaca quoque cum foliis decocta ad tertias, vel radix ejus e mulſo calido calculos ejicit.

Item perpreſſa, quæ Aretii & in Illyrico naſcitur, in aquâ decocta e tribus he-

minis ad unam, & pota. Trifolium ex vino ſumptum. Et chryſanthemum. Anthemum quoque calculos ejicit, parvis a radice foliis quinis, caulibus longis duobus flore roſeo: radices tritæ per ſe, ceu laver crudum.

LVI. Silaus naſcitur glareoſis & perennibus rivis, cubitalis apii ſimilitudine. Coquitur, ut olus acidum, magnâ utilitate veſicæ: quæ ſi ſcabiem ſentiat, panacis radice ſanatur, aliter inutile veſicis. Calculos pellit malum erraticum, radicis librâ in vini congio decocta ad dimidias: inde heminæ ſumuntur per triduum. Reliquum ex vino cum ſio: urtica marina, & daucum, & plantaginis ſemen ex vino.

LVII. Et herba Fulviana trita ex vino, (& hæc nomen inventoris habet, nota tractantibus,) urinas ciet.

LVIII. Scordion teſtium tumores ſedat. Hyoſcyamum genitalibus medetur: peucedani ſuccus ex melle, & ſemen, ſtranguriæ: agaricum obolis tribus in vini veteris cyatho uno: trifolii radix drachmis duabus in vino: dauci unâ drachmâ, vel ſeminis. Iſchiadici & ſemine & foliis erythrodani tritis ſanantur: panace poto: & infricatâ Polemoniâ, ariſtolochiæ decocto folii. Agarico quidem & nervus, qui platys appellatur, & humerorum dolor ſana-

tur, obolis tribus in vini veteris cyatho uno poto. Quinquefolium iſchiadicis & bibitur & imponitur. Item ſcammonia decocta cum hordei farinâ. Semen hyperici utriuſque bibitur ex vino. Sedis vitia & attritus celerrimè ſanat plantago : condylomata quinquefolium : ſedem everſam cyclamini radix ex aceto. Anagallidum cærulea procidentiam ſedis retro agit : e diverſo rubens proritat. Cotyledon condylomata & hæmorrhoidas mirè curat. Teſtium tumores acori radix decocta in vino, tritaque, & illita. Intertrigines negat fieri Cato, absinthium Ponticum ſecum habentibus.

9. Alii adjiciunt & pulegium : quod jejunus qui legerit, si poſt ſe alliget, inguinis dolores prohibet, aut ſedat cœptos.

LIX. Inguinalis (quam quidam argemonem vocant) passim in vepribus naſcens, ut prosit inguinibus, in manu tantùm habenda eſt.

LX. Panos ſanat panaces cum melle : plantago cum ſale : quinquefolium : perſolatæ radix, ut in ſtrumis : item damaſonium : verbaſcum cum ſuâ radice tuſum, vino aſperſum, folioque involutum, & ita in cinere calfactum, ut imponatur calidum. Experti adfirmavere, plurimùm referre si virgo imponat nuda, jejuna jejuno, & manu ſupinâ tangens dicat : « Negat

» Apollo peſtem poſſe creſcere, cui nu-
» da virgo reſtinguat » : atque ita retrorsâ manu ter dicat, totieſque deſpuant ambo. Medetur & radix mandragoræ ex aquâ: radicis ſcammoniæ decoctum cum melle: ſideritis cum adipe vetere: vel Chryſippea cum ficis pinguibus: & hæc ab inventore habet nomen.

LXI. 10. Venerem in totum adimit, ut diximus, nymphæa heraclia: eadem ſemel pota, in XL. dies. Inſomnia quoque Veneris a jejuno pota, & in cibo ſumpta. Illita quoque radix genitalibus, inhibet non ſolùm Venerem, ſed & affluentiam genituræ, ob id corpus alere vocemque dicitur. Adpetentiam Veneris facit radix e xiphio ſuperior, data potu in vino. Item quam crethmon agrion appellant: & horminos agrios cum polentâ contrita.

LXII. Sed inter pauca mirabilis eſt orchis herba: ſive ſerapias, foliis porri, caule palmeo, flore purpureo, geminâ radice, teſticulis ſimili: ita ut major, ſive (ut aliqui dicunt) durior, ex aquâ pota excitet libidinem: minor ſive mollior, e lacte caprino inhibeat. Quidam folio ſcillæ eſſe dicunt, læviore ac minore, caule ſpinoſo. Radices ſanant oris ulcera: thoracis pituitas, alvum ſiſtunt e vino potæ. Concitatricem vim habet ſatyrion. Duo ejus genera: una longioribus foliis, quàm oleæ,

caule quatuor digitorum, flore purpureo, radice geminâ ad formam hominis teſtium, alternis annis intumeſcente eâ ac reſidente. Altera ſatyrios orchis cognominatur, & femina eſſe creditur. Diſtinguitur internodiis & ramoſiore frutice, radice faſcinis utili. Naſcitur fere juxta mare. Hæc tumores, & vitia partium earum cum polentâ illita ſedat, vel per ſe. Superioris radix in lacte ovis colonicæ data, nervos intendit: eadem ex aquâ remittit.

LXIII. Græci ſatyrion, foliis lilii rubri, minoribus, & tribus non ampliùs e terrâ exeuntibus tradunt, caule lævi, cubitali, nudo, radice geminâ: cujus inferior pars & major mares gignat, ſuperior ac minor feminas. Et aliud genus ſatyrii erythraicon appellant, ſemine viticis majore, lævi: duræ radicis, cortice rubro, intus album includi, ſapore ſubdulce, fere in montuoſis inveniri. Venerem etiamsi omnino manu teneatur radix, ſtimulari: adeò si bibatur in vino auſtero. Arietibus quoque & hircis ſegnioribus in potu dari. Et a Sarmatis, equis ob adsiduum laborem pigrioribus in coitu, quod vitium proſedamum vocant. Vim ejus reſtinguit aqua mulſa, aut lactuca ſumpta. In totum quidem Græci, cùm concitationem hanc volunt ſignificare, ſatyrion appellant: sic & cratægin cognominantes, & thelygonon,

& arrhenogonon, quarum ſemen teſtium ſimile eſt. Tithymali quoque ramorum medullam habentes, ad Venerem proniores fieri dicuntur. Prodigioſa ſunt, quæ circa hoc tradidit Theophraſtus, auctor alioqui gravis, ſeptuageno coitu duraſſe libidinem contactu herbæ cujuſdam, cujus nomen genuſque non poſuit.

LXIV. Sideritis adalligata varices minuit, & sine dolore perſanat. Podagræ morbus rarior ſolebat eſſe non modò patrum avorumque memoriâ, verùm etiam noſtrâ, peregrinus & ipſe. Nam si Italiæ fuiſſet antiquitus, Latinum nomen inveniſſet. Inſanabilis non eſt credendus: quippe quoniam & in multis ſponte desiit, & in pluribus curâ. Medentur panacis radices, cum uvâ paſsâ: ſuccus hyoſcyami cum farinâ, vel ſemen: ſcordion ex aceto: iberis, uti dictum eſt. Verbenaca cum axungiâ trita, cyclamini radix, cujus decoctum & pernionibus prodeſt. Podagras refrigerat radix e xiphio, ſemen e pſyllio, cicuta cum lithargyro aut axungiâ, aizoum in primo impetu podagræ rubentis, hoc eſt, calidæ. Utrilibet verò convenit erigeron cum axungiâ, plantaginis folia trita addito ſale modico, argemonia tuſa ex melle. Medetur & verbenaca illita, aut si pedes macerentur in aquâ in quâ decocta sit.

LXV. Et lappago, similis anagallidi, ni-

ſi eſſet ramoſior, ac pluribus foliis aſpera, rugoſa, aſperioris ſucci, gravis odoris: quæ talis eſt, mollugo vocatur. Similis, ſed aſperioribus foliis, aſperugo. Superioris ſuccus expreſſus pondere XI. denariorum in vini cyathis duobus quotidie ſumitur.

LXVI. Præcipuè verò liberat eo malo phycos thalassion, id eſt, fucus marinus, lactucæ ſimilis, qui conchyliis ſubſternitur: non podagræ modò, ſed omnibus articulorum morbis impoſitus, priuſquam exareſiat. Tria autem genera ejus: latum, & alterum longius, quadamtenus rubens: tertium criſpis foliis, quo in Cretâ veſtes tinguunt: omnia ejuſdem usûs. Nicander ea & adversùs ſerpentes in vino dedit. Salutare eſt & ſemen ejus herbæ, quam pſyllion appellavimus, madefactum aquâ, admixtis in heminam ſeminis, reſinæ Colophoniæ cochlearibus duobus, thuris uno. Laudantur & mandragoræ folia cum polentâ tuſa.

11. Talis verò tumentibus limus aquaticus cum oleo ſubactus mirè prodeſt. Articulis ſuccus e centaurio minore. Idem nervis utiliſsimus. Item centauris. Vettonica nervis diſcurrentibus per ſcapulas, humeris, ſpinæ, lumbis, pota, ut in jocinere. Articulis quinquefolium impoſitum. Mandragoræ folia cum polentâ, vel radix

recens tuſa cum cucumere silveſtri, vel decocta in aquâ. Digitorum in pedibus rimis polypodii radix. Articulis ſuccus hyoſcyami cum axungiâ: amomi ſuccus cum decocto: item centunculus decocta, vel muſcus recens ex aquâ obligatus, donec inareſcat:

Item lappæ boariæ radix e vino pota. Cyclaminos decocta in aquâ perniunculos curat, omniaque alia frigoris vitia. Perniunculos & cotyledon cum axungiâ: folia ex batrachio: epithymi ſuccus. Clavos pedum extrahit ladanum cum caſtoreo: verbenaca ex vino.

LXVII. Nunc peractis malis quæ membratim ſentiuntur, dicemus de his, quæ totis corporibus graſſantur. Remedia autem hæc communia invenio. Ante omnes potandam dodecatheum, de quâ diximus: deinde panacis omnium generum radices, peculiariter longinquis morbis, & ſemen interaneorum vitiis. Ad omnes verò corporis dolores ſuccum e ſcordio: item Vettonicæ, quæ pota colorem plumbeum corporis privatim emendat, gratioremque reducit.

LXVIII. Geranion aliqui myrrhin: alii myrtidan appellant. Similis eſt cicutæ, foliis minutioribus, & caule brevior, rotunda, ſaporis, & odoris jucundi. Noſtri sic eam tradunt. Græci foliis candidioribus pau-

lo quàm malvæ, caulibus tenuibus, piloſis, ramoſam ex intervallis, binûm palmorum, & in his foliis, inter quæ in cacuminibus capitula ſint gruum. Alterum genus foliis anemones, diviſuris longioribus, radice mali modo rotundâ, dulci, reficientibus ſe ab imbecillitate utilissimâ: & fere talis vera eſt. Bibitur contra phthiſin drachmâ in vini cyathis tribus bis die. Item contra inflationes: & cruda idem præſtat. Succus radicis auribus medetur. Opiſthotonicis ſemen drachmis quatuor cum pipere & myrrhâ potum. Phthiſin ſanat & plantaginis ſuccus, si bibatur, & ipſa decocta. In cibo cum ſale & oleo, & a ſomno matutino, refrigerat. Eadem datur his, quos atrophos vocant, interpoſitis diebus. Vettonica verò phthiſicis, ecligmate cum melle, fabæ magnitudine: agaricum potum duobus obolis in paſſo, vel daucon cum centaurio majore in vino. Phagedænis (quod nomen sine modo eſurientium eſt, & aliàs ulcerum) tithymali medentur cum ſeſamis ſumpti.

LXIX. Inter mala universi corporis vigiliæ ſunt pleriſque. Harum remedio monſtratur panaces, clymenos, ariſtolochia, & odore, & perunćto capite: aizoum, sive ſedum, si involutum panno nigro, ignorantis pulvino ſubjiciatur: & onothera, sive onuris, hilaritatem adferens in vi-

no, amygdalaceo folio, flore roſeo, fruticoſa, longâ radice, & cùm ſiccata eſt, vinum olente. Hæc in potu data feras quoque mitigat.

Cruditates, quæ nauſeam faciunt, digerit Vettonica. Eadem pota a cenâ concoctionem facit, in oxymelitis cyathis tribus drachmæ pondere: & crapulam diſcutit. Item agaricum poſt cibum in aquâ calidâ potum. Paralyſin Vettonica ſanare dicitur: item iberis, ut dictum eſt. Eadem & torpentibus membris prodeſt: item argemonia, omnia quæ periclitentur ſecari, diſcutiendo.

LXX. Comitiales ſanant panacis, quam Heraclion diximus, radices potæ cum coagulo vituli marini, ita ut ſint panacis tres partes: plantago pota: Vettonicæ in oxymelite drachma, vel agaricum obolis tribus: folia quinquefolii ex aquâ. Sanat & archezoſtis, ſed anno pota. Sanat & baccharis radix arida in pulverem contrita, cyathis tribus cum coriandri uno in aquâ calidâ. Et centunculus trita in aceto, aut melle, aut in aquâ calidâ: verbenaca ex vino pota: hyſſopi baccæ ternæ contritæ, & in aquâ potæ diebus ſedecim: peucedanum cum coagulo vituli marini æquis portionibus potum: quinquefolii contrita folia ex vino pota diebus XXXI. Vettonicæ farina pondere X. III. cum aceti ſcil-

litici cyatho, mellis Attici unciâ: ſcammonium obolis duobus cum caſtorei drachmis quatuor.

LXXI. Febres frigidas leviores facit agaricum potum in calidâ aquâ: tertianas sideritis cum oleo: item ladanum, quod in ſegetibus naſcitur, contuſum: plantago ex aquâ mulsâ, duabus horis ante acceſſionem pota binis drachmis: vel ſuccus radicis madefactæ vel tuſæ: vel ipſa radix trita in aquâ ferro calfactâ. Quidam ternas radices in tribus cyathis aquæ dedêre. Iidem in quartanis & quaternas fecerunt. Bugloſſo inareſcente, si quis medullam e caule eximat, dicatque ad quem liberandum febri id faciat, & alliget ei ſeptem folia ante acceſſionem, aiunt febri liberari. Item Vettonicæ drachmam, in aquæ mulſæ cyathis tribus: vel agaricum, maximè in his febribus, quæ cum horrore veniant. Quinquefolii folia quidam terna tertianis dedêre, quaterna quartanis, plura ceteris: alii omnibus, tres obolos cum pipere ex aquâ mulsâ. Verbenaca quidem & jumentorum febribus in vino medetur: ſed in tertianis a tertio geniculo inciſa, quartanis a quarto. Bibitur & ſemen hyperici utriuſque in quartanis, & horroribus. Vettonicæ farina, quæ omnes horrores coercet. Item panaces, adeò excalfactoriâ naturâ, ut per nivem ituris bibere id perun-

gique eo præcipiant. Et ariſtolochia perfrictionibus resiſtit.

LXXII. Phreneticos ſomnus ſanat, qui contingit peucedano ex aceto capiti infuſo, anagallidum ſucco. E diverſo lethargicos excitare labor eſt: hoc præſtante, (ut perhibent) ex aceto naribus tactis peucedani ſucco. Contra inſanias Vettonica bibitur. Carbunculos rumpit panaces. Sanat Vettonicæ farina ex aquâ, aut braſſica cum thure, frequenti potu calidæ: vel e carbone in conſpectu reſtincto, favilla, digito ſublata & illita: vel plantago tuſa.

LXXIII. Tithymalus characias hydropicos ſanat: plantago in cibo, cùm priùs panem ſiccum ederint sine potu: Vettonica drachmis duabus in duobus cyathis vini aut mulſi: vel agaricum, vel ſemen lonchitidis duabus lingulis ex aquâ potum: pſyllion ex vino: anagallidum ſuccus: cotyledonis radix e mulſo: ebuli recentis radix, excuſſa tantùm, nec colluta, quod duo digiti comprehendant, ex vini veteris calidi heminâ: trifolii radix drachmis duabus ex vino: tithymalum, platyphyllon cognomine: ſemen hyperici, quod coris appellatur.

Acte, quam quidam eſſe ebulum putant, radice contritâ in vini cyathis tribus, si febris absit, vel ſemine ex vino nigro. Item verbenaca, faſciculo manûs plenæ decocta in aquâ ad dimidias.

Præcipuè tamen chamæactes ſuccus aptiſſimus creditur. Eruptiones pituitæ emendant plantago, cyclamini radix e melle: ebuli folia trita, & e vetere vino impoſita etiam boam ſanant, id eſt, rubentes papulas. Pruriginem ſuccus ſtrychni illitus.

LXXIV. Igni ſacro medetur aizoum: folia trita cicutæ: mandragoræ radix. Secatur in aſſes ut cucumis: primóque ſuper muſtum ſuſpenditur, mox in fumo: dein tunditur in vino aut aceto. Prodeſt & vino myrteo fovere: mentæ ſextans, vivi ſulphuris uncia, ex aceto ſimul trita: fuligo ex aceto. Ignis ſacri plura ſunt genera, inter quæ medium hominem ambiens, qui zoſter appellatur, & enecat, si cinxerit. Medetur plantago cum cretâ Cimoliâ, & periſtereos per ſe: radix perſolatæ. Aliis quæ ſerpunt, cotyledonis radix cum mulſo, aizoum, ſuccus linozoſtis ex aceto.

LXXV. 12. Radix polypodii illita luxatis medetur. Doloremque & tumores tollunt ſemen pſyllii, folia plantaginis tuſa, ſale modico addito: verbaſci ſemen ex vino decoctum & contritum: cicuta cum axungiâ. Folia ephemeri tuberibus tumoribuſque illinuntur, quæ etiamdum diſcuti poſſunt.

LXXVI. Morbum regium in oculis præcipuè mirari eſt, tenuitatem illam denſitatemque tunicarum felle ſubeunte. Hip-

pocrates a ſeptimo die in febre mortiferum signum eſſe docuit. Nos ſcimus vixiſſe aliquos etiam ab hac deſperatione. Fit verò & citra febres, impugnaturque centaurio majore (ut diximus) poto, Vettonicâ, agarici obolis tribus ex vini veteris cyatho: item verbenacæ folio, obolis tribus ex vini calidi heminâ quatriduò. Sed celerrimè quinquefolii ſuccus medetur tribus cyathis potus cum ſale & melle. Cyclamini radix drachmis tribus bibitur in loco calido, & a perfrictionibus tuto: ſudores enim felleos movet. Folia tuſſilaginis ex aquâ: ſemen linozoſtis utriuſque inſperſum potioni, vel cum absinthio aut cicere decoctum: hyſſopi baccæ cum aquâ potæ: lichen herba, si cùm ſumitur, cetero olere abſtineatur: polythrix in vino data, ſtruthion in mulſo.

LXXVII. Paſſim & in quacumque parte maxima incommoda naſcuntur, qui furunculi vocantur, mortiferum aliquando malum confectis corporibus. Remedio ſunt pycnocomi folia trita cum polentâ, si nondum caput fecerint. Diſcutiunt & folia ephedri illita.

LXXVIII. Fiſtulæ quoque in omni parte ſerpunt, medicorum vitio malè ſectis corporibus. Auxilio eſt centaurium minus, collyriis cum melle decocto additis: plantaginis ſuccus infuſus: quinquefolium cum

ſale & melle : ladanum cum caſtoreo : cotyledon cum medullâ cervinâ calefacta & impoſita : verbaſci radicis medulla collyrii tenuitate in fiſtulam additur : vel ariſtolochiæ radix, vel ſuccus tithymali.

LXXIX. Collectiones inflammationeſque ſanant argemoniæ folia illita. Duritias & collectiones omnes verbenaca, vel quinquefolium decoctum in aceto : verbaſci folia vel radix, hyſſopum e vino impoſitum : acori radix, decocto ejus herbæ foventibus : aizoum. Item quæ contuſa ſint, duritiaſque & ſinus corporis, illecebra. Omnia infixa corpori extrahunt, folia tuſſilaginis, daucum, ſemen leontopodii tritum in aquâ cum polentâ. Suppurationibus imponuntur pycnocomi folia trita cum polentâ, vel ſemen, item orchis. Vitia, quæ ſint in oſſibus, ſatyrii radice impoſitâ, efficaciſſimè ſanari dicuntur. Nomæ & collectiones omnes fuco maris, priuſquam inareſcat. Et alceæ radix collectiones diſcutit.

LXXX. Ambuſta ſanantur plantagine, arctio, ita ut cicatrix fallat. Folia ejus in aquâ decocta & contrita illinuntur : radices cyclamini cum aizoo : herba ipſa hyperici, quod corion appellavimus.

LXXXI. Nervis & articulis convenit plantago trita cum ſale : argemonia tuſa ex melle. Peucedani ſucco perunguntur ſpaſtici, tetanici. Nervorum duritiæ ægilops ſucco,

doloribus erigeron ex aceto illinitur. Epithymo ſpaſticis, & opiſthotonicis perungui: ſemine hyperici, quod coris vocatur, idemque bibere prodeſt. Phrynion dicitur etiam abſciſos ſanare nervos, si confeſtim imponatur trita vel manſa. Spaſticis, tremulis, opiſthotonicis, alceæ radix bibitur ex aquâ mulsâ. Sic & rigores excalfacit.

LXXXII. Sanguinis profluvium ſiſtit herbæ pæoniæ ſemen rubrum. Eadem & in radice vis. Clymenos verò, si ore ſanguis rejiciatur, sive e naribus, sive alvo fluat, sive feminarum utero. Item Lysimachia pota vel illita, vel naribus indita: item plantaginis ſemen: quinquefolium potum & illitum: cicutæ ſemen in nares, si inde fluat, tritum ex aquâ inditum: aizoum, aſtragali radix: ſiſtit & iſchæmon, & Achillea.

LXXXIII. 13. Equiſetum hippuris a Græcis dicta, & in pratis vituperata nobis, (eſt autem pilus terræ, equinæ ſetæ similis) lienes curſorum extinguit decocta fictili novo ad tertias, quantùm vas capiat, & per triduum heminis pota: unctis eſculentis ante diem unum interdicitur. Græcorum varia circa hanc opinio. Alii pinûs foliis similem, nigricantem, eodem nomine appellant, vim ejus admirabilem tradentes, ſanguinis profluvia vel tacto tantùm eâ homine ſiſti. Alii hippurin, alii

ephedron, alii anabaſin vocant. Traduntque juxta arbores naſci, & ſcandentem eas dependere comis junceis multis nigris, ut eſt equorum cauda, geniculatis ramulis, folia habere pauca, tenuia, exigua. Semen rotundum, ſimile coriandro, radice lignoſâ: naſci in arbuſtis maximè. Vis ejus ſpiſſare corpora. Succus ſanguinem e naribus fluentem incluſus ſiſtit: item alvum. Medetur dyſentericis in vino dulci, potus cyathis tribus. Urinam ciet: tuſſim, orthopnœam ſanat: item rupta, & quæ ſerpunt. Inteſtinis & veſicæ folia bibuntur. Enterocelem cohibet. Faciunt & aliam hippurin, brevioribus & mollioribus comis, candidioribuſque, perquam utilem iſchiadicis, & vulneribus ex aceto impoſitam, propter ſanguinem ſiſtendum.

Et nymphæa trita plagis imponitur. Peucedanum cum ſemine cupreſſi bibitur, ſi ſanguis per os redditus eſt, fluxitve ab infernis. Sideritis tantam vim habet, ut quamvis recenti gladiatoris vulneri illigata, ſanguinem claudat: quod facit & ferulæ cinis, vel carbo: fungus verò etiam efficaciùs, qui ſecundùm radicem ejus naſcitur.

LXXXIV. Per nares autem fluenti, & cicutæ ſemen tritum ex aquâ inditumque, efficax habetur: item ſtephanomelis ex aquâ. Vettonicæ farina e lacte caprino po-

ta, ſiſtit ex ubere fluentem: plantagoque contuſa. Ejuſdem ſuccus vomentibus ſanguinem datur. Ad erraticum autem radix perſolatæ cum axungiâ vetere illita probatur.

LXXXV. Ruptis, convulsiſque, ex alto dejectis, centaurium majus, Gentianæ radix trita vel decocta, vel ſuccus Vettonicæ, & hoc ampliùs a vocis aut lateris contentionibus: panaces, ſcordion, ariſtolochia, pota: agaricum item contusis & everſis potum duobus obolis in mulsi cyathis tribus: aut si febris sit, in aquâ mulsâ: verbaſcum, cujus flos similis auro eſt: acori radix, aizoum omne, ſed majoris ſuccus efficacissimè: item symphyti radicis decoctum: daucum crudum. Erysithales eſt flore luteo, foliis acanthi: bibitur e vino: item chamærops: & in ſorbitione irio, vel plantago omnibus modis.

LXXXVI. Item phthiriasi, (quâ Sulla dictator conſumptus eſt, naſcunturque in ſanguine ipſo hominis animalia exeſura corpus,) resiſtitur uvæ taminiæ ſucco, aut veratri, cum oleo perunctis corporibus. Taminia quidem in aceto decocta, etiam veſtes eo tædio liberat.

LXXXVII. 14. Ulcera multorum ſunt generum, ac multis modis curantur. Panacis omnium generum radix e vino calido illinitur manantibus. Siccat privatim,

quam Chironiam diximus. Cum melle trita tubera aperit: ulceribuſque, quæ ſerpunt, deploratis auxilio eſt, cum æris flore vino temperato, omnibus modis, vel flore, vel ſemine, vel radice. Eadem cum polentâ vetuſtis vulneribus prodeſt. Heraclion quoque ſiderion, Apollinaris, pſyllium, tragacantha, ſcordotis cum melle purgat. Farina ejus carnes excreſcentes per ſe inſparſa conſumit. Polemonia ulcera, quæ cacoethe vocant, ſanat: centaureum majus inſparſum vel illitum, item minoris coma decocta vel trita, vetera quoque ulcera purgat & perſanat. Folliculi clymeni recentibus plagis imponuntur. Illinitur autem Gentiana ulceribus, quæ ſerpunt, radice tusâ vel decoctâ in aquâ ad mellis craſſitudinem, vel ſucco: vulneribus, ex eâ factum Lycium. Lyſimachia recentibus plagis medetur. Plantago omnium generum ulceribus, peculiariter feminarum, ſenum, & infantium. Igni emollita melior, & cum cerato, craſſa ulcerum labra purgat, nomas ſiſtit. Tritam ſuis foliis integere oportet. Suppurationes, collectiones, ſinus ulcerum, chelidoniâ quoque ſiccantur: vulnera adeò, ut etiam pro ſpodio utantur. Eadem jam deſperatis cum axungiâ imponitur. Dictamnum pota ſagittas pellit, & alia tela extrahit illita. Bibitur ex aquæ cyatho foliorum obo-

lo. Proximè pſeudodictamnum. Utraque etiam ſuppurationes diſcutit. Ariſtolochia quoque putria ulcera exeſt: ſordida expurgat cum melle, vermeſque extrahit: item clavos in ulcere natos, & infixa corpori omnia, præcipuè ſagittas, & oſſa fracta cum resinâ. Cava verò ulcera explet per ſe. Et cum iride recentia vulnera ex aceto. Vetera ulcera verbenaca, quinquefolium cum ſale & melle. Radices perſolatæ, vulneribus ferro illatis recentibus imponuntur: folia veteribus. Cum axungiâ utrumque: & ſuo folio operitur. Damaſonium, ut in ſtrumâ: folia verbaſci ex aceto aut vino. Periſtereos ad omnia genera, vel calloſorum putreſcentiumque ulcerum facit. Manantia nymphææ heracliæ radix ſanat. Item cyclamini radix vel per ſe, vel ex aceto, vel cum melle. Eadem & contra ſteatomata efficax, sicut ad ulcera manantia hyſſopum: item peucedanum, cui ad recentia vulnera vis tanta eſt, ut ſquamam ossibus extrahat. Præſtant hoc & anagallides, cohibentque quas vocant nomas, & rheumatiſmos. Utiles & recentibus plagis, ſed præcipuè ſenum corpori. Cum cerato apoſtemata & ulcera tetra, folia mandragoræ recentia: radix vulnera cum melle aut oleo: cicuta cum siligine mixta mero: aizoum herpetas quoque & nomas, ac putreſcentia, sicut erigeron

geron verminoſa: recentia autem vulnera aſtragali radix: & vetera quoque ulcera purgat hypociſthis utraque. Leontopodii ſemen tritum in aquâ, & cum polentâ illitum, ſpicula ſagittarum extrahit: item pycnocomi ſemen. Tithymalus characias ſucco gangrænas, phagedænas, putria, vel decocto ramorum cum polentâ & oleo: orchis radices hoc ampliùs, & cacoethe ex aceto cum melle, siccæ & recentes: per ſe onothera efferantia ſeſe ulcera ſanat. Scythæ vulnera ſcythice curant. Ad carcinomata, argemonia ex melle efficaciſsima eſt. Vulneribus præſanatis aſphodeli radix decocta, ut diximus, trita cum polentâ & illita: quibuſcumque verò Apollinaris. Aſtragali radix in pulverem trita humidis ulceribus prodeſt: item callithrix decocta in aquâ. Privatim verò iis quæ calceamento facta sint, verbenaca, nec non & Lysimachia contrita, ac nymphæa arida infriata. Polythrix inveteratis iiſdem utilior.

LXXXVIII. Polycnemon cunilæ bubulæ similis eſt, ſemine pulegii, ſurculoſa, multis geniculis, corymbo odorato, acri & dulci odore: ferro factis vulneribus commanducata imponitur, quinto die ſolvitur. Symphyton ad cicatricem celerrimè perducit: item sideritis. Hæc imponitur ex melle. Verbaſci ſemine ac foliis ex vino

decoctis ac tritis omnia corpori infixa extrahuntur: item mandragoræ foliis cum polentâ: cyclamini radicibus cum melle. Trixaginis folia in oleo contrita iis maximè adhibentur ulceribus, quæ ſerpunt: & alga in melle trita. Vettonica ad carcinomata, & melanias veteres, addito ſale.

LXXXXIX. Verrucas tollit argemonia ex aceto, vel batrachii radix, quæ & ungues ſcabros aufert. Linozoſtidis utriuſque folia, vel ſuccus illitus. Tithymali omnes genera verrucarum omnium: item omnia pterygia, varoſque tollunt. Cicatrices cum elegantiâ ad colorem reducit ladanum. Artemisiam & elelisphacum alligatas qui habeat viator, negatur laſſitudinem ſentire.

XC. 15. Muliebribus morbis medetur maximè in univerſum pæoniæ herbæ ſemen nigrum ex aquâ mulsâ. Eadem & in radice vis menſes ciet: panacis ſemen cum abſinthio menſes & ſudores: ſcordotis potu & illitu. Vettonica drachmâ in vini cyathis tribus bibitur contra omnia vulvarum vitia, aut quæ a partu fiunt. Menſes nimios ſiſtit Achillea impoſita, & decoctum ejus inſidentibus. Mammis imponitur hyoſcyami ſemen ex vino: locis radix e cataplaſmate: & mammis etiam chelidonia. Secundas morantes, vel partus emortuos, radices panacis adpoſitæ extrahunt. Ipſum panaces in vino potum vulvas purgat, adpoſitumque cum melle. Po-

lemonia pota ex vino, ſecundas pellit: nidore corrigit vulvas. Centaurei minoris ſuccus potu, fotuque menſes ciet. Item majoris radix, in vulvæ doloribus iiſdem modis prodeſt. Deraſa verò & adpoſita, extrahit partus emortuos. Plantago adponitur in lanâ in dolore vulvæ: in ſtrangulatu bibitur. Sed præcipua dictamno vis eſt. Menſes ciet, partus emortuos vel tranſverſos ejicit: bibitur ex aquâ foliorum obolo, adeò ad hæc efficax, ut ne in cubiculum quidem prægnantium inferatur. Nec potu tantùm, ſed & illitu, & ſuffitu valet. Proximè pſeudodictamnum. Sed menſes ciet cum mero decoctum pondere denarii. Pluribus tamen modis ariſtolochia prodeſt: nam & menſes & ſecundas ciet, & emortuos partus extrahit, myrrhâ & pipere additis, pota, vel ſubdita. Vulvas quoque procidentes inhibet fotu, vel ſuffitu, vel ſubjectu, maximè tenuis. Strangulatum ab his, menſiumque difficultatem, agaricum tribus obolis in vini veteris cyatho potum, emendat: periſtereos adpoſita in adipe ſuillo recenti: anthirrinon cum roſaceo & melle. Item adpoſita nymphææ Theſſalæ radix, dolori medetur. In vino nigro pota profluvia inhibet. E diverſo ciet cyclamini radix pota & adpoſita. Et veſicæ inſidentium decocto medetur. Secundas pota ciſſanthemos

pellit, vulvam ſanat. E xiphio radix ſuperior menſes ciet, drachmâ ex aceto pota. Peucedanum ſtrangulatus vulvæ nidore uſtum recreat: menſes albos præcipuè pſyllium drachmâ in cyathis tribus aquæ mulſæ ciet: ſemen mandragoræ potum vulvam purgat. Menſes ciet ſuccus adpoſitus, & emortuos partus. Nimia rurſus profluvia ſiſtit ſemen cum vivo ſulphure: contrà facit batrachion potu vel cibo, ardens aliàs (ut diximus) cruda. Sed cocta commendatur ſale, & oleo, & cumino. Daucum & menſes & ſecundas potu facillimè pellit. Ladanum ſuffitu corrigit vulvas: dolori earum exulceratiſque imponitur. Emortua ſcammonium pellit, potum vel adpoſitum. Menſes ciet hypericum utrumque, adpoſitum. Ante alia verò (ut Hippocrati videtur) crethmos e vino, ſemine vel radice: cortice trahit & ſecundas: ſuccurrit & ſtrangulationibus ex aquâ pota: item radix e geranio peculiariter ſecundis, inflationibuſque vulvarum conveniens: purgat hippuris pota & adpoſita vulvas. Polygonus pota menſes ciet, & alceæ radix. Folia plantaginis pellunt, item agaricum ex aquâ mulsâ. Artemiſia vulvæ medetur trita, ex oleo irino, aut fico, aut cum myrrhâ adpoſita. Ejuſdem radix pota in tantum purgat, ut partus enectos extrahat. Menſes & ſecundas ciet

ramorum decoctum insidentibus: item folia pota drachmâ. Ad eadem omnia proſunt vel imposita ventri, immo cum farinâ hordeaceâ. Acoron quoque utile eſt interioribus feminarum morbis, & conyza utraque, & crethmos. Et anthyllides duæ vulvis utilissimæ, torminibuſque, ſecundarum moræ, in vino potæ. Callithrix fotu locis medetur, albugines in capite tollit, capillos inficit oleo trita. Geranion in vino albo potum, hypociſthis in rubro, profluvium siſtunt. Hyſſopum ſuffocationes laxat. Radix verbenacæ pota ex aquâ; ad omnia in partu aut ex partu mala, præſtantissima eſt. Peucedano quidam miſcent in vino nigro ſemen cupressi contritum. Nam ſemen pſyllii defervefactum in aquâ, cùm intepuit, epiphoras omnes uteri lenit. Symphyton tritum in vino nigro evocat menſes. Partus adcelerat ſcordotis pota, drachmâ ſucci in aquâ mulsâ cyathis quatuor: dictamni folia præclarè dantur ex aquâ. Conſtat unius oboli pondere, vel si mortui sint in utero infantes, protinus reddi sine vexatione puerperæ. Similiter prodeſt pſeudodictamnum, ſed tardiùs: cyclaminos adalligata: ciſſanthemos pota: item vettonicæ farina ex aquâ mulsâ.

XCI. Arſenogonon & thelygonon herbæ ſunt habentes uvas floribus oleæ similes, pallidiores tamen, ſemen album

papaveris modo. Thelygoni potu feminam concipi narrant. Arſenogonon ab eâ ſemine oleæ, nec alio diſtat. Hujus potu mares generari perhibentur, si credimus. Alii utramque ocimo similem tradunt. Arſenogoni autem ſemen geminum eſſe teſtibus simile.

XCII. Mammarum vitiis aizoum, quod digitellum appellavimus, unicè medetur. Erigeron ex paſſo mammas uberiores facit: ſonchum in farre coctum. Quæ verò maſtos vocatur, illita, pilos mammarum e partu naſcentium aufert: teſtas in facie, aliaque cutis vitia emendat. Gentiana, nymphæa Heraclia illita, cyclamini radix, maculas omnes. Cacaliæ grana mixta ceræ liquidæ extendunt cutem in facie, erugantque: vitia omnia acori radix emendat.

XCIII. Capillum Lysimachia flavum facit: denigrat hypericon, quod & corion vocatur.

Item ophrys herba denticulato oleri similis: foliis duobus. Nigritiam dat & Polemonia, in oleo decocta. Psilothrum nos quidem in muliebribus medicamentis tractamus: verùm jam & viris eſt in uſu. Efficaciſſimum autem habetur archezoſtis: item tithymali ſucco, vel in Sole cum oleo illito crebrò, vel evulsis pilis. Quadrupedum ſcabiem ſanat hyſſopum ex oleo; ſuum anginas peculiariter sideritis. Verùm & reliqua genera herbarum reddamus.

LIBER XXVII.

Reliqua herbarum genera, & medicinæ.

I. 1. CRESCIT profectò apud me certè tractatu ipſo admiratio antiquitatis: quantóque major copia herbarum dicenda reſtat, tantò magis adorare priſcorum in inveniendo curam, in tradendo benignitatem ſubit. Nec dubiè ſuperata hoc modo poſſet videri etiam rerum naturæ ipsius munificentia, si humani operis eſſet inventio. Nunc verò deorum fuiſſe eam apparet, aut certè divinam, etiam cùm homo inveniret: eamdemque omnium parentem & genuiſſe hæc, & oſtendiſſe, nullo vitæ miraculo majore, si verum fateri volumus. Scythicam herbam a Mæotis paludibus, & euphorbiam e monte Atlante ultraque Herculis columnas: & ipſo rerum naturæ defectu, parte aliâ brittanicam ex Oceani inſulis extra terras positis, itemque Æthiopidem ab exuſto sideribus axe: alias præterea aliunde ultro citroque humanæ ſaluti in toto orbe portari, immensâ Romanæ pacis majeſtate, non

homines modò diverſis inter ſe terris gentibuſque, verùm etiam montes & excedentia in nubes juga, partuſque eorum & herbas quoque invicem oſtentante. Æternum quæſo deorum ſit munus iſtud. Adeò Romanos, velut alteram lucem, dediſſe rebus humanis videntur.

II. 2. Sed antiquorum curam diligentiamque quis poſſit ſatis venerari, cùm conſtet omnium venenorum ociſſimum eſſe aconitum: & tactis quoque genitalibus feminini ſexûs animalium eodem die inferre mortem? Hoc fuit venenum, quo interemptas dormientes a Calpurnio Beſtiâ uxores M. Cæcilius accuſator objecit. Hinc illa atrox peroratio ejus in digitum. Ortum fabulæ narravere, e ſpumis Cerberi canis, extrahente ab inferis Hercule, ideoque apud Heracleam Ponticam, ubi monſtratur is ad inferos aditus, gigni. Hoc quoque tamen in uſus humanæ ſalutis vertêre: ſcorpionum ictibus adverſari, experiendo datum in vino calido. Ea eſt natura ut hominem occidat, nisi invenerit quod in homine perimat. Cum eo ſolo colluctatur, velut pari intus invento. Sola hæc pugna eſt, cùm venenum in viſceribus reperit: mirumque, exitialia per ſe ambo cùm ſint, duo venena in homine commoriuntur, ut homo ſuperſit. Immo verò etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt, de-

monſtrando quomodo venenata quoque ipſa ſanarentur. Torpeſcunt ſcorpiones aconiti tactu, ſtupentque pallentes, & vinci ſe confitentur. Auxiliatur his elleborum album, tactu reſolvente : ceditque aconitum duobus malis, ſuo & omnium. Quæ si quis ullo fortè ab homine excogitari potuiſſe credit, ingratè deorum munera intelligit. Tangunt carnes aconito, necantque guſtatu earum pantheras : nisi hoc fieret, repleturas illos situs. Ob id quidam pardalianches appellavere. At illas ſtatim liberari morte, excrementorum hominis guſtu, demonſtratum. Quod certè caſu repertum quis dubitet ? & quoties fiat etiam nunc ut novum naſci ? quoniam feris ratio & uſus inter ſe tradi non poſſit.

3. Hic ergo caſus, hic eſt ille, qui plurima in vitâ invenit deus. Hoc habet nomen, per quem intelligitur eadem & parens rerum omnium & magiſtra natura, utrâque conjecturâ pari, sive iſta quotidie feras invenire, sive ſemper ſcire judicemus. Pudendumque rurſus, omnia animalia, quæ sint ſalutaria ipsis, noſſe, præter hominem. Sed majores oculorum quoque medicamentis aconitum miſceri ſaluberrimè promulgavere, apertâ professione malum quidem nullum eſſe sine aliquo bono. Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus venena, monſtrare quale sit aconitum, vel

deprehendendi gratiâ. Folia habet cyclamini aut cucumeris, non plura quatuor, ab radice leniter hirſuta. Radicem modicam cammaro ſimilem marino. Quare quidam cammaron appellavere, alii thelyphonon, ex quâ diximus cauſâ. Radix incurvatur paulum ſcorpionum modo, quare & ſcorpion aliqui appellavere. Nec defuere, qui myoctonon appellare mallent, quoniam procul & e longinquo odore mures necat. Naſcitur in nudis cautibus, quas aconas nominant. Et ideo aconitum aliqui dixere, nullo juxtà, ne pulvere quidem nutriente. Hanc aliqui rationem nominis attulere. Alii quoniam vis eadem in morte eſſet, quæ cotibus ad ferri aciem deterendam, ſtatimque admota velocitas ſentiretur.

III. 4. Æthiopis folia habet phlomo ſimilia, magna & multa, & hirſuta ab radice. Caulem quadrangulum, ſcabrum, ſimilem arctio, multis concavum alis: ſemen ervo ſimile, candidum, geminum: radices numeroſas, longas, plenas, molles, glutinoſas guſtu. Siccæ nigreſcunt, duranturque, ut cornua videri poſſint. Præter Æthiopiam naſcuntur & in Idâ monte Troadis, & in Meſſeniâ. Colliguntur autumno, ſiccantur in Sole aliquot diebus, ne ſitum ſentiant. Medentur vulvis potæ in vino albo, iſchiadicis, pleuriticis, fau-

cibus ſcabris, decoctæ potu dantur. Sed quæ ex Æthiopiâ venit eximia eſt, atque illico prodeſt.

IV. Ageraton ferulacea eſt, duorum palmorum altitudine, origano similis, flore bullis aureis. Hujus uſtæ nidor urinam ciet, vulvaſque purgat, tantò magis insidentibus. Cauſa nominis, quoniam diutissimè non marceſcit.

V. Aloe ſcillæ similitudinem habet, major, & pinguioribus foliis, ex obliquo ſtriata. Caulis ejus tener eſt, rubens medius, non dissimilis antherico : radice unâ, ceu palo, in terram demiſsâ : gravi odore, guſtu amara. Laudatissima ex Indiâ adfertur, ſed naſcitur & in Asiâ : non tamen eâ utuntur, nisi ad vulnera recentibus foliis : mirificè enim conglutinat, vel ſucco. Ob id in turbinibus cadorum eam ſerunt, ut aizoum majus. Quidam & caulem ante maturitatem ſeminis incidunt ſucci gratiâ, aliqui & folia. Invenitur & per ſe lacrima adhærens. Ergo pavimentandum, ubi ſata sit, cenſent, ut lacrima non abſorbeatur. Fuere, qui traderent in Judæâ ſuper Hieroſolyma metallicam ejus naturam : ſed nulla magis improba eſt, neque alia nigrior eſt, aut humidior. Erit ergo optima pinguis ac nitida, ruſi coloris, friabilis, ac jocineris modò coacta, facilè liqueſcens. Improbanda nigra & dura, are-

noſa quoque, quæ & guſtu intelligitur. Gummi adulteratur, & acaciâ. Natura ejus ſpiſſare, denſare, & leniter calfacere: uſus in multis, ſed principalis alvum ſolvere, cùm pæne ſola medicamentorum, quæ id præſtant, confirmet etiam ſtomachum, adeò non infeſtet ullâ vi contrariâ. Bibitur drachmâ: ad ſtomachi verò diſſolutionem, in duobus cyathis aquæ tepidæ vel frigidæ, cochlearis menſurâ, bis terve in die ex intervallis, ut res exigit. Purgationis etiam causâ plurimùm tribus drachmis. Efficacior si potâ eâ ſumatur cibus. Capillum fluentem continet cum vino auſtero, capite in Sole contra capillum perunĉto. Dolorem capitis ſedat temporibus & fronti impoſita ex aceto & roſaceo, dilutiorque infuſa. Oculorum vitia omnia ſanari eâ convenit: privatim prurigines & ſcabiem genarum: item insignita ac livida, illita cum melle, maximè Pontico. Tonsillas, gingivas, & omnia oris ulcera. Sanguinis exſcreationes, si modicæ sint, drachmâ ex aquâ: si minùs, ex aceto pota. Vulnerum quoque ſanguinem, & undecumque fluentem ſiſtit per ſe, vel ex aceto. Aliàs etiam eſt vulneribus utilissima, ad cicatricem perducens. Eadem inſpergitur exulceratis genitalibus virorum, condylomatis, rimiſque ſedis aliàs ex vino, aliàs ex paſſo, aliàs sicca per ſe, ut exigit mitiganda curatio,

aut coercenda. Hæmorrhoidum quoque abundantiam leniter ſiſtit. Dyſenteriæ infunditur. Et si difficiliùs concoquantur cibi, bibitur a cenâ modico intervallo. Et in regio morbo tribus obolis ex aquâ. Devorantur & pilulæ cum melle decocto, aut resinâ terebinthinâ, ad purganda interiora. Digitorum pterygia tollit. Oculorum medicamentis lavatur, ut quod sit arenosissimum ſubsidat. Aut torretur in teſtâ, pennâque ſubinde verſatur, ut possit æqualiter torreri.

VI. Alcea folia habet similia verbenacæ, quæ ariſtereon cognominatur, caules tres aut quatuor, foliorum plenos, florem roſæ, radices albas, cùm plurimùm ſex, cubitales, obliquas. Naſcitur in pingui ſolo, nec sicco. Uſus radicis ex vino vel ex aquâ dyſentericis, alvo citæ, & ruptis convulsis.

VII. Alypon cauliculus eſt molli capite, non dissimilis betæ, acre guſtatu ac lentum, mordenſque vehementer & accendens. Alvum ſolvit in aquâ mulsâ, addito ſale modico. Minima potio duarum drachmarum, media quatuor, maxima ſex: eâ purgatione quibus datur e gallinaceo jure.

VIII. Alsine, quam quidam myoſoton appellant, naſcitur in lucis, unde & alsine dicta eſt. Incipit a mediâ hieme, areſcit æſtate mediâ: cùm prorepit, muſcu-

lorum aures imitatur foliis. Sed aliam docebimus eſſe, quæ juſtiùs myoſotis vocetur. Hæc eadem erat quæ helxine, niſi minor minúſque hirſuta eſſet. Naſcitur in hortis, & maximè in parietibus. Cùm teritur, odorem cucumeris reddit. Uſus ejus ad collectiones inflammationeſque: & in eadem omnia quæ helxine, ſed infirmiùs. Epiphoris peculiariter imponitur: item verendis, ulceribuſque cum farinâ hordeaceâ. Succus ejus auribus infunditur.

IX. Androſaces herba eſt alba, amara, ſine foliis, folliculos in cirris habens, & in his ſemen: naſcitur in maritimis Syriæ maximè. Datur hydropicis drachmis duabus tuſa aut decocta in aquâ, vel aceto, vel vino. Vehementer enim urinas ciet. Datur & podagricis illiniturque. Idem effectus & ſeminis.

X. Androſæmon, sive (ut alii appellavere) aſcyron, non absimile eſt hyperico, de quâ diximus, cauliculis majoribus, denſioribuſque, & magis rubentibus. Folia alba rutæ figurâ: ſemen papaveris nigri. Comæ tritæ ſanguineo ſucco manant. Odor eis reſinoſus. Gignitur in vineis. Fere medio autumno effoditur, ſuſpenditurque. Uſus ad purgandam alvum tuſæ cum ſemine, potæque matutinò, vel a cenâ, duabus drachmis in aquâ mulsâ, vel vino, vel aquâ purâ, totius potionis ſexta-

rio. Trahit bilem : prodeſt iſchiadi maximè. Sed poſterâ die capparis radicem reſinæ permixtam devorare oportet drachmæ pondere, iterumque quatridui intervallo eadem facere : a purgatione autem ipsâ robuſtiores vinum bibere, infirmiores aquam. Imponitur & podagris, & ambuſtis, & vulneribus, cohibens ſanguinem.

XI. Ambroſia vagi nominis eſt, & circa alias herbas fluctuati : unam habet certam, denſam, ramoſam, tenuem, trium fere palmorum, tertiâ parte radice breviore, foliis rutæ circa imum caulem. In ramulis ſemen eſt uvis dependentibus, odore vinoſo : quâ de cauſâ botrys a quibuſdam vocatur, ab aliis artemiſia. Coronantur illâ Cappadoces. Uſus ejus ad ea quæ diſcuti opus ſit.

XII. Anonin quidam ononida malunt vocare, ramoſam, ſimilem feno Græco, niſi fruticoſior hirſutiorque eſſet, odore jucunda, poſt ver ſpinoſa. Eſtur etiam muriâ condita. Recens verò margines ulcerum erodit. Radix decoquitur in poſcâ dolori dentium. Eadem cum melle pota, calculos pellit. Comitialibus datur in oxymelite decocta ad dimidias.

XIII. Anagyros, quam aliqui acopon vocant, fruticoſa eſt, gravis odore, flore oleris : ſemen in corniculis non brevibus gignit, ſimile renibus, quod dureſcit per

meſſes. Folia collectionibus imponuntur, difficulterque parientibus adalligantur, ita ut a partu ſtatim auferantur. Quod si emortuus hæreat, & ſecundæ menſeſque morentur, drachmâ bibuntur in paſſo folia. Sic & ſuſpiriosis dantur: & in vino vetere ad phalangiorum morſus. Radix diſcutiendis concoquendiſque adhibetur. Semen commanducatum vomitiones facit.

XIV. Anonymos non inveniendo nomen invenit. Adfertur e Scythiâ, celebrata Hicesio, non parvæ auctoritatis medico: item Ariſtogitoni: in vulneribus præclara, ex aquâ tuſa & imposita: pota verò, mammis præcordiiſque percussis: item ſanguinem exſcreantibus. Putavere & bibendam vulneratis. Fabuloſa arbitror, quæ adjiciuntur: recente eâ, si uratur, ferrum aut æs ferruminari.

XV. 5. Aparinen aliqui omphacocarpon, alii philanthropon vocant, ramoſam, hirſutam, quinis ſeniſve in orbem circa ramos foliis per intervalla. Semen rotundum, durum, concavum, ſubdulce. Naſcitur in frumentario agro, aut hortis pratiſve, aſperitate etiam veſtium tenaci. Efficax contra ſerpentes, ſemine poto ex vino drachmâ: & contra phalangia. Sanguinis abundantiam ex vulneribus reprimunt folia imposita: ſuccus auribus infunditur.

XVI. Arction aliqui arcturum vocant:

ſimilis eſt verbaſco foliis, nisi quòd hirſutiora ſunt: caule longo, molli, ſemine cumini. Naſcitur in petrosis, radice tenerâ, albâ, dulcique. Decoquitur in vino ad dentium dolorem, ita ut contineatur ore decoctum. Bibitur propter iſchiada & ſtranguriam: e vino ambuſtis imponitur, & pernionibus. Foventur eadem cum radice ſemine trito in vino.

XVII. Aſplenon ſunt qui hemionion vocant, foliis trientalibus multis, radice limosâ, cavernosâ, sicut filicis, candidâ, hirſutâ: nec caulem, nec florem, nec ſemen habet. Naſcitur in petris, parietibuſque opacis, humidis: laudatissima in Cretâ. Hujus foliorum in aceto decocto per dies xxx. poto lienem abſumi aiunt: & illinuntur autem: eâdem ſedante singultus. Non danda feminis, quoniam ſterilitatem facit.

XVIII. Aſclepias folia ederæ habet, ramos longos, radices numeroſas, tenues, odoratas: floris virus grave, ſemen ſecuridacæ. Naſcitur in montibus. Radices torminibus medentur, & contra ſerpentium ictus, non ſolùm potu, ſed etiam illitu.

XIX. Aſter ab aliquibus bubonion appellatur, quoniam inguinum præſentaneum remedium eſt. Cauliculus foliis oblongis duobus aut tribus: in cacumine capitula ſtellæ modo radiata. Bibitur & adversùs

ſerpentes. Sed ad inguinum medicinam, ſiniſtrâ manu decerpi jubent, & juxta cinctus alligari. Prodeſt & coxendicis dolori adalligata.

XX. Aſcyron & aſcyroides ſimilia ſunt inter ſe, & hyperico: ſed majores habet ramos, quod aſcyroides vocatur, ferulaceos, omnino rubentes: capitulis parvis, luteis. Semen in calyculis puſillum, nigrum, reſinoſum. Comæ tritæ velut cruentant. Quâ de causâ quidam hanc androſæmon vocavere. Uſus ſeminis ad iſchiadicos, poti duabus drachmis in hydromelitis ſextario. Alvum ſolvit, bilem detrahit. Illinitur & ambuſtis.

XXI. Aphaca tenuia admodum folia habet: puſillò altior lenticulâ eſt. Siliquas majores fert, in quibus terna aut quaterna ſemina ſunt nigriora, madidiora, & minora lenticulâ. Naſcitur in arvis. Natura ei ad ſpiſſandum efficacior, quàm lenti: reliquo uſu eoſdem effectus habet. Stomachi alvique fluxiones ſiſtit ſemen decoctum.

XXII. Alcibion qualis eſſet herba, apud auctores non reperi. Sed radicem ejus & folia trita, ad ſerpentis morſum imponi & bibi: folia, quantùm manus capiat, trita cum vini meri cyathis tribus, aut radicem drachmarum trium pondere cum vini eâdem menſurâ.

XXIII. Alectorolophos, quæ apud nos criſta dicitur, folia habet ſimilia gallinacei criſtæ, plura, caulem tenuem, ſemen nigrum in siliquis. Utilis tuſſientibus cocta cum fabâ freſâ, melle addito: & caligini oculorum. Solidum ſemen conjicitur in oculum, nec turbat, ſed in ſe caliginem contrahit. Mutat colorem, ſed ex nigro albicare incipit, & intumeſcit, ac per ſe exit.

XXIV. 6. Alum nos vocamus, Græci ſymphyton petræum, ſimile cunilæ bubulæ, foliis parvis, ramis tribus aut quatuor a radice, cacuminibus thymi, ſurculoſum, odoratum, guſtu dulce, ſalivam ciens, radice longâ rutilâ. Naſcitur in petris, ideo petræum cognominatum: utiliſſimum lateribus, renibus, torminibus, pectori, pulmonibus, ſanguinem rejicientibus, faucibus aſperis. Bibitur radix trita, & in vino decocta, & aliquando ſuperlinitur. Quin & commanducata ſitim ſedat, præcipuéque pulmonem refrigerat. Luxatis quoque imponitur, & contuſis: lenit interanea. Alvum ſiſtit cocta in cinere, detractiſque folliculis trita cum piperis novem granis, & ex aquâ pota. Vulneribus ſanandis tanta præſtantia eſt, ut carnes quoque, dum coquuntur, conglutinet addita: unde & Græci nomen impoſuere. Oſſibus quoque fractis medetur.

XXV. 7. Alga rufa, & ſcorpionum ictibus.

XXVI. Actæa gravi foliorum odore, caulibus aſperis geniculatis, ſemine nigro, ut ederæ, baccis mollibus, naſcitur in opacis & aſperis, aquosiſque. Datur acetabulo pleno interioribus feminarum morbis.

XXVII. Ampelos agria vocatur herba, foliis duris cineracei coloris, qualem in ſatis diximus, viticulis longis, callosis, rubentibus, qualiter flos, quem Jovis flammam appellavimus in violis: fert ſemen ſimile Punici mali acinis. Radix ejus decocta in aquæ cyathis ternis, additis vini Coi cyathis duobus, alvum ſolvit leniter, ideoque hydropicis datur. Vulvæ vitia & cutis in facie mulierum emendat. Iſchiadicos quoque uti hac herbâ prodeſt, tusâ cum foliis, & illitâ cum ſucco ſuo.

XXVIII. Absinthii genera plura ſunt: Santonicum appellatur a Galliæ civitate: Ponticum a Ponto, ubi pecora pingueſcunt illo, & ob id sine felle reperiuntur: neque aliud præſtantius: multóque Italicum amarius, ſed medulla Pontici dulcis. De uſu ejus convenit dicere, herbæ facillimæ, atque inter paucas utilissimæ, præterea ſacris populi Romani celebratæ peculiariter. Siquidem Latinarum feriis quadrigæ certant in Capitolio, victorque absinthium bibit: credo, ſanitatem præ-

mio dari honorificè arbitratis majoribus. Stomachum corroborat, & ob hoc ſapor ejus in vina transfertur, ut diximus. Bibitur & decoctum aquâ, ac poſtea nocte & die refrigeratum ſub dio, decoctis ſex drachmis foliorum cum ramis ſuis in cæleſtis aquæ ſextariis tribus: oportet & ſalem addi. Vetuſtiſſimè in uſu eſt. Bibitur & madefacti dilutum: ita enim appelletur hoc genus. Diluti ratio, ut (quiſquis fuerit modus aquæ) tegatur per triduum. Tritum rarò in uſu eſt, ſicut & ſuccus expreſſi. Exprimitur autem, cùm primùm ſemen turgeſcit, madefactum aquâ triduò recens, aut ſiccum ſeptem diebus. Deinde coctum in æneo vaſe ad tertias, x. heminis in aquæ ſextariis xlv. iterumque percolatum lentè coquitur ad craſſitudinem mellis, qualiter ex minore centaureo quæritur ſuccus. Sed hic abſinthii inutilis ſtomacho capitique eſt, cùm ſit ille decocti ſaluberrimus. Namque adſtringit ſtomachum bilemque detrahit, urinam ciet, alvum emollit, & in dolore ſanat: ventris animalia pellit, malaciam ſtomachi & inflationes diſcutit cum ſili & nardo Gallico, aceto exiguo addito. Faſtidia abſterget: concoctiones adjuvat. Cruditates detrahit cum rutâ, & pipere, & ſale. Antiqui purgationis causâ dabant, cum marinæ aquæ veteris ſextario, ſeminis ſex

drachmis, cum tribus ſalis, & mellis cyatho. Efficaciùs purgat duplicato ſale. Diligenter autem teri debet, propter difficultatem. Quidam & in polentâ dedêre ſuprà dictum pondus, addito pulegio: alii pueris in fico siccâ, ut amaritudinem fallerent. Thoracem purgat cum iride ſumptum. In regio morbo crudum bibitur cum apio, aut adianto. Adversùs inflationes, calidum paulatim ſorbetur ex aquâ: jocineris causâ cum Gallico nardo: lienis, cum aceto, aut pulte, aut fico ſumitur. Adverſatur fungis ex aceto: item viſco: cicutæ ex vino, & muris aranei morsibus, draconi marino, ſcorpionibus. Oculorum claritati multùm confert. Epiphoris cum paſſo imponitur, ſugillatis cum melle. Aures decoctum ejus vaporis ſuffitu ſanat: aut si manent ſanie, cum melle tritum. Urinam ac menſes cient tres quatuorve ramuli, cum Gallici nardi radice unâ, cyathis aquæ VI. Menſes privatim cum melle ſumptum, & in vellere adpositum. Anginis ſubvenit cum melle & nitro. Epinyctidas ex aquâ ſanat: vulnera recentia, priùs quàm aquâ tangantur, impositum: præterea capitis ulcera. Peculiariter ilibus imponitur, cum Cypriâ cerâ, aut cum fico. Sanat & pruritus. Non eſt dandum in febri. Nauſeam maris arcet in navigationibus potum: inguinum tumorem in ven-

trali habitum. Somnos allicit olfactum, aut inſcio ſub capite poſitum. Veſtibus inſertum tineas arcet. Culices ex oleo perunctis abigit: & fumo, si uratur. Atramentum librarium ex diluto ejus temperatum, literas a muſculis tuetur. Capillum denigrat absinthii cinis, unguento roſaceoque permixtus.

XXIX. Eſt & absinthium marinum, quod quidam Seriphium vocant, probatiſſimum in Taposiri Ægypti. Hujus ramum Isiaci præferre ſollemne habent. Anguſtius priore, minúſque amarum, ſtomacho inimicum, alvum mollit, pellitque animalia interaneorum. Bibitur cum oleo & ſale, aut in farinæ trimeſtris ſorbitione dilutum. Coquitur, quantùm manus capiat, in aquæ ſextario ad dimidias.

XXX. 8. Balloten alio nomine porrum nigrum Græci vocant, herbam fruticoſam, angulosis caulibus nigris, hirſutis foliis veſtientibus, majoribus quàm porri, & nigrioribus, graveolentibus. Vis ejus efficax adversùs canis morſus, ex ſale foliis tritis impositæ: item ad condylomata, coctis cinere, in folio oleris. Purgat & ſordida ulcera cum melle.

XXXI. Botrys fruticoſa herba eſt, luteis ramulis. Semen circa totos naſcitur: folia cichorio similia. Invenitur in torrentium ripis. Medetur orthopnoicis. Hoc

Cappadoces ambrosiam vocant, alii artemisiam.

XXXII. Brabyla ſpiſſandi vim habet cotonei mali modo: nec ampliùs de eâ tradunt auctores.

XXXIII. Bryon marinum, herba sine dubitatione eſt, lactucæ foliis similis, rugoſa veluti contracta, sine caule, ab unâ radice exeuntibus foliis. Naſcitur in ſcopulis maximè, teſtiſque terrâ comprehenſis. Præcipua siccandi ei ſpiſſandique vis, & collectiones omnes inflammationeſque cohibendi, præcipuè podagræ, & quidquid refrigerare opus sit.

XXXIV. Bupleuri ſemen ad ictus ſerpentium dari reperio, foverique plagas decoctâ eâ herbâ, adjectis foliis mori aut origani.

XXXV. Catanancen Theſſalam herbam, qualis sit, a nobis deſcribi ſupervacuum eſt, cùm sit uſus ejus ad amatoria tantùm. Illud non ab re eſt dixiſſe ad detegendas magicas vanitates, electam ad hunc uſum conjecturâ, quoniam areſcens contraheret ſe ad ſpeciem unguium milvi exanimati. Eâdem ex causâ & cemos silebitur a nobis.

XXXVI. Calſa duorum generum eſt. Una similis aro. Naſcitur in arationibus. Colligitur antequam inareſcat, uſuſque eoſdem habet, quos arum. Bibitur quoque radix

radix hujus ad exinaniendas alvos, menſeſque mulierum: item caulis cum foliis in leguminibus decoctus, ſanat teneſmon.

XXXVII. Alterum genus ejus quidam anchuſam vocant, alii rhinochisiam. Folia lactucæ longiora, plumoſa, radice rubrâ, quæ ignes ſacros cum flore polentæ ſanat impoſita: jocineris autem vitia, in vino albo pota.

XXXVIII. Circæa ſtrychno ſativo similis eſt, flore nigro, puſillo, parvo ſemine, ut milii, naſcente in quibuſdam corniculis, radice ſemipedali, triplici ferme, aut quadruplici, albâ, odoratâ, guſtûs calidi. Naſcitur in apricis ſaxis. Diluitur in vino, bibiturque ad dolorem vulvæ & vitia. Macerari oportet in ſextariis tribus quadrantem radicis tuſæ, noctem & diem. Trahit eadem potio & ſecundas: ſemine lac minuitur, in vino aut mulsâ aquâ poto.

XXXIX. Cirsion cauliculus eſt duûm cubitorum, triangulo similis, foliis ſpinoſis circumdatus. Spinæ molles ſunt. Folia bovis linguæ similia, minora, ſubcandida & in cacumine capitula purpurea, quæ ſolvuntur in lanugines. Hanc herbam radicemve ejus adalligatam, dolores varicum ſanare tradunt.

XL. Cratæogonon ſpicæ tritici simile eſt, multis calamis ex unâ radice emicantibus: multorumque geniculorum. Naſcitur

in opacis, ſemine milii, vehementer aſpero guſtu: quod si bibant ex vino ante cenam tribus obolis in cyathis aquæ totidem, mulier ac vir, ante conceptum diebus XL. virilis ſexûs partum futurum aiunt. Eſt & alia cratæogonos, quæ thelygonos vocatur. Differentia intelligitur lenitate guſtûs. Sunt qui florem cratæogoni bibentes mulieres intra XL. diem concipere tradant. Eadem ſanant ulcera vetera nigra cum melle: explent sinus ulcerum, & atropha carnosiora faciunt: purulenta expurgant: panos diſcutiunt: podagras collectioneſque omnes leniunt, peculiariter mammarum. Theophraſtus arboris genus intelligi voluit cratægon, sive cratægona, quam Itali aquifoliam vocant.

XLI. Crocodilion chamæleonis herbæ nigræ figuram habet, radice longâ, æqualiter craſsâ, odoris aſperi. Naſcitur in ſabuletis. Pota ſanguinem per nares pellit copioſum craſſumque, atque ita lienem conſumere dicitur.

XLII. Cynoſorchin aliqui orchin vocant, foliis oleæ, mollibus, ternis per ſemipedem longitudinis in terrâ ſtratis, radice bulboſâ, oblongâ, duplici ordine, ſuperiore quæ durior eſt, & inferiore quæ mollior. Eduntur ut bulbi cocti, in vineis fere inventæ. Ex his radicibus si majorem edant viri, mares generari dicunt: si mi-

norem feminæ, alterum ſexum. In Theſſaliâ molliorem in lacte caprino viri bibunt ad ſtimulandos coitus, duriorem verò ad inhibendos. Adverſantur alter alteri.

XLIII. Chryſolachanum in pineto, lactucæ simile naſcitur. Sanat nervos inciſos, si confeſtim imponatur. Et aliud genus chryſolachani traditur, flore aureo, foliis oleris. Coctum eſtur, ut olus molle. Herbâ hac adalligatâ morbum regium habentibus, ita ut ſpectari ab his possit, ſanari id malum traditur. De chryſolachano nec ſatis dici ſcio, nec plura reperio. Namque & hoc vitio laboravere proximi utique herbarii noſtri, quod ipsi notas velut vulgares, ſtrictim, & nominibus tantùm indicavere: tamquam coagulo terræ alvum ſiſti, ſtranguriam diſſolvi, si bibatur ex vino aut aquâ:

XLIV. Cuculi folia trita cum aceto, ſerpentium ictibus & ſcorpionum mederi. Quidam hanc alio nomine ſtrumum appellant, alii Græcè ſtrychnon: acinos habet nigros. Ex his cyathus ſucci cum mulsi duobus, medetur lumbis: item capitis dolori cum roſaceo infuſus. Ipſa ſtrumis illita.

XLV. Peculiaris eſt Alpinis maximè fluminibus conferva, appellata a conferruminando, ſpongia aquarum dulcium veriùs, quàm muſcus aut herba, villoſæ densita-

tis atque fiſtuloſæ. Curatum eâ ſcio, omnibus fere ossibus confractis, prolapſum ex arbore altâ putatorem, circumdatâ univerſo corpori, aquam ſuam aſpergentibus, quoties inareſceret, raróque, nec nisi deficientem herbam mutationis causâ reſolventibus, convaluiſſe vix credibili celeritate.

XLVI. 9. Cocco Cnidio color cocci, magnitudo grano piperis major, vis ardens. Itaque in pane devoratur ne adurat, cùm gulam transit. Huic vis præſentanea contra cicutam.

XLVII. Siſtit alvum dipſacos: folia habet lactucæ, bullaſque ſpinoſas in dorsi medio, caulem duûm cubitorum, iiſdem ſpinis horridum, genicula ejus binis foliis amplectentibus, concavo alarum sinu, in quo ſubſtitit ros ſalſus. In cacumine capitula ſunt echinata ſpinis. Naſcitur in aquosis. Sanat rimas ſedis. Item fiſtulas decoctâ in vino radice, uſque dum sit crassitudo ceræ, ut possit in fiſtulas collyrium mitti. Item verrucas omnium generum. Quidam & alarum, quas ſuprà diximus, ſuccum illinunt his.

XLVIII. Dryopteris filici similis, in arboribus naſcitur, tenui foliorum ſubdulcium inciſurâ, radice hirſutâ. Vis ei cauſtica eſt. Ideo psilothrum eſt radix tuſa: illinitur enim, uſque dum ſudores evo-

cet : iterumque, & tertiò, ita ne ſudor abluatur.

XLIX. Dryophonon ſimilis herba eſt; cauliculis tenuibus, cubitalibus, circumdatis utrimque foliis pollicari amplitudine, qualia oxymyrsines, ſed candidioribus mollioribuſque, flore candido ſambuci. Edunt cauliculos decoctos. Semine verò ejus pro pipere utuntur.

L. Elatine folia habet helxinæ, pusilla, piloſa, rotunda, ſemipedalibus ramulis quinis ſeniſve a radice ſtatim foliosis. Naſcitur in ſegetibus, acerba guſtu, & ideo oculorum fluxionibus efficax, foliis cum polentâ tritis & impositis, ſubdito linteolo. Eadem cum lini ſemine cocta ſorbitionis uſu dyſenteriâ liberat.

LI. Empetros, quam noſtri calcifragam vocant, naſcitur in montibus maritimis, fere in ſaxo : quò propiùs mari fuerit, minùs ſalſa eſt, potaque bilem trahit, ac pituitas : quò longiùs magiſque terrena, amarior ſentitur. Trahit aquam. Sumitur autem in jure aliquo, aut in hydromelite. Vetuſtate vires perdit. Recens urinas ciet decoctum in aquâ vel tritum, calculoſque frangit. Qui fidem promiſſo huic quærunt, adfirmant lapillos, qui ſubferveſiant unà, rumpi.

LII. Epipactis, ab aliis elleborine vocatur, parva herba, exiguis foliis, jo-

cineris vitiis utiliſſima, & contra venena pota.

LIII. Epimedion caulis eſt non magnus, ederæ foliis denis atque duodenis, numquam florens, radice tenui, nigrâ, gravi odore. Naſcitur in humidis, & huic ſpiſſandi refrigerandique natura, feminis cavenda. Folia in vino trita virginum mammas cohibent.

LIV. Enneaphyllon, longa folia novena habet, cauſticæ naturæ. Imponitur lanâ circumdatum, ne urat latus: continuò enim puſulas excitat, lumborum doloribus, & coxendicum utiliſſimum.

LV. Filicis duo genera, nec florem habent, nec ſemen. Pterin Græci vocant, alii blechnon, cujus ex unâ radice complures exeunt filices, bina etiam cubita excedentes longitudine, non graves odore. Hanc marem exiſtimant. Alterum genus thelypterin Græci vocant, alii nymphæam pterin. Eſt autem ſingularis, atque non fruticoſa, brevior, molliorque, & denſior, foliis ad radicem canaliculata. Utriuſque radice ſues pingueſcunt. Folia utriuſque lateribus pinnata, unde nomen Græci impoſuere. Radices utrique longæ in obliquum, nigræ, præcipuè cùm inaruere. Siccari autem eas Sole oportet. Naſcuntur ubique, ſed maximè frigido ſolo. Effodi debent Vergiliis occidentibus. Uſus radicis in trimatu tantùm, neque antea,

neque poſtea. Pellunt interaneorum animalia: ex his tænias cum melle: cetera ex vino dulci triduò potæ. Utraque ſtomacho inutilissima. Alvum ſolvit: primò bilem trahens, mox aquam: meliùs tænias cum ſcammonii pari pondere. Radix ejus duûm obolorum pondere ex aquâ, poſt unius diei abſtinentiam bibitur, melle prægustato contra rheumatiſmos. Neutra danda mulieribus, quoniam gravidis abortum, ceteris ſterilitatem facit. Farina earum ulceribus tetris inſpergitur: jumentorum quoque cervicibus. Folia cimicem necant: ſerpentem non recipiunt. Ideo ſubſterni utile eſt in locis ſuſpectis: uſtæ etiam fugant nidore. Fecere medici hujus quoque herbæ diſcrimen. Optima Macedonica eſt, ſecunda Cassiopica.

LVI. Femur bubulum appellatur herba, nervis & ipſa utilis, recens in aceto ac ſale trita.

LVII. Galeopsis, aut, ut alii, galeobdolon, vel galion, caulem & folia habet urticæ læviora, & quæ gravem odorem trita reddant: flore purpureo. Naſcitur circa ſepes ac ſemitas ubique. Folia cauleſque duritias & carcinomata ſanant, ex aceto, trita & imposita: item ſtrumas. Panos & parotidas diſcutiunt. Ex uſu eſt & decoctæ ſucco fovere. Putreſcentia quoque & gangrænas ſanat cum ſale.

LVIII. Glaux antiquitus eugalacton vocabatur, cytiſo & lenticulæ foliis ſimilis: averſa candidiora. Rami in terram ſerpunt quini ſenive, admodum tenues ab radice. Floſculi purpurei exeunt. Invenitur juxta mare. Coquitur in ſorbitione ſimilaginis, ad excitandam ubertatem lactis. Eam qui hauſerint, balineis uti convenit.

LIX. 10. Glaucion in Syriâ & Parthiâ naſcitur, humilis herba, denſis foliis, fere papaveris, minoribus tamen ſordidioribuſque, odoris tetri, guſtûs amari cum adſtrictione. Granum habet crocei coloris. Hoc in ollâ fictili luto circumlitum, in clibanis calefaciunt: deinde exempto ſuccum exprimunt ejuſdem nominis: uſus eſt & ſucci & foliorum, si terantur, adversùs epiphoras, quæ univerſæ uno impetu cadunt. Hinc temperatur collyrium, quod medici diaglaucion vocant. Lactis quoque ubertas intermiſſa reſtituitur. Sumitur ejus rei causâ ex aquâ.

LX. Glycyside, quam aliqui pæoniam, aut pentorobon vocant, caulem habet duûm cubitorum, comitantibus duobus aut tribus, ſubrutilum, cute lauri: folia qualia iſatis, pinguiora, rotundioraque & minora: ſemen in siliquis, aliud grano rubente, aliud nigro. Duo autem genera ſunt. Femina exiſtimatur, cujus radicibus ceu balani longiores circiter octo aut ſex ad-

hærent. Mas plures habet, quoniam non unâ radice nixus eſt, palmi altitudine, candidâque: guſtu adſtringit. Feminæ folia myrrham redolent, & denſiora ſunt. Naſcuntur in silvis. Tradunt noctu effodiendas, quoniam pico Martio impetum in oculos faciente, interdiu periculoſum sit. Radix verò cùm effodiatur, periculum eſſe ne ſedes procidat. Magnâ id vanitate ad oſtentationem rei fictum arbitror. Uſus in his diverſus. Rubra enim grana rubentes menſes siſtunt, xv. fere pota in vino nigro. Nigra grana vulvis medentur, ex paſſo aut vino totidem pota. Radix omnes ventris dolores ſedat in vino, alvumque purgat: ſanat opiſthotonum, morbum regium, renes, vesicam: arteriam autem & ſtomachum decocta in vino: alvumque siſtit: eſtur etiam contra malum mentis: ſed in medendo quatuor drachmæ ſatis ſunt. Grana nigra auxiliantur & ſuppressionibus nocturnis, in vino pota, quo dictum eſt numero. Stomachi verò erosionibus, & eſſe ea, & illinire prodeſt. Suppurationes quoque diſcutiuntur: recentes nigro ſemine, veteres rubro. Utrumque auxiliatur a ſerpente percussis: & pueris contra calculos, incipiente ſtranguriâ.

LXI. Gnaphalion alii chamæzelon vocant, cujus foliis albis mollibuſque pro tomento utuntur: ſanè & similia ſunt. Da-

tur in vino auſtero ad dyſenteriam: ventris ſolutiones menſeſque mulierum ſiſtit. Infunditur autem teneſmo. Illinitur & putreſcentibus ulcerum.

LXII. Gallidragam vocat Xenocrates leucacantho similem, paluſtrem & ſpinoſam, caule ferulaceo, alto, cui ſummo capite inhæret simile ovo. In hoc creſcente æſtate vermiculos naſci tradunt, quos pyxide conditos adalligari cum pane brachio ad eam partem, quâ dens doleat, miréque illico dolorem tolli. Valere non diutiùs anno, & ita si terram non attigerit.

LXIII. Holcus in ſaxis naſcitur siccis. Ariſtas habet in cacumine, tenui culmo: quale hordeum reſtibile. Hæc circa caput alligata, vel circa lacertum, educit e corpore ariſtas. Quidam ob id ariſtidam vocant.

LXIV. Hyoſeris intubo similis, ſed minor, & tactu aſperior; vulneribus contuſa præclarè medetur.

LXV. Holoſteon sine duritiâ eſt, herba ex adverſo appellata a Græcis sicut fel dulce, tenuis uſque in capillamenti ſpeciem, longitudine quatuor digitorum, ceu gramen; foliis anguſtis, adſtringens guſtu. Naſcitur in collibus terrenis. Uſus ejus ad convulſa, rupta, in vino pota. Vulnera quoque conglutinat. Nam & carnes coguntur, additâ.

LXVI. Hippophæſton naſcitur in ſpinis, ex quibus fiunt æneæ fulloniæ, ſine cauliculo, ſine flore, capitulis tantùm inanibus, & foliis parvis, multis, herbacei coloris, radiculas habens albas, molles. Succus earum exprimitur æſtate, ad ſolvendam alvum, tribus obolis, maximè in comitialibus morbis, & tremulis, hydropicis. Contra vertigines, orthopnœas, paralyſes incipientes.

LXVII. 11. Hypogloſſa folia habet figurâ silveſtris myrti, concava, ſpinoſa, & in his ceu linguas, folio parvo exeunte de foliis. Capitis dolorem corona ex his impoſita minuit.

LXVIII. Hypecoon in ſegetibus naſcitur, foliis rutæ. Natura ejus eadem quæ papaveris ſucco.

LXIX. Idææ herbæ folia ſunt, quæ oxymyrsines; adhærent his velut pampini, in quibus flos. Ipſa alvum, menſeſque, & omnem abundantiam ſanguinis ſiſtit. Spiſſandi cohibendique naturam habet.

LXX. Iſopyron aliqui phasiolon vocant, quoniam folium, quod eſt aneſo simile, in pampinos torquetur. Capitula ſunt in ſummo caule tenuia, plena ſeminis melanthii. Contra tuſſim, & cetera pectoris vitia, ex melle aut aquâ mulsâ; item jocineri utilissima.

LXXI. Lathyris folia habet multa la-

ſtucæ ſimilia, tenuiora germina multa, in quibus ſemen tuniculis continetur, ut capparis: quæ cùm inaruere, eximuntur grana piperis magnitudine, candida, dulcia, facilia purgatu. Hæc vicena in aquâ purâ aut mulsâ pota hydropicos ſanant. Trahunt & bilem. Qui vehementiùs purgari volunt, cum folliculis ipsis ſumunt ea: nam ſtomachum lædunt. Itaque inventum eſt, ut cum piſce aut jure gallinacei ſumerentur.

LXXII. Leontopetalon, alii rhapeion vocant, folio braſſicæ, caule ſemipedali: alæ multæ, ſemen in cacumine, in siliquis, ciceris modo: radix rapo similis, grandis, nigra. Naſcitur in arvis. Radix adverſatur omnium ſerpentium generibus ex vino pota: nec alia res celeriùs proficit. Datur & iſchiadicis.

LXXIII. Lycapſos longioribus, quàm laſtuca, eſt foliis, craſſioribuſque. Caule longo, hirſuto, adgnatis multis cubitalibus, flore parvo, purpureo. Naſcitur in campeſtribus. Illinitur cum farinâ hordeaceâ igni ſacro. Sudores in febribus movet, ſucco aquæ calidæ admixto.

LXXIV. Inter omnes herbas lithoſpermo nihil eſt mirabilius. Aliqui ægonychon vocant, alii Dioſpyron, alii Heracleos. Herba quincuncialis fere, foliis duplò majoribus, quàm rutæ, ramulis ſurcu-

loſis, craſſitudine junci: gerit juxta folia ſingulas veluti barbulas, & earum in cacuminibus lapillos candore & rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris, duritiâ verò lapideâ. Ipſi, quà pediculis adhæreant, cavernulas habent, & intus ſemen. Naſcitur & in Italiâ, ſed laudatiſſimum in Cretâ. Nec quidquam inter herbas majore quidem miraculo aſpexi. Tantus eſt decor, velut aurificum arte alternis inter folia candicantibus margaritis: tam exquiſita difficultas lapidis ex herbâ naſcentis. Jacere atque humi ſerpere auctores tradunt. Ego vulſam, non hærentem vidi. Iis lapillis drachmæ pondere potis in vino albo calculos frangi, pellique conſtat, & ſtranguriam diſcuti. Neque in aliâ herbarum fides eſt viſu ſtatim, ad quam medicinam nata ſit; ut ejus ſpecies etiam ſine auctore viſu ſtatim noſci poſſit.

LXXV. Lapis vulgaris juxta flumina fert muſcum ſiccum, canum. Hic fricatur altero lapide, additâ hominis ſalivâ: illo lapide tangitur impetigo. Qui tangit, dicit,

Φεύγετε κανθαρίδες, λύκος ἄγριος ὔμμε διώκει.

LXXVI. Limeum herba appellatur a Gallis, quâ ſagittas in venatu tinguunt medicamento, quod venenum cervarium vo-

cant. Ex hac in tres modios ſalivati additur, quantùm in unam ſagittam addi ſolet: ita offa demittitur boum faucibus in morbis. Alligari poſtea ad præſepia oportet, donec purgentur; inſanire enim ſolent: si ſudor inſequitur, aquâ frigidâ perfundi.

LXXVII. Leuce Mercuriali similis, nomen ex causâ accepit, per medium folium candidâ lineâ tranſcurrente: quare meſoleucon quidam vocant. Succus ejus fiſtulas ſanat: ipſa contrita, carcinomata. Fortassis eadem sit, quæ leucas appellatur, contra omnia marina venena efficax. Speciem ejus auctores non tradunt, nec aliud, quàm silveſtrem latioribus foliis eſſe efficaciorem, hanc ſemine acriorem.

LXXVIII. Leucographis qualis eſſet, ſcriptum non reperi: quod eò magis miror, quoniam utilis proditur ſanguinem exſcreantibus, tribus obolis cum croco: item cœliacis: trita ex aquâ & adposita, profluvio feminarum: oculorum quoque medicamentis, & explendis ulceribus, quæ fiunt in teneris partibus corporis.

LXXIX. 12. Medion folia habet iridis ſativæ, caulem tripedalem, & in eo florem grandem, purpureum, rotundum, ſemine minuto, radicem ſemipedalem. In ſaxis opacis naſcitur. Radix drachmis duabus cum melle menſes feminarum ſiſtit,

ecligmate per aliquot dies ſumpto. Semen quoque in vino, tritum, contra abundantiam feminarum datur.

LXXX. Myoſota, sive myoſotis, lævis herba, caulibus pluribus ab unâ radice, aliquatenus rubentibus, concavis, ab imo foliis anguſtis, oblongis, dorſo acuto, nigris, per intervalla adsiduè geminatis, tenuibus cauliculis ex alis prodeuntibus, flore cæruleo. Radix digitali crassitudine multis capillamentis fimbriata. Vis ei ſeptica & exulceratrix, ideoque ægilopas ſanat. Tradunt Ægyptii, mensis quem Thothi vocant die xxviii. fere in Auguſtum menſem incurrente, si quis hujus herbæ ſucco inungatur mane priuſquam loquatur, non lippiturum eo anno.

LXXXI. Myagros herba ferulacea eſt foliis similis rubiæ, tripedanea. Semen oleoſum, quod & fit ex eo. Medetur oris ulceribus perunctis hoc ſucco.

LXXXII. Herba, quæ vocatur nyma, tribus foliis longis intubaceis, illita cicatrices ad colorem reducit.

LXXXIII. Natrix vocatur herba, cujus radix evulſa virus hirci redolet. Hac in Piceno a feminis abigunt, quos mirâ perſuasione Fatuos vocant: ego ſpecies lymphantium hoc modo animorum eſſe crediderim, qui tali medicamento juventur.

LXXXIV. Odontitis inter feni genera

eſt, cauliculis denſis ab eâdem radice, geniculatis, triangulis, nigris. In geniculis folia parva habet, longiora tamen quàm polygonon. Semen in alis hordeo ſimile, florem purpureum, puſillum. Naſcitur in pratis. Decoctum cauliculorum ejus in vino auſtero, quantùm manus capiat, dentium dolori medetur, ita ut contineatur ore.

LXXXV. Othonna in Syriâ naſcitur, ſimilis erucæ, perforatis crebrò foliis, flore croci: quare quidam anemonem vocaverunt. Succus ejus oculorum medicamentis convenit. Mordet enim leniter & excalfacit, adſtringitque ſiccando. Purgat cicatrices, & nubeculas, & quidquid obſtat. Quidam tradunt lavari, atque ita ſiccatam digeri in paſtillos.

LXXXVI. Onoſma longa folia habet fere ad tres digitos, in terrâ jacentia, tria, ad ſimilitudinem anchuſæ inciſa, ſine caule, ſine flore, ſine ſemine: prægnans ſi edat eam, aut ſupergradiatur, abortum facere dicitur.

LXXXVII. Onopordon ſi comederint aſini, crepitus reddere dicuntur. Trahit urinas & menſes: alvum ſiſtit: ſuppurationes & collectiones diſcutit.

LXXXVIII. Oſyris ramulos fert nigros, tenues, lentos: & in iis folia nigra, ceu lini: ſemenque in ramulis nigrum initio,

dein colore mutato rubeſcens. Smegmata mulieribus faciunt ex his. Radicum decoctum potum, ſanat arquatos. Eædem, priuſquam matureſcat ſemen, conciſæ, & Sole siccatæ, alvum siſtunt. Poſt maturitatem verò collectæ, & in ſorbitione decoctæ, rheumatiſmis ventris medentur, & per ſe tritæ ex aquâ cæleſti bibuntur.

LXXXIX. Oxys folia terna habet. Datur ad ſtomachum diſſolutum. Edunt & qui enterocelen habent.

XC. Polyanthemum, quam quidam batrachion appellant, cauſticâ vi exulcerat cicatrices, & ad colorem reducit. Eademque vitiligines concorporat.

XCI. Polygonon Græci vocant, quam nos ſanguinariam: non attollitur a terrâ, foliis rutæ, ſemine graminis: ſuccus ejus infuſus naribus ſupprimit ſanguinem: & potus cum vino, cujuſlibet partis profluvium exſcreationeſque cruentas inhibet. Qui plura genera polygoni faciunt, hanc marem intelligi volunt, appellarique a multitudine ſeminis, aut densitate fruticis calligonon. Alii polygonaton, a frequentiâ geniculorum: alii theuthalida, alii carcinethron, alii clema, multi myrtopetalon. Nec non inveniuntur, qui hanc feminam eſſe dicunt: marem autem majorem, minúſque nigram, & geniculis densiorem, ſemine ſub omnibus foliis turgeſcentem.

Quocumque hæc modo ſe habeant, vis earum eſt ſpiſſare ac refrigerare. Semina alvum ſolvunt: largiùs ſumpta urinam cient, rheumatiſmos cohibent: qui si non fuere, non proſunt. Stomachi fervori folia imponuntur: veſicæ dolori illinuntur, & ignibus ſacris. Succus & auribus purulentis inſtillatur, & oculorum dolori per ſe. Dabatur & in febribus ante acceſſiones duobus cyathis in tertianis, quartaniſque præcipuè: item cholericis, dyſentericis, & in ſolutione ſtomachi. Tertium genus oreon vocatur, in montibus naſcens, arundini teneræ simile, uno caule, denſis geniculis & in ſe infarctis, foliis autem piceæ, radicis ſupervacuæ, inefficacius quàm ſuperiora. Peculiare iſchiadicis. Quartum genus silveſtre appellatur, pæne arboris modo frutex, radice lignoſâ, ſtirpe cedri rubicundo: ramis ſparti, binûm palmorum, nigris geniculorum ternis quaterniſve articulis. Huic quoque ſpiſſandi natura, ſapor mali cotonei. Decoquitur in aquâ ad tertias, aut aridi farina inſpergitur & oris ulceribus & attritis partibus. Propter gingivarum verò vitia commanducatur. Nomas siſtit omniaque quæ ſerpunt, aut difficilem cicatricem habent. Privatim verò ſanat a nive facta ulcera. Herbarii & ad anginas utuntur illâ: & in capitis dolore coronam ex eâ imponunt: & contra epi-

phoras collo circumdant. In tertianis quidam ſiniſtrâ manu evulſam adalligant: adeò contra profluvia ſanguinis, nec ullam magis aridam quàm polygonum, ſervant.

XCII. Pancration aliqui ſcillam puſillam appellare malunt, foliis albi lilii, longioribus craſſioribuſque, radice bulbi magni, colore rufo. Alvum ſolvit ſucco, cum farinâ ervi ſumpto: ulcera purgat. Hydropicis ſpleniciſque cum melle datur. Alii decoquunt eam, donec aqua dulcis fiat: eâque effuſâ radicem terentes digerunt in paſtillos Sole ſiccatos: & poſtea utuntur ad capitis ulcera, & cetera quæ repurganda ſunt. Item ad tuſſim, quantùm tribus digitis apprehenderint, in vino dantes, & ad lateris dolores, aut peripneumonicis ecligmate. Dant & propter iſchiada in vino bibendum, & propter tormina, menſeſque ciendos.

XCIII. Peplis, quam aliqui ſycen, alii meconion, alii mecona aphrode vocant, ex unâ radice tenui fruticat, foliis rutæ paulo latioribus, ſemine ſub foliis rotundo, minore quàm candidi papaveris. Inter vites fere colligitur meſſibus: ſiccaturque cum fructu ſuo, ſubjectis, in quæ excidat. Hoc poto alvus ſolvitur, bilis ac pituita detrahitur. Media potio eſt acetabuli menſurâ, in aquæ mulſæ heminis tribus. Et cibis inſpergitur obſoniiſque ad molliendam alvum.

XCIV. Periclymenos fruticat & ipſa, ex intervallo duo folia habens, ſubcandida, mollia. In cacumine autem ſemen inter folia durum, & quod difficilè vellatur. Naſcitur in arvis ac ſepibus, convolvens ſe adminiculis quibuſcumque. Semen ejus umbrâ siccatum tunditur & in paſtillos digeritur. Hi reſoluti dantur in vini albi cyathis tribus, tricenis diebus ad lienem: eumque urina cruenta, aut per alvum abſumit: quod intelligitur a decimo ſtatim die. Urinam cient, & folia decocta: quæ & orthopnoicis proſunt. Partum quoque adjuvant, ſecundaſque pellunt pota simili modo.

XCV. Pelecinum in ſegetibus diximus naſci, fruticoſam cauliculis, foliis ciceris. Semen in siliquis fert, corniculorum modo aduncis, ternis quaterniſve, quale gith novimus, amarum, ſtomacho utile. Additur in antidota.

XCVI. Polygala palmi altitudinem petit, in caule ſummo foliis lenticulæ, guſtu adſtricto, quæ pota lactis abundantiam facit.

XCVII. Poterion, aut (ut alii vocant) phrynion, vel neurada, largè fruticat, ſpinis retorrida, lanugine ſpiſsâ, foliis parvis, rotundis, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, flore longo, herbacei coloris: ſeminis nulli uſus, ſed guſtu acuto & odo-

rato. Invenitur in aquoſis collibus. Radices habet duas aut tres, binûm cubitorum in altitudine, nervoſas, candidas, firmas. Circumfoditur autumno, præciſo frutice dat ſuccum gummi ſimilem. Radix mira vulneribus ſanandis traditur, præcipuéque nervis vel præciſis illita. Decoctum quoque ejus cum melle potum diſſolutiones nervorum, & infirmitates, & inciſuras juvat.

XCVIII. Phalangites, a quibuſdam phalangion vocatur, ab aliis leucanthemon, vel (ut in quibuſdam exemplaribus invenio) leucacantha. Ramuli ſunt ei numquam pauciores duobus, in diverſa tendentes: flos candidus: lilio rubro ſimilis, ſemine nigro, lato, ad lenticulæ dimidiæ figuram, multò tenuiore, radice tenui herbacei coloris. Hujus folio, vel flore, vel ſemine auxiliantur contra ſcorpionum, phalangiorumque, & ſerpentium ictus: item contra tormina.

XCIX. Phyteuma quale ſit, deſcribere ſupervacuum habeo, cùm ſit uſus ejus tantùm ad amatoria.

C. Phyllon a Græcis vocatur herba in ſaxoſis montibus, femina magis herbacei coloris, caule tenui, radice parvâ, ſemine rotundo, papaveri ſimili. Hæc ſui ſexûs facit partus: mares autem mas ſemine tantùm differens, quod eſt incipientis olivæ. Utrumque bibitur in vino.

CI. Phellandrion naſcitur in paluſtribus, folio apii. Bibitur ſemen ejus propter calculos & vesicæ incommoda.

CII. Phalaris thyrſum habet longum, tenuem, ceu calamum, in ſummo florem inclinatum: ſemen simile ſeſamæ. Et hoc calculos frangit, potum ex vino vel aceto cum melle & lacte. Idem & vitia vesicæ ſanat.

CIII. Polyrrhizon folia habet myrti, radices multas. Hæ tuſæ dantur in vino contra ſerpentes: proſunt & quadrupedibus.

CIV. Proſerpinaca herba vulgaris eſt, eximii adversùs ſcorpiones remedii. Eâdem contritâ, additâ muriâ & oleo e mænis, anginam eximiè curari tradunt. Præterea & in quantalibet lassitudine recreari defeſſos, etiam cùm obmutuerint, si ſubjiciatur linguæ. Si devoretur, vomitionem ſequi ſalutarem.

CV. Rhacoma adfertur ex his, quæ ſupra Pontum ſunt, regionibus. Radix coſto nigro similis, minor & rufior paulo, sine odore, calfaciens guſtu & adſtringens. Eadem trita vini colorem reddit, ad crocum inclinantem. Illita collectiones inflammationeſque ſedat: vulnera ſanat: epiphoras oculorum ſedat ex paſſo illita: insignita cum melle, & alia liventia ex aceto. Farina ejus inſpergitur contra ca-

coethe, & ſangŭinem rejicientibus drachmæ pondere in aquâ. Dyſentericis etiam & cœliacis, sì febri carent, in vino: ſin aliter, ex aquâ. Faciliùs teritur, nocte antecedente madefacta. Datur & decoctum ejus bibendum duplici menſurâ ad rupta, convulſa, contusis, ex ſublimi devolutis. Si pectoris sint dolores, additur piperis aliquid & myrrhæ: si diſſolutio ſtomachi, ex frigidâ aquâ ſumitur: sic & in tussi vetere, ac purulentis exſcreationibus: item hepaticis, ſplenicis, iſchiadicis: ad renum vitia, ſuſpiria, orthopnœas. Arteriæ ſcabritias ſanat ex paſſo, tribus obolis potis trita, aut decoctum ejus. Lichenas quoque ex aceto imposita ſanat. Bibitur contra inflationes, & perfrictiones, febres frigidas, singultus, tormina, aſperitates, capitis gravitates, melancholicas vertigines, laſsitudinum dolores, & convulsiones.

CVI. Circa Ariminum nota eſt herba, quam reſedam vocant. Diſcutit collectiones, inflammationeſque omnes: qui curant ea, addunt hæc verba: » Reſeda, mor» bos reſeda: ſciſne, ſciſne quis hic pullus » egerit radices? nec caput, nec pedes » habeant ». Hæc ter dicunt, totieſque deſpuunt.

CVII. Stœchas in inſulis tantùm ejuſdem nominis gignitur, odorata herba, comâ. hyſſopi, amara guſtu. Menſes ciet po-

tu : pectoris dolores levat. Antidotis quoque miſcetur.

CVIII. 13. Solanum Græci ſtrychnon vocant, ut tradit Cornelius Celſus. Huic vis reprimendi refrigerandique.

CIX. Smyrnion caulem habet apii, folia latiora, & maximè circà ſtolones multos, quorum a sinu exsiliunt pinguia, ad terram infracta, odore medicato, & cum quadam acrimoniâ jucundo, colore in luteum langueſcente, capitibus caulium orbiculatis, ut apii : ſemine rotundo, nigro, quod areſcit incipiente æſtate. Radix quoque odorata, guſtu acri mordet, ſuccoſa, mollis. Cortex ejus foris niger, intus pallidus. Odor myrrhæ habet qualitatem : unde & nomen. Naſcitur & in ſaxosis collibus, & in terrenis. Uſus ejus excalfacere, extenuare. Urinam & menſes cient folia & radix. Semen alvum siſtit. Radix collectiones & ſuppurationes non veteres, item duritias diſcutit illita. Prodeſt & contra phalangia ac ſerpentes, admixto cachry aut polio, aut meliſſophyllo, in vino pota : ſed particulatim, quoniam universitate vomitionem movet. Quâ de causâ aliquando cum rutâ datur. Medetur tussi & orthopnœæ ſemen, vel radix : item thoracis, aut lienis, aut renum, aut vesicæ vitiis. Radix autem ruptis, convulsis. Partus quoque adjuvat, & ſecundas pellit.

pellit. Datur & iſchiadicis cum crethmo in vino. Sudores ciet & ructus: ideo inflationem ſtomachi diſcutit. Vulnera ad cicatricem perducit. Exprimitur & ſuccus radici, utilis feminis, & thoracis præcordiorumque desideriis: calfacit enim & concoquit, & purgat. Semen peculiariter hydropicis datur potu: quibus & ſuccus illinitur, & malagmata e cortice arido. Et ad obſonia utuntur cum mulſo & oleo, & garo, maximè in elixis carnibus.

Sinon concoctiones facit, ſapore ſimillima piperi. Eadem in dolore ſtomachi efficax.

CX. Telephion porcilacæ similis eſt & caule & foliis. Rami a radice ſepteni octonive fruticant, foliis craſſis, carnosis. Naſcitur in cultis, & maximè inter vites. Illinitur lentigini, & cùm inaruit, deteritur. Illinitur & vitiligini, ternis fere mensibus, ſenis horis noctis aut diei: poſtea farina hordeacea illinitur. Medetur & vulneribus & fiſtulis.

CXI. Trichomanes adianto similis eſt, exilius modò, nigriuſque, foliis lenticulæ densis, amaris, adversis inter ſe. Decoctum ejus ſtrangurias ſanat in vino albo potum, addito cumino ruſtico. Illitum cohibet capillos defluentes: aut si effluxerint, reparat. Alopeciaſque denſat tritum, & in oleo illitum. Sternumenta quoque guſtatu movet.

CXII. Thalitruum folia coriandri habet pinguiora paulo, caulem papaveris. Naſcitur ubique, præcipuè in campeſtribus. Medentur ulceribus folia cum melle.

CXIII. Thlaſpi duorum generum eſt; anguſtis foliis digitali longitudine & latitudine, in terram versis, in cacumine divisis, cauliculo ſemipedali, non sine ramis: peltarum ſpecie, ſemine incluſo lenticulæ effigie, nisi quòd infringitur, unde nomen. Flos albicat. Naſcitur in ſemitis & ſepibus. Semen aſperi guſtûs, bilem & pituitam utrimque extrahit. Modus ſumendi, acetabuli menſurâ. Prodeſt & iſchiadicis infuſum, donec ſanguinem trahat. Menſes quoque ciet, ſed partus necat. Alterum thlaſpi, aliqui Persicum napy vocant, latis foliis, radicibus magnis, & ipſum utile iſchiadicorum infusioni. Prodeſt & inguinibus utrumque. Præcipitur, ut qui colligit, dicat ſumere ſe contra inguina, & contra omnes collectiones, & contra vulnera, unâque manu tollat.

CXIV. Trachinia herba qualis sit, non traditur. Credo & falſum eſſe promiſſum Democriti. Portentoſum enim eſt adalligatam triduò abſumere lienes.

CXV. Tragonis, sive tragion, naſcitur in Cretæ tantùm inſulæ maritimis, junipero similis, & ſemine, & folio, & ramis. Succus ejus lacteus in gummi ſpiſſa-

tus, vel ſemen, impoſitione ſpicula e corpore ejicit: tunditur recens & cum vino illinitur, aut ſiccæ farina cum melle. Eadem lactis abundantiam facit: mammiſque unicè medetur.

CXVI. Eſt & alia herba tragos, quam aliqui ſcorpion vocant, ſemipedem alta, fruticoſa, sine foliis, puſillis racemis rubentibus, grano tritici, acuto cacumine, & ipſa in maritimis naſcens. Hujus ramorum X. aut XII. cacumina trita ex vino pota cœliacis, dyſentericis, ſanguinem exſcreantibus, menſiumque abundantiæ auxiliantur.

CXVII. Eſt & tragopogon, quem alii comen vocant, caule parvo, foliis croci, radice longâ, dulci, ſuper caulem calyce lato, nigro. Naſcitur in aſperis, sine uſu.

CXVIII. Et de herbis quidem memoriâ digna hactenus accepimus, aut comperimus. In fine earum admonere non ab re judicamus, alias aliis virium ætates eſſe. Longiſſimo tempore durat elaterium, ut diximus: chamæleon niger XL. annis: centaureum non ultra XII. Peucedanum ſex. Ariſtolochia ac vitis silveſtris anno in umbrâ ſervantur. Et animalium quidem exterorum nullum aliud radices a nobis dictas attingit, exceptâ ſphondyle, quæ omnes perſequitur. Genus id ſerpentis eſt.

CXIX. Ne illud quidem dubitatur, om-

nium radicum vim effectuſque minui, si fructus priùs matureſcant: item ſeminum, antè radice propter ſuccum incisâ. Reſolvitur autem omnium vis conſuetudine : & deſinunt prodeſſe, cùm opus eſt, quæ quotidie in uſu fuere, æquè quàm nocere. Omnes verò herbæ vehementiores effectu viribuſque ſunt in frigidis locis, & in aquiloniis : item siccis.

CXX. Sunt & gentium differentiæ non mediocres : ſicut accepimus de tineis lumbriciſque, ineſſe Ægypti, Arabiæ, Syriæ, Ciliciæ populis : e diverſo Græciæ, Phrygiæ omnino non innaſci. Minùs id mirum, quàm quòd in confinio Atticæ Bœotiæque Thebanis innaſcuntur, cùm abſint Atheniensibus. Quæ contemplatio aufert rurſus nos ad ipſorum animalium naturas, ingenitaſque iis vel certiores morborum omnium medicinas. Rerum enim omnium parens, nullum animal ad hoc tantùm ut paſceretur, aut alia ſatiaret, naſci voluit : arteſque ſalutares inſeruit & viſceribus; quippe cùm ſurdis etiam rebus inſereret. Tum verò illa animæ auxilia præſtantiſſima ex animâ aliâ eſſe voluit, contemplatione ante cuncta mirabili.

LIBER XXVIII.

Medicinæ ex animalibus.

I. 1. DICTÆ erant naturæ omnium rerum, inter cælum ac terram naſcentium, reſtabantque quæ ex ipsâ tellure fodiuntur, si non herbarum ac fruticum tractata remedia auferrent tranſverſos, ex ipsis animalibus quæ ſanantur, repertâ majore medicinâ. Qui ergo dixerimus herbas, & florum imagines, ac pleraque inventu rara ac difficilia, iidem tacebimus quid in ipſo homine prosit homini, ceteraque genera remediorum inter nos viventia? Cùm præſertim, nisi carenti doloribus morbiſque vita ipſa pœna fiat. Minimè verò: omnemque inſumemus operam, licet faſtidii periculum urgeat: quando ita decretum eſt, minorem gratiæ, quàm utilitatum vitæ, reſpectum habere. Quin immo externa quoque, & barbaros etiam ritus indagabimus. Fides tantùm auctores appellet. Quamquam & ipsi conſenſu propè judicata eligere laboravimus, potiúſque curæ rerum, quàm copiæ inſtitimus. Illud admonuiſſe perquam neceſſarium eſt, dictas

jam a nobis naturas animalium, & quæ cujuſque eſſent inventa: (neque enim minùs profuere medicinas reperiendo, quàm proſunt præbendo:) nunc quæ in ipsis auxilientur indicari, neque illic in totum omiſſa. Itaque hæc eſſe quidem alia, illis tamen connexa.

II. Incipiemus autem ab homine, ipſum sibi exquirentes, immensâ ſtatim difficultate obviâ. Sanguinem quoque gladiatorum bibunt, ut bibentibus procul sint comitiales morbi: quod ſpectare facientes in eâdem arenâ feras quoque horror eſt. At hercule illi ex homine ipſo ſorbere efficacissimum putant calidum ſpirantemque, & unà ipſam animam ex oſculo vulnerum, cùm plagis ne ferarum quidem admoveri ora fas sit humana. Alii medullas crurum quærunt, & cerebrum infantium. Nec pauci apud Græcos, singulorum viſcerum membrorumque etiam ſapores dixere, omnia perſecuti uſque ad reſegmina unguium. Quasi verò ſanitas videri possit, feram ex homine fieri, morboque dignum in ipsâ medicinâ: egregiâ hercule fruſtratione, si non prosit. Aſpici humana exta nefas habetur, quid mandi? Quis iſta invenit oſtenta? Tecum enim res erit, everſor juris humani, monſtrorumque artifex, qui primus ea condidiſti: credo, ne vita tui oblivíſceretur. Quis invenit singula membra

humana mandere? quâ conjecturâ inductus? Quam poteſt medicina iſta originem habuiſſe? Quis veneficia innocentiora effecit, quàm remedia? Eſto. Barbari externique ritus invenerint, etiamne Græci ſuas fecere has artes? Exſtant commentationes Democriti, ad alia noxii hominis e capite oſſa plus prodeſſe: ad alia, amici & hoſpitis. Jam verò vi imerempti dente gingivas in dolore ſcarificari, Apollonius efficacissimum ſcripſit: Miletus, oculorum ſuffuſiones felle hominis ſanari. Artemon calvariâ interfecti, neque cremati, propinavit aquam e fonte noctu comitialibus morbis. Ex eâdem ſuſpendio interempti catapotia fecit, contra canis rabiosi morſus Antæus. Atque etiam quadrupedes homines ſanavere, contra inflationes boum, perforatis cornibus inſerentes oſſa humana: ubi homo occiſus eſſet, aut crematus, siliginem quæ pernoctaſſet, ſuum morbis dando. Procul a nobis noſtriſque literis absint iſta. Nos auxilia dicemus, non piacula: sicubi lactis puerperarum uſus mederi poterit, sicubi ſaliva, tactuſve corporis, ceteraque similia. Vitam quidem non adeò expetendam cenſemus, ut quoquo modo trahenda sit. Quiſquis es talis, æquè moriere, etiam cùm obſcenus vixeris, aut nefandus. Quapropter hoc primum quiſque in remediis animi ſui habeat: ex om-

nibus bonis, quæ homini tribuit natura, nullum melius eſſe tempeſtivâ morte: idque in eâ optimum, quod illam ſibi quiſque præſtare poterit.

III. 2. Ex homine remediorum primum maximæ quæſtionis, & ſemper incertæ eſt, valeantne aliquid verba & incantamenta carminum. Quod si verum eſt, homini acceptum ferri oportere conveniat. Sed viritim ſapientissimi cujuſque reſpuit fides. In univerſum verò omnibus horis credit vita, nec ſentit. Quippe victimas cædi sine precatione non videtur referre, aut deos rite conſuli. Præterea alia ſunt verba impetritis, alia depulſoriis, alia commentationis. Vidimuſque certis precationibus obſecraſſe ſummos magiſtratus: & ne quid verborum prætereatur, aut præpoſterum dicatur, de ſcripto præire aliquem: rurſuſque alium cuſtodem dari qui adtendat: alium verò præponi, qui faveri linguis jubeat: tibicinem canere, ne quid aliud exaudiatur: utrâque memoriâ insigni, quoties ipſæ diræ obſtrepentes nocuerint, quotieſve precatio erraverit, sic repentè extis adimi capita vel corda, aut geminari victimâ ſtante. Durat immenſo exemplo Deciorum patris filiique, quo ſe devovêre, carmen. Exſtat Tucciæ Veſtalis inceſtæ precatio, quâ uſa aquam in cribro tulit, anno Urbis DCIX. Boario verò

in foro Græcum Græcamque defoſſos, aut aliarum gentium, cum quibus tum res eſſet, etiam noſtra ætas vidit. Cujus ſacri precationem, quâ ſolet præire quindecimvirûm collegii magiſter, si quis legat, profectò vim carminum fateatur, ea omnia adprobantibus octingentorum triginta annorum eventibus. Veſtales noſtras hodie credimus nondum egreſſa Urbe mancipia fugitiva retinere in loco precatione: cùm si ſemel recipiatur ea ratio, & deos preces aliquas exaudire, aut illis moveri verbis, confitendum sit. De totâ conjectatione priſci quidem noſtri perpetuò talia prodidere, difficillimumque ex his, etiam fulmina elici, ut ſuo loco docuimus.

IV. L. Piſo primo Annalium auctor eſt, Tullum Hoſtilium regem ex Numæ libris eodem, quo illum, ſacrificio Jovem cælo devocare conatum, quoniam parum rite quædam feciſſet, fulmine ictum. Multi verò magnarum rerum fata & oſtenta verbis permutari. Cùm in Tarpeio fodientes delubro fundamenta, caput humanum inveniſſent, missis ob id ad ſe legatis, Etruriæ celeberrimus vates Olenus Calenus præclarum id fortunatumque cernens, interrogatione in ſuam gentem transferre tentavit, ſcipione priùs determinatâ templi imagine in ſolo ante ſe: « Hoc ergo di» citis Romani? Hîc templum Jovis opti-

» mi maximi futurum eſt : hìc caput in» venimus » : conſtantissimâ Annalium adfirmatione, transiturum fuiſſe fatum in Etruriam, ni præmoniti a filio vatis legati Romani reſpondiſſent : « Non planè hìc, ſed » Romæ inventum caput dicimus ». Iterum id accidiſſe tradunt, cùm in faſtigium ejuſdem delubri præparatæ quadrigæ fictiles in fornace creviſſent : & iterum simili modo retentum augurium. Hæc ſatis sint, exemplis ut appareat, oſtentorum vires & in noſtrâ poteſtate eſſe : ac prout quæque accepta sint, ita valerè.

In augurum certè diſciplinâ conſtat, neque diras, neque ulla auſpicia pertinere ad eos, qui quamque rem ingredientes, obſervare ſe ea negaverint : quo munere divinæ indulgentiæ majus nullum eſt. Quid? non & legum ipſarum in duodecim tabulis verba ſunt? « Qui fruges excantaſſet ». Et alibi, « Qui malum carmen incantaſ» ſet ». Verrius Flaccus auctores ponit, quibus credat, in oppugnationibus ante omnia ſolitum a Romanis ſacerdotibus evocari deum, cujus in tutelâ id oppidum eſſet : promittique illi eumdem, aut ampliorem apud Romanos cultum. Et durat in pontificum diſciplinâ id ſacrum : conſtatque ideo occultatum, in cujus dei tutelâ Roma eſſet, ne qui hoſtium simili modo agerent.

Deſigi quidem diris deprecationibus nemo non metuit. Huc pertinet ovorum, ut exſorbuerit quiſque, calyces, cochlearumque, protinus frangi, aut eoſdem cochlearibus perforari. Hinc Theocriti apud Græcos, Catulli apud nos, proximéque Virgilii incantamentorum amatoria imitatio. Figlinarum opera multi rumpi credunt tali modo: non pauci etiam ſerpentes ipſas recanere: & hunc unum illis eſſe intellectum, contrahique Marſorum cantu, etiam in nocturnâ quiete. Etiam parietes incendiorum deprecationibus conſcribuntur. Neque eſt facile dictu, externa verba atque ineffabilia abrogent fidem validiùs an Latina inopinata, & quæ irridicula videri cogit animus, ſemper aliquid immenſum exſpectans, ac dignum deo movendo, immo verò quod numini imperet. Dixit Homerus, profluvium ſanguinis vulnerato femine Ulyſſem inhibuiſſe carmine: Theophraſtus, iſchiadicos ſanari. Cato prodidit luxatis membris carmen auxiliare, M. Varro podagris. Cæſarem dictatorem poſt unum ancipitem vehiculi caſum, ferunt ſemper, ut primùm conſediſſet, id quod pleroſque nunc facere ſcimus, carmine ter repetito ſecuritatem itinerum aucupari ſolitum.

V. Libet hanc partem ſingulorum quoque conſcientiâ coarguere. Cur enim primum anni incipientis diem lætis preca-

tionibus invicem fauſtum ominamur? Cur publicis luſtris etiam nomina victimas ducentium proſpera legimus? Cur & faſcinationibus adoratione peculiari occurrimus alii, Græcam Nemesin invocantes: cujus ob id Romæ simulacrum in Capitolio eſt, quamvis Latinum nomen non sit? Cur ad mentionem defunctorum, teſtamur memoriam eorum a nobis non ſollicitari? Cur impares numeros ad omnia vehementiores credimus: idque in febribus dierum obſervatione intelligitur? Cur ad primitias pomorum, hæc vetera eſſe dicimus, alia nova optamus? Cur ſternuentes ſalutamus? quod etiam Tiberium Cæſarem, triſtissimum (ut conſtat) hominum, in vehiculo exegiſſe tradunt. Et aliqui nomine quoque conſalutare, religiosius putant. Quin & abſentes tinnitu aurium præſentire ſermones de ſe, receptum eſt. Attalus adfirmat, ſcorpione viſo, si quis dicat « duo », cohiberi, nec vibrare ictus. Et quoniam ſcorpio admonuit, in Africâ nemo deſtinat aliquid, nisi præfatus « Africam ». In ceteris verò gentibus, deos obteſtatur, « ut velint ». Nam si menſa adsit, anulum ponere tralatitium videmus. Quin etiam multas religiones pollere manifeſtum eſt. Alius ſalivâ poſt aurem digito relatâ, ſollicitudinem animi propitiat. Pollices, cùm faveamus, premere etiam proverbio jube-

mur. In adorando dexteram ad oſculum referimus, totumque corpus circumagimus: quod in lævum feciſſe, Galliæ religioſius credunt. Fulgetras poppyſmis adorare, conſenſus gentium eſt.

Incendia inter epulas nominata, aquis ſub menſas profuſis abominamur. Recedente aliquo ab epulis, ſimul verri ſolum: aut bibente convivâ, menſam vel repoſitorium tolli, inauſpicatissimum judicatur. Servii Sulpicii principis viri commentatio eſt, quamobrem menſa linquenda non ſit: nondum enim plures, quàm convivæ numerabantur. Nam ſternumento revocari ferculum menſamve, si non poſtea guſtetur aliquid, inter diras habetur, aut omnino non eſſe. Hæc inſtituêre illi, qui omnibus negotiis horiſque intereſſe credebant deos: & ideo placatos etiam vitiis noſtris reliquerunt. Quin & repentè conticeſcere convivium adnotatum eſt, non nisi in pari præſentium numero: iſque famæ labor eſt, ad quemcumque eorum pertinens. Cibus etiam e manu prolapſus reddebatur, utique per menſas: vetabantque munditiarum causâ deflare. Et ſunt condita auguria, quid loquenti cogitantive id acciderit: inter exſecratissima, si pontifici accidat dicis causâ epulanti. In menſâ utique id reponi, adolerique ad Larem, piatio eſt. Medicamenta, priuſquam adhibeantur, in menſâ for-

tè depoſita, negant prodeſſe. Ungues reſecari nundinis Romanis tacenti, atque a digito indice, multorum pecuniæ religioſum eſt. Capillum verò contrectari, contra defluvia ac dolores capitis XVII. Lunâ, atque XXIX. Paganâ lege in pleriſque Italiæ prædiis cavetur, ne mulieres per itinera ambulantes torqueant fuſos, aut omnino detectos ferant, quoniam adverſetur id omnium ſpei, præcipuéque frugum. M. Servilius Nonianus princeps civitatis, non pridem in metu lippitudinis, priuſquam ipſe eam nominaret, aliuſve ei prædiceret, duabus literis Græcis P & A, chartam inſcriptam, circumligatam lino, ſubnectebat collo: Mucianus ter conſul, eâdem obſervatione viventem muſcam in linteolo albo: his remediis carere ipſos lippitudine prædicantes. Carmina quædam exſtant contra grandines, contraque morborum genera, contraque ambuſta, quædam etiam experta: ſed prodendo obſtat ingens verecundia, in tantâ animorum varietate. Quapropter de his, ut libitum cuique fuerit, opinetur.

VI. 3. Hominum monſtrificas naturas & veneficos aſpectus diximus in portentis gentium, & multas animalium proprietates, quæ repeti ſupervacuum eſt. Quorumdam hominum tota corpora proſunt, ut ex his familiis quæ ſunt terrori ſerpentibus, ta-

ctu ipſo levant percuſſos, ſuctuve modico. Quorum e genere ſunt Pſylli, Marſique, & qui Ophiogenes vocantur in inſulâ Cypro: ex quâ familiâ legatus Evagon nomine, a conſulibus Romæ in dolium ſerpentium conjectus experimenti causâ, circummulcentibus linguis miraculum præbuit. Signum ejus familiæ eſt, si modò adhuc durat, vernis temporibus odoris virus. Atque eorum ſudor quoque medebatur, non modò ſaliva. Nam in inſulâ Nili Tentyri naſcentes tanto ſunt crocodilis terrori, ut vocem quoque eorum fugiant. Horum omnium generum in ſuâ repugnantiâ interventum quoque mederi conſtat: sicuti adgravari vulnera introitu eorum, qui umquam fuerint ſerpentium, caniſve dente læsi. Iidem gallinarum incubitus, pecorum fetus, abortu vitiant. Tantùm remanet virus, excepto ſemel malo, ut venefici fiant venena passi. Remedio eſt, ablui priùs manus eorum, aquâque illâ eos, quibus medearis, inſpergi. Rurſus a ſcorpione aliquando percussi, numquam poſtea a crabronibus, veſpis, apibuſve feriuntur. Minùs miretur hoc qui ſciat veſtem a tineis non attingi, quæ fuerit in funere: ſerpentes ægre præterquam lævâ manu extrahi: e Pythagoræ inventis non temere fallere, impositivorum nominum imparem vocalium numerum, clauditates, oculive orbi-

tatem, ac ſimiles caſus dextris adsignare partibus, parem lævis.

4. Ferunt difficiles partus ſtatim ſolvi, cùm quis tectum, in quo ſit gravida, tranſmiſerit lapide, vel miſſili, ex his, qui tria animalia ſingulis ictibus interfecerint, hominem, aprum, urſum. Probabilius id facit haſta velitaris, evulſa e corpore hominis, si terram non attigerit. Eoſdem enim illata effectus habet. Sic & ſagittas corpore eductas, si terram non attigerint, ſubjectas cubantibus, amatorium eſſe, Orpheus & Archelaus ſcribunt. Quin & comitialem morbum ſanari cibo e carne feræ occiſæ eodem ferro, quo homo interfectus sit. Quorumdam partes medicæ ſunt, sicuti diximus de Pyrrhi regis pollice. Et Elide ſolebat oſtendi Pelopis coſta, quam eburneam adfirmabant. Nævos in facie tondere, religioſum habent etiam nunc multi.

VII. Hominum verò in primis jejunam ſalivam contra ſerpentes præsidio eſſe, docuimus. Sed & alios efficaces ejus uſus recognoſcat vita. Deſpuimus comitiales morbos, hoc eſt, contagia regerimus. Simili modo & faſcinationes repercutimus, dextræque clauditatis occurſum. Veniam quoque a deis ſpei alicujus audaciores petimus, in sinum ſpuendo. Etiam eâdem ratione ternâ deſpuere deprecatione, in omni medicinâ mos eſt, atque ita effectus

adjuvare : incipientes furunculos ter præſignare jejunâ ſalivâ. Mirum dicemus, ſed experimento facile : si quem pœniteat ictûs eminus cominuſve illati, & ſtatim exſpuat mediam in manum, quâ percussit, levatur illico percuſſus a pœnâ. Hoc ſæpe delumbatâ quadrupede adprobatur, ſtatim a tali remedio correcto animalis ingreſſu. Quidam verò adgravant ictus, ante conatum simili modo ſalivâ in manu ingeſtâ. Credamus ergo lichenas lepraſque jejunæ illitu adsiduo arceri : item lippitudines, matutinâ quotidie velut inunctione: carcinomata, malo terræ ſubacto : cervicis dolorem, ſalivâ jejuni dextrâ manu ad dextrum poplitem relatâ, lævâ ad siniſtrum : si quod animal aurem intraverit, & inſpuatur, exire. Inter amuleta eſt editæ quemque urinæ inſpuere: similiter in calciamentum dextri pedis, antequam induatur: item cùm quis tranſeat locum, in quo aliquod periculum adierit. Marcion Smyrnæus, qui de simplicibus effectibus ſcripsit, rumpi ſcolopendras marinas ſputo tradit : item rubetas, aliaſque ranas: Opilius, ſerpentes, si quis in hiatum earum exſpuat. Salpe, torporem ſedari quocumque membro inſtupente, si quis in sinum exſpuat : aut si ſuperior palpebra ſalivâ tangatur. Nos si hæc, & illa credamus rite fieri : extranei in-

terventu, aut ſi dormiens ſpectetur infans, a nutrice terna adſpui: quamquam illos religione tutatur & Faſcinus, imperatorum quoque, non ſolùm infantium cuſtos, qui deus inter ſacra Romana a Veſtalibus colitur, & currus triumphantium, ſub his pendens, defendit medicus invidiæ: jubetque eoſdem reſpicere ſimilis medicina linguæ, ut ſit exorata a tergo Fortuna gloriæ carnifex.

VIII. Morſus hominis inter aſperrimos quoque numeratur. Medentur ſordes ex auribus: ac ne quis miretur, etiam ſcorpionum ictibus ſerpentiumque, ſtatim impoſitæ. Meliùs e percuſſi auribus proſunt: ita & redivias ſanari. Serpentium verò ictum, contuſi dentis humani farinâ.

IX. Capillus puerorum, qui primùm deciſus eſt, podagræ impetus dicitur levare circumligatus: & in totum impubium impoſitus. Virorum quoque capillus, canis morſibus medetur ex aceto: & capitum vulneribus ex oleo aut vino. Si credimus, a revulſo cruci, quartanis. Combuſtus æquè capillus, carcinomati. Pueri qui primus ceciderit dens, ut terram non attingat, incluſus in armillam, & adsiduè in brachio habitus, muliebrium locorum dolores prohibet. Pollex in pede præligatus proximo digito, tumores inguinum ſedat. In manu dextrâ duo medii lino levi-

ter colligati, deſtillationes atque lippitudines arcent. Quin & ejectus lapillus calculoſo, alligatuſque ſupra pubem levare ceteros dicitur, ac jocineris etiam dolores: ac celeritatem partûs facere. Addidit Granius, efficaciorem ad hoc eſſe ferro exemptum. Partus adcelerat vicinos, ex quo quæque conceperit, si cinctu ſuo ſoluto feminam cinxerit, dein ſolverit, adjectâ precatione, « ſe vinxiſſe, eumdem » & ſoluturum », atque abierit.

X. Sanguine ipsius hominis, ex quacumque parte emiſſo, efficacissimè anginam illini tradunt Orpheus & Archelaus: item ora, comitiali morbo lapſorum: exſurgere enim protinus. Quidam, si pollices pedum pungantur, exque his guttæ referantur in faciem: aut si virgo dextro pollice attingat: hac conjecturâ cenſentes virgines carnes edendas. Æſchines Atheniensis excrementorum cinere anginis medebatur, & tonsillis, uviſque, & carcinomatis. Hoc medicamentum vocabat botryon. Multa genera morborum primo coitu ſolvuntur, primoque feminarum menſe. Aut si hoc non contingit, longinqua fiunt, maximéque comitiales. Quin & a ſerpente ac ſcorpione percuſſos coitu levari produnt: verùm feminas Venere eâ lædi. Oculorum vitia fieri negant, nec lippire eos, qui cùm pedes lavant, aquâ inde ter oculos tangant.

XI. Immaturâ morte raptorum manu, ſtrumas, parotidas, guttura, tactu ſanari adfirmant. Quidam verò cujuſcumque defuncti, dumtaxat ſui ſexûs, lævâ manu aversâ. Et e ligno fulgure icto, rejectis poſt terga manibus demorderi aliquid, & ad dentem qui doleat, admoveri, remedio eſſe produnt. Sunt qui præcipiant dentem ſuffiri dente hominis ſui ſexûs, & eum qui caninus vocetur, inſepulto exemptum adalligari. Terram e calvariâ, psilothrum eſſe palpebrarum tradunt. Herbâ verò, si qua ibi genita sit, commanducatâ, dentes cadere. Ulcera non ſerpere oſſe hominis circumſcripta. Alii e tribus puteis pari menſurâ aquas miſcent, & prolibant novo fictili: reliquum dant in tertianis acceſſu febrium bibendum. Iidem in quartanis fragmentum clavi a cruce, involutum lanâ, collo ſubnectunt: aut ſpartum e cruce: liberatoque condunt cavernâ, quam Sol non attingat.

XII. Magorum hæc commenta ſunt: ut cotem, quâ ferramenta ſæpe exacuta sint, ſubjectam ignari cervicalibus, de veneficio deficientis, evocare indicium, ut ipſe dicat quid sibi datum sit, & ubi, & quo tempore: auctorem tamen non nominare. Fulmine utique percuſſo, circumactum in vulnus hominem, loqui protinus conſtat. Inguinibus medentur aliqui, licium telæ

detractum alligantes novenis ſeptenisve nodis, ad ſingulos nominantes viduam aliquam, atque ita inguini adalligantes. Licio & clavum aliudve, quod quis calcaverit, alligatum ipſos jubent gerere, ne ſit dolori vulnus. Verrucas avellunt a vicesimâ Luna, in limitibus ſupini ipſam intuentes, ultra caput manibus porrectis, & quidquid adprehendêre, eo fricantes. Clavum corporis, cùm cadit ſtella, si quis diſtringat, vel citò ſanari aiunt, cardinibus oſtiorum aceto adfuſo: lutum fronti illitum, capitis dolorem ſedare: item laqueum ſuſpendiosi circumdatum temporibus. Si quid e piſce hæſerit faucibus, in aquam demissis frigidam pedibus, cadere. Si verò ex aliis oſſibus, impositis capiti ex eodem vaſe oſſiculis. Si panis hæreat, ex eodem in utramque aurem addito pane.

XIII. Quin & ſordes hominis in magnis fecere remediis quæſtuoſorum gymnasia Græcorum: quippe ea ſtrigmenta molliunt, calfaciunt, diſcutiunt, complent, ſudore & oleo medicinam facientibus. Vulvis inflammatis, contractiſque admoventur. Sic & menſes cient: ſedis inflammationes & condylomata leniunt: item nervorum dolores, luxata, articulorum nodos. Efficaciora ad eadem, ſtrigmenta a balineis, & ideo miſcentur ſuppuratoriis medicamentis. Nam illa, quæ ſunt e ceromate, permixta co-

no, articulos tantùm molliunt, calfaciunt, diſcutiunt efficaciùs: ſed ad cetera minùs valent. Excedit fidem impudens cura, quâ ſordes virilitatis contra ſcorpionum ictus singularis remedii, celeberrimi auctores clamant. Rurſus in feminis, quas infantium alvo editas in utero ipſo, contra ſterilitatem ſubdi cenſent: meconium vocant. Immo etiam ipſos gymnasiorum raſere parietes: & illæ quoque ſordes excalfactoriam vim habere dicuntur: panos diſcutiunt. Ulceribus ſenum puerorumque, & deſquamatis ambuſtiſve illinuntur.

XIV. Eò minùs omitti convenit ab animo hominis pendentes medicinas. Abſtinere cibo omni, aut potu, aliàs vino tantùm aut carne, aliàs balineis, cùm quid eorum poſtulet valetudo, in præſentiſſimis remediis habetur. His remediis adnumeratur exercitatio, intentio vocis, ungui, fricari cum ratione. Vehemens enim fricatio ſpiſſat, lenis mollit: multa adimit corpus, auget modica. In primis verò prodeſt ambulatio, geſtatio & ea pluribus modis. Equitatio ſtomacho & coxis utilissima: phthisi navigatio: longis morbis locorum mutatio. Item ſomno mederi sibi, aut lectulo, aut rarâ vomitione. Supini cubitus oculis conducunt, at proni tussibus, in latera adversùm deſtillationes. Ariſtoteles & Fabianus plurimùm ſomniari circa

ver & autumnum tradunt, magiſque ſupino cubitu, at prono nihil. Theophraſtus celeriùs concoqui dextri lateris incubitu, difficiliùs a ſupinis. Sol quoque remediorum maximum ab ipſo ſibi præſtari poteſt, ſicut linteorum ſtrigiliumque vehementia: perfundere caput calidâ ante balinearum vaporationem, & poſtea frigidâ ſaluberrimum intelligitur. Item præſumere cibis, & interponere frigidam, ejuſdemque potu ſomnos antecedere, & si libeat, interrumpere. Notandum, nullum aliud animal calidos potus ſequi, ideoque non eſſe naturales. Mero ante ſomnos colluere ora, propter halitus: frigidâ matutinis impari numero ad cavendos dentium dolores: item poſcâ oculos contra lippitudines, certa experimenta ſunt: ſicut totius corporis valetudini in varietate victûs inobſervatâ.

5. Hippocrates tradit non prandentium extrà celeriùs ſeneſcere. Verùm id remediis cecinit, non epulis: quippe multò utilissima eſt temperantia in cibis. L. Lucullus hanc de ſe præfecturam ſervo dederat: ultimoque probro manus in cibis triumphali ſeni dejiciebatur, vel in Capitolio epulanti, pudendâ re, ſervo ſuo faciliùs parere, quàm ſibi.

XV. 6. Sternumenta pinnâ gravedinem emendant: & si quis mulæ nares, ut tradunt, oſculo attingat: ſternumenta &

ſingultum. Ob hoc Varro ſuadet palmam alternâ manu ſcalpere. Plerique anulum e ſiniſtrâ in longissimum dexteræ digitum transferre, aut in aquam ferventem manus immergere. Theophraſtus ſenes laborioſiùs ſternuere dicit.

XVI. Venerem damnavit Democritus, ut in quâ homo alius exsiliret ex homine. Eſt hercule raritas ejus utilior. Athletæ tamen torpentes reſtituuntur Venere: vox revocatur, cùm e candidâ declinat in fuſcam. Medetur & lumborum dolori, oculorum hebetationi, mente captis, ac melancholicis.

XVII. Adsidere gravidis, vel cùm remedium alicui adhibeatur, digitis pectinatim inter ſe implexis, veneficium eſt: idque compertum tradunt Alcmenâ Herculem pariente. Pejus, si circa unum ambove genua. Item poplites alternis genibus imponi. Ideo hæc in conciliis ducum poteſtatumve fieri vetuere majores, velut omnem actum impedientes. Vetuere & ſacris, votiſve, simili modo intereſſe. Capita autem aperiri aſpectu magiſtratuum, non venerationis causâ juſſere, ſed (ut Varro auctor eſt) valetudinis, quoniam firmiora conſuetudine ea fierent. Cùm quid oculo inciderit, alterum comprimi prodeſt. Cùm aqua dextræ auriculæ, siniſtro pede exſultare, capite in dextrum humerum devexo: invicem

e diverſâ

e diverſâ aure. Si tuſſim concitet ſaliva, in fronte ab alio adflari. Si jacet uva, a vertice morſu alterius ſuſpendi. In cervicis dolore poplites fricare, aut cervicem in poplitum. Pedes in humo deponi, si nervi in his cruribuſve tendantur in lectulo. Aut si in lævâ parte id accidat, siniſtræ plantæ pollicem dextrâ manu adprehendi. Item e diverſo. Extremitates corporis vel aurium perſtringi contra horrores corporis, ſanguinemve narium immodicum. Lino vel papyro principia genitalium: femur medium, ad cohibenda urinæ profluvia. In ſtomachi ſolutione pedes preſſare, aut manus in ferventem aquam dimittere. Jam & ſermoni parci, multis de causis ſalutare eſt. Triennio Mæcenatem Meliſſum accepimus silentium sibi imperaviſſe, a convulsione reddito ſanguine. Nam everſos, ſcandenteſque ac jacentes, si quid ingruat, contraque ictus ſpiritum cohibere singularis præsidii eſt: quod inventum eſſe animalis docuimus. Clavum ferreum defigere, in quo loco primùm caput defixerit corruens morbo comitiali, abſolutorium ejus mali dicitur. Contra renum, aut lumborum, vesicæque cruciatus, in balinearum ſoliis pronos urinam reddere mitigatorium habetur. Vulnera nodo Herculis præligare, mirum quantùm ocior medicina eſt. Atque etiam quotidia-

ni cinctus tali nodo, vim quamdam habere utilem dicuntur: quippe cùm Hercules eum prodiderit. Numerum quoque quaternarium Demetrius condito volumine, & quare quaterni cyathi ſextariive non eſſent potandi. Contra lippitudinem retrò aures fricare prodeſt, & lacrimoſis oculis frontem. Augurium ex homine ipſo eſt non timendi mortem in ægritudine, quamdiu oculorum pupillæ imaginem reddant.

XVIII. Magna & urinæ non ratio ſolùm, ſed etiam religio apud auctores invenitur, digeſta in genera. Spadonum quoque ad fecunditatis beneficia. Verùm ex his quæ referre fas sit, impubium puerorum contra ſalivas aſpidum, quas ptyadas vocant, quoniam venena in oculos hominum exſpuant: contra oculorum albugines, obſcuritates, cicatrices, argema, palpebras, & cum ervi farinâ contra aduſtiones: contra aurium pura, vermiculoſque, si decoquatur ad dimidias partes cum porro capitato novo fictili. Vaporatio quoque ea menſes feminarum ciet. Salpe fovet illâ oculos firmitatis causâ: illinit Sole uſta, cum ovi albumine, efficaciùs ſtruthiocameli, binis horis. Hac & atramenti lituræ abluuntur. Virilis podagris medetur, argumento fullonum, quos ideo tentari eo morbo negant. Veteri miſcetur cinis oſtreorum, adversùs eruptiones in cor-

pore infantium, & omnia ulcera manantia. Ea exeſis, ambuſtis, ſedis vitiis, rhagadiis & ſcorpionum ictibus illinitur. Obſtetricum nobilitas non alio ſucco efficaciùs curari pronuntiavit corporum pruritus: nitro addito ulcera capitum, porrigines, nomas, præcipuè genitalium. Sua cuique autem (quod fas ſit dixiſſe) maximè prodeſt, confeſtim per ſe, canis morſui, echinorumque ſpinis inhærentibus, & in ſpongiâ laniſve imposita: aut adverſùs canis rabidi morſus, cinere ex eâ ſubacto: contraque ſerpentium ictus. Nam contra ſcolopendras mirum proditur, vertice tacto urinæ ſuæ guttâ, liberari protinus læſos.

XIX. Auguria valetudinis ex eâ traduntur. Si mane candida, dein rufa ſit: illo modo concoquere, hoc concoxiſſe ſignificatur. Mala ſigna rubræ, pessima nigræ: mala bullantis, & craſſæ: in quâ quod ſubſidit, si album eſt, ſignificat circa articulos, aut viſcera dolorem imminere. Eadem viridis, morbum viſcerum: pallida, bilis: rubens, ſanguinis. Mala, & in quâ veluti furfures, atque nubeculæ apparent. Diluta quoque alba vitioſa eſt: mortifera verò craſſa, gravi odore: & in pueris tenuis ac diluta. Magi vetant ejus cauſâ contra Solem Lunamque nudari, aut umbram cujuſquam ab ipſo reſpergi. Heſiodus jux-

ta obſtantia reddi ſuadet, ne deum aliquem nudatio offendat. Oſthanes contra mala medicamenta omnia promiſit auxiliari, matutinis horis ſuam cuique inſtillatam in pedem.

XX. 7. Quæ ex mulierum corporibus traduntur, ad portentorum miracula accedunt, ut ſileamus diviſos membratim in ſcelera abortus, menſium piacula, quæque alia non obſtetrices modò, verùm etiam ipſæ meretrices prodidere. Capilli si crementur odore, ſerpentes fugari. Eodem odore vulvæ morbo ſtrangulatas reſpirare. Cinere eo quidem, si in teſtâ ſint cremati, vel cum ſpumâ argenti, ſcabritias oculorum ac prurigines emendari: item verrucas, & infantium ulcera cum melle. Capitis quoque vulnera, & omnium ulcerum sinus, addito melle ac thure. Panos, podagras, cum adipe ſuillo, ſacrum ignem, ſanguinemque ſiſti illito, & formicationes corporum.

XXI. De lactis uſu convenit, dulcissimum eſſe mollissimumque, & in longâ febre, cœliaciſque utilissimum, maximè ejus quæ jam infantem removerit. Et in malaciâ ſtomachi, in febribus, roſionibuſque efficacissimum experiuntur. Item mammarum collectionibus cum thure, oculo ab ictu cruore ſuffuſo, & in dolore, aut epiphoris, si immulgeatur, plurimùm pro-

deſt : magiſque cum melle & narciſſi ſucco, aut thuris polline. Semperque in omni uſu efficacius ejus, quæ marem enixa ſit : multóque efficaciſſimum ejus, quæ geminos mares : & ſi vino ipſa cibiſque acrioribus abſtineat. Mixto præterea ovorum candido liquore, madidâque lanâ frontibus impoſitum, fluxiones oculorum ſuſpendit. Nam ſi rana ſalivâ ſuâ oculum aſperſerit, præcipuum eſt remedium. Et contra morſum ejuſdem bibitur, inſtillaturque. Eum qui ſimul matris filiæque lacte inunctus ſit, liberari omni oculorum metu in totam vitam adfirmant. Aurium quoque vitiis medetur, admixto modicè oleo : aut ſi ab ictu doleant, anſerino adipe tepefactum. Si odor gravior ſit, ut plerumque fit longis vitiis, diluto melle lanâ includitur. Et contra morbum regium in oculis relictum, inſtillatur cum elaterio. Peculiariter valet potum contra venena, quæ data ſunt e marino lepore, bupreſtique, &, ut Ariſtoteles tradit, dorycnion. Et contra inſaniam, quæ facta ſit hyoſcyami potu. Podagris quoque jubent illini cum cicutâ. Alii cum œſypo & adipe anſerino : qualiter etiam vulvarum doloribus imponitur. Alvum etiam ſiſtit potum, ut Rabirius ſcribit, & menſes ciet. Ejus verò quæ feminam enixa ſit, ad vitia tantùm in facie ſananda prævalet. Pulmonum quo-

que incommoda lacte mulieris ſanantur: cui si admiſceatur impubis pueri urina, vel mel Atticum, omnia singulorum cochlearium menſurâ, murmura quoque aurium ejici invenio. Ejus quæ marem peperit lacte guſtato, canes rabioſos fieri negant.

XXII. Mulieris quoque ſalivam jejunæ potentem dijudicant oculis cruentatis. Et si contra epiphoras, ferventes anguli oculorum ſubinde madefiant: efficaciùs, si cibo vinoque ſe pridie ea abſtinuerit. Invenio & faſciâ mulieris alligato capite, dolores minui.

XXIII. Poſt hæc nullus eſt modus. Jam primùm abigi grandines turbineſque contra fulgura, ipsâ in menſe connudatâ, sic averti violentiam cæli: in navigando quidem tempeſtates etiam sine menſtruis. Ex ipsis verò mensibus, monſtrificis aliàs, uti ſuo loco indicavimus, dira & infanda vaticinantur: e quibus dixiſſe non pudeat, si in defectus Lunæ Soliſve congruat vis illa, irremediabilem fieri: nòn ſegniùs & in silente Lunâ, coituſque tum maribus exitiales eſſe atque peſtiferos. Purpuram quoque ab his eo tempore pollui. Tantò vim eſſe majorem. Quocumque autem alio menſtruo, si nudatæ ſegetem ambiant, erucas, ac vermiculos, ſcarabæoſque, ac noxia alia decidere. Metrodorus Scepsius

in Cappadociâ inventum prodit, ob multitudinem cantharidum. Ire ergo per media arva, retectis ſuper clunes veſtibus. Alibi ſervatur, ut nudis pedibus eant, capillo cinctuque diſſoluto. Cavendum ne id oriente Sole faciant: ſementem enim areſcere. Item novellas vites ejus tactu in perpetuum lædi: rutam & ederas, res medicatiſſimas, illico mori. Multa diximus de hac violentiâ. Sed præter illa certum eſt, apes tactis alveariis fugere: lina, cùm coquantur, nigreſcere: aciem in cultris tonſorum hebeteſcere: æs contactum grave virus odoris accipere & æruginem, magis si decreſcente Lunâ id accidat: equas, si sint gravidæ, tactas abortum pati. Quin & aſpectu omnino, quamvis procul viſas, si purgatio illa poſt virginitatem prima sit, aut in virgine ætatis ſponte. Nam bitumen in Judæâ naſcens, ſolâ hac vi ſuperari filo veſtis contactæ, docuimus. Ne igne quidem vincitur, quo cuncta: ciniſque etiam ille, si quis aſpergat lavandis veſtibus, purpuras mutat, florem coloribus adimit, ne ipsis quidem feminis malo ſuo inter ſe immunibus. Abortum facit illitus, aut si omnino prægnans ſupergrediatur. Quæ Lais & Elephantis inter ſe contraria prodidere de abortivis, carbone e radice braſſicæ, vel myrti, vel tamaricis in eo ſanguine extincto: item asinas non concipere tot an-

nis, quot grana hordei contacta ederint: quæque alia nuncupavere monſtrifica, aut inter ipſas pugnantia: cùm hæc fecunditatem fieri iiſdem modis, quibus illa ſterilitatem, prænuntiaret, melius eſt non credere. Bytus Dyrrachenus hebetata aſpectu ſpecula recipere nitorem tradit, iiſdem averſa rurſus contuentibus: omnemque vim talem reſolvi, si mullum piſcem ſecum habeant. Multi verò ineſſe etiam remedia tanto malo aiunt: podagras illini, ſtrumas & parotidas, panos, ſacros ignes, furunculos, epiphoras tractatu earum mulierum leniri. Lais & Salpe canum rabioſorum morſus, & tertianas quartanaſque febres, menſtruo in lanâ arietis nigri, argenteo brachiali incluſo. Diotimus Thebanus, vel omnino veſtis ita infectæ portiunculâ, ac vel licio, brachiali inſertâ. Sotira obſtetrix, tertianis quartaniſque efficaciſſimum dixit plantas ægri ſubterlini: multóque efficaciùs ab ipsâ muliere, & ignoranti. Sic & comitiales excitari. Icetidas medicus quartanas coitu finiri, incipientibus dumtaxat menſtruis, ſpopondit. Inter omnes verò convenit, si aqua potuſque formidetur a morſu canis ſuppoſitâ tantùm calyci laciniâ tali, ſtatim metum eum diſcuti: videlicet prævalente ſympathiâ illâ Græcorum, cùm rabiem canum ejus ſanguinis guſtatu incipere dixerimus. Cinere

eo jumentorum omnium ulcera ſanari certum eſt, additâ caminorum farinâ & cerâ. Maculas autem e veſte eas, non nisi ejuſdem urinâ ablui. Cinerem per ſe roſaceo mixtum, feminarum præcipuè, capitis ſedare dolores illitum fronti. Aſperrimamque vim profluvii ejus eſſe per ſe annis virginitate ſolutâ. Id quoque convenit, quo nihil equidem libentiùs crediderim, tactis omnino menſtruo poſtibus, irritas fieri magorum artes, generis vanissimi, ut æſtimare licet. Ponam enim vel modeſtissimum e promissis eorum: ex homine si quidem reſegmina unguium e pedibus manibuſque cerâ permixtâ, ita ut dicatur tertianæ, vel quotidianæ, vel quartanæ febri remedium quæri, ante Solis ortum alienæ januæ adfigi jubent, ad remedia in iis morbis: quantâ vanitate si falſum eſt? quantâve noxiâ, si transferunt morbos? Innocentiores ex his omnium digitorum reſegmina unguium, ad cavernas formicarum abjici jubent, eamque quæ prima cœperit trahere, correptam ſubnecti collo, ita diſcuti morbum.

XXIV. 8. Hæc ſunt quæ retuliſſe fas sit, ac pleraque ex iis non nisi honore dicto. Reliqua inteſtabilia & infanda, ut feſtinet oratio ab homine fugere. In ceteris claritates animalium aut operum ſequemur. Elephanti ſanguis præcipuè maris, flu-

xiones omnes, quas rheumatiſmos vocant, ſiſtit. Ramentis eboris cum melle Attico (ut aiunt) nubeculæ in facie, ſcobe paronychia tolluntur. Proboſcidis tactu capitis dolor levatur, efficaciùs si & ſternuat. Dextra pars proboſcidis cum Lemniâ rubricâ adalligata, impetus libidinum ſtimulat. Sanguis & ſyntecticis prodeſt, jecurque comitialibus morbis.

XXV. Leonis adipes cum roſaceo cutem in facie cuſtodiunt a vitiis, candoremque ſervant. Sanant & aduſta nivibus, articulorumque tumores. Magorum vanitas perunctis eo adipe, faciliorem gratiam apud populos regeſve promittit: præcipuè tamen eo pingui, quod sit inter ſupercilia, ubi eſſe nullum poteſt. Similia dentis, maximè a dextrâ parte, villique e roſtro inferiori, promiſſa ſunt. Fel aquâ additâ, claritatem oculis inunctis facit: & cum adipe ejuſdem, comitiales morbos diſcutit, levi guſtu, & ut protinus, qui ſumpſere, curſu id digerant. Cor in cibo ſumptum, quartanis medetur: adeps cum roſaceo quotidianis febribus. Perunctos eo beſtiæ fugiunt. Resiſtere etiam insidiis videtur.

XXVI. Cameli cerebrum arefactum, potumque ex aceto, comitialibus morbis aiunt mederi: item fel cum melle potum: hoc & anginæ. Caudâ arefactâ ſolvi alvum: fimi cinere criſpari capillum cum

oleo. Et dyſentericis prodeſt illitus cinis, potuſque quantùm tribus digitis capiatur, & comitialibus morbis. Urinam fullonibus utiliſſimam eſſe tradunt: itemque ulceribus manantibus: Barbaros eam ſervare quinquennio, & heminis potâ ciere alvum. Setas e caudâ contortas, & ſiniſtro brachio alligatas quartanis mederi.

XXVII. Hyænam magi ex omnibus animalibus in maximâ admiratione poſuerunt, ut pote cui & ipſi magicas artes dederint, vimque, quâ alliciat ad ſe homines mente alienatos. De permutatione ſexûs annuâ vice diximus, ceteraque de monſtrificâ naturâ ejus: nunc perſequemur quæcumque medicinis produntur. Præcipuè pantheris terrori eſſe traditur, ut ne conentur quidem reſiſtere: & aliquid e corio ejus habentem non appeti. Mirumque dictu, si pelles utriuſque contrariæ ſuſpendantur, decidere pilos pantheræ. Cùm fugiant venantem, declinare ad dextram, ut prætergressi hominis veſtigia occupent. Quod si ſucceſſerit, alienari mente, ac vel ex equo hominem decidere. At si in lævam detorſerit, deficientis argumentum eſſe, celeremque capturam. Faciliùs autem capi, si cinctus ſuos venator, flagellumque imperitans equo ſeptenis alligaverit nodis. Mox, ut eſt ſolers ambagibus vanitas magorum, capi jubent Gemi-

norum ſignum tranſeunte Lunâ, ſinguloſque propè pilos ſervari. Capitis dolori alligatam cutem prodeſſe, quæ fuerit in capite ejus. Lippitudini fel illitum frontibus: aut ne omnino lippiatur, decoctum cum mellis Attici cyathis tribus, & croci unciâ inunctum: sic & caligines diſcuti, & ſuffusiones. Claritatem excitari meliùs inveterato medicamento. Adſervari autem in Cypriâ pyxide. Eodem ſanari argema, ſcabritias, excreſcentia in oculis: item cicatrices. Glaucomata verò jocineris recentis inaſſati ſanie, cum deſpumato melle inunctis. Dentes ejus dentium doloribus tactu prodeſſe vel adalligatos ordine: humeros humerorum & lacertorum doloribus. Ejuſdem dentes, si de ſiniſtrâ parte roſtri eruti sint, illigatos pecoris aut capri pelle ſtomachi cruciatibus. Pulmones in cibo ſumptos cœliacis. Ventriculis, cinerem cum oleo illitum. Nervis, medullas e dorſo cum oleo vetere ac felle. Febribus quartanis, jecur deguſtatum ter ante acceſſiones. Podagris, ſpinæ cinerem cum linguâ & dextro pede vituli marini, addito felle taurino, omnia pariter cocta atque illita hyænæ pelle. In eodem morbo prodeſſe & fel cum lapide Aſsio. Tremulis, ſpaſticis, exsilientibus, & quibus cor palpitet, aliquid ex corde coctum mandendum, ita ut reliquæ partis cinis cum

cerebro hyænæ illinatur. Pilos etiam auferri hac compoſitione illitâ, aut per ſe felle, evulſis priùs quos renaſci non libeat. Sic & palpebris inutiles tolli. Lumborum doloribus carnes e lumbis edèndas, illinendaſque cum oleo. Sterilitatem mulierum emendari, oculo cum glycyrrhizâ & anetho ſumpto in cibo, promiſſo intra triduum conceptu. Contra nocturnos pavores umbrarumque terrorem, unus e magnis dentibus lino alligatus ſuccurrere narratur. Furentes ſuffiri eodem, & circumligari ante pectus, cum adipe renium, aut jocinere, aut pelle præcipiunt. Mulieri candida a pectore hyænæ caro, & pili ſeptem, & genitale cervi, si illigentur dorcadis pelle, collo ſuſpenſa, continere partus promittuntur. Venerem ſtimulare genitalia ad ſexus ſuos in melle ſumpta, etiamsi viri mulierum coitus oderint. Quin immo totius domûs concordiam, eodem genitali & articulo ſpinæ cum adhærente corio adſervatis conſtare: hunc ſpinæ articulum, ſive nodum, Atlantion vocant: eſt autem primus. In comitialium quoque remediis habent eum. Adipe accenſo, ſerpentes fugari dicunt. Maxillâ comminutâ in aneſo, & in cibo ſumptâ, horrores ſedari. Eodem ſuffitu mulierum menſes evocari. Tantúmque eſt vanitatis, ut si ad brachium alligetur ſuperioris roſtri dextræ par-

tis dens, jaculantium ictus deerraturos negent. Palato ejuſdem arefacto, & cum alumine Ægyptio calfacto, ac ter in ore permutato, fœtores & ulcera oris emendari. Eos verò qui linguam in calceamento ſub pede habeant, non latrari a canibus. Siniſtrâ parte cerebri naribus illitâ, morbos pernicioſos mitigari, ſive hominum, ſive quadrupedum. Frontis corium faſcinationibus reſiſtere. Cervicis carnes, ſive mandantur, ſive bibantur arefactæ, lumborum doloribus. Nervis a dorſo armiſque, ſuffiendos nervorum dolores. Pilos roſtri admotos mulierum labris amatorium eſſe. Jecur in potu datum, torminibus & calculis mederi. Jam cor in cibo potuve ſumptum, omnibus doloribus corporum auxiliari: lienem lienibus: omentum, ulcerum inflammationibus cum oleo: medullas, doloribus ſpinæ & nervorum laſſitudini. Renium nervos potos in vino cum thure, fecunditatem reſtituere ademptam veneficio. Vulvam cum mali Punici dulcis cortice in potu datam prodeſſe mulierum vulvæ. Adipe e lumbis ſuffiri difficulter parientes, & ſtatim parere. E dorſo medullam adalligatam contra vanas ſpecies opitulari. Spaſticis, genitale e maribus ſuffitu. Item lippientibus, ruptis, & contra inflammationes: ſervatos pedes, tactu: lævos dextris partibus, dextros læ-

vis. Siniſtrum pedem ſuperlatum parturienti, letalem eſſe: dextro illato facilè eniti. Membranam quæ fel continuerit, cardiacis potam in vino, vel in cibo ſumptam, ſuccurrere: vesicam in vino potam, contra urinæ incontinentiam. Quæ autem in vesicâ inventa ſit urina, additis oleo ac ſeſamo, & melle, hauſtam prodeſſe ægrimoniæ veteri. Coſtarum primam & octavam, ſuffitu ruptis ſalutarem eſſe: ex ſpinâ verò parturientibus oſſa: ſanguinem cum polentâ ſumptum, torminibus. Eodem tactis poſtibus, ubicumque magorum infeſtari artes, non elici deos, nec colloqui, sive lucernis, sive pelvi, sive aquâ, sive pilâ, sive quo alio genere tententur. Carnes si edantur, contra canis rabidi morſus efficaces eſſe: etiamnum jecur efficacius. Carnes vel oſſa hominis, si quæ in ventriculo occiſæ inveniantur, ſuffitu podagris auxiliari. Si ungues inveniantur in his, mortem alicujus capientium significari. Excrementa sive oſſa reddita, cùm interimitur, contra magicas insidias pollere. Fimum, quod in inteſtinis inventum ſit, arefactum, ad dyſentericos valere potum: illitumque cum adipe anſerino opitulari toto corpore læſis malo medicamento: a cane verò morſis adipem illitum, & corium ſubſtratum. Rurſus tali siniſtri cinere decocto cum ſanguine muſtelæ perunctos omnibus odio

venire: idem fieri oculo decocto. Super omnia eſt, quòd extremam fiſtulam inteſtini contra ducum, ac poteſtatum iniquitates commonſtrant, & ad ſucceſſus petitionum, judiciorumque ac litium eventus, si omnino tantùm aliquis ſecum habeat. Ejuſdem cavernâ siniſtro lacerto alligatâ, si quis mulierem reſpiciat, amatorium eſſe tam præſens, ut illico ſequatur. Ejuſdem loci pilorum cinerem ex oleo illitum viris, qui sint probroſæ mollitiei, ſeveros, non modò pudicos mores induere.

XXVIII. Proximè fabuloſus eſt crocodilus, ingens quoque ille, cui vita in aquâ terrâque communis. Duo enim genera eorum: illius e dextrâ maxillâ dentes adalligati dextro lacerto, coitus (si credimus) ſtimulant. Canini ejus dentes febres ſtatas arcent thure repleti, ſunt enim cavi, ita ne diebus quinque ab ægro cernatur, qui adalligaverit. Idem pollere & ventre exemptos lapillos, adversùs febrium horrores venientes tradunt. Eâdem de causâ Ægyptii perungunt & adipe ægros ſuos.

Alter illi similis, multùm infrà magnitudine, in terrâ tantùm, odoratissimiſque floribus vivit. Ob id inteſtina ejus diligenter exquiruntur jucundo nidore referta. Crocodileam vocant, oculorum vitiis utilissimam, cum porri ſucco inunctis, &

contra ſuffuſiones vel caligines. Illita quoque ex oleo cyprino, moleſtias in facie enaſcentes tollit: ex aquâ verò morbos omnes, quorum natura ſerpit in facie, nitoremque reddit. Lentigines tollit ac varos, maculaſque omnes. Et contra comitiales morbos bibitur ex aceto mulſo binis obolis. Adpoſita menſes ciet. Optima, quæ candidiſſima, & friabilis, miniméque ponderoſa: cùm teratur, inter digitos fermenteſcens. Lavatur, ut ceruſſa. Adulterant amylo, aut Cimoliâ, ſed maximè, qui captos oryzâ tantùm paſcunt. Felle inunctis oculis ex melle contra ſuffuſiones, nihil utilius prædicant. Inteſtinis & reliquo corpore ejus ſuffiri vulvâ laborantes ſalutare tradunt. Item velleribus circumdari vapore ejuſdem infectis. Corii utriuſque cinis ex aceto illitus his partibus, quas ſecari opus ſit, aut nidor cremati, ſenſum omnem ſcalpelli aufert. Sanguis utriuſque claritatem viſûs inunctis donat, & cicatrices oculorum emendat. Corpus ipſum excepto capite pedibuſque, elixum manditur iſchiadicis, tussimque veterem ſanat, præcipuè in pueris: item lumborum dolores. Habent & adipem, quo tactus pilus defluit. Hic perunctos, a crocodilis tuetur, inſtillaturque morſibus. Cor adnexum in lanâ ovis nigræ, cui nullus alius color incurſaverit, & primo partu

genitæ, quartanas abigere dicitur.

XXIX. Jungemus illis simillima & peregrina æquè animalia: priúſque chamæleonem, peculiari volumine dignum exiſtimatum Democrito, ac per singula membra deſecratum, non sine magnâ voluptate noſtrâ, cognitis proditiſque mendaciis Græcæ vanitatis. Similis & magnitudine eſt ſuprà dicto crocodilo, ſpinæ tantùm acutiore curvaturâ, & caudæ amplitudine diſtans. Nullum animal pavidius exiſtimatur, & ideo versicoloris eſſe mutationis. Vis ejus maxima contra accipitrum genus. Detrahere enim ſupervolantem ad ſe traditur, & voluntarium præbere lacerandum ceteris animalibus. Caput ejus & guttur si roboreis lignis accendantur, imbrium & tonitruum concurſus facere, Democritus narrat: item jecur in tegulis uſtum. Reliqua ad veneficia pertinentia quæ dicit, quamquam falſa exiſtimantes, omittemus, præterquam ubi irriſu coarguendum. Dextro oculo, si viventi eruatur, albugines oculorum cum lacte caprino tolli: linguâ adalligatâ, pericula puerperii. Eumdem ſalutarem eſſe parturientibus, si sit domi: si verò inferatur, perniciosiſſimum. Linguam, si viventi adempta sit, ad judiciorum eventus pollere. Cor adversùs quartanas illigatum nigrâ lanâ primæ tonſuræ. Pedem e prioribus dextrum,

hyænæ pelle adalligatum ſiniſtro brachio, contra latrocinia terroreſque nocturnos pollere. Item dextram mamillam contra formidines, pavoreſque. Siniſtrum verò pedem torreri in furno cum herbâ, quæ æquè chamæleon vocetur, additoque unguento in paſtillos digeri: eos in ligneum vas conditos, præſtare (ſi credimus) ne cernatur ab aliis qui habeat. Armum dextrum ad vincendos adverſarios vel hoſtes valere, utique ſi abjectos ejuſdem nervos calcaverit. Siniſtrum humerum quibus monſtris conſecret, qualiter ſomnia quæ velis, & quibus velis, mittantur, pudet referre. Omnia ea dextro pede reſolvi: ſicut ſiniſtro latere lethargos, quos fecerit dexter. Capitis dolores, inſperſo vino, in quo latus alterutrum maceratum ſit, ſanari. Feminis ſiniſtri, vel pedis cineri ſi miſceatur lac ſuillum, podagricos fieri illitis pedibus. Felle glaucomata & ſuffuſiones corrigi propè creditur, tridui inunctione: ſerpentes fugari ignibus inſtillato: muſtelas contrahi in aquam conjecto: corpore verò illito detrahi pilos. Idem præſtare narrant jecur, cum ranæ rubetæ pulmone illitum. Præterea jocinere amatoria diſſolvi. Melancholicos autem ſanari, ſi ex corio chamæleonis herbæ ſuccus bibatur. Inteſtina & fartum eorum, cùm id animal nullo cibo vivat, cum ſi-

miarum urinâ illitâ inimicorum januæ, odium omnium hominum his conciliare. Caudâ flumina & aquarum impetus ſiſti, ſerpentes ſoporari. Eâdem medicatâ cedro & myrrhâ, illigatâque gemino ramo palmæ, percuſſam aquam diſcuti, ut quæ intus sint omnia appareant: utinamque eo ramo contactus eſſet Democritus, quoniam ita loquacitates immodicas promisit inhiberi. Palamque eſt, virum aliàs ſagacem & vitæ utilissimum, nimio juvandi mortales ſtudio prolapſum.

XXX. Ex eâdem similitudine eſt ſcincus, quem quidam terreſtrem crocodilum eſſe dixerunt, candidior autem, & tenuiore cute. Præcipua tamen differentia dignoſcitur a crocodilo, ſquamarum ſerie a caudâ ad caput versâ. Maximus Indicus, deinde Arabicus. Adferuntur ſalsi. Roſtrum ejus & pedes in vino albo poti, cupiditates Veneris accendunt: utique cum ſatyrio & erucæ ſemine, singulis drachmis omnium, ac piperis duabus admixtis, ita ut paſtilli singularum drachmarum bibantur: per ſe laterum carnes obolis binis cum myrrhâ & pipere pari modo potæ, efficaciores ad idem creduntur. Prodeſt & contra ſagittarum venena, ut Apelles tradit, antè poſteaque ſumptus. In antidota quoque nobilia additur. Sextius plus quàm drachmæ pondere in

vini heminâ potum, perniciem adferre tradit. Præterea ejuſdem decocti jus cum melle ſumptum, Venerem inhibere.

XXXI. Eſt crocodilo cognatio quædam amnis ejuſdem, geminique victûs, cum hippopotamo, repertore detrahendi ſanguinis, ut diximus. Plurimi autem ſuper Saiticam præfecturam. Hujus corii cinis cum aquâ illitus, panos ſanat: adeps frigidas febres: item fimum ſuffitu. Dentes e parte lævâ dolores dentium, ſcarificatis gingivis. Pellis ejus e ſiniſtrâ parte frontis in inguina adalligata, Venerem inhibet. Ejuſdem cinis alopecias explet. Teſticuli drachmâ ex aquâ contra ſerpentes bibitur. Sanguine pictores utuntur.

XXXII. Peregrinæ ſunt & lynces, quæ clarissimè omnium quadrupedum cernunt. Ungues earum omnes cum corio exuri efficacissimè in Carpatho inſulâ tradunt. Hoc cinere poto propudia virorum: ejuſdem adſperſu, feminarum libidines inhiberi: item pruritus corporum: urinâ, ſtillicidia vesicæ. Itaque eam protinus terrâ pedibus adgeſtâ obruere traditur. Eadem autem & jugulorum dolori monſtratur in remedio. Hactenus de externis.

XXXIII. 9. Nunc revertemur ad noſtrum orbem: primumque communia animalium remedia atque eximia dicemus; sicuti de lactis uſu. Utilissimum cuique

maternum. Concipere nutrices exitioſum eſt: hi ſunt enim infantes, qui coloſtrati appellantur, denſato lacte in caſei ſpeciem. Eſt autem coloſtra, prima a partu ſpongioſa densitas lactis. Maximè autem alit quodcumque humanum, mox caprinum: unde fortassis fabulæ Jovem ita nutritum dixere. Dulcissimum ab hominis camelinum, efficacissimum ex asinis. Magnorum animalium & corporum faciliùs redditur. Stomacho accommodatissimum caprinum, quoniam fronde magis, quàm herbâ veſcuntur. Bubulum medicatius. Ovillum dulcius & magis alit, ſtomacho minùs utile, quoniam eſt pinguius. Omne autem vernum aquatius æſtivo, & de novellis: probatissimum verò, quod in ungue hæret, nec defluit. Innocentius decoctum, præcipuè cum calculis marinis. Alvus maximè ſolvitur bubulo. Minùs autem inflat quodcumque decoctum.

Uſus lactis ad omnia intus exulcerata, maximè renes, vesicam, interanea, fauces, pulmones: foris pruritum cutis, eruptiones pituitæ, poſt abſtinentiam. Nam ut in Arcadiâ bubulum biberent phthisici, ſyntecticique, & cachectæ, diximus in ratione herbarum. Sunt inter exempla, qui asininum bibendo liberati sint podagrâ, chiragrâve. Medici ſpeciem unam addidere lactis generibus, quod ſchiſton appel-

lavere. Id ſit hoc modo: ſictili novo fervet caprinum maximè, ramiſque ficulneis recentibus miſcetur, additis totidem cyathis mulſi, quot ſint heminæ lactis. Cùm fervet, ne circumfundatur, præſtat cyathus argenteus cum frigidâ aquâ demiſſus, ita ne quid infundat: ablatum deinde igni, refrigeratione dividitur, & diſcedit ſerum a lacte. Quidam & ipſum ſerum jam mulſo potentissimum, decoquunt ad tertias partes, & ſub dio refrigerant. Bibitur autem efficacissimè heminis per intervalla ſingulis, diebus quinis: meliùs a potu geſtari. Datur comitialibus, melancholicis, paralyticis, in lepris, elephantiasi, articulariis morbis.

Infunditur quoque lac contra roſiones a medicamentis factas. Et ſi urat dyſenteria, decoctum cum marinis lapillis, aut cum ptiſanâ hordeaceâ. Item ad roſiones inteſtinorum, bubulum aut ovillum utilius. Recens quoque dyſentericis infunditur: ad colum autem, crudum: item vulvæ, & propter ſerpentium ictus: potiſve pityocampes, bupreſtis, cantharidum, aut ſalamandræ venenis. Privatim bubulum his qui Colchicon biberint, aut cicutam, aut dorycnium, aut leporem marinum: ſicut aſininum contra gypſum, & ceruſſam, & ſulphur, & argentum vivum: item duræ alvo in febri. Gargarizatur quoque fauci-

bus exulceratis utiliſſimè. Et bibitur ab imbecillitate vires recolligentibus, quos atrophos vocant: in febri etiam quæ careat dolore capitis. Pueris ante cibum, lactis asinini heminam dari, aut si exitus cibi rosiones ſentirent, antiqui in arcanis habuerunt, si hoc non eſſet, caprini. Bubuli ſerum orthopnoicis prodeſt ante cetera, addito naſturtio. Inunguntur etiam oculi, in lactis heminis ſeſamæ additis drachmis quatuor tritis in lippitudine. Caprino lienes ſanantur poſt bidui inediam tertiâ die ederâ paſtis capris, per triduum poto sine alio cibo. Lactis uſus aliàs contrarius capitis doloribus, hepaticis, ſplenicis, nervorum vitio, febres habentibus, vertigini, præterquam purgationis gratiâ, gravedini, tussientibus, lippis. Suillum utiliſſimum teneſmo, dyſenteriæ, nec non phthisicis. Hoc & mulieribus ſaluberrimum qui dicerent, fuerunt.

XXXIV. De generibus caſeorum diximus, cùm de uberibus singuliſque animalium membris diceremus. Sextius eoſdem effectus equino, quos bubulo, tradit. Hunc vocant hippacen. Stomacho utiles, qui non sint ſalsi, id eſt, recentes. Veteres alvum siſtunt, corpuſque minuunt, ſtomacho utiliores: & in totum ſalſa minuunt corpus, alunt mollia. Caſeus recens cum melle, ſugillata emendat, mol-

lis

lis alvum ſiſtit. Sedat tormina paſtillis in vino auſtero decoctis, rurſuſque in patinâ toſtis cum melle. Sapron vocant, qui cum ſale & ſorbis ſiccis e vino tritus potuſque medetur cœliacis. Genitalium carbunculis caprinus tritus & impoſitus: item acidus cum oxymelite. Maculis in balineo illitus oleo interlinitur.

XXXV. E lacte fit & butyrum, barbararum gentium lautiſſimus cibus, & qui divites a plebe diſcernat. Plurimum e bubulo, & inde nomen: pinguiſſimum ex ovibus. Fit & ex caprino, ſed hieme, calfacto lacte: æſtate, expreſſo tantùm crebro jactatu in longis vaſis, anguſto foramine ſpiritum accipientibus ſub ipſo ore, aliàs præligato. Additur paululum aquæ, ut aceſcat. Quod eſt maximè coactum, in ſummo fluitat: id exemptum addito ſale, oxygala vocatur. Reliquum decoquunt in ollis. Ibi quod ſupernatat, butyrum eſt, oleoſum naturâ. Quò magis virus reſipit, hoc præſtantius judicatur. Pluribus compoſitionibus miſcetur inveteratum. Natura ejus adſtringere, mollire, replere, purgare.

XXXVI. Oxygala fit & alio modo, acido lacte addito in recens quod velis inaceſcere, utiliſſimum ſtomacho. Effectus dicemus ſuis locis.

XXXVII. Proxima in communibus adi-

pi laus eſt, ſed maximè ſuillo, apud antiquos etiam religioſiùs. Certè novæ nuptæ intrantes, etiamnum ſollemne habent poſtes eo attingere. Inveteratur duobus modis, aut cum ſale, aut ſincerus: tantò utilior, quantò ſit vetuſtior. Axungiam Græci etiam appellavere jam in voluminibus ſuis. Neque eſt occulta virium cauſa, quoniam id animal herbarum radicibus veſcitur. Itaque etiam fimo innumeri uſus. Quamobrem non de aliâ loquimur ſue: multò efficacior eſt femina, & quæ non peperit. Multò verò præſtantior in apris eſt. Uſus igitur axungiæ eſt ad emollienda, excalfacienda, diſcutienda, purgandaque. Medicorum aliqui admixto anſeris adipe, taurorumque ſevo & œſypo, ad podagras uti jubent. Si verò permanet dolor, cum cerâ, myrto, reſinâ, pice. Sincera axungia medetur ambuſtis vel nive: pernionibus autem cum hordei cinere & gallâ pari modo. Prodeſt & confricatis membris, itinerumque laſſitudines & fatigationes levat. Ad tuſſim veterem recens decoquitur quadrantis pondere in vini cyathis tribus addito melle. Vetus etiam phthiſin in pilulis ſumpta ſanat, quæ ſine ſale inveterata eſt. Omnino enim non niſi ad ea quæ purganda ſint, aut quæ non ſint exulcerata, ſalſa petitur. Quidam quadrantes axungiæ & mul-

ſi in vini cyathis tribus decoquunt contra phthiſes, quarto quoque die picem liquidam in ovo ſumi jubent, circumligatis lateribus, & pectoribus, & ſcapulis eorum qui phthiſin ſentiunt. Tantaque eſt vis, ut genibus etiam adalligata, redeat in os ſapor, eamque exſpuere videantur. E ſue quæ non peperit, aptiſſimè utuntur ad cutem mulieres. Contra ſcabiem verò quivis, admixto jumentorum ſevo, pro parte tertiâ, & pice, pariterque ſubfervefactis. Sincera partus in abortum vergentes nutrit, collyrii modo ſubdita. Cicatrices concolores facit ceruſſâ admixtâ, vel argenti ſpumâ. At cum ſulphure, unguium ſcabritias emendat. Medetur & capillo fluenti; & ulceribus in capite mulierum cum gallæ parte quartâ: & infumata pilis oculorum. Datur & phthiſicis unciatim, cum vini veteris heminâ decocta, donec tres unciæ e toto reſtent. Aliqui & mellis exiguum adjiciunt. Panis illinitur cum calce, item furunculis duritiæque mammarum. Rupta, & convulſa, & ſpaſmata, & luxata ſanat. Clavos, & rimas, callique vitia, cum elleboro albo: parotidas admixtâ farinâ ſalſamentariæ teſtæ: quo genere proficit & ad ſtrumas. Pruritus & papulas in balineo perunctis tollit: alioque etiamnum modo podagricis prodeſt mixto oleo vetere, contrito unà ſar-

cophago lapide, & quinquefolio tuſo in vino, vel cum calce, vel cum cinere. Facit & peculiare emplaſtrum LXXV. X. ponderi centum ſpumæ argenteæ mixtis, utilissimum contra inflammationes ulcerum. Adipe verrino inungi putant utile, quæque ſerpant, illinire cum resinâ. Antiqui maximè axibus vehiculorum perungendis, ad faciliorem circumactum rotarum utebantur: unde nomen: sic quoque utili medicinâ, cum illâ ferrugine rotarum, ad ſedis vitia virilitatiſque. Et per ſe axungiam medici antiqui maximè probabant renibus detractam, exemptiſque venis aquâ cæleſti fricabant crebrò, decoquebantque fictili novo ſæpius, tum demum adſervantes. Convenit ſalſam magis emollire, excalfacere, diſcutere, utilioremque eſſe vino lotam. Maſurius palmam lupino adipi dediſſe antiquos tradit. Ideo novas nuptas illo perungere poſtes ſolitas, ne quid mali medicamenti inferretur.

XXXVIII. Quæ ratio adipis, eadem in his quæ ruminant ſevi eſt, aliis modis, non minoris potentiæ. Perficitur omne exemptis venis aquâ marinâ vel ſalsâ lotum, mox in pilâ tuſum, adſperſâ marinâ. Crebrò poſtea coquitur, donec odor omnis aboleatur. Mox adsiduo Sole ad candorem reducitur. A renibus autem laudatissimum eſt. Si verò vetus revocetur

ad curam, liquefieri priùs jubent: mox frigidâ aquâ lavari ſæpius, dein liquefacere adfuſo vino quàm odoratiſſimo. Eodemque modo iterum ac ſæpius coquunt, donec virus evaneſcat. Multi privatim sic taurorum, leonumque, ac pantherarum, & camelorum pinguia curari jubent. Uſus dicetur ſuis locis.

XXXIX. Communis & ratio medullarum eſt. Omnes molliunt, explent, siccant, excalfaciunt. Laudatiſſima cervina mox vitulina, dein hircina, & caprina. Curantur ante autumnum recentes lotæ, siccatæque in umbrâ: per cribrum dein liquatæ, per lintea exprimuntur, ac reponuntur in fictili, locis frigidis.

XL. Inter omnia autem communia animalium vel præſtantiſſimi effectûs fel eſt. Vis ejus excalfacere, mordere, ſcindere, extrahere, diſcutere. Minorum animalium ſubtilius intelligitur, & ideo ad oculorum medicamenta utilius exiſtimatur. Taurino præcipua potentia, etiam in ære pellibuſque colore aureo ducendis. Omne autem curatur recens præligato ore lino craſſo, demiſſum in ferventem aquam ſemihorâ, mox siccatum sine Sole, atque in melle conditum. Damnatur equinum, tantùm inter venena: ideo flamini ſacrorum equum tangere non licet, cùm Romæ publicis ſacris equus etiam immoletur.

XLI. Quin & ſanguis eorum ſepticam vim habet. Item equarum, præterquam virginum, erodit, emarginat ulcera. Taurinus quidem recens inter venena eſt, exceptâ Ægirâ. Ibi enim ſacerdos Terræ vaticinatura, tauri ſanguinem bibit priùs quàm in ſpecum deſcendat. Tantùm poteſt ſympathia illa, de quâ loquimur, ut aliquando religione, aut loco fiat. Druſus tribunus plebei traditur caprinum bibiſſe, cùm pallore & invidiâ veneni ſibi dati insimulare Q. Cæpionem inimicum vellet. Hircorum ſanguini tanta vis eſt, ut ferramentorum ſubtilitas non aliter acriùs induretur, ſcabritiâ poliatur vehementiùs, quàm limâ. Non igitur & ſanguis animalium inter communia dici poteſt, & ideo ſuis quiſque dicetur effectibus.

XLII. Digeremus enim in mala singula uſus, plurimúmque contra ſerpentes. Exitio his eſſe cervos nemo ignorat, ut si quæ ſunt, extractas cavernis mandentes. Nec verò ipsi ſpiranteſque tantùm adverſantur, ſed membratim quoque. Fugari eas nidore cornu eorum si uratur, dictum eſt: at de ſummo gutture uſtis oſſibus, congregari dicuntur. Pelles ejuſdem animalis ſubſtratæ, ſecuros præſtant ab eo metu ſomnos. Coagulum quoque ex aceto potum ab ictu: & si omnino tractatum sit, eo die non ferit ſerpens. Teſtes quo-

que ejus inveterati, vel genitale maris, ſalutariter dantur in vino: item venter, quem centipellionem vocant. Fugiunt & omnino dentem cervi habentes, aut medullâ perunctos, ſevove cervi tacta aut vituli. Summis autem remediis præfertur hinnulei coagulum, matris utero exſecti, ut indicavimus. Sanguine quoque cervino, si unà urantur dracontion, & cunilago, & anchuſa lentiſci ligno, contrahi ſerpentes tradunt. Diſſipari deinde, si ſanguine detracto adjiciatur pyrethrum.

Invenio apud auctores Græcos animal cervo minus, & pilo demum simile, quod ophion vocaretur. Sardiniam id tantùm ferre ſolitam. Hoc interiiſſe arbitror, & ideo medicinas ex eo omitto.

10. Apri quoque cerebrum contra eas laudatur cum ſanguine. Jecur etiam inveteratum cum rutâ potum ex vino. Item adeps, cum melle reſinâque. Simili modo verrinum jecur, & fellis dumtaxat fibra, x. quatuor pondere, vel cerebrum in vino potum. Caprarum cornu vel pilis accensis, fugari ſerpentes dicunt, cineremque e cornu potum vel illitum contra ictus valere: item lactis hauſtus cum uvâ taminiâ, vel urinæ cum aceto ſcillite: caſeum caprinum cum origano impositum, vel ſevum cum cerâ. Millia præterea remediorum ex eo animali demon-

ſtrantur, sicut apparebit: quod equidem miror, cùm febri negetur carere. Amplior potentia feris ejuſdem generis, quod numerosissimum eſſe diximus. Alia verò & hircis. Democritus etiamnum effectus ejus auget, qui singularis natus sit. Fimo quoque caprarum in aceto decocto illini ictus ſerpentium placet, & recentis cinere in vino: atque in totum difficiliùs ſe recolligentes a ſerpentium ictu, in caprilibus optimè convaleſcunt. Qui efficaciùs volunt mederi, occiſæ capræ alvum diſſectam cum fimo intus reperto ſtatim illigant. Alii carnem recentem hœdorum pilo ſuffiunt, eodemque nidore fugant ſerpentes. Utuntur & pelle eorum recente ad plagas, carne & fimo equi in agro paſti, coagulo leporis ex aceto, contraque ſcorpionem & murem araneum. Aiunt autem non feriri leporis coagulo perunctos. A ſcorpione percussis, fimum capræ efficaciùs cum aceto decoctum auxiliatur: lardum juſque decocti potum his, qui bupreſtim hauſerint.

Quinetiam si quis asino in aurem percuſſum a ſcorpione ſe dicat, transire malum protinus tradunt: venenataque omnia accenſo ejus pulmone fugere. Et fimo vituli ſuffiri percuſſos a ſcorpione prodeſt.

XLIII. Canis rabiosi morſu facta vulnera circumcidunt ad vivas uſque partes

quidam, carnemque vituli admovent, & jus ex eodem carnis decoctæ dant potui, aut axungiam cum calce tuſam.

Hirci jecore impoſito ne tentari quidem aquæ metu adfirmant.

Laudant & capræ fimum ex vino illitum: melis, & cuculi, & hirundinis decoctum & potum. Ad reliquos beſtiarum morſus caprinum caſeum ſiccum cum origano imponunt, & bibi jubent: ad hominis morſus carnem bubulam coctam, efficaciùs vituli, ſi non ante quintum diem ſolvant.

XLIV. Veneficiis roſtrum lupi reſiſtere inveteratum aiunt, ob idque villarum portis præfigunt. Hoc idem præſtare & pellis e cervice ſolidâ exiſtimatur: quippe tanta vis eſt animalis, præter ea quæ retulimus, ut veſtigia ejus calcata equis adferant torporem.

XLV. Iis qui argentum vivum biberint, lardum remedio eſt. Aſinino lacte poto venena reſtinguuntur, peculiariter ſi hyoſcyamum potum ſit, aut viſcum, aut cicuta, aut lepus marinus, aut opocarpatum, aut pharicon, aut dorycnium, & ſi coagulum alicui nocuerit: nam id quoque venenum eſt primâ lactis coagulatione. Multos ejus & alios uſus dicemus. Sed meminiſſe oportebit recenti utendum, aut non multò poſtea tepefacto. Nullum enim

celeriùs evaneſcit. Oſſa quoque aſini confracta & decocta, contra leporis marini venenum dantur. Omnia eadem onagris efficaciora.

De equiferis non ſcripſerunt Græci, quoniam terræ illæ non gignebant. Verumtamen fortiora omnia eadem, quàm in equis intelligi debent. Lacte equino venena leporis marini, & toxica expugnantur.

Nec uros aut biſontes habuerunt Græci in experimentis, quamquam bove fero refertis Indiæ silvis: portione tamen eadem efficaciora omnia ex his credi par eſt. Sic quoque lacte bubulo cuncta venena expugnari tradunt, maximè ſuprà dicta: & si ephemerum impactum sit: aut si cantharides datæ, vomitione omnia egeri: sic & caprino jure cantharidas. Contra ea verò quæ exulceratione enecant, ſebum vitulinum vel bubulum auxiliatur. Nam contra ſanguiſugas potas butyrum remedio eſt, cum aceto ferro calfacto: quod & per ſe prodeſt contra venena. Nam si oleum non sit, vicem ejus repræſentat. Multipedæ morſus cum melle ſanat. Omasi quoque jure poto venena ſuprà dicta expugnari putant, privatim verò aconita & cicutas: itemque vitulino ſevo. Caprinus caſeus recens, his qui viſcum biberint: lac verò contra cantha-

ridas remedio eſt, & contra ephemeri potum cum taminiâ uvâ. Sanguis caprinus decoctus cum medullâ contra toxica venena ſumitur: hœdinus contra reliqua. Coagulum hœdi contra viſcum, & chamæleonem album, ſanguinemque taurinum, contra quem & leporis coagulum eſt ex aceto. Contra paſtinacam verò & omnium marinorum ictus vel morſus, coagulum leporis, vel hœdi, vel agni, drachmæ pondere ex vino. Leporis coagulum & contra venena additur antidotis. Papilio quoque lucernarum luminibus advolans, inter mala medicamenta numeratur. Huic contrarium eſt jecur caprinum: ſicut fel veneficiis ex muſtelâ ruſticâ factis. Hinc deinde revertemur ad genera morborum.

XLVI. 11. Capilli deſfluvia urſinus adeps admixto ladano & adianto continet, alopeciaſque emendat, & raritatem ſuperciliorum, cum fungis lucernarum, ac fuligine, quæ eſt in roſtris earum. Porrigini cum vino prodeſt. Ad hanc & cornus cervini cinis e vino, utque non tædia animalium capillis increſcant. Item fel caprinum cum cretâ Cimoliâ & aceto, ſic ut paulum capiti inareſcant. Item fel ſcrofinum cum urinâ tauri. Si verò vetus ſit, etiam furfures adjecto ſulphure emendat. Cinere genitalis aſinini ſpiſſari capillum

putant, & a canitie vindicari, ſi raſis illinatur, plumboque tritus cum oleo. Denſari & aſinini pulli cum urinâ: admiſcentque nardum faſtidii gratiâ. Alopecias felle taurino cum Ægyptio alumine tepefactis illinunt. Capitis ulcera manantia urina tauri efficaciter ſanat: item hominis vetus, si cyclaminum adjiciatur, & ſulphur. Efficacius tamen & vitulinum fel: quo cum aceto calfacto & lendes tolluntur. Sevum vitulinum cum ſale tritum, capitis ulceribus utiliſſimum. Laudatur & vulpium adeps, ſed præcipuè felis fimum cum ſinapis pari modo illitum. Caprini cornus farina vel cinis, magiſque hircini, addito nitro & tamaricis ſemine, & butyro oleoque, priùs capite raſo, mirè continent ita fluentem capillum. Sicuti carnis cinere ex oleo illito ſupercilia nigreſcunt. Lacte caprino lendes tolli tradunt: fimo cum melle alopecias expleri: item ungularum cinere cum pice, fluentem capillum contineri. Leporinus cinis cum oleo myrteo capitis dolorem ſedat: item aqua pota, quæ e bovis aut aſini potu relicta eſt: &, ſi credimus, vulpis maſculæ genitale circumligatum: cornus cervini cinis illitus ex aceto, aut roſaceo, aut ex irino.

XLVII. Oculorum epiphoras bubulo ſevo cum oleo cocto illinunt. Cervini cornus cinere ſcabritias eorumdem inungunt:

mucrones autem ipſos efficaciores putant. Lupi excrementis circumlini ſuffuſiones prodeſt. Cinere eorum cum Attico melle inungi obſcuritates : item felle urſino. Epinyctidas, adipe aprugno cum roſaceo. Ungulæ asininæ cinis inunctus e ſuo lacte, cicatrices oculorum, & albugines tollit. Medulla bubula e dextro crure priore trita cum fuligine, pilis, & palpebrarum vitiis angulorumque occurrit: calliblephari modo fuligo in hoc uſu temperatur: optimè ellychnio papyraceo, oleoque ſeſamino, fuligine in novum vas pennis detersâ. Efficacissimè tamen evulſos ibi pilos coercet. Felle tauri cum ovi albo, collyria fiunt, aquâque diſſolutâ inungunt per quatriduum. Sevum vituli cum anſeris adipe & ocimi ſucco, genarum vitiis aptissimum eſt. Ejuſdem medullæ cum pari pondere ceræ & olei vel roſacei, addito ovo, duritiæ genarum illinuntur. Caſeo molli caprino imposito ex aquâ calidâ epiphoræ ſedantur : si tumor sit, ex melle. Utrumque verò ſero calido fovendum. Sicca lippitudo, lumbulis ſuum exuſtis atque contritis, & impositis tollitur. Capras negant lippire, quoniam eæ quaſdam herbas edant: item dorcadas: & ob id fimum earum cerâ circumdatum novâ Lunâ devorare jubent. Et quoniam noctu æquè quoque cernant, ſanguine hircino ſanari luſcioſos pu-

tant, nyctalopas a Græcis dictos: capræ verò jocinere, in vino auſtero decocto. Quidam inaſſati jocineris ſanie inungunt, aut felle capræ, carneſque eas veſci, & dum coquantur oculos vaporari his præcipiunt. Id quoque referre arbitrantur, ut rutili coloris fuerit. Volunt & oculos ſuffiri, jocinere in ollis decocto: quidam inaſſato. Fel quidem caprinum pluribus modis adſumunt: cum melle, contra caligines: cum veratri candidi tertiâ parte, contra glaucomata: cum vino, contra cicatrices, & albugines, & caligines, & pterygia, & argema: ad palpebras verò evulſo priùs pilo, cum ſucco oleris, ita ut unctio inareſcat. Contra ruptas tuniculas, cum lacte mulieris. Ad omnia inveteratum fel efficacius putant. Nec abdicant fimum ex melle illitum, epiphoris: contraque dolores; medullam: item pulmonem leporis. Et ad caligines fel cum paſſo aut melle. Lupino quoque adipe, vel medullâ ſuum, fricari oculos contra lippitudines præcipiunt. Nam vulpinam linguam habentes in armillâ, lippituros negant.

XLVIII. Aurium dolori & vitiis medetur urina apri in vitro ſervata: fel apri vel ſuis, vel bubulum cum oleo cicino & roſaceo æquis portionibus. Præcipuè verò taurinum, cum porri ſucco tepidum,

vel cum melle, si ſuppuret. Contraque odorem gravem per ſe tepefactum in malicorio. In eâ parte rupta cum lacte mulierum efficaciter ſanat. Quidam etiam ingravatas aures sic perluendas putant. Alii cum ſenectâ ſerpentium & aceto includunt lanâ collutas antè calidâ aquâ. Aut si major sit gravitas aurium, fel cum myrrhâ & rutâ in malicorio excalfactum infundunt: lardum quoque pingue: item fimum asini recens cum roſaceo inſtillatur: omniaque ea tepefacta. Utilior equi ſpuma, vel equini fimi recentis cinis cum roſaceo. Sevum bubulum cum adipe anſerino, butyrum recens. Urina capræ, vel tauri, aut fullonia vetus calfacta, vapore per lagenæ collum ſubeunte. Admiſcent & aceti tertiam partem: & aliquid urinæ vituli, qui nondum herbam guſtaverit. Fimum etiam mixto felle ejuſdem. Et cutem, quam relinquunt angues, excalfactis priùs auribus. Lanâ autem medicamina ea includuntur. Prodeſt & ſevum vituli cum anſeris adipe, & ocimi ſucco: ejuſdem medulla admixto cumino trito infuſa. Virus verrinum e ſcrofâ exceptum priuſquam terram attingat, contra dolores. Auribus fractis glutinum e naturis vitulorum factum, & in aquâ liquatum. Aliis vitiis adeps vulpium. Item fel caprinum cum roſaceo tepido, aut porri ſucco: aut si sint rupta

ibi aliqua, e lacte mulieris. Si gravitas sit audiendi, fel bubulum cum urinâ capræ, vel hirci, vel si pus sit. In quocumque autem uſu putant hæc efficaciora in cornu caprino per dies viginti infumata. Laudant & coagulum leporis tertiâ denarii parte, dimidiâque ſacopeni in amineo vino. Parotidas ursinus adeps comprimit pari pondere ceræ & taurini ſevi. Addunt quidam hypociſthidem: & per ſe butyrum illitum, si priùs foveantur ſeni Græci decocti ſucco. Efficaciùs cum ſtrychno. Proſunt & vulpium teſtes, & taurinus ſanguis aridus tritus. Urina capræ calfacta inſtillata auribus: fimumque ejuſdem cum axungiâ illitum.

XLIX. Dentes mobiles confirmat cervini cornus cinis, doloreſque eorum mitigat, sive infricentur, sive colluantur. Quidam efficaciorem ad omnes eoſdem uſus crudi cornus farinam arbitrantur. Dentifricia utroque modo fiunt. Magnum remedium eſt in luporum capitis cinere. Certumque eſt in excrementis eorum plerumque inveniri oſſa. Hæc adalligata eumdem effectum habent. Item leporina coagula per aurem infuſa contra dolores: & capitis eorum cinis dentifricium eſt, adjectoque nardo mulcet graveolentiam oris. Aliqui murinorum capitum cinerem miſcuiſſe malunt. Reperitur in latere leporis

acui os ſimile: hoc ſcarificari dentes in dolore ſuadent. Talus bubulus accenſus, eos qui labant cum dolore, admotus confirmat. Ejuſdem cinis cum myrrhâ, denfricium eſt. Oſſa quoque ex ungulis ſuum combuſta, eumdem uſum præbent: item oſſa ex acetabulis pernarum, circa quæ coxendices vertuntur. Iiſdem ſanari, demiſſis in fauces jumentorum, verminationes notum eſt: ſed & combuſtis dentes confirmari. Aſinino quoque lacte percuſſu vexatos, aut dentium ejuſdem cinere: lichene item equi cum oleo infuſo per aurem. Eſt autem hoc non hippomanes, quod alioqui noxium omitto, ſed in equorum genibus, ac ſuper ungulas. Præterea in corde equorum invenitur os, dentibus caninis maximis ſimile: hoc ſcarificari dolorem, aut exempto dente emortui equi maxillis, ad numerum ejus qui doleat, demonſtrant. Equarum virus a coitu in lychnis accenſum Anaxilaus prodidit, equinorum capitum uſus repræſentare monſtrificè: ſimiliter ex aſinis. Nam hippomanes tantas in veneficio vires habet, ut adfuſum æris mixturæ in effigiem equæ Olympiæ, admotos mares equos ad rabiem coitûs agat. Medetur dentibus & fabrile glutinum, in aquâ decoctum, illitumque, & mox paulo detractum, ita ut confeſtim colluantur vino, in quo decocti ſunt cortices mali

Punici dulcis. Efficax habetur & caprino lacte collui dentes, vel felle taurino. Talorum capræ recentium cinis dentifricio placet, & omnium fere villaticarum quadrupedum, ne ſæpius eadem dicantur.

L. 12. Cutem in facie erugari, & tenereſcere, & candorem cuſtodire lacte aſinino putant. Notumque eſt quaſdam quotidie ſeptingenties cuſtodito numero fovere. Poppæa hoc Neronis principis inſtituit, balinearum quoque ſolia sic temperans, ob hoc aſinarum gregibus eam comitantibus. Impetus pituitæ in facie, butyro illito tolluntur: efficaciùs cum cerufsâ. Sincero verò vitia quæ ſerpunt, inſuper impoſitâ farinâ hordeaceâ. Ulcera in facie membranâ e partu bovis madidâ. Frivolum videatur, non tamen omittendum, propter desideria mulierum: talum candidi juvenci, quadraginta diebus noctibuſque, donec reſolvatur in liquorem decoctum, & illinitum linteolo, candorem, cutiſque erugationem præſtare. Fimo taurino malas rubeſcere aiunt: non ut crocodileam illini melius: ſed foveri frigidâ & antè & poſtea jubent. Æſtates, & quæ decolorem faciunt cutem, fimum vituli cum oleo & gummi manu ſubactum emendat. Ulcera oris ac rimas, ſevum vituli vel bovis cum adipe anſerino, & ocimi ſucco. Eſt & alia mixtura, ſevo vituli cum medullâ cervi,

& albæ ſpinæ foliis unà tritis. Idem præſtat & medulla cum resinâ, vel si vaccina sit, & jus e carne vaccinâ Lichenas oris præſtantissimè vincit glutinum factum e genitalibus vitulorum, liquatum, aceto cum ſulphure vivo, ramo ficulneo permixtum, ita ut bis die recens illinatur. Item lepras ex melle & aceto decoctum, quas & jecur hirci calidum illitum tollit: sicut elephantiasin fel caprinum: etiamnum lepras ac furfures, tauri fel addito nitro: urina asini circa Canis ortum: maculas in facie, fel utriuſque per ſeſe aquâ infractum, evitatiſque Solibus ac ventis poſt detractam cutem. Similis effectus & in taurino vitulinove felle, cum ſemine cunilæ, ac cinere e cornu cervino, si Caniculâ exoriente comburatur. Asinino ſevo cicatricibus ac licheni lepriſque maximè color redditur. Hirci fel & lentigines tollit, admixto caſeo, cum vivo ſulphure ſpongiæque cinere, ut mellis sit crassitudo. Aliqui inveterato felle uti maluere, mixtis calidis furfuribus pondere oboli unius, quatuorque mellis, priùs defricatis maculis. Efficax ejuſdem & ſevum cum melanthio, & ſulphure & iride. Labrorum fiſſuris cum adipe anſerino, ac medullâ cervinâ resinâque & calce. Invenio apud auctores, his qui lentigines habeant, negari magices ſacrificiorum uſum.

LI. Lacte bubulo aut caprino tonſillæ & arteriæ exulceratæ juvantur. Gargarizatur tepidum, ut eſt expreſſum, aut calefactum. Caprinum utilius, cum malvâ decoctum & ſale exiguo. Linguæ exulcerationi & arteriarum prodeſt jus omasi gargarizatum: tonsillis autem privatim renes vulpium aridi, cum melle triti illitique: anginæ fel taurinum vel caprinum cum melle. Jecur melis ex aquâ oris gravitatem, ulceraque butyrum emendat. Spinam aliudve quid faucibus adhærens, extrinſecus fimo perfricatis, aut reddi aut delabi tradunt. Strumas diſcutit fel aprinum, vel bubulum tepidum illitum. Nam coagulum leporis e vino in linteolo exulceratis dumtaxat imponitur. Diſcutit & ungulæ asini vel equi cinis, ex oleo, vel aquâ illitus, & urinâ calefactâ: & bovis ungulæ cinis ex aquâ: fimum quoque fervens ex aceto. Item ſevum caprinum cum calce, aut fimum ex aceto decoctum, teſteſque vulpini. Prodeſt & ſapo: Galliarum hoc inventum rutilandis capillis. Fit ex ſevo, & cinere. Optimus fagino & caprino: duobus modis, ſpiſſus ac liquidus: uterque apud Germanos majore in uſu viris quàm feminis.

LII. Cervicum dolores butyro aut adipe ursino perfricantur: rigores bubulo ſevo: quod & ſtrumis prodeſt cum oleo.

Dolorem inflexibilem (opiſthotonon vocant) levat urina capræ auribus infuſa; aut fimum cum bulbis illitum: ungues contuſos fel cujuſcumque animalis circumligatum: pterygia digitorum fel tauri aridum aquâ calidâ diſſolutum. Quidam adjiciunt ſulphur & alumen, pari pondere omnium.

LIII. Tussim jecur lupi ex vino tepido ſanat: urſinumque fel admixto melle, aut ex cornus bubuli ſummis partibus cinis: vel ſaliva equi triduò pota: at equum mori tradunt: pulmo cervinus cum gulâ ſuâ arefactus in fumo, dein tuſus ex melle, quotidiano ecligmate. Efficacior eſt ad id ſubulo cervorum generis. Sanguinem exſpuentes, cervini cornus cinis: coagulum leporis tertiâ parte denarii cum terrâ Samiâ & vino myrteo potum ſanat. Ejuſdem fimi cinis in vino veſperi potus, nocturnas tuſſes: pili quoque leporis ſuffiti, extrahunt pulmonibus difficiles exſcreationes. Purulentas autem exulcerationes pectoris pulmoniſque, & a pulmone graveolentiam halitûs, butyrum efficacissimè juvat, cum pari modo mellis Attici decoctum, donec rufeſcat, & matutinis ſumptum ad menſuram lingulæ. Quidam pro melle, laricis resinam addere maluere. Si ſanguis rejiciatur, efficacem tradunt bubulum ſanguinem, modicè & cum aceto ſumptum: nam de taurino credere, temerarium

eſt. Sed glutinum taurinum tribus obolis cum calidâ aquâ bibitur in vetere ſanguinis exſcreatione.

LIV. 13. Stomachum exulceratum lactis asinini potus reficit : item bubuli. Rosiones ejus caro bubula admixto aceto & vino cocta. Rheumatiſmos cornus cervini cinis. Sanguinis exſcreationes hœdinus ſanguis recens, ad cyathos ternos cum aceto acri pari modo fervens potus : coagulum tertiâ parte ex aceto potum.

LV. Jocineris dolores, lupi jecur aridum ex mulſo : asini jecur aridum cum petroſelini partibus duabus, ac nucibus tribus, ex melle tritum & in cibo ſumptum : ſanguis hircinus cibo aptatus. Suſpiriosis ante omnia efficax eſt potus equiferorum ſanguinis. Proximè lactis asinini tepidi cum bulbis decocti, ita ut ſerum ex eo bibatur : addito in tres heminas cyatho naſturtii perfusi aquâ, deinde melle diluti. Jecur quoque vulpinum, aut pulmo, in vino nigro, aut fel ursinum in aquâ, laxat meatus ſpirandi.

LVI. Lumborum dolores, & quæcumque alia molliri opus sit, ursino adipe fricari convenit : cinerem aprini aut ſuilli fimi inveterati adſpergi potioni vini. Adferunt & magi ſua commenta. Primum omnium, rabiem hircorum, si mulceatur barba, mitigari : eâdem præcisâ, non abire

eos in alienum gregem. Huic admiſcent ſimum caprinum, & ſubdito linteolo unсto cavâ manu, quantùm pati poſſit, fervens, ſuſtinere jubent: ita ut si læva pars doleat, hæc medicina in dextrâ manu fiat, aut e contrario. Fimum quoque ad eum uſum acûs æreæ punctis tolli jubent. Modus curationis eſt, donec vapor ad lumbos perveniſſe ſentiatur. Poſtea verò manum porro tuſo illinunt, item lumbos ipſo fimo cum melle: ſuadentque in eodem dolore & teſtes leporis devorare. Iſchiadicis fimum bubulum imponunt, calfactum in foliis cinere ferventi. In renum dolore leporis renes crudos devorari jubent, aut certè coctos, ita ne dente contingantur. Ventris quidem dolore tentari negant talum leporis habentes.

LVII. Lienem ſedat fel apri vel ſuis potum, vel cervini cornus cinis in aceto. Efficacissimè tamen inveteratus lien asini, ita ut in triduo ſentiatur utilitas. Asinini pulli fimum, quod primum edidit, (poleam vocant Syri) dant in aceto mulſo: datur & equi lingua inveterata ex vino præſentaneo medicamento, ut didiciſſe ſe ex barbaris Cæcilius Bion tradidit: & lien bubulus simili modo: recens autem aſſus vel elixus in cibo. In vesicâ quoque bovis alii capita XX. tuſa, cum aceti ſextario, imponuntur ad lienis dolores.

Eâdem ex cauſâ emi lienem vituli, quanti indicatus ſit, jubent magi, nullâ pretii cunctatione: quoniam hoc quoque religioſè pertineat: diviſumque per longitudinem adnecti tunicæ utrimque, & induentem pati decidere ad pedes: dein collectum in umbrâ areſacere. Cùm hoc fiat, ſimul reſidere lienem ægri vitiatum, liberarique morbo dicitur. Prodeſt & pulmo vulpium cinere ſiccatus, atque in aquâ potus. Item hœdorum lien impoſitus.

LVIII. 14. Alvum ſiſtit cervi ſanguis: item cornus cinis: jecur aprinum ex vino potum citra ſalem recenſque: item aſſum ſuillum, vel hircinum decoctum ad quintam heminam in vino. Coagulum leporis in vino ciceris magnitudine: aut ſi febris ſit, ex aquâ. Aliqui & gallam adjiciunt, alii per ſe leporis ſanguine contenti ſunt lacte cocto. Equini fimi cinis in aquâ potus. Taurini cornus veteris ex parte imâ cinis, inſperſus potioni aquæ. Sanguis hircinus in carbone decoctus: corium caprinum cum ſuo pilo decoctum, ſucco epoto.

Coagulum equi, & ſanguis caprinus, vel medulla, vel jecur, alvum ſolvit: Fel lupi cum elaterio umbilico illigatum. Vel lactis equini potus: item caprini cum ſale & melle. Capræ fel cum cyclamini ſucco & aluminis momento. Aliqui & nitrum & aquam adjeciſſe malunt. Fel tauri cum

tum absinthio tritum ac ſubditum paſtillo. Butyrum largiùs ſumptum.

Cœliacis & dyſentericis medetur jecur vaccinum. Cornus cervini cinis tribus digitis captus in potione aquæ. Coagulum leporis ſubactum in pane: si verò ſanguinem detrahunt, in polentâ. Aprini vel ſuilli vel leporini fimi cinis, inſperſus potioni tepidi vini. Vituli quoque jus vulgariter datum, inter auxilia cœliacorum & dyſentericorum tradunt. Lactis asinini potus utilior, addito melle. Nec minùs efficax fimi cinis ex vino utrique vitio. Item polea ſuprà dicta. Equi coagulum, quod aliqui hippacen appellant, etiam si ſanguinem detrahant, vel fimi cinis, dentiumque ejuſdem tuſorum farina, ſalutaris dicitur: & bubuli lactis decocti potus. Dyſentericis addi mellis exiguum præcipiunt: & si tormina sint, cornus cervini cinerem: aut fel taurinum cumino mixtum, & cucurbitæ carnes umbilico imponere. Caſeus recens vaccinus immittitur ad utrumque vitium. Item butyrum heminis quatuor, cum resinæ terebinthinæ ſextante, aut cum malvâ decoctâ, aut roſaceo. Datur & ſevum vitulinum, aut bubulum. Item medullæ excoquuntur cum farinâ ceræque exiguo, & oleo, ùt ſorberi poſsint. Medulla & in pane ſubigitur. Lac caprinum ad dimidias partes de-

coctum. Si ſint & tormina, additur pro-tropum. Torminibus ſatis eſſe remedii in leporis coagulo poto e vino tepido, vel ſemel, arbitrantur aliqui. Cautiores & ſanguine caprino cum farinâ hordeaceâ & reſinâ ventrem illinunt. Ad omnes epiphoras ventris illini caſeum mollem ſuadent: veterem autem in farinâ tritum, cœliacis & dyſentericis dari, cyatho caſei in cyathis vini tribus. Sanguis caprinus decoctus cum medullâ dyſentericis. Jecur aſſum capræ cœliacis ſubvenit, magiſque etiam hirci, in vino auſtero decoctum potumque, vel ex oleo myrteo umbilico impoſitum. Quidam decoquunt a tribus ſextariis aquæ ad heminam, additâ rutâ. Utuntur & liene aſſo capræ hircive, & ſevo hirci in pane qui cinere coctus ſit: capræ, a renibus maximè, ut per ſe hauriatur protinus: inque modicè frigidâ ſorberi jubent. Aliqui & in aquâ decoctum ſevum admixtâ polentâ, & cumino, & anetho, acetoque. Illinunt & ventrem cœliacis, fimo cum melle decocto. Utuntur ad utrumque vitium & coagulo hœdi in vino myrtite, magnitudine fabæ poto: & ſanguine ejuſdem in cibum formato, quem ſanguiculum vocant. Infundunt dyſentericis & glutinum taurinum aquâ calidâ reſolutum. Inflationes diſcutit vitulinum fimum in vino decoctum. Inteſtinorum vitiis magnopere pro-

deſt coagulum cervorum, decoctum cum lente betâque, atque in cibo ſumptum. Leporis pilorum cinis cum melle decoctus. Lactis caprini potus, decocti cum malvâ, exiguo ſale addito. Si & coagulum addatur, majoribus emolumentis fiat. Eadem vis eſt & in ſevo caprino in ſorbitione aliquâ, uti protinus hauriatur frigida aqua. Item feminum hœdi cinis rupta inteſtina ſarcire mirè traditur. Fimum leporis cum melle decoctum, & quotidie fabæ magnitudine ſumptum, ita ut deploratos ſanaverint. Laudant & caprini capitis cum ſuis pilis decocti ſuccum.

LIX. Teneſmos, id eſt, crebra & inanis voluntas deſurgendi, tollitur poto lacte asinino: item bubulo. Tæniarum genera pellit cervini cornus cinis potus. Quæ in excrementis lupi diximus inveniri oſſa, si terram non attigerint, colo medentur, adalligata brachio. Polea quoque ſuprà dicta magnopere prodeſt in ſapâ decocta. Item ſuilli fimi farina addito cumino in aquâ rutæ decoctæ. Cornus cervini teneri cinis, cochleis Africanis cum teſtâ ſuâ tusis mixtus, in vini potione.

LX. 15. Veſicæ calculorumque cruciatibus auxiliatur urina apri, & ipſa veſica pro cibo ſumpta: efficaciùs, si priùs fumo maceretur utrumque. Veſicam elixam mandi oportet: & a muliere, feminæ ſuis. In-

veniuntur & in jocineribus eorum lapilli, aut duritie lapillis ſimiles, candidi, ſicuti in vulgari ſue: quibus contritis atque potis in vino, pelli calculos aiunt. Ipſi apro tam gravis ſua urina eſt, ut niſi egeſtâ, fugæ non ſufficiat, ac velut devinctus opprimatur. Exuri illâ tradunt eos. Leporis renes inveterati, in vino poti, calculos pellunt. In pernâ ſuum articulos eſſe diximus, quorum decoctum jus facit urinæ utile. Aſini renes inveterati, tritique, & in vino mero dati, veſicæ medentur. Calculos expellunt lichenes equini ex vino aut mulſo poti diebus XL. Prodeſt & ungulæ equinæ cinis, in vino, aut aquâ. Item fimum caprarum in mulſo, efficaciùs ſilveſtrium. Pili quoque caprini cinis. Verendorum carbunculis, cerebrum apri vel ſuis, ſanguiſque. Vitia verò, quæ in eâdem parte ſerpunt, jecur eorum combuſtum, maximè juniperi ligno, cum chartâ & arrhenico ſanat: fimi cinis: fel bubulum cum alumine Ægyptio ac myrrhâ ad craſſitudinem mellis ſubactum, inſuper betâ ex vino coctâ impoſitâ: caro quoque. Manantia verò ulcera, ſevum cum medullâ vituli in vino decoctum: fel caprinum cum melle rubique ſucco: vel ſi ſerpant, fimum etiam prodeſſe cum melle dicunt, aut cum aceto, & per ſe butyrum. Teſtium tumor ſevo vituli, addito

nitro cohibetur : vel fimo ejuſdem ex aceto decocto. Urinæ incontinentiam cohibet vesica aprina, si aſſa mandatur. Ungularum apri vel ſuis cinis potioni inſperſus. Vesica feminæ ſuis combuſta ac pota : item hœdi, vel pulmo : cerebrum leporis in vino : ejuſdem teſticuli toſti, vel coagulum cum anſerino adipe in polentâ : renes asinini in mero triti potique. Magi verrini genitalis cinere poto ex vino dulci demonſtrant urinam facere in canis cubili, ac verba adjicere, « ne ipſe uri» nam faciat, ut canis, in ſuo cubili ». Rurſus ciet urinam vesica ſuis, si terram non attigerit, imposita pubi.

LXI. Sedis vitiis præclarè prodeſt fel ursinum cum adipe. Quidam adjiciunt ſpumam argenti ac thus. Prodeſt & butyrum cum adipe anſerino ac roſaceo. Modum ipſæ res ſtatuunt, ut sint illitu faciles. Præclarè medetur & taurinum fel, in linteolis concerptis : rimaſque perducit ad cicatricem. Inflationibus in eâ parte, ſevum vituli, maximè ab inguinibus cum rutâ : ceteris vitiis medetur ſanguis caprinus cum polentâ. Item fel caprinum condylomatis per ſe. Item fel lupinum ex vino. Panos & apoſtemata in quacumque parte ſanguis ursinus diſcutit : item taurinus aridus tritus. Præcipuum tamen remedium traditur in calculo onagri : quem dicitur, cùm in-

terficiatur, reddere urinâ, liquidiorem initio, ſed in terrâ ſpiſſantem ſe. Hic adalligatus femini, omnes impetus diſcutit, omnique ſuppuratione liberat. Eſt autem rarus inventu, nec ex omni onagro, ſed celebri remedio. Prodeſt & urina aſini cum melanthio. Et ungulæ equinæ cinis cum oleo & aquâ illitus. Sanguis equi, præcipuè admiſſarii: & ſanguis bubulus: item fel. Caro quoque eoſdem effectus habet calida impoſita: & ungulæ cinis ex aquâ aut melle: urina caprarum: hircorum quoque carnes in aquâ decoctæ: aut fimum ex his cum melle decoctum: verrinum fel: urina ſuum in lanâ impoſita. Femina adteri adurique equitatu notum eſt. Utiliſſimum eſt ad omnes inde cauſas, ſpumam equi ex ore, inguinibus illinire. Inguina & ex ulcerum cauſâ intumeſcunt. Remedio ſunt equi ſetæ tres totidem nodis alligatæ intra ulcus.

LXII. 16. Podagris medetur urſinus adeps, taurinumque ſevum pari pondere & ceræ. Addunt quidam hypociſthida & gallam. Alii hircinum præferunt ſevum cum fimo capræ, & croco, ſinapive, vel caulibus ederæ tritis, ac perdicio, vel flore cucumeris ſilveſtris. Item bovis fimum cum aceti fæce. Magnificant & vituli, qui nondum herbam guſtaverit, fimum: aut per ſe ſanguinem tauri: vulpem decoctam

vivam, donec oſſa tantùm reſtent: lupumve vivum oleo cerati modo incoctum: ſevum hircinum, cum helxines parte æquâ, ſinapis tertiâ: fimi caprini cinerem cum axungiâ. Quin & iſchiadicos uri ſub pollicibus pedum eo fimo fervente, utiliſſimè tradunt. Articulorumque vitiis fel urſinum utiliſſimum eſſe, & leporis pedes adalligatos. Podagras quidem mitigari pede leporis viventis abſciſo, si quis ſecum adſiduè habeat. Perniones urſinus adeps, rimaſque pedum omnes ſarcit: efficaciùs alumine addito: ſevum caprinum: dentium equi farina: aprinum vel ſuillum fel: cum adipe pulmo impoſitus: etsi ſubtriti ſint contuſive offenſatione: si verò aduſti frigore, leporini pili cinis. Ejuſdem pulmo contuſis diſſectus, aut pulmonis cinis. Sole aduſta, ſevo asinino aptiſſimè curantur: item bubulo cum roſaceo. Clavos & rimas callique vitia, fimum apri vel ſuis recens illitum, ac tertio die ſolutum ſanat: talorum cinis, pulmo aprinus, aut ſuillus, aut cervinus. Adtritus calceamentorum, urina asini cum luto ſuo illita. Clavos ſevum bubulum cum thuris polline. Perniones verò corium combuſtum: meliùs si ex vetere calceamento: injurias e calceatu, ex oleo corii caprini cinis. Varicum dolores ſedat fimi vitulini cinis, cum lilii bulbis decoctus, addito melle modico: itemque

omnia inflammata, & ſuppurationes. Sed podagricis prodeſt & articulariis morbis, e maribus præcipuè vitulis. Articulorum adtritis, fel aprorum vel ſuum, linteo calfacto impoſitum: vitulique qui nondum herbam guſtaverit, fimum: item caprinum cum melle in aceto decoctum. Ungues ſcabros ſevum vituli emendat: item caprinum admixtâ ſandarachâ. Verrucas verò aufert vitulini fimi cinis ex aceto: aſini urinæ lutum.

LXIII. Comitiali morbo teſtes urſinos ediſſe prodeſt, vel aprinos bibiſſe ex lacte equino aut ex aquâ: item aprinam urinam ex aceto mulſo: efficaciùs, quæ inaruerit in veſicâ ſuâ. Dantur & ſuum teſticuli inveterati tritique in ſuis lacte, præcedente vini abſtinentiâ, & ſequente continuis diebus. Dantur & leporis ſale cuſtoditi pulmones, cum thuris tertiâ parte, in vino albo, per dies XXX. Item coagula ejuſdem. Aſini cerebrum ex aquâ mulſâ, infumatum priùs in foliis, ſemunciâ per dies: vel ungularum ejus cinis cochlearibus binis toto menſe potus. Item teſtes ſale adſervati & inſperſi potioni, in aſinarum maximè lacte, vel ex aquâ. Membrana partûs earum, præcipuè ſi marem pepererint, olfactata accedente morbo comitialium reſiſtit. Sunt qui e mare nigroque cor edendum cum pane ſub dio

primâ aut ſecundâ Luna præcipiant. Alii carnem, aliqui ſanguinem aceto dilutum per dies XL. bibendum. Quidam urinam equi aquæ ferrariæ ex officinis miſcent, eâdemque potione & lymphaticis medentur. Comitialibus datur & lactis equini potus, lichenque in aceto mulſo bibendus. Dantur & carnes caprinæ in rogo hominis toſtæ, ut volunt magi. Sevum earum cum felle taurino pari pondere decoctum, & in folliculo fellis reconditum, ita ne terram attingat, potum verò ex aquâ ſublimè. Morbum ipſum deprehendit caprini cornus, vel cervini uſti nidor. Sideratis urina pulli asinini nardo admixto perunctione prodeſſe dicitur.

LXIV. Regio morbo cornus cervini cinis: ſanguis asinini pulli ex vino. Item fimum asinini pulli, quod primum edidit a partu, datum fabæ magnitudine e vino medetur intra diem tertium. Eadem & ex equino pullo similiterque vis eſt.

LXV. Fractis ossibus præſentaneus maxillarum apri cinis vel ſuis. Item lardum elixum atque circumligatum mirâ celeritate ſolidat. Coſtis quidem fractis laudatur unicè caprinum fimum ex vino vetere: aperit, extrahit, perſanat.

LXVI. Febres arcet cervorum caro, ut diximus. Eas quidem quæ certo dierum numero redeunt, oculus lupi dexter

ſalſus adalligatuſque, si credimus magis. Eſt genus febrium, quod amphemerinon vocant. Hoc liberari tradunt, si quis e venâ auris asini tres guttas ſanguinis in duabus heminis aquæ hauſerit. Quartanis magi excrementa felis cum digito bubonis adalligari jubent, & ne recidant, non removeri ſepteno circuitu. Quis hoc, quæſo, invenire potuit? quæve eſt iſta mixtura: cur digitus potiſſimum bubonis electus eſt? Modeſtiores jecur felis decreſcente Lunâ occiſæ inveteratum ſale, vino bibendum ante acceſſiones quartanæ dixere. Iidem magi fimi bubuli cinere conſperſo puerorum urinâ illinunt digitos pedum, manibuſque leporis cor adalligant. Coagulum ante acceſſiones propinant. Datur & caſeus caprinus recens cum melle, diligenter ſero expreſſo.

LXVII. 17. Melancholicis fimum vituli in vino decoctum remedio eſt. Lethargicos excitat asini lichen, naribus illitus ex aceto: caprini cornus nidor aut pilorum: jecur aprinum. Itaque & veternosis datur. Phthisicis medentur, jecur lupi ex vino, macræ ſuis feminæ herbis paſtæ lardum, carnes asininæ ex jure ſumptæ. Hoc genere maximè in Achaiâ curant id malum. Fimi quoque aridi, ſed pabulo viridi paſto bove, fumum arundine hauſtum prodeſſe tradunt. Bubuli quoque cor-

as mucronem exuſtum, duorum cochlea-
um menſurâ, addito melle, pilulis de-
oratis. Capræ ſevo in pulte ex alicâ &
hthisin & tussim ſanari, vel recenti, cum
nulſo liquefacto, ita ut uncia in cyathum
ddatur, rutæque ramo permiſceatur, non
auci tradunt. Rupicapræ ſevi cyatho, &
actis pari menſurâ, deploratum phthisi-
um convaluiſſe certus auctor adfirmat. Sunt
t qui ſuum fimi cinerem profuiſſe ſcrip-
erint in paſſo: & cervi pulmonem, ma-
ximè ſubulonis, siccatum in fumo, tri-
umque in vino.

LXVIII. Hydropicis auxiliatur urina ve-
icæ apri paulatim data in potus: efficaci-
ùs quæ inaruerit cum vesicâ ſuâ. Fimi
aurini maximè, ſed & bubuli, de armen-
ivis loquor (quod bolbiton vocant,) ci-
nis cochlearium trium in mulsi heminâ,
bovis feminæ in mulieribus, & ex altero
ſexu in viris, quod veluti myſterium oc-
cultarunt magi. Fimum vituli maſculi illi-
um: fimi vitulini cinis cum ſemine ſta-
phylini, æquâ portione ex vino: ſanguis
caprinus cum medullâ. Efficaciorem pu-
tant hircorum, utique si lentiſco paſcantur.

LXIX. Igni ſacro ursinus adeps illini-
tur: maximè qui eſt ad renes: vitulinum
fimum recens, vel bubulum: caſeus ca-
prinus siccus cum porro: ramenta pellis
cervinæ dejecta pumice, ex aceto trita.

Rubori cum prurigine, equi ſpuma, aut ungulæ cinis. Eruptionibus pituitæ, aſinini ſimi cinis cum butyro. Papulis nigris, caſeus caprinus ſiccus ex melle & aceto in balineis, oleo remoto. Puſulis ſuilli ſimi cinis aquâ illitus, vel cornus cervini cinis.

LXX. Luxatis recens ſimum aprinum vel ſuillum: item vitulinum: verris ſpuma recens cum aceto: ſimum caprinum cum melle: bubula caro impoſita. Ad tumores ſimum ſuillum in teſtâ calfactum tritumque cum oleo. Duritias corporum omnes mollit optimè adeps e lupis illitus. In his quæ rumpere opus eſt plurimùm proficit ſimum bubulum in cinere calfactum, aut caprinum in vino vel aceto decoctum. In furunculis ſevum bubulum cum ſale: aut si dolor eſt, intinctum oleo, liquefactum sine ſale: ſimili modo caprinum.

LXXI. In ambuſtis urſinus adeps cum lilii radicibus: aprinum aut ſuillum ſimum inveteratum: ſetarum ex his e penicillis tectoriis cinis cum adipe tritus: tali bubuli cinis cum cerâ & medullâ cervinâ, vel tauri: ſimum leporis. Et caprarum ſimus sine cicatrice ſanare dicitur. Glutinum præſtantissimum fit ex auribus taurorum, & genitalibus. Nec quidquam efficaciùs prodeſt ambuſtis. Sed adulteratur nihil æquè, quibuſvis pellibus inveteratis,

calceamentiſque etiam decoctis. Rhodiacum fidelissimum: eoque pictores & medici utuntur. Id quoque quò candidius, eò probatius. Nigrum & lignoſum damnatur.

LXXII. Nervorum doloribus, fimum caprinum decoctum in aceto cum melle, utilissimum putant, vel putreſcente nervo. Spaſmata, & percuſſu vitiata, fimo aprugno curant, vere collecto & arefacto. Sic & quadrigas agentes tractos, rotâve vulneratos: & quoquo modo ſanguine contuſo, vel si recens illinatur. Sunt qui incoxiſſe aceto utilius putent. Quin & in potu farinam eam ruptis, convulneratiſque, & eversis, ex aceto ſalutarem promittunt. Recentiores cinerem ejus ex aquâ bibunt. Feruntque & Neronem principem hac potione recreari ſolitum, cùm sic quoque ſe trigario adprobare vellet. Proximam ſuillo fimo vim putant.

LXXIII. 18. Sanguinem ſiſtit coagulum cervinum ex aceto: item leporis. Hujus quidem & pilorum cinis: item ex fimo asini cinis illitus. Efficacior vis e maribus aceto admixto, & in lanâ ad omne profluvium impoſito: similiter ex equino capite & femine. Aut fimi vitulorum cinis illitus ex aceto. Item caprini cornus vel fimi ex aceto. Hircini verò jocineris diſſecti ſanies efficacior: & cinis utriuſque ex vino potus, vel naribus ex aceto illitus.

Hircini quoque utris vinarii dumtaxat cinis, cum pari pondere reſinæ: quo genere ſiſtitur ſanguis, & vulnus glutinatur. Hœdinum quoque coagulum ex aceto, & feminum ejus combuſtorum cinis, ſimiliter pollere traduntur.

LXXIV. Ulcera ſanat in tibiis cruribuſque adeps urſinus, admixtâ rubricâ. Quæ verò ſerpunt, fel aprugnum cum reſinâ & ceruſsâ: maxillarum apri vel ſuum cinis: fimum ſuum illitum siccum: item caprinum ex aceto ſubfervefactum. Cetera purgantur & explentur butyro: cornus cervini cinere, vel medullâ cervi: felle taurino cum cyprino oleo, aut irino. Fimum recens ſuum, vel inveterati farina illinitur vulneribus ferro factis. Phagedænis & fiſtulis immittitur fel tauri, cum ſucco porri, aut lacte mulierum, vel ſanguis aridus cum cotyledone herbâ. Carcinomata curat coagulum leporis, cum pari pondere capparis adſperſum vino: gangrænas urſinum fel pennâ illitum: asini ungularum cinis ea quæ ſerpunt ulcera inſperſus. Sanguis equi adrodit carnes ſepticâ vi: item fimi equini inveterati favilla. Ea verò quæ phagedænas vocant in ulcerum genere, corii bubuli cinis cum melle. Caro vituli recentia vulnera non patitur intumeſcere: fimum bubulum cum melle. Feminum vituli cinis ſordida ulcera, &

quæ cacoethe vocant, e lacte mulieris ſanat. Recentes verò plagas ferro illatas, glutinum taurinum liquefactum, tertio die ſolutum. Caſeus caprinus ſiccus ex aceto ac melle, purgat ulcera. Quæ verò ſerpant, cohibet ſevum cum cerâ: item additâ pice ac ſulphure percurat. Similiter proficit ad cacoethe, hœdi feminum cinis e lacte mulieris. Et ad carbunculos, ſuis feminæ cerebrum toſtum illitumque.

LXXV. Scabiem hominis, asininæ medullæ maximè abolent, & urinæ ejuſdem cum ſuo luto illitæ. Butyrum etiam, quod in jumentis proficit cum reſinâ calidâ: glutinum taurinum in aceto liquefactum, additâ calce: fel caprinum cum aluminis cinere: boas fimum bubulum: unde & nomen traxere. Canum ſcabies ſanantur bubulo ſanguine recenti: iterumque, cùm inareſcat, illito, & poſtero die abluto cinere lixivio.

LXXVI. Spinæ ac ſimilia corpori extrahuntur felis excrementis: item capræ ex vino: coagulo quocumque, ſed maximè leporis, cum thuris polline & oleo, aut cum viſci pari pondere, aut cum propoli. Cicatrices nigras ſevum asininum reducit ad colorem. Fel vituli extenuat calfactum. Medici adjiciunt myrrham & mel & crocum, æreâque pyxide condunt. Aliqui & florem æris admiſcent.

LXXVII. 19. Mulierum purgationes adjuvant fel tauri in lanâ ſuccidâ adpoſitum. Olympias Thebana addit hyſſopum & nitrum. Cornus cervini cinis potus. Item vulvas laborantes, illitu quoque: & fel taurinum cum opio adpoſitum obolis binis. Vulvas & pilo cervino ſuffire prodeſt. Tradunt cervas, cùm ſenſerint ſe gravidas, lapillum devorare: quem in excrementis repertum, aut in vulvâ (nam & ibi invenitur) cuſtodire partus adalligatum. Inveniuntur & oſſicula in corde & in vulvâ, perquam utilia gravidis parturientibuſque. Nam de pumice, qui in vaccarum utero ſimili modo invenitur diximus in naturâ boum. Lupi adeps illitus vulvas mollit: dolores earum, jecur. Carnes lupi ediſſe parituris prodeſt: aut ſi incipientibus parturire ſit juxtà qui ederit, adeo ut etiam contra illatas noxias valeat. Eumdem ſupervenire, pernicioſum eſt. Magnus & leporis uſus mulieribus. Vulvas adjuvat pulmo aridus potus: profluvia jecur cum Samiâ terrâ ex aquâ potum: ſecundas coagulum: caventur pridiana balinea. Illitum quoque cum croco & porri ſucco, vellere adpoſitum, abortus mortuos expellit. Si vulvæ leporum in cibis ſumantur, mares concipi putant. Hoc & teſticulis eorum, & coagulo profici. Conceptum leporis utero exemptum his quæ parere deſierint,

reſtibilem fecunditatem adferre. Sed pro conceptu, leporis ſaniem & viro magi propinant. Item virgini novem grana fimi, ut ſtent perpetuò mammæ. Coagulum quoque ob id cum melle illinunt: ſanguinem, ubi evulſos pilos renaſci nolunt. Inflationi vulvæ, fimum aprugnum ſuillumve cum oleo illini prodeſt. Efficaciùs ſiſtit farina aridi, ut adſpergatur potioni, vel si gravidæ aut puerperæ torqueantur. Lacte ſuis poto cum mulſo adjuvantur partus mulierum. Per ſe verò potum, deficientia ubera puerperarum replet. Eadem circumlita ſanguine feminæ ſuis, minùs creſcent. Si dolent, lactis asinini potu mulcentur: quod addito melle ſumptum, & purgationes earum adjuvat. Sanat & vulvarum exulcerationes ejuſdem animalis ſevum inveteratum, & in vellere adpositum duritiem vulvarum emollit. Per ſe verò recens vel inveteratum, ex aquâ illitum, psilothri vim obtinet. Ejuſdem animalis lien inveteratus, ex aquâ illitus mammis, abundantiam facit: vulvas ſuffitu corrigit. Ungulæ asininæ ſuffitæ partum maturant, ut vel abortus evocetur: nec aliter adhibentur, quoniam viventem partum necant. Ejuſdem animalis fimum si recens imponatur, profluvia ſanguinis mirè ſedare dicitur. Necnon & cinis ejuſdem fimi, qui & vulvæ prodeſt impositus. Equi ſpumâ

illitâ per dies XL. priùs quàm primùm naſcantur pili, reſtinguuntur. Item cornus cervini decocto: meliùs, si recentia sint cornua. Lacte equino juvantur vulvæ collutæ. Quòd si mortuus partus ſentiatur, lichen ex aquâ dulci potus ejicit. Item ungulæ ſuffitu, aut fimum aridum. Vulvas procidentes butyrum infuſum siſtit. Induratam vulvam aperit fel bubulum roſaceo admixto, foris vellere cum resinâ terebinthinâ imposito. Aiunt & ſuffitu fimi e mare bove, procidentes vulvas reprimi, partus adjuvari: conceptus verò vaccini lactis potu. Sterilitatem ob partûs vexationem fieri, certum eſt. Hanc emendari Olympias Thebana adfirmat felle taurino, & adipe ſerpentium, & ærugine, ac melle, medicatis locis ante coitus. Vitulinum quoque fel, in purgationibus ſub coitu adſperſum vulvæ, etiam duritiam ventris emollit, & profluvium minuit umbilico perunctо, atque in totum vulvæ prodeſt. Modum ſtatuunt fellis pondere denarii, opii tertiâ, admixto amygdalino oleo, quantùm eſſe ſatis appareat: hoc in vellere imponunt. Maſculi fel vituli, cum mellis dimidio tritum, ſervatur ad vulvas. Carnem vituli si cum ariſtolochiâ inaſſatam edant circa conceptum, mares parituras promittunt. Medulla vituli in vino ex aquâ decoctâ cum ſevo,

exulcerationibus vulvarum impoſita prodeſt. Item adeps vulpium, excrementumque felium: hoc cum reſinâ & roſaceo impoſitum. Caprino cornu ſuffiri vulvam, utiliſſimum putant. Silveſtrium caprarum ſanguis cum palmâ marinâ pilos detrahit. Ceterarum verò fel, callum vulvarum emollit inſperſum, & a purgatione conceptus facit. Sic quoque pſilothri vis efficitur, si evulſis pilis triduò ſervetur illitum. Profluvium, quamvis immenſum, urinâ capræ potâ ſiſti, obſtetrices promittunt, & si fimum illinatur. Membrana caprarum in quâ partus editur, inveterata, potuque ſumpta in vino, ſecundas pellit. Hœdorum pilis ſuffiri vulvas, utile putant, & in profluvio ſanguinis coagulum bibi, aut hyoſcyami ſemen imponi. E bove silveſtri nigro si ſanguine ricini lumbi perungantur mulieri, tædium Veneris fieri, dicit Oſthanes. Idem amoris, potâ hirci urinâ, admixtâ propter faſtidium nardo.

LXXVIII. Infantibus nihil butyro utilius, per ſe & cum melle: privatim & in dentitione, & ad gingivas, & ad oris ulcera. Dens lupi adalligatus infantium pavores prohibet, dentientique morbos: quod & pellis lupina præſtat. Dentes quidem eorum maximi equis quoque adalligati, infatigabilem curſum præſtare dicuntur. Leporum coagulo illito ubere ſiſtitur infan-

tium alvus. Jecur asini, admixtâ modicè panace, inſtillatum in os, a comitialibus morbis & aliis infantes tuetur: hoc XL. diebus fieri præcipiunt. Et pellis asini injecta, impavidos infantes facit. Dentes qui equis primùm cadunt, facilem dentitionem præſtant infantibus adalligati: efficaciùs, si terram non attigere. Lien bubulus in melle editur: & illinitur ad lienis dolores: ad ulcera manantia cum melle. Lien vituli in vino decoctus, tritusque & illitus, ulcuſcula oris. Cerebrum capræ magi per anulum aureum trajectum, priùs quàm lac detur, infantibus inſtillant contra comitiales, ceteroſque infantium morbos. Caprinum fimum inquietos infantes adalligatum panno cohibet, maximè puellas. Lacte caprino, aut cerebro leporum perunctæ gingivæ, faciles dentitiones faciunt.

LXXIX. Somnos fieri lepore ſumpto in cibis Cato arbitratur: vulgus & gratiam corpori in IX. dies, frivolo quidem joco, cui tamen aliqua debeat ſubeſſe cauſa in tantâ perſuasione. Magi felle capræ, ſacrificatæ dumtaxat, illito oculis, vel ſub pulvino posito, ſomnum allici dicunt. Sudores inhibet cornus caprini cinis e myrteo oleo perunctis.

LXXX. Coitus ſtimulat fel aprugnum illitum: item medullæ ſuum hauſtæ: ſe-

vum asininum, anſeris maſculi adipe admixto illitum. Item a coitu equi Virgilio quoque deſcriptum virus, & teſticuli equini aridi, ut potioni interi possint, dexterve asini teſtis in vino potus pro portione, vel adalligatus brachiali. Ejuſdem a coitu ſpuma collecta roſeo panno, & incluſa argento, ut Oſthanes tradit. Salpe genitale in oleum fervens mergi jubet ſepties, eoque perungi pertinentes partes. Bialcon cinerem ex eodem bibi, vel tauri a coitu urinam, lutoque ipſo illini pubem. At e diverſo muris fimo illito cohibetur virorum Venus. Ebrietatem arcet pulmo apri aut ſuis aſſus, jejuni cibo ſumptus eo die: item hœdinus.

LXXXI. 20. Mira præterea traduntur in eiſdem animalibus. Veſtigium equi excuſſum ungulâ (ut ſolet plerumque) si quis collectum reponat, singultûs remedium eſſe recordantibus quonam loco id repoſuerint. Jecur luporum equinæ ungulæ simile eſſe, & rumpi equos qui veſtigia luporum ſub equite ſequantur. Talis ſuum diſcordiæ vim quamdam ineſſe. In incendiis, si fimi aliquid egeratur e ſtabulis, faciliùs extrahi, nec recurrere oves boveſque. Hircorum carnes virus non reſipere, si panem hordeaceum eodie, quo interficiantur, ederint, laſerve dilutum biberint. Nullas verò teredinem

ſentire, Lunâ decreſcente induratas ſale. Adeòque nihil omiſſum eſt, ut leporem ſurdum celeriùs pingueſcere reperiamus. Animalium verò medicinas: si ſanguis profluat jumentis, ſuillum fimum ex vino infundendum. Boum autem morbis ſevum, ſulphur vivum, allium silveſtre, ovum coctum: omnia hæc trita in vino danda, aut vulpis adipem. Carnem caballinam diſcoctam, potu ſuum morbis mederi. Omnium verò quadrupedum morbis, capram ſolidam cum corio, & ranam rubetam diſcoctas. Gallinaceos non attingi a vulpibus, qui jecur animalis ejus aridum ederint: vel si pelliculâ ex eo collo inductâ, galli inierint. Similia in felle muſtelæ. Boves in Cypro contra tormina, hominum excrementis sibi mederi. Non ſubteri pedes boum, si priùs cornua pice liquidâ perungantur. Lupos in agrum non accedere, si capti unius pedibus infractis, cultroque adacto, paulatim ſanguis circa fines agri ſpargatur: atque ipſe defodiatur in eo loco, ex quo cœperit trahi. Aut si vomerem, quo primus ſulcus eo anno in agro ductus sit, excuſſum aratro, focus Larium, quo familia convenit, abſumat: ac lupum nulli animali nociturum in eo agro, quamdiu id fiat. Hinc deinde revertemur ad animalia ſui generis, quæ aut placida non ſunt, aut fera.

LIBER XXIX.

Medicinæ ex reliquis animalibus.

I. 1. Natura remediorum, atque multitudo inſtantium ac præteritorum, plura de ipsâ medendi arte cogunt dicere: quamquam non ignarus sim, nullis ante hæc Latino ſermone condita, ancepſque lubricum eſſe rerum omnium novarum, talium utique, tam ſterilis gratiæ, tantæque difficultatis in promendo. Sed quoniam occurrere verisimile eſt omnium qui hæc noſcant cogitationi, quonam modo exoleverint in medicinæ uſu, quæ tam parata atque pertinentia erant: mirumque & indignum protinus ſubit, nullam artium inconſtantiorem fuiſſe, & etiamnum ſæpius mutari, cùm sit fructuosior nulla: diis primùm inventores ſuos adsignavit, & cælo dicavit. Necnon & hodie multifariam ab oraculis medicina petitur. Auxit deinde famam etiam crimine, ictum fulmine Æſculapium fabulata, quoniam Tyndareum revocaviſſet ad vitam. Nec tamen ceſſavit narrare alios revixiſſe operâ ſuâ, clarâ

Trojanis temporibus, quibus fama certior, vulnerum tamen dumtaxat remediis.

II. Sequentia ejus (mirum dictu) in nocte denſissimâ latuere uſque ad Peloponneſiacum bellum: tunc eam revocavit in lucem Hippocrates, genitus in inſulâ Coo, in primis clarâ ac validâ, & Æſculapio dicatâ. Is cùm fuiſſet mos, liberatos morbis ſcribere in templo ejus dei quid auxiliatum eſſet, ut poſtea similitudo proficeret, exſcripsiſſe ea traditur, atque (ut Varro apud nos credit) templo cremato, inſtituiſſe medicinam hanc, quæ Clinice vocatur. Nec fuit poſtea quæſtûs modus: quoniam Prodicus Selymbriæ natus, e diſcipulis ejus, inſtituit quam vocant Iatralepticen, & unctoribus quoque medicorum ac mediaſtinis vectigal invenit.

III. Horum placita Chrysippus ingenti garrulitate mutavit, plurimúmque & ex Chrysippo diſcipulus ejus Erasiſtratus, Ariſtotelis filiâ genitus. Hic Antiocho rege ſanato centum talentis donatus eſt a rege Ptolemæo filio ejus, ut incipiamus & præmia artis oſtendere.

IV. Alia factio (ab experimentis cognominant Empiricen) cœpit in Siciliâ, Acrone Agrigentino Empedoclis physici auctoritate commendato.

V. Diſſederuntque hæ diu ſcholæ & omnes eas damnavit Herophilus, in muſicos

ſicos pedes venarum pulſu deſcripto per ætatum gradus. Deſerta deinde & hæc ſecta eſt: quoniam neceſſe erat in eâ literas ſcire. Mutata & quam poſtea Aſclepiades (ut retulimus) invenerat. Auditor ejus Themiſon fuit, qui quæ inter initia ſcripsit, illo mox recedente a vitâ, ad ſua placita mutavit. Sed & illa Antonius Muſa ejuſdem auctoritate divi Auguſti, quem contrariâ medicinâ gravi periculo exemerat. Multos prætereo medicos, celeberrimoſque ex iis Caſſios, Calpetanos, Arruntios, Albutios, Rubrios. Ducena quinquagena H-S. annuâ mercede iis fuere apud principes. Q. verò Stertinius imputavit principibus, quòd ſeſtertiis quingenis annuis contentus eſſet: ſexcena enim ſibi quæſtu Urbis fuiſſe numeratis domibus oſtendebat. Par & fratri ejus merces a Claudio Cæſare infuſa eſt: cenſuſque, quamquam exhauſti, operibus Neapoli exornatâ, heredi H-S. $\overline{CCC}$. reliquere, quantùm ad eam ætatem Arruntius ſolus. Exortus deinde eſt Vectius Valens, adulterio Meſſalinæ Claudii Cæſaris nobilitatus, pariterque eloquentiæ adſectator. Is eam potentiam nactus, novam inſtituit ſectam.

Eadem ætas Neronis principatu ad Theſſalum transilivit, delentem cuncta majorum placita, & rabie quadam in omnis ævi medicos perorantem: quali pruden-

tiâ ingenioque, æſtimari vel uno argumento abundè poteſt, cùm monumento ſuo (quod eſt Appiâ viâ) Iatronicen ſe inſcripſerit. Nullius hiſtrionum equarumque trigarii comitatior egreſſus in publico erat: cùm Crinas Maſſilienſis arte geminatâ, ut cautior religioſiorque, ad siderum motus ex ephemeride mathematicâ cibos dando, horaſque obſervando, auctoritate eum præcessit. Nuperque centies HS. reliquit muris patriæ, mœnibuſque aliis pæne non minori ſummâ exſtructis. Hi regebant fata, cùm repentè civitatem Charmis ex eâdem Maſſiliâ invasit, damnatis non ſolùm prioribus medicis, verùm & balineis: frigidâque etiam hibernis algoribus lavari perſuasit. Merſit ægros in lacus. Videbamus ſenes conſulares uſque in oſtentationem rigentes. Quâ de re exſtat etiam Annæi Senecæ adſtipulatio. Nec dubium eſt, omnes iſtos famam novitate aliquâ aucupantes animâ ſtatim noſtrâ negotiari.

Hinc illæ circa ægros miſeræ ſententiarum concertationes, nullo idem cenſente, ne videatur acceſſio alterius. Hinc illa infelicis monumenti inſcriptio, TURBA SE MEDICORUM PERISSE. Mutatur ars quotidie toties interpolis, & ingeniorum Græciæ flatu impellimur. Palamque eſt, ut quiſque inter iſtos loquendo polleat, im-

peratorem illico vitæ noſtræ neciſque fieri: ceu verò non millia gentium ſine medicis degant, nec tamen ſine medicinâ: ſicut populus Romanus ultra ſexcenteſimum annum, nec ipſe in accipiendis artibus lentus, medicinæ verò etiam avidus, donec expertam damnavit.

VI. Etenim percenſere inſignia priſcorum in his moribus convenit. Caſſius Hemina, ex antiquiſſimis auctor eſt, primum e medicis veniſſe Romam Peloponneſo Archagatum Lyſaniæ filium, L. Æmilio, M. Livio coſſ. anno Urbis DXXXV. eique jus Quiritium datum, & tabernam in compito Acilio emptam ob id publicè. Vulnerarium eum fuiſſe e re dictum: miréque gratum adventum ejus initio: mox a ſævitiâ ſecandi urendique, tranſiſſe nomen in carnificem, & in tædium artem omneſque medicos: quod clariſſimè intelligi poteſt ex M. Catone, cujus auctoritati triumphus atque cenſura minimùm conferunt: tantò plus in ipſo eſt. Quamobrem verba ejus ipſa ponemus.

VII « Dicam de iſtis Græcis ſuo lo» co, Marce fili: quid Athenis exquisi» tum habeam, & quod bonum ſit illorum » literas inſpicere, non perdiſcere, vin» cam. Nequiſſimum & indocile genus illo» rum: & hoc puta vatem dixiſſe: Quan» documque iſta gens ſuas literas dabit,

» omnia corrumpet. Tum etiam magis,
» ſi medicos ſuos huc mittet. Jurarunt inter
» ſe barbaros necare omnes medicinâ.
» Et hoc ipſum mercede faciunt, ut
» fides iis ſit, & facilè diſperdant. Nos
» quoque dictitant barbaros, & ſpurciùs
» nos, quàm alios opicos, appellatione fœ-
» dant. Interdixi tibi de medicis ».

VIII. Atque hic Cato DCV. anno Urbis noſtræ obiit, LXXXV. ſuo, ne quis illi defuiſſe publicè tempora, aut privatim vitæ ſpatia ad experiendum arbitretur. Quid ergo? damnatam ab eo rem utiliſſimam credimus? Minimè hercules: ſubjicit enim quâ medicinâ & ſe & conjugem uſque ad longam ſenectam perduxerit, iis ipſis ſcilicet, quæ nunc nos tractamus. Profiteturque eſſe commentarium ſibi, quo medeatur filio, ſervis familiaribus, quem nos per genera uſûs ſui digerimus. Non rem antiqui damnabant, ſed artem. Maximè verò quæſtum eſſe immani pretio vitæ, recuſabant. Ideo templum Æſculapii, etiam cùm reciperetur is deus, extra Urbem feciſſe, iterumque in inſulâ, traduntur. Et cùm Græcos Italiâ pellerent, diu poſt Catonem, excepiſſe medicos. Augebo providentiam illorum. Solam hanc artium Græcarum nondum exercet Romana gravitas in tanto fructu, pauciſſimi Quiritium attigere, & ipſi ſtatim ad Græcos trans-

fugæ : immo verò auctoritas aliter quàm Græcè eam tractantibus, etiam apud imperitos experteſque linguæ, non eſt. Ac minùs credunt, quæ ad ſalutem ſuam pertinent, si intelligunt. Itaque hercule in hac artium ſolâ evenit, ut cuicumque medicum ſe profeſſo ſtatim credatur, cùm ſit periculum in nullo mendacio majus. Non tamen illud intuemur, adeo blanda eſt ſperandi pro ſe cuique dulcedo. Nulla præterea lex, quæ puniat inſcitiam : capitale nullum exemplum vindictæ. Diſcunt periculis noſtris, & experimenta per mortes agunt : medicoque tantùm hominem occidiſſe impunitas ſumma eſt. Quinimmo transit convicium, & intemperantia culpatur : ultroque qui periere arguuntur. Sed decuriæ pro more cenſuris principum examinantur : inquisitio per parietes agitur : & qui de nummo judicet, a Gadibus columniſque Herculis arceſſitur : de exsilio verò non nisi XLV. electis viris datur tabella. At de judice ipſo quales in consilium eunt, ſtatim occiſuri ? Meritò, dum nemini noſtrûm libet ſcire quid ſaluti ſuæ opus sit. Alienis pedibus ambulamus : alienis oculis agnoſcimus : alienâ memoriâ ſalutamus : alienâ vivimus operâ. Perieruntque rerum naturæ pretia, & vitæ argumenta. Nihil aliud pro noſtro habemus, quàm delicias.

Non deſeram Catonem tam ambitioſæ artis invidiæ a me objectum, aut ſenatum illum, qui ita cenſebat: idque non criminibus artis arreptis, ut aliquis exſpectaverit. Quid enim venenorum fertilius, aut unde plures teſtamentorum insidiæ? Jam verò & adulteria etiam in principum domibus, ut Eudemi in Liviâ Druſi Cæſaris: item Valentis, in quâ dictum eſt reginâ. Non sint artis iſta, ſed hominum. Non magis hæc Urbi timuit Cato, ut equidem credo, quàm reginas. Ne avaritiam quidem arguam, rapaceſque nundinas pendentibus fatis, & dolorum indicaturam, ac mortis arrham, aut arcana præcepta. Squamam in oculis emovendam potiùs, quàm extrahendam: per quæ effectum eſt, ut nihil magis prodeſſe videretur, quàm multitudo graſſantium. Neque enim pudor, ſed æmuli pretia ſummittunt. Notum eſt ab eodem Charmide unum ægrum ex provincialibus H-S. ducentis reconductum: Alconti vulnerum medico H-S. C. damnato ademiſſe Claudium principem. Eidemque in Galliâ exſulanti, & deinde reſtituto adquisitum non minùs intra paucos annos. Et hæc perſonis imputentur. Ne fæcem quidem aut inſcitiam ejus turbæ arguamus, ipſorum intemperantiam in morbis, aquarum calidarum diverticulis: imperioſam inediam & ab iiſdem deficienti-

bus cibos ſæpius die ingeſtos, mille præterea pœnitentiæ modis, culinarum etiam præceptis & unguentorum mixturis, quando nullas omiſere vitæ illecebras. Invehi peregrinas merces, conciliarique externa pretia, diſplicuiſſe majoribus crediderim equidem: non tamen hoc Catonem providiſſe, cùm damnaret artem. Theriace vocatur excogitata compoſitio luxuriæ. Fit ex rebus externis, cùm tot remedia dederit natura, quæ ſingula ſufficerent. Mithridaticum antidotum ex rebus LIV. componitur, interim nullo pondere æquali, & quarumdam rerum ſexageſimâ denarii unius imperatâ. Quo deorum perfidiam iſtam monſtrante? Hominum enim ſubtilitas tanta eſſe non potuit. Oſtentatio artis & portentoſa ſcientiæ venditatio manifeſta eſt. Ac ne ipſi quidem illam novere. Comperique vulgò pro cinnabari Indicâ in medicamenta minium addi, inſcitiâ nominis, quod eſſe venenum docebimus inter pigmenta. Verùm hæc ad ſingulorum ſalutem pertinent. Illa autem, quæ timuit Cato, atque providit, innocentiora multò & parva opinatu, quæ proceres artis ejus de ſemet ipſi fateantur. Illa perdidere imperii mores, illa quæ ſani patimur, luctatus, ceromata, ceu valetudinis causâ inſtituta: balineæ ardentes, quibus perſuaſere in corporibus cibos coqui, ut nemo

non minùs validus exiret, obedientiſſimi verò efferrentur. Potus deinde jejunorum ac vomitiones, & rurſus perpotationes, ac pilorum eviratio inſtituta reſinis eorum: itemque pectines in feminis quidem publicati. Ita eſt profectò: lues morum, nec aliunde major quàm e medicinâ, vatem prorſus quotidie facit Catonem, & oraculum: « Satis eſſe ingenia Græcorum » inſpicere, non perdiſcere ».

Hæc fuerint dicenda pro ſenatu illo, ſexcentiſque populi Romani annis, adverſùs artem, in quâ conditione insidiosiſſimâ auctoritatem peſſimis boni faciunt: simul contra attonitas quorumdam perſuaſiones, qui prodeſſe nisi pretioſa non putant. Neque enim dubitaverim aliquibus faſtidio futura, quæ dicentur animalia: at non Virgilio fuit nominare formicas nullâ necessitate, & curculiones, ac lucifugis congeſta cubilia blattis: non Homero inter prœlia deorum improbitatem muſcæ deſcribere: non naturæ gignere iſta, cùm gignat hominem. Proinde cauſas quiſque & effectus, non res, æſtimet.

IX. Ordiemur autem a confessis, hoc eſt, lanis oviſque, ut obiter rebus præcipuis honos in primis perhibeatur. Quædam etiam sic alienis locis, tamen obiter dici neceſſe erit. Nec deerat materiæ pompa, si quidquam aliud intueri liberet, quàm

fidem operis. Quippe inter prima proditis etiam ex cinere phœnicis nidoque medicinis, ceu verò id certum eſſet, atque non fabuloſum. Irridere eſt, vitæ remedia poſt milleſimum annum reditura monſtrare.

2. Lanis auctoritatem veteres Romani etiam religioſam habuere, poſtes a nubentibus attingi jubentes. Præterque cultum & tutelam contra frigora, ſuccidæ plurima præſtant remedia ex oleo vinoque, aut aceto, prout quæque mulceri morderirive opus ſit, & adſtringi, laxarive, luxatis membris, dolentibuſque nervis impoſitæ, & crebrò ſuffuſæ. Quidam etiam ſalem admiſcent luxatis. Alii cum lanâ rutam tritam adipemque imponunt. Item contuſis tumentibuſque. Halitus quoque oris gratiores facere traditur, confricatis dentibus atque gingivis, admixto melle. Prodeſt & phreneticis ſuffitu. Sanguinem in naribus ſiſtit cum oleo roſaceo: & alio modo indita auribus obturatis ſpiſſiùs. Quin & ulceribus vetuſtis imponitur cum melle. Vulnera ex vino, vel aceto, vel aquâ frigidâ & oleo expreſſa ſanat. Arietis vellera lota frigidâ ex oleo madefacta, in mulie- bribus malis inflammationes vulvæ ſedant. Et ſi procidant, ſuffitu reprimunt. Succida lana impoſita ſubditaque mortuos partus evocat. Siſtit etiam profluvia earum. At canis rabioſi morſibus inculcata poſt

diem ſeptimum ſolvitur. Reduvias ſanat ex aquâ frigidâ. Eadem nitro, ſulphure, oleo, aceto, pice liquidâ ferventibus tincta, quàm calidissima imposita bis die, lumborum dolores ſedat. Sanguinem ſiſtit ex ariete ſuccida, articulos extremitatum præligans. Laudatissima omnis e collo: natione verò Galatica, Tarentina, Attica, Mileſia. Succidam imponunt & deſquamatis, percussis, lividis, incussis, collisis, contritis, dejectis, capitis & aliis doloribus, ſtomachi inflammationi, ex aceto & roſaceo. Cinis ejus illinitur adtritis, vulneratis, ambuſtis. Et in oculorum medicamenta additur: item in fiſtulas, aureſque ſuppuratas. Ad hæc detonſam eam, alii evulſam, decisis ſummis partibus siccant, carpuntque, & in fictili crudo componunt, ac melle perfundunt, uruntque. Alii aſſulis tedæ ſubjectis, & ſubinde interſtratis, oleo adſperſam accendunt, cineremque in labellis aquâ additâ confricant manu, & considere patiuntur, idque ſæpius mutantes aquam, donec linguam adſtringat leniter, nec mordeat. Tunc cinerem reponunt. Vis ejus ſeptica eſt, efficacissiméque genas purgat.

X. Quin ipſæ ſordes pecudum, ſudorque feminum, & alarum, adhærentes lanis, (œſypum vocant) innumeros propè uſus habent. In Atticis ovibus genito pal-

ma. Fit pluribus modis : ſed probatiſſimum, lanâ ab his partibus recenti conceptâ, aut quibuſcumque ſordibus ſuccidis primùm collectis, ac lento igni in æneo ſubferveſactis, & refrigeratis, pinguique quod ſupernatet, collecto in fictili vaſe, iterumque decoctâ priori materiâ : quæ pinguitudo utraque frigidâ aquâ lavatur, & in linteo ſaccatur, ac Sole torretur, donec candida fiat ac tranſlucida. Tum in ſtanneâ pyxide conditur. Probatio autem, ut ſordium virus oleat, & manu fricante ex aquâ non liquetur, ſed albeſcat ut ceruſſa. Oculis utiliſſimum contra inflammationes, genarumque callum. Quidam in teſtâ torrent, donec pinguitudinem amittat, utilius tale exiſtimantes eroſis & duris genis, angulis ſcabioſis & lacrimantibus. Ulcera non oculorum modò ſanat, ſed oris etiam & genitalium, cum anſerino adipe. Medetur & vulvæ inflammationibus, & ſedis rhagadiis, & condylomatis cum meliloto ac butyro. Reliquos uſus ejus ſuo loco digeremus. Sordes quoque caudarum concretæ in pilulas, ac ſiccatæ per ſe tuſæque in farinam & illitæ dentibus mirè proſunt, etiam labantibus : gingiviſque, ſi carcinoma ſerpat. Jam verò pura vellera, aut per ſe impoſita cæcis doloribus, aut accepto ſulphure : & cinis eorum, genitalium vitiis. Tantùmque pollent, ut me-

dicamentis quoque ſuperponantur. Medentur ante omnia & pecori ipſi, si faſtidio non paſcatur. Caudâ enim quàm arctiſſimè præligatâ, evulsâ inde lanâ ſtatim veſcuntur. Traduntque quod extra nodum sit e caudâ præmori.

XI. 3. Lanæ habent & cum ovis societatem simul fronti impositæ contra epiphoras. Non opus eſt eas in hoc uſu radiculâ eſſe curatas, neque aliud, quàm candidum ex ovo infundi, ac pollinem thuris. Ova per ſe infuſo candido oculis epiphoras cohibent, urenteſque refrigerant. Quidam cum croco præferunt, & pro aquâ miſcent collyriis. Infantibus verò contra lippitudines vix aliud remedium eſt, butyro admixto recenti. Eadem cum oleo trita ignes ſacros leniunt, betæ foliis ſuperilligatis. Candido ovorum in oculis & pili reclinantur Hammoniaco trito admixtoque. Et vari in facie cum pineis nucleis ac melle modico. Ipſa facies illita Sole non aduritur. Ambuſta aquis si ſtatim ovo occupentur, puſulas non ſentiunt. Quidam admiſcent farinam hordeaceam, & ſalis parum. Ulceribus verò ex ambuſto, cum candido ovorum toſtum hordeum, & ſuillo adipe, mirè prodeſt. Eâdem curatione ad ſedis vitia utuntur: infantibus quidem, etiam si quid ibi procidat. Ad pedum rimas ovorum candido decocto cum ceruſ-

ſæ denariorum duûm pondere, pari ſpumæ argenti, myrrhæ exiguo, deinde vino. Ad ignem ſacrum, candido ovorum trito cum amylo. Aiunt & vulnera candido glutinari, calculoſque pelli. Lutea ovorum cocta ut indureſcant, admixto croco modicè, item melle & lacte mulieris illita, dolores oculorum mitigant. Vel cum roſaceo & mulſo lana oculis impoſita, vel cum trito apii ſemine, ac polentâ in mulſo illita. Prodeſt & tussientibus per ſe luteum devoratum liquidum, ita ut dentibus non attingatur: thoracis deſtillationibus, faucium ſcabritiæ. Privatim contra hæmorrhoidum morſum illinitur, ſorbeturque crudum. Prodeſt & renibus, veſicæ roſionibus exulcerationibuſque, & cruenta exſcreantibus. Quinque ovorum lutea in vini heminâ cruda ſorbentur dyſentericis, cum cinere putaminis ſui, & papaveris ſucco ac vino. Dantur cœliacis cum uvæ paſſæ pinguis pari pondere, & malicorii, per triduum æquis portionibus. Et alio modo lutea ovorum trium, lardi veteris & mellis quadrantibus, vini veteris cyathis tribus, trita ad crassitudinem mellis, & cùm opus ſit, avellanæ nucis magnitudine ex aquâ pota. Item ex oleo fricta terna, totis ovis pridie maceratis in aceto. Sic & lientericis. Sanguinem autem rejicientibus, cum tribus cyathis muſti.

Utuntur iiſdem ad liventia, si vetuſtiora sint, cum bulbis ac melle. Siſtunt & menſes mulierum cocta, & ex vino pota: & inflationes quoque vulvæ cruda cum oleo aut vino illita. Utilia ſunt & cervicis doloribus cum anſerino adipe & roſaceo. Sedis etiam vitiis indurata igni, ut calore quoque prosint. Et condylomatis cum roſaceo. Item ambuſtis durata in aquâ, mox in prunâ putaminibus exuſtis: tum lutea ex roſaceo illinuntur. Fiunt & tota lutea, quæ vocant sitiſta, cùm triduò incubita tolluntur. Stomachum diſſolutum confirmant pulli ovorum cum gallæ dimidio, ita ne ante duas horas alius cibus ſumatur. Dant & dyſentericis pullos in ipſo ovo decoctos, admixtâ vini auſteri heminâ, & pari modo olei polentæque. Membrana putaminis detracta sive crudo, sive cocto, labiorum fiſſuris medetur. Putaminis cinis in vino potus, ſanguinis eruptionibus. Comburi sine membranâ oportet: sic fit & dentifricium. Idem cinis & mulierum menſes cum myrrhâ illitus siſtit. Firmitas putaminum tanta eſt, ut recta, nec vi, nec pondere ullo frangantur, nec nisi paululum inflexâ rotunditate. Tota ova adjuvant partum cum rutâ, & anetho, & cumino pota e vino. Scabiem corporum ac pruritum oleo & cedriâ mixtis tollunt. Ulcera quoque humida in capite, cycla-

mino admixta. Ad puris & ſanguinis exſcreationes ovum crudum cum porri ſectivi ſucco, parique menſurâ mellis Graeci calfactum hauritur. Dantur & tussientibus cocta, & trita cum melle, & cruda cum paſſo oleique pari modo. Infunduntur & virilitatis vitiis singula, cum ternis passi cyathis, amylique ſemunciâ a balineis. Adversùs ictus ſerpentium cocta tritaque adjecto naſturtio illinuntur. Cibo quot modis juvent notum eſt, cùm tranſmeent faucium tumorem, calfactuque obiter foveant. Nullus eſt alius cibus, qui in ægritudine alat, neque oneret, simulque vim potûs ac cibi habeat. Maceratorum in aceto molliri diximus putamen. Talibus cum farinâ in panem ſubactis cœliaci recreantur. Quidam ita reſoluta in patinis torreri utiliùs putant. Quo genere non alvos tantùm, ſed & menſes feminarum ſiſtunt: aut si major sit impetus, cruda cum farinâ ex aquâ hauriuntur. Et per ſe lutea ex iis decocta in aceto, donec indureſcant: iterumque cum trito pipere torrentur ad cohibendas alvos. Fit & dyſentericis remedium singulare, ovo effuſo in fictili novo, ejuſdemque ovi menſurâ, ut paria sint omnia, melle, mox aceto, item oleo, confusis crebróque permixtis. Quò fuerint ea excellentiora, hoc præſentius remedium erit. Alii eâdem men-

ſurâ pro oleo & aceto reſinam adjiciunt rubentem, vinumque: & alio modo temperant, olei tantùm menſurâ pari, pineique corticis duabus ſexagesimis denariorum, unâ ejus quod rhum diximus, mellis obolis quinque ſimul decoctis, ita ut cibus alius poſt quatuor horas ſumatur. Torminibus quoque multi medentur, ova bina cum alli ſpicis quatuor unà terendo, vinique heminâ calefaciendo, atque ita potui dando. Et ne quid desit ovorum gratiæ, candidum ex his admixtum calci vivæ glutinat vitri fragmenta. Vis verò tanta eſt, ut lignum perfuſum ovo non ardeat, ac ne veſtis quidem contacta aduratur. De gallinarum autem ovis tantùm locuti ſumus, cùm & reliquarum alitum reſtent magnæ utilitates, sicut ſuis locis dicemus.

XII. Præterea eſt ovorum genus in magnâ Galliarum famâ, omiſſum Græcis. Angues innumeri æſtate convoluti, ſalivis faucium corporumque ſpumis artifici complexu glomerantur, anguinum appellatur. Druidæ sibilis id dicunt in ſublime jactari, ſagoque oportere intercipi, ne tellurem attingat. Profugere raptorem equo: ſerpentes enim inſequi, donec arceantur amnis alicujus interventu. Experimentum ejus eſſe, si contra aquas fluitet vel auro vinctum. Atque, ut eſt magorum ſolertia

occultandis fraudibus ſagax, certâ Lunâ capiendum cenſent, tamquam congruere operationem eam ſerpentium, humani ſit arbitrii. Vidi equidem id ovum mali orbiculati modici magnitudine, cruſtâ cartilaginis, velut acetabulis brachiorum polypi crebris, inſigne Druidis. Ad victorias litium ac regum aditus, mirè laudatur: tantæ vanitatis, ut habentem id in lite in ſinu equitem Romanum e Vocontiis, a divo Claudio principe interemptum non ob aliud ſciam. Hic tamen complexus anguium & efferatorum concordia, cauſa videtur eſſe, quare exteræ gentes caduceum in pacis argumentis circumdatâ effigie anguium fecerint. Neque enim criſtatos eſſe in caduceo mos eſt.

XIII. De anſerum ovis magnæ utilitatis, ipſoque anſere dicturi hoc in volumine, debemus honorem & Commagenorum clarissimæ rei. Fit ex adipe anſerum: alioqui celeberrimi usûs eſt: ad hoc in Commagene Syriæ parte cum cinnamo, casiâ, pipere albo, herbâ quæ Commagene vocatur, obrutis nive vasis, odore jucundo, utiliſsimum ad perfrictiones, convulsiones, cæcos aut ſubitos dolores, omniaque quæ acopis curantur: unguentumque pariter, ac medicamentum eſt. Fit & in Syriâ alio modo, adipe avium curato, ut diximus, additis erysiſceptro, xy-

lobalſamo, phœnice elate, item calamo, ſingulorum pondere, qui ſit adipis, cum vino bis aut ter ſubfervefactum. Fit autem hieme, quoniam æſtate non glaciat: niſi acceptâ cerâ. Multa præterea remedia ſunt ex anſere, (quod miror,) æquè quàm in capris. Namque anſer corvuſque ab æſtate in autumnum morbo conflictari dicuntur.

XIV. 4. De anſerum honore, quem meruere Gallorum in Capitolium adſcenſu deprehenſo, diximus. Eâdem de causâ ſupplicia annua canes pendunt inter ædem Juventatis & Summani, vivi in furcâ ſambuceâ arbore fixi. Sed plura de hoc animali dici cogunt priſcorum mores. Catulos lactentes adeò puros exiſtimabant ad cibum, ut etiam placandis numinibus hoſtiarum vice uterentur his. Genitæ Manæ catulo res divina fit, & in cenis deûm etiamnum ponitur catulina. Aditialibus quidem epulis celebrem fuiſſe, Plauti fabulæ indicio ſunt. Sanguine canino contra toxica nihil præſtantius putant. Vomitiones quoque hoc animal monſtraſſe homini videtur. Et alios uſus ex eo mirè laudatos referemus ſuis locis.

XV. Nunc ad ſtatutum ordinem pergemus. Adversùs ſerpentium ictus efficacia habentur, fimum pecudis recens in vino decoctum illitumque: mures diſſecti & im-

poſiti, quorum natura non eſt ſpernenda, præcipuè in adſcenſu ſiderum, ut diximus: cum lumine Lunæ fibrarum numero creſcente atque decreſcente. Tradunt magi, jocinere muris dato porcis in fico, ſequi dantem id animal. In homine quoque ſimiliter valere, ſed reſolvi cyatho olei poto.

XVI. Muſtelarum duo genera: alterum ſilveſtre, diſtans magnitudine. Græci vocant ictidas. Harum fel contra aſpides dicitur efficax, ceterò venenum. Hæc autem quæ in domibus noſtris oberrat, & catulos ſuos (ut auctor eſt Cicero) quotidie transfert, mutatque ſedem, ſerpentes perſequitur. Ex eâ inveteratâ ſale denarii pondus in cyathis tribus datur percuſſis: aut ventriculus coriandro fartus inveteratuſque & in vino potus. Et catulus muſtelæ etiam efficaciùs.

XVII. Quædam pudenda dictu tantâ auctorum adſeveratione commendantur, ut præterire fas non ſit. Siquidem illâ concordiâ rerum, aut repugnantiâ medicinæ gignuntur: veluti cimicum animalis fœdiſſimi, & dictu quoque faſtidiendi natura, contra ſerpentium morſus, & præcipuè aſpidum valere dicitur. Item contra venena omnia: argumento, quòd dicant gallinas, quo die id ederint, non interfici ab aſpide: carneſque earum percuſſis plurimùm

prodeſſe. Ex his quæ tradunt, humaniſſimum eſt, illinire morsibus cum ſanguine teſtudinis: item ſuffitu eorum abigere ſanguiſugas adhærentes, hauſtaſque ab animalibus reſtinguere in potu datos. Quamquam & oculos quidam iis inungunt tritis cum ſale & lacte mulierum: aureſque, cum melle & roſaceo admixtis. Eos qui agreſtes sint, & in malvâ naſcantur, crematos, cinere permixto roſaceo infundunt auribus. Cetera quæ de his tradunt, vomicæ, & quartanarum remedia, aliorumque morborum, quamquam ovo, aut cerâ, aut fabâ incluſos cenſeant devorandos, falſa, nec referenda arbitror. Lethargi tamen medicinæ cum argumento adhibent, quoniam vincatur aſpidum ſomnifica vis, ſeptenos in cyatho aquæ dantes, puerilibus annis quaternos. Et in ſtranguriâ fiſtulæ impoſuere. Adeò nihil parens illa rerum omnium sine ingentibus causis genuit. Quin & adalligatos lævo brachio binos lanâ ſubreptâ paſtoribus, resiſtere nocturnis febribus prodiderunt, diurnis in roſeo panno. Rurſus iis adverſatur ſcolopendra, ſuffituque enecat.

XVIII. Aſpides percuſſos torpore & ſomno necant, omnium ſerpentium minimè ſanabiles. Sed & venenum earum si ſanguinem attingit, aut recens vulnus, ſtatim in-

terimit : inveteratum ulcus, tardiùs. De cetero potum quantalibet copiâ, non nocet. Non eſt enim tabifica vis: itaque occiſa morſu earum animalia, cibis innoxia ſunt. Cunctarer in proferendo ex his remedio, nisi M. Varronem ſcirem LXXXIII. vitæ anno prodidiſſe, aſpidum ictus efficacissimè ſanari, hauſtâ a percussis ipſorum urinâ.

XIX. Basiliſci, quem etiam ſerpentes ipſæ fugiunt, aliàs olfactu necantem, qui hominem vel si aſpiciat tantùm, dicitur interimere, ſanguinem magi miris laudibus celebrant, coeuntem picis modo & colore, dilutum cinnabari clariorem fieri. Tribuunt ei & ſucceſſus petitionum a poteſtatibus, & a diis etiam precum, morborumque remedia, veneficiorum amuleta. Quidam id Saturni ſanguinem appellant.

XX. Draco non habet venena. Caput ejus limini januarum ſubditum, propitiatis adoratione diis, fortunatam domum facere promittitur. Oculis ejus inveteratis, & cum melle tritis, inunctos non paveſcere ad nocturnas imagines, etiam pavidos. Cordis pingue in pelle dorcadum nervis cervinis adalligatum in lacerto, conferre judiciorum victoriæ. Primum ſpondylum aditus poteſtatum mulcere. Dentes ejus illigatos pellibus caprearum cervinis nervis, mites præſtare dominos, po-

teſtateſque exorabiles. Sed ſuper omnia eſt compoſitio, quâ invictos faciunt magorum mendacia: caudâ draconis & capite, pilis leonis e fronte, & medullâ ejuſdem, equi victoris ſpumâ, canis unguibus adalligatis cervino corio, nerviſque cervi alternatis & dorcadis: quæ coarguiſſe non minùs refert, quàm contraria ſerpentibus remedia demonſtraſſe, quoniam hæc morum veneficia ſunt. Draconum adipem venenata fugiunt: item, si uratur, ichneumonum: fugiunt & urticis tritis in aceto perunctos.

XXI. Viperæ caput impoſitum, vel alterius quàm quæ percuſſerit, sine fine prodeſt. Item si quis eam ipſam in vapore baculo ſuſtineat: aiunt enim præcanere: item si quis exuſtæ ejus cinerem illinat. Reverti autem ad percuſſum ſerpentes neceſſitate naturæ, Nigidius auctor eſt. Caput quidem diſſecant Scythæ inter aures ad eximendum lapillum, quem aiunt ab eâ devorari territâ. Alii ipſo toto capite utuntur. Fiunt ex viperâ paſtilli, qui theriaci vocantur a Græcis, ternis digitis utrimque amputatis, exemptiſque interaneis, & livore ſpinæ adhærente, reliquo corpore in patinâ ex aquâ & anetho diſcocto, ſpiniſque exemptis, & additâ similagine, atque ita in umbrâ siccatis paſtillis, quibus ad multa medicamenta utuntur. Signi-

ſicandum videtur e viperâ tantùm hoc fieri. Quidam purgatæ, ut ſuprà dictum eſt, adipem cum olei ſextario decoquunt ad dimidias. Ex eo, cùm opus ſit, ternis ſtillis additis in oleum perunguntur, ut omnes beſtiæ fugiant eos.

XXII. Præterea conſtat, contra ómnium ſerpentium ictus, quamvis inſanabiles, ipſarum ſerpentium exta impoſita auxiliari: eoſque qui aliquando viperæ jecur coctum hauſerint, numquam poſtea feriri a ſerpente. Neque anguis venenatus eſt, niſi per menſem Lunâ inſtigatus. Sed prodeſt vivus comprehenſus, & in aquâ contuſus, si foveatur ita morſus. Quin & ineſſe ei remedia multa creduntur, ut digeremus, & ideo Æſculapio dicatur. Democritus quidem monſtra quædam ex his conficit, ut poſſint avium ſermones intelligi. Anguis Æſculapius Epidauro Romam advectus eſt: vulgóque paſcitur & in domibus. Ac niſi incendiis ſemina exurerentur, non eſſet fecunditati eorum reſiſtere.

In orbe terrarum pulcherrimum anguium genus eſt, quod & in aquâ vivit, hydri vocantur, nullis ſerpentium inferiores veneno. Horum jecur ſervatum adversùs percuſſos ab his auxilium eſt.

Scorpio tritus ſtellionum veneno adverſatur. Fit enim & e ſtellionibus malum medicamentum. Nam cùm immortuus eſt vi-

no, faciem eorum qui biberint lentigine obducit. Ob hoc in unguento necant eum, inſidiantes pellicum formæ. Remedium eſt ovi luteum, & mel ac nitrum. Fel ſtellionum tritum in aquâ muſtelas congregare dicitur.

XXIII. Inter omnia venenata ſalamandræ ſcelus maximum eſt. Cetera enim ſingulos feriunt, nec plures pariter interimunt: ut omittam, quòd perire conſcientiâ dicuntur homine percuſſo, neque ampliùs admitti ad terras: ſalamandra populos pariter necare improvidos poteſt. Nam si arbori irrepsit, omnia poma inficit veneno, & eos qui ederint, necat frigidâ vi, nihil aconito diſtans. Quinimmo si contacto ab eâ ligno vel pede cruſta panis incoquatur, idem veneficium eſt: vel si in puteum cadat. Quippe cùm ſalivâ ejus quacumque parte corporis, vel in pede imo reſpersâ, omnis in toto corpore defluat pilus. Tamen talis, ac tanti veneni a quibuſdam animalium, ut ſubus, manditur, dominante eâdem illâ rerum dissidentiâ. Venenum ejus reſtingui primum omnium ab his quæ veſcantur illâ, ex his verisimile eſt, quæ produntur, cantharidum potu, aut lacertâ in cibo ſumptâ: cetera adverſantia diximus, dicemuſque ſuis locis. Ex ipsâ quæ magi tradunt contra incendia, quoniam ignes ſola animalium

malium extinguat, si forent vera, jam eſſet experta Roma. Sextius Venerem accendi cibo earum, si detractis interaneis, & pedibus, & capite in melle ſerventur, tradit, negatque reſtingui ignem ab iis.

XXIV. E volucribus in auxilium contra ſerpentes primi vultures. Adnotatum quoque minùs virium eſſe nigris. Pennarum ex his nidore, si urantur, fugari eas dicunt. Item cor ejus alitis habentes, tutos eſſe ab impetu non ſolùm ſerpentium, ſed etiam ferarum, latronumque, & regum irâ.

XXV. Carnibus gallinaceorum, ita ut tepebunt avulſæ, adpoſitis, venena ſerpentium domantur: item cerebro in vino poto. Parthi gallinæ malunt cerebrum plagis imponere. Jus quoque ex his potum præclarè medetur, & in multis aliis uſibus mirabile. Pantheræ leoneſque non attingunt perunctos eo, præcipuè si & allium fuerit incoctum. Alvum ſolvit validiùs e vetere gallinaceo. Prodeſt & contra longinquas febres, & torpentibus membris, tremuliſque, & articulariis morbis: in capitis doloribus: epiphoris, inflationibus, faſtidiis, incipiente teneſmo, jocineri, renibus, veſicæ: contra cruditates, ſuſpiria. Itaque etiam faciendi ejus exſtant præcepta. Efficaciùs enim cocti cum olere marino, aut cybio, aut cappari, aut apio,

aut herbâ Mercuriali, aut polypodio, aut anetho: utiliſſimè autem in congiis tribus aquæ ad tres heminas cum ſupradictis herbis, & refrigeratum ſub dio dari tempeſtivis antecedente vomitione. Non prætéribo miraculum, quamquam ad medicinam non pertinens: ſi auro liqueſcenti gallinarum membra miſceantur, conſumunt id in ſe. Ita hoc venenum auri eſt. At gallinaceis ipsis circulo e ramentis addito in collum, non canunt.

XXVI. Auxiliatur contra ſerpentes & columbarum caro recens concerpta, & hirundinum: bubonis pedes uſti cum plumbagine herbâ. Nec omittam in hac quoque alite exemplum magicæ vanitatis. Quippe præter reliqua portentoſa mendacia, cor ejus impoſitum mammæ mulieris dormientis siniſtræ, tradunt efficere, ut omnia ſecreta pronuntiet. Præterea in pugnam ferentes idem, fortes fieri. Ejuſdem ovo ad capillum remedia demonſtrat. Quis autem, quæſo, ovum bubonis umquam videre potuit, cùm ipſam avem vidiſſe prodigium sit? quis utique experiri, & præcipuè in capillo? Sanguine quidem pulli bubonis etiam criſpari capillum promittunt.

Cujus generis propè videri poſſint, quæ tradunt & de veſpertilione: si ter circumlatus domui vivus, per feneſtram inver-

ſo capite infigatur, amuletum eſſe: privatimque ovilibus circumraptum toties, & pedibus ſuſpenſum in ſupero limine. Sanguinem quoque ejus cum carduo, contra ſerpentium ictus inter præcipua laudant.

XXVII. Phalangium eſt Italiæ ignotum, & plurium generum: Unum ſimile formicæ, ſed multò majus, rufo capite, reliquâ parte corporis nigrâ, albis intercurſantibus guttis. Acerbior hujus, quàm veſpæ ictus. Vivit maximè circa furnos & molas. In remedio eſt, si quis ejuſdem generis alterum percuſſo oſtendat. Et ad hoc ſervantur mortui. Inveniuntur & cortices eorum, qui triti & poti medentur: & muſtelæ catuli, ut diximus ſuprà. Æquè phalangion Græci vocant inter genera araneorum, ſed diſtinguunt lupi nomine. Tertium genus eſt eodem phalangii nomine araneus lanuginoſus, grandissimo capite. Quo diſſecto inveniri dicuntur intus vermiculi duo, adalligatique mulieribus cervinâ pelle ante Solis ortum, præſtare ne concipiant, ut Cæcilius in commentariis reliquit. Vis ea annua eſt: quam ſolam ex omni atocio dixiſſe fas sit, quoniam aliquarum fecunditas plena liberis tali veniâ indiget. Vocatur & rhagion acino nigro similis, ore minimo ſub alvo, pedibus brevissimis, tamquam imperfectis. Dolor a morſu ejus qualis a ſcorpione. Urina simi-

lis araneis textis. Idem erat aſterion, niſi diſtingueretur virgulis albis. Hujus morſus genua labefactat. Pejor utroque eſt cæruleus, lanugine nigrâ, caliginem concitans, & vomitus araneoſos. Etiamnum deterior, a crabrone pennâ tantùm differens. Hic & ad maciem perducit. Myrmecion formicæ similis capite, alvo nigrâ, guttis albis diſtinguentibus, veſparum dolore torquet. Tetragnathii duo genera habent: pejor medium caput diſtinguente lineâ albâ, & tranſverſâ alterâ. Hic oris tumorem facit. At cinereus poſteriore parte candicans, lentior. Minimè autem noxius eodem colore, qui telas muſcis in parietibus latissimè pandit. Contra omnium morſus remedio eſt gallinaceum cerebrum cum piperis exiguo potum in poſcâ. Item formicæ quinque potæ: pecudum fimi cinis illitus ex aceto: & ipsi aranei, quicumque in oleo putrefacti.

Muris aranei morſus ſanatur coagulo agnino in vino poto: ungulæ arietinæ cinere cum melle, muſtelæ catulo, ut in ſerpentibus dictum eſt. Si jumenta momorderit, mus recens cum ſale imponitur, aut fel veſpertilionis ex aceto. Et ipſe mus araneus contra ſe remedium eſt, divulſus & impositus. Nam si prægnans momordit, protinus dissilit. Optimum, si imponatur qui momorderit. Sed & alios ad hunç

uſum ſervant in oleo, aut luto circumlitos. Eſt contra morſum ejus remedio terra ex orbitâ. Ferunt enim non tranſiri ab eo orbitam, torpore quodam naturæ.

XXVIII. Scorpionibus contrarius maximè invicem ſtellio traditur, ut viſu quoque pavorem iis adferat, & torporem frigidi ſudoris. Itaque in oleo putrefaciunt eum, & ita ea vulnera perungunt. Quidam oleo illo ſpumam argenteam decoquunt ad emplaſtri genus, atque ita illinunt. Hunc Græci coloten vocant, & aſcalaboten, & galeoten. In Italiâ non naſcitur. Eſt enim hic plenus lentigine, ſtridoris acerbi, & veſcitur; quæ omnia a noſtris ſtellionibus aliena ſunt.

XXIX. Prodeſt & gallinarum fimi cinis illitus, draconis jecur, lacerta divulſa, mus divulſus, ſcorpio ipſe ſuæ plagæ impoſitus, aut aſſus in cibo ſumptus, aut potus in meri cyathis duobus. Proprium eſt ſcorpionum, quòd manûs palmam non feriunt, nec niſi pilos attigere. Lapillus qualiſcumque, ab eâ parte qua in terrâ erat, impoſitus plagæ, levat dolorem. Item teſta terrâ operta ex aliquâ parte, ſicut erat, impoſita, liberare dicitur. Non debent reſpicere qui imponunt, & cavere ne Sol aſpiciat.

Vermes terreni triti impoſiti proſunt. Multa & alia ex his remedia ſunt, propter quæ in melle ſervantur.

Noctua apibus contraria, & veſpis, crabronibuſque, & ſanguiſugis: pici quoque Martii roſtrum ſecum habentes non feriuntur ab iis. Adverſantur & locuſtarum minimæ sine pennis, quos attelebos vocant.

Eſt & formicarum genus venenatum: non fere in Italiâ. Solipugas Cicero appellat, ſalpugas Bætica. Iis cor veſpertilionis contrarium, omnibuſque formicis.

Salamandris cantharidas diximus resiſtere.

XXX. Sed in iis magna quæſtio, quoniam ipſæ venena ſunt potæ vesicæ cum cruciatu præcipuo. Coſsinum equitem Romanum, amicitiâ Neronis principis notum, cùm is lichene correptus eſſet, vocatus ex Ægypto medicus ob hanc valetudinem ejus à Cæſare, cùm cantharidum potum præparare voluiſſet, interemit. Verùm illitas prodeſſe non dubium eſt, cum ſucco taminiæ uvæ, & ſevo ovis vel capræ. Ipſarum cantharidum venenum in quâ parte sit, non conſtat inter auctores. Alii in pedibus & capite exiſtimant eſſe, alii negant. Convenit tantùm pennas earum auxiliari, in quacumque parte sit venenum. Ipſæ naſcuntur ex vermiculo, in ſpongiâ maximè cynorrhodi quæ fit in caule, ſed fecundissimè in fraxino: ceteræ in albâ roſâ, minùs efficaces. Potentissimæ inter omnes variæ, luteis lineis, quas in pennis tranſverſas habent, multùm pingues:

inertiores minutæ, latæ, piloſæ : inutiliſſimæ verò, unius coloris macræque. Conduntur in calice fictili non picato, & linteo colligato, congeſtæ roſâ maturâ, & ſuſpenduntur ſuper acetum cum ſale fervens, donec per linteolum vaporentur, poſtea reponuntur. Vis earum adurere corpus, cruſtas obducere. Eadem pityocampis, in piceâ naſcentibus : eadem bupreſti : ſimiliterque præparantur. Efficaciſſimæ omnes ad lepras lichenaſque : dicuntur & menſes ciere & urinam. Ideo Hippocrates & hydropicis dabat. Cantharides objectæ ſunt Catoni Uticenſi, ceu venenum vendidiſſet in auctione regiâ, quoniam eas ſeſtertiis LX. addixerat.

5. Et ſevum autem ſtruthiocamelinum tunc veniſſe ſeſtertiis XXX. obiter dictum ſit, efficacioris ad omnia uſûs, quàm eſt adeps anſerinus.

XXXI. Diximus & mellis venenati genera : contra quod utuntur melle, in quo apes ſint mortuæ. Idem potum in vino, remedium eſt vitiorum, quæ e cibo piſcium gignuntur.

XXXII. In canis rabioſi morſu tuetur a pavore aquæ, capitis canini cinis illitus vulneri. Oportet autem comburi omnia eodem modo, ut ſemel dicamus, in vaſe fictili novo, argillâ circumlito, atque ita in furnum indito. Idem & in potione pro-

ficit. Quidam ob id edendum dederunt. Aliqui & vermem e cadavere canino adalligavere : menſtruave canis in panno ſubdidere calyci, aut intus ipsius caudæ pilos combuſtos inſuêre vulneri. Cor caninum habentem fugiunt canes. Non latrant verò, linguâ caninâ in calceamento ſubditâ pollici : aut caudam muſtelæ, quæ abſcisâ dimiſſa sit, habentes. Eſt limus ſalivæ ſub linguâ rabiosi canis, qui datus in potu, fieri hydrophobos non patitur. Multò tamen utilissimè jecur ejus, qui in rabie momorderit, datur, si possit fieri, crudum mandendum : si minùs, quoquo modo coctum, aut jus coctis carnibus. Eſt vermiculus in linguâ canum, qui vocatur a Græcis lytta, quo exempto infantibus catulis, nec rabidi fiunt, nec faſtidium ſentiunt. Idem ter igni circumlatus, datur morsis a rabioſo, ne rabidi fiant. Et cerebello gallinaceo occurritur. Sed id devoratum anno tantùm eo prodeſt. Aiunt & criſtam galli contritam efficaciter imponi, & anſeris adipem cum melle. Saliuntur & carnes eorum, qui rabidi fuerunt, ad eadem remedia in cibo dandæ. Quin & necantur catuli ſtatim in aquâ, ad ſexum ejus qui momorderit, ut jecur crudum devoretur ex iis. Prodeſt & fimum gallinaceum, dumtaxat rufum, ex aceto impositum : & muris aranei caudæ cinis, ita

ut ipſe, cui abſciſa ſit, vivus dimittatur: glebula ex hirundinum nido illita ex aceto: vel pulli hirundinis combuſti: membrana ſive ſenectus anguium, vernatione exutâ, cum cancro maſculo ex vino trita. Nam etiam per ſe repoſita in arcis armariiſque, tineas necat. Tanta vis mali eſt, ut urina quoque calcata rabiosi canis noceat, maximè ulcus habentibus. Remedio eſt fimum caballinum adſperſum aceto, & calfactum in fico impoſitum. Minùs hoc miretur, qui cogitet, lapidem a cane morſum, uſque in proverbium diſcordiæ veniſſe. Qui in urinam canis ſuam egeſſerit, torporem lumborum ſentire dicunt. Lacerta, quam hi ſepa, alii chalcidicen vocant, in vino pota morſus ſuos ſanat.

XXXIII. Veneficiis ex muſtelâ silveſtri factis, contrarium eſt jus gallinacei veteris largè hauſtum: peculiariter contra aconitum, addi parum ſalis oportet. Gallinarum fimum dumtaxat candidum, in hyſſopo decoctum, ut mulſo, contra venena fungorum boletorumque: item inflationes, ac ſtrangulationes: quod miremur, cùm, si aliud animal guſtaverit id fimum, torminibus & inflationibus adficiatur. Sanguis anſerinus contra lepores marinos valet, cum olei æquâ portione. Item contra mala medicamenta omnia adſervatur cum Lemniâ rubricâ & ſpinæ albæ ſucco, pa-

K v

ſtillorum drachmis quinque, qui in cyathis ternis aquæ bibantur: item muſtelæ catulus, ut ſuprà diximus, præparatus. Coagulum quoque agninum adversùs omnia mala medicamenta pollet: item ſanguis anatum Ponticarum. Itaque & ſpiſſatus ſervatur, vinoque diluitur. Quidam feminæ anatis efficaciorem putant. Simili modo contra venena omnia, ciconiarum ventriculus valet, coagulum pecoris. Jus ex carne arietum privatim adversùs cantharidas: item lac ovium calidum, præterque iis qui bupreſtin aut aconitum biberint. Columbarum silveſtrium fimum privatim contra argenti vivi potum. Contra toxica, muſtela vulgaris inveterata, binis drachmis pota.

XXXIV. 6. Alopecias replet fimi pecudum cinis cum oleo cyprino & melle: item ungularum muli vel mulæ ex oleo myrteo. Præterea (ut Varro noſter tradit) murinum fimum, quod item muſcerdas appellat. Et muſcarum capita recentia, priùs folio ficulneo aſperatas. Alii ſanguine muſcarum utuntur. Alii decem diebus cinerem earum illinunt cum cinere chartæ, vel nucum, ita ut sit tertia pars e muſcis. Alii lacte mulierum cum braſſicâ cinerem muſcarum ſubigunt. Quidam melle tantùm. Nullum animal minùs docile exiſtimatur, minoriſve intellectûs:

eò mirabilius eſt, Olympiæ ſacro certamine, nubes earum immolato tauro, deo quem Myiodem vocant, extra territorium id abire. Alopecias cinis e murium capitibus, caudiſque, & totius muris, emendat: præcipuè si veneficio acciderit hæc injuria. Item herinacei cinis cum melle, aut corium combuſtum cum pice liquidâ. Caput quidem ejus uſtum per ſe, etiam cicatricibus pilos reddit. Alopecias autem in eâ curatione præparari oportet novaculâ, & sinapi. Quidam ex aceto uti maluerunt. Quæ de herinaceo dicuntur, omnia tantò magis valebunt in hyſtrice. Lacertæ quoque, ut docuimus, combuſtæ cum radice recentis arundinis, quæ ut unà cremari possit, minutim findenda eſt: ita myrteo oleo permixto cineres capillorum defluvia continent. Efficaciùs virides lacertæ omnia eadem præſtant. Etiamnum utiliùs admixto ſale, & adipe ursino, & cepâ tusâ. Quidam denas virides in decem ſextariis olei veteris diſcoquunt, contenti ſemel in menſe ungere. Pellium viperinarum cinis, alopecias celerrimè explet: item gallinarum fimum recens illitum. Corvi ovum in æreo vaſe permixtum illitumque deraſo capite nigritiam capilli adfert: ſed donec inareſcat, oleum in ore habendum eſt, ne & dentes simul nigreſcant. Idque in umbrâ faciendum, neque ante

quatriduum abluendum. Alii ſanguine & cerebro ejus utuntur cum vino nigro. Alii excoquunt ipſum, & nocte in concubiâ in plumbeum vas condunt. Aliqui alopecias cantharide tritâ illinunt cum pice liquidâ, nitro præparatâ cute. Cauſtica vis earum, cavendumque ne exulcerent altè. Poſtea ad ulcera ita facta, capita murium, & fel murium, & fimum cum elleboro & pipere illini jubent.

XXXV. Lendes tolluntur adipe canino, vel anguibus in cibo ſumptis anguillarum modo: aut vernatione eorum, quam exuunt, potâ. Porrigines felle ovillo cum cretâ Ciinoliâ, linito capite, donec inareſcat.

XXXVI. Capitis doloribus remedio ſunt cochlearum, quæ nudæ inveniuntur nondum peractæ, ablata capita, ex his lapideâ duritiâ exemptâ: eſt autem calculi latitudine: quæ adalligantur, & minutæ fronti illinuntur tritæ. Item œſypum: oſſa e capite vulturis adalligata, aut cerebrum cum oleo & cedriâ perunсto capite, & intus naribus illitis. Cornicis cerebrum coctum, in cibo ſumptum, vel noctuæ, idem præſtat: gallinaceuſque si incluſus abſtineatur die ac nocte, pari inediâ ejus qui doleat evulsis collo plumis circumligatiſque, vel criſtis: muſtelæ cinis illitus: ſurculus ex nido milvi pulvino ſubjectus: murina pellis cremata ex aceto illito ci-

nere. Limacis inter duas orbitas inventæ oſſiculum per aurem cum ebore trajectum, vel in pelliculâ caninâ adalligatum: quod remedium pluribus ſemperque prodeſt. Fracto capiti aranei tela ex oleo & aceto impoſita, non niſi vulnere ſanato, abſcedit. Hæc & vulneribus tonſtrinarum ſanguinem ſiſtit. A cerebro verò profluentem, anſeris ſanguis aut anatis infuſus: adepſque earumdem alitum cum roſaceo. Cochleæ matutinò paſcentis arundine caput præciſum, maximè Lunâ plenâ, lineo panno adalligant capitis doloribus licio: aut cerâ albâ fronti illinunt, & pilos caninos panno adalligant.

XXXVII. Cerebrum cornicis in cibo ſumptum, palpebras gignere dicitur: œſypum cum myrrhâ calidum ſpecillo illitum. Idem præſtare muſcarum, fimique murini cinerem æquis portionibus, ut efficiatur dimidium pondus denarii, promittitur, additis duabus ſextis denarii e ſtibi, ut omnia œſypo illinantur: item murini catuli triti in vino vetere ad craſſitudinem acopi. Pilos in his incommodos, evulſos renaſci non patitur fel herinacei: ovorum ſtellionis liquor: ſalamandræ cinis: lacertæ viridis fel in vino albo, Sole coactum ad craſſitudinem mellis in æreo vaſe: hirundinis pullorum cinis cum lacte tithymali, ſpumâque cochlearum.

XXXVIII. Glaucomata dicunt magi cerebro catuli ſeptem dierum emendari, ſpecillo demiſſo in dextram partem, si dexter oculus curetur: in ſiniſtram, si ſiniſter: aut felle recenti asionis. Noctuarum eſt id genus, quibus pluma aurium modo micat. Suffusionem oculorum canino felle malebat, quàm hyænæ curare Apollonius Pitanæus cum melle: item albugines. Murium capitum caudarumque cinere ex melle inunctis, claritatem visûs reſtitui dicunt, multóque magis gliris aut muris silveſtris cinere, aut aquilæ cerebro vel felle. Cum Attico melle cinis & adeps ſoricis combuſti tritus, lacrimosis oculis plurimùm confert: ſtibis quid eſt, dicemus in metallis. Muſtelæ cinis ſuffusionibus: item lacertæ hirundinisve cerebrum: quæ etiam tritæ coctæve fronti illitæ, epiphoras ſedant, sive per ſe, sive cum polline, sive cum thure. Sic & ſolatis, id eſt, Sole correptis proſunt. Vivas quoque cremare, & cinere earum cum melle Cretico inungi caligines, utilissimum eſt. Jumentorum oculis membrana aſpidis, quam exuerit, cum adipe ejuſdem, claritatem inunctis facit. Viperam vivam in fictili novo comburere, addito feniculi ſucco ad cyathum unum, & thuris mannâ unâ, atque ita ſuffusiones oculorum & caligines inungere, utilissimum eſt. Medicamentum id echion

vocatur. Fit & collyrium e viperâ, in ollâ putrefactâ, vermiculiſque enatis cum croco tritis. Exuritur in ollâ cum ſale: quem lingendo claritatem oculorum conſequuntur, & ſtomachi totiuſque corporis tempeſtivitates. Hic ſal & pecori datur ſalubritatis causâ, & in antidotum contra ſerpentes additur. Quidam & viperis utuntur in cibis. Primùm omnium occiſæ ſtatim ſalem in os addi jubent, donec liqueſcat: mox quatuor digitorum menſurâ utrimque præcisâ, exemptiſque interaneis diſcoquunt in aquâ, aut oleo, ſale, anetho, & omnibus aut ſtatim veſcuntur, aut pane colligunt, ut ſæpius utantur. Jus præter ſuprà dicta pediculos e toto corpore expellit, prurituſque etiam ſummæ cutis. Effectum oſtendit & per ſe capitis viperini cinis. Utiliſſimè oculos inungit. Itemque adeps viperinus. De felle non audacter ſuaſerim quæ præcipiunt, quoniam, (ut ſuo loco docuimus) non aliud eſt ſerpentium venenum. Anguium adeps ærugini mixtus, ruptas oculorum partes ſanat: & membrana ſive ſenectus vernatione eorum exutâ ſi adfricetur, claritatem facit. Boæ quoque fel prædicatur ad albugines, ſuffuſiones, caligines: adeps ſimiliter ad claritatem.

Aquilæ, quam diximus pullos ad contuendum Solem experiri, mixto felle cum melle Attico inunguntur nubeculæ, & ca-

ligationes, ſuffuſioneſque oculorum. Eadem vis & in vulturino felle eſt cum porri ſucco, & melle exiguo. Item in gallinacei felle ad argema, & ad albugines ex aquâ diluto: item ad ſuffuſiones oculorum, maximè candidi gallinacei. Fimum quoque gallinaceorum, dumtaxat rubrum, luſcioſis illini monſtrant. Laudant & gallinæ fel, ſed præcipuè adipem, contra puſulas in pupillis. Has ſcilicet ejus rei gratiâ ſaginant. Adjuvat mirificè & ruptas oculorum tuniculas, admixtis ſchiſto & hæmatite lapidibus. Fimum quoque earum dumtaxat candidum, in oleo vetere corneiſque pyxidibus adſervant, ad pupillarum albugines. Quâ in mentione ſignificandum eſt, pavones fimum ſuum reſorbere tradi, invidentes hominum utilitatibus. Accipiter decoctus in roſaceo efficacissimus ad inunctiones omnium vitiorum putatur: item fimi ejus cinis cum Attico melle. Laudatur & milvi jecur. Fimum quoque columbarum ex aceto ad ægilopas. Similiter ad albugines & cicatrices. Fel anſerinum, ſanguis anatum contusis oculis, ita ut poſtea œſypo & melle inungantur. Fel perdicum cum mellis æquo pondere: per ſe verò, ad claritatem. Hippocratis putant auctoritate adjici, quòd in argenteâ pyxide id ſervari jubent. Ova perdicum in vaſe æreo decocta cum melle, ulceribus oculorum

& glaucomatis medentur. Columbarum, turturum, palumbium, perdicum ſanguis, oculis cruore ſuffuſis eximiè prodeſt. In columbis maſculæ efficaciorem putant. Vena autem ſub alâ ad hunc uſum inciditur, quoniam ſuo calore utilior eſt. Superponi oportet ſplenium e melle decoctum lanamque ſuccidam ex oleo ac vino. Earumdem avium ſanguis nyctalopas ſanat: & jecur ovium: atque (ut in capris diximus) efficaciùs fulvæ. Decocto quoque ejus oculos abluere ſuadent: & medullâ dolores tumoreſque illinere. Bubonis oculorum cinis collyrio mixtus claritatem oculis facere promittitur. Turturis fimum albugines extenuat: item cochlearum cinis: fimum cenchridis: accipitrum generis hanc Græci faciunt. Argema ex melle omnibus, quæ ſuprà ſcripta ſunt, ſanatur. Mel utiliſſimum oculis, in quo ſunt apes immortuæ. Ciconiæ pullum qui ederit, negatur annis continuis lippiturus: item qui draconis caput habeat. Hujus adipe & melle cum oleo vetere, incipientes caligines diſcuti tradunt. Hirundinum pullos plenâ Lunâ excæcant, reſtitutâque eorum acie capita comburuntur: hoc cinere cum melle utuntur ad claritatem, & dolores, ac lippitudines, & ictus.

Lacertas quoque pluribus modis ad oculorum remedia adſumunt. Alii viridem in-

cludunt novo fictili : ac lapillos qui vocantur cinædia, quæ & inguinum tumoribus adligari ſolent, novem signis signantes, & singulos detrahunt per dies. Nono emittunt lacertam : lapillos ſervant ad oculorum dolores. Alii terram ſubſternunt lacertæ viridi excæcatæ, & unà in vitreo vaſe anulos includunt e ferro ſolido vel auro : cùm recepiſſe viſum lacertam apparuit per vitrum, emiſsâ eâ, anulis contra lippitudinem utuntur. Alii capitis cinere pro ſtibi ad ſcabritias. Quidam viridem longo collo in ſabulosis naſcentem comburunt, & incipientem epiphoram inungunt : item glaucomata. Muſtelæ etiam oculis punctu erutis, aiunt viſum reverti, eademque quæ in lacertis & anulis faciunt. Serpentis oculum dextrum adalligatum contra epiphoras prodeſſe, si ſerpens viva dimittatur. Lacrimantibus sine fine oculis, cinis ſtellionis capitis cum ſtibi eximiè medetur. Aranei muſcarii tela, & præcipuè ſpelunca ipſa imposita per frontem ad duo tempora, in ſplenio aliquo, ita ut a puero impube & capiatur & imponatur, nec is triduò ſe oſtendat ei cui medeatur, neve alteruter nudis pedibus terram attingat his diebus, mirabiliter epiphoris mederi dicuntur. Albugines quoque dicitur tollere inunctione araneus candidus, longissimis ac tenuissimis pedibus, contritus in oleo vetere. Sed is

etiam, cujus craſſiſſimum textum eſt, in contignationibus fere, adalligatus panno, epiphoras ſanare traditur. Scarabæi viridis natura contuentium viſum exacuit. Itaque gemmarum ſculptores contuitu eorum adquieſcunt.

XXXIX. Aures purgat fel pecudis cum melle: canini lactis inſtillatio ſedat dolorem. Gravitatem adeps cum abſinthio & oleo vetere: item adeps anſerinus. Quidam adjiciunt ſuccum cepæ & allii, pari modo. Utuntur & per ſe ovis formicarum. Namque & huic animali eſt medicina: conſtatque urſos ægros hoc cibo ſanari. Anſerum, omniumque avium adeps præparatur, exemptiſque venis omnibus patinâ novo fictili opertâ in Sole, ſubditâ aquâ ferventi liquatur: ſaccatuſque lineis ſaccis, & in fictili novo repoſitus loco frigido: minùs putreſcit addito melle. Murium cinis cum melle inſtillatus, aut cum roſaceo decoctus aurium dolores ſedat. Si aliquod animal intraverit, præcipuum remedium eſt murium fel aceto dilutum. Si aqua intraverit, adeps anſerinus cum cepæ ſucco. Gliris detractâ pelle, inteſtiniſque exemptis, diſcoquitur melle in vaſe novo. Medici malunt e nardo decoqui uſque ad tertias, atque ita adſervari: deinde cùm opus ſit, ſtrigili tepefacta infundere. Conſtat deplorata aurium vitia

eo remedio ſanari: aut ſi terreni vermes cum adipe anſeris decocti infundantur. Item ex arboribus rubri oleo triti exulceratis, & ruptis auribus præclarè medentur. Lacerti inveterati in os pendentium addito ſale, contuſas, & ab ictu læſas aures ſanant: efficaciſſimè autem ferrugineas maculas habentes, lineis etiam per caudam diſtincti. Millepeda, ab aliis centipeda, aut multipeda dicta, animal eſt e vermibus terræ, piloſum, multis pedibus arcuatim repens, tactuque contrahens ſe: oniſcon Græci vocant, alii tylon: efficacem narrant ad aurium dolores, in cortice Punici mali decoctum, & porri ſucco. Addunt & roſaceum, & in alteram aurem infundunt. Illam autem quæ non arcuatur, ſepa Græci vocant, alii ſcolopendram, minorem, pernicioſamque. Cochleæ, quæ ſunt in uſu cibi, cum myrrhâ, aut thuris polline appoſitæ: item minutæ, & latæ., fracturis aurium illinuntur cum melle. Senectus ſerpentium fervente teſtâ uſta, inſtillatur roſaceo admixto, contra omnia quidem vitia efficax, ſed contra graveolentiam præcipuè: aut ſi purulentæ ſunt, ex aceto: meliùs cum felle caprino vel bubulo, aut teſtudinis marinæ. Vetuſtior anno eadem membrana non prodeſt, nec imbre perfuſa, ut aliqui putant. Item aranei ſanies cum roſaceo, aut per ſe in lanâ, vel cum

croco, auribus prodeſt: gryllus cum ſuâ terrâ effoſſus & illitus. Magnam auctoritatem huic animali perhibet Nigidius, majorem magi, quoniam retro ambulet, terramque terebret, ſtridat noctibus. Venantur eum formicâ circumligatâ capillo, in cavernam ejus conjectâ, efflato priùs pulvere ne ſeſe condat: ita formicæ complexu extrahitur. Ventris gallinaceorum membrana quæ abjici ſolet, inveterata & in vino trita, auribus purulentis calida infunditur, gallinarum quoque adeps. Eſt & quædam pinguitudo blattæ, si caput avellatur: hanc tritam unà cum roſaceo auribus mirè prodeſſe dicunt, ſed lanam, quâ incluſerint, pòſt paulum extrahendam. Celerrimè enim id pingue transire in animal, fierique vermiculum. Alii binas ternaſve in oleo decoctas efficacissimè auribus mederi ſcribunt, & tritas in linteolo imponi contusis. Hoc quoque animal inter pudenda eſt: ſed propter admirationem naturæ, priſcorumque curæ, totum in hoc loco explicandum. Plura earum genera fecerunt. Molles, quas in oleo decoctas, verrucis efficaciter illini experti ſunt. Alterum genus mylœcon appellavere, circa molas fere naſcens. Has capite detracto adtritas, lepras ſanaſſe, Muſa & Picton in exemplis reliquerunt. Tertium genus & odoris tædio inviſum, exacutâ clune, cum

piſſelæo ſanare ulcera aliàs inſanabilia ſtrumas, panos, diebus viginti uno impoſitas, percuſſa, contuſa, cacoethe, ſcabiem, furunculoſque, detractis pedibus & pennis. Nos hæc etiam audita faſtidimus. At hercule Diodorus & in morbo regio, & orthopnoicis ſe id dediſſe tradit cum resinâ & melle. Tantùm poteſtatis habet ea ars pro medicamento dandi quidquid velit. Humaniſſimi eorum cinerem crematarum ſervandum ad hos uſus in corneâ pyxide cenſuere, aut tritas clyſteribus infundendas orthopnoicis, aut rheumaticis. Infixa utique corpori illitas extrahere conſtat. Mel utiliſſimum auribus quoque eſt, in quo apes emortuæ ſunt.

XL. Parotidas comprimit columbinum ſtercus vel per ſe, vel cum farinâ hordeaceâ aut avenaceâ. Noctuæque cerebrum vel jecur cum oleo infuſum auriculæ, aut parotidi: multipeda cum resinæ tertiâ parte illita: grylli sive illiti, sive adalligati. At reliqua morborum genera medicinaſque ex iiſdem animalibus, aut ejuſdem generis, ſequenti dicemus volumine.

LIBER XXX.

Medicinæ ex animalibus per morbos digeſtæ.

I. 1. MAGICAS vanitates ſæpius quidem antecedente operis parte, ubicumque cauſæ locuſque poſcebant, coarguimus, detegemuſque etiamnum: in paucis tamen digna res eſt, de quâ plura dicantur, vel eo ipſo quòd fraudulentissima artium plurimùm in toto terrarum orbe, plurimiſque ſæculis valuit. Auctoritatem ei maximam fuiſſe nemo miretur, quandoquidem ſola artium tres alias imperiosissimas humanæ mentis complexa in unam ſe redegit. Natam primùm e medicinâ nemo dubitat, ac ſpecie ſalutari irrepsiſſe velut altiorem ſanctioremque medicinam: ita blandissimis desideratissimiſque promissis addidiſſe vires religionis, ad quas maximè etiamnum caligat humanum genus. Atque ut hoc quoque ſuggeſſerit, miſcuiſſe artes mathematicas, nullo non avido futura de ſeſe ſciendi, atque ea e cælo verissimè peti credente. Ita poſſeſ-

ſis hominum ſensibus triplici vinculo, in tantum faſtigii adolevit, ut hodieque etiam in magnâ parte gentium prævaleat, & in Oriente regum regibus imperet.

II. Sine dubio illic orta in Perside a Zoroaſtre, ut inter auctores convenit. Sed unus hic fuerit, an poſtea & alius, non ſatis conſtat. Eudoxus, qui inter ſapientiæ ſectas clarissimam, utilissimamque eam intelligi voluit, Zoroaſtrem hunc ſex millibus annorum ante Platonis mortem fuiſſe prodidit. Sic & Ariſtoteles. Hermippus qui de totâ eâ arte diligentissimè ſcripsit, & vicies centum millia verſuum a Zoroaſtre condita, indicibus quoque voluminum ejus positis explanavit, præceptorem, a quo inſtitutum diceret, tradidit Azonacem; ipſum verò quinque millibus annorum ante Trojanum bellum fuiſſe. Mirum hoc in primis, duraſſe memoriam artemque tam longo ævo, commentariis non intercidentibus, præterea nec claris nec continuis ſuccessionibus cuſtoditam. Quotus enim quiſque auditu ſaltem cognitos habet, qui ſoli cognominantur, Apuſorum, & Zaratum Medos, Babyloniosque Marmarum, & Arabantiphocum, aut Aſſyrium Tarmoendam, quorum nulla exſtant monumenta? Maximè tamen mirum eſt, in bello Trojano tantum de arte eâ silentium fuiſſe Homero, tantúmque operis

ris ex eâdem in Ulyſsis erroribus, adeò ut totum opus non aliunde conſtet. Siquidem Protea & Sirenum cantus apud eum non aliter intelligi volunt: Circe utique & inferûm evocatione hoc ſolum agi. Nec poſtea quiſquam dixit, quonam modo veniſſet Telmeſſum religiosiſsimam urbem, quando transiſſet ad Theſſalas matres, quarum cognomen diu obtinuit in noſtro orbe alienæ gentis. Trojanis itaque temporibus Chironis medicinis contenta, & ſolo Marte fulminante, miror equidem Achillis populis famam ejus in tantum adhæsiſſe, ut Menander quoque literarum ſubtilitati sine æmulo genitus, Theſſalam cognominaret fabulam, complexam ambages feminarum detrahentium Lunam. Orphea putarem e propinquo primùm intuliſſe, ad vicina uſque, ſuperſtitionem ac medicinæ profectum, si non expers ſedes ejus tota Thrace magices fuiſſet.

Primus, quod exſtet, ut equidem invenio, commentatus de eâ Oſthanes, Xerxem regem Perſarum bello, quod is Græciæ intulit, comitatus: ac velut ſemina artis portentoſæ ſparsiſſe, obiter infecto, quacumque commeaverat, mundo. Diligentiores paulo ante hunc ponunt Zoroaſtrem alium Proconneſium. Quod certum eſt, hic maximè Oſthanes ad rabiem, non aviditatem modò ſcientiæ ejus, Græco-

rum populos egit. Quamquam animadvertat ſummam literarum claritatem gloriamque ex eâ ſcientiâ antiquitus & pæne ſemper petitam. Certè Pythagoras, Empedocles, Democritus, Plato ad hanc diſcendam navigavere, exſiliis veriùs, quàm peregrinationibus, ſuſceptis. Hanc reverſi prædicavere: hanc in arcanis habuere. Democritus Apollobechen Coptiten, & Dardanum e Phœnice illuſtravit: voluminibus Dardani in ſepulcrum ejus petitis: ſuis verò ex diſciplinâ eorum editis: quæ recepta ab aliis hominum, atque transiſſe per memoriam, æquè ac nihil in vitâ, mirandum eſt. In tantum fides iſtis faſque omne deeſt, adeò ut ii qui cetera in viro illo probant, hæc ejus eſſe opera inficientur. Sed fruſtra. Hunc enim maximè adfixiſſe animis eam dulcedinem conſtat. Plenumque miraculi & hoc, pariter utraſque artes effloruiſſe: medicinam dico, magicenque, eâdem ætate illam Hippocrate, hanc Democrito illuſtrantibus, circa Peloponnesiacum Græciæ bellum, quod geſtum eſt a CCC. Urbis noſtræ anno. Eſt & alia magices factio, a Moſe & Janne & Lotape ac Judæis pendens, ſed multis millibus annorum poſt Zoroaſtrem. Tantò recentior eſt Cypria. Non levem & Alexandri magni temporibus auctoritatem addidit profeſſioni ſecundus Oſthanes, co-

mitatu ejus exornatus, planèque, quod nemo dubitet, orbem terrarum peragravit.

III. Exſtant certè & apud Italas gentes veſtigia ejus in duodecim tabulis noſtris, aliiſque argumentis, quæ priore volumine expoſui. DCLVII. demum anno Urbis, Cn. Cornelio Lentulo, P. Licinio Craſſo coſſ. ſenatuſconſultum factum eſt, « ne homo » immolaretur »: palamque fuit in tempus illud ſacri prodigioſi celebratio.

IV. Gallias utique poſſedit, & quidem ad noſtram memoriam. Namque Tiberii Cæſaris principatus ſuſtulit Druidas eorum, & hoc genus vatum medicorumque. Sed quid ego hæc commemorem in arte Oceanum quoque tranſgreſsâ, & ad naturæ inane pervectâ? Britannia hodieque eam adtonitè celebrat tantis cærimoniis, ut dediſſe Perſis videri poſſit. Adeò iſta toto mundo conſenſere, quamquam diſcordi & ſibi ignoto. Nec ſatis æſtimari poteſt, quantùm Romanis debeatur, qui ſuſtulere monſtra, in quibus hominem occidere religioſiſſimum erat, mandi verò etiam ſaluberrimum.

V. 2. Ut narravit Oſthanes, ſpecies ejus plures ſunt. Namque & aquâ, & ſphæris, & aere, & ſtellis, & lucernis, ac pelvibus, ſecuribuſque, & multis aliis modis divina promittit: præterea umbrarum, inferorumque colloquia: quæ omnia æta-

te noſtrâ princeps Nero vana falſaque comperit : quippe non citharæ tragicique cantûs libido illi major fuit, fortunâ rerum humanarum ſummâ geſtiente in profundis animi vitiis. Primùmque imperare diis concupivit, nec quidquam generosiùs valuit. Nemo umquam ulli artium validiùs favit. Ad hæc, non opes ei defuere, non vires, non diſcentis ingenium, aliaque non patiente mundo. Immenſum & indubitatum exemplum eſt falſæ artis, quam dereliquit Nero : utinamque inferos potiùs & quoſcumque de ſuſpicionibus ſuis deos conſuluiſſet, quàm lupanaribus atque proſtitutis mandaſſet inquisitiones eas : nulla profectò ſacra, barbari licet ferique ritûs, non mitiora, quàm cogitationes ejus, fuiſſent. Sæviùs sic nos replevit umbris.

VI. Sunt quædam magis perfugia, veluti lentiginem habentibus non obſequi numina, aut cerni. Obſtet fortè hoc in illo? Nihil membris defuit. Nam dies eligere certos liberum erat: pecudes verò, quibus non nisi ater colos eſſet, facile. Nam homines immolare etiam gratissimum. Magus ad eum Tiridates venerat, Armeniacum de ſe triumphum adferens, & ideo provinciis gravis. Navigare noluerat, quoniam exſpuere in maria, aliiſque mortalium necessitatibus violare naturam eam fas non putant, Magos ſecum adduxerat,

Magicis etiam cenis eum initiaverat. Non tamen cùm regnum ei daret, hanc ab eo accipere artem valuit. Proinde ita perſuaſum ſit, inteſtabilem, irritam, inanem eſſe, habentem tamen quaſdam veritatis umbras: ſed in his veneficas artes pollere, non magicas. Quærat aliquis, quæ sint mentiti veteres magi, cùm adoleſcentibus nobis viſus Apion grammaticæ artis, prodiderit cynocephaliam herbam, quæ in Ægypto vocaretur oſyrites, divinam, & contra omnia veneficia: ſed si tota erueretur, ſtatim eum qui eruiſſet, mori: ſeque evocaſſe umbras ad percunctandum Homerum, quanam patriâ, quibuſque parentibus genitus eſſet, non tamen auſus profiteri, quid sibi reſpondiſſe diceret.

VII. 3. Peculiare vanitatis sit argumentum, quòd animalium cunctorum talpas maximè mirantur, tot modis a rerum naturâ damnatas, cæcitate perpetuâ, tenebris etiamnum aliis defoſſas, ſepultiſque similes. Nullis æquè credunt extis, nullum religionis capacius judicant animal: ut si quis cor ejus recens palpitanſque devoret, divinationis & rerum efficiendarum eventus promittant. Dente talpæ vivæ exempto, ſanari dentium dolores adalligato adfirmant. Cetera ex eo animali placita eorum, ſuis reddemus locis. Nec quidquam probabilius invenietur, quàm

muris aranei morſibus adverſari eas, quoniam & terra orbitis (ut diximus) depreſſa adverſatur.

VIII. Ceterò dentium doloribus (ut iidem narrant) medetur canum qui rabie perierunt, capitum cinis crematorum sine carnibus, inſtillatus ex oleo cyprino per aurem, cujus e parte doleant. Caninus dens siniſter maximus, circumſcarificato eo qui doleat: aut draconis os e ſpinâ: item enhydridis. Eſt autem ſerpens maſculus & albus. Hujus maximo dente circumſcarificant. At in ſuperiorum dolore duos ſuperiores adalligant, e diverſo inferiores. Hujus adipe perunguntur, qui crocodilum captant. Dentes ſcarificantur oſſibus lacertæ e fronte Lunâ plenâ exemptis, ita ne terram attingant. Colluunt caninis dentibus decoctis in vino ad dimidias partes. Cinis eorum pueros tardè dentientes adjuvat cum melle. Fit eodem modo & dentifricium. Cavis dentibus cinis e murino fimo inditur, vel jecur lacertarum aridum. Anguinum cor si mordeatur, aut alligetur, efficax habetur. Sunt inter eos, qui murem bis in menſe jubeant mandi, doloreſque ita cavere. Vermes terreni decocti in oleo, infusique auriculæ, cujus a parte doleant, præſtant levamentum. Eorumdem cinis exesis dentibus conjectus, ex facili cadere eos cogit: integros do-

lentes illitus juvat. Comburi autem oportet in teſtâ. Proſunt & cum mori radice in aceto ſcillite decocti, ita ut colluantur dentes. Is quoque vermiculus, qui in herbâ, Veneris labro appellatâ, invenitur, cavis dentium inditus mirè prodeſt. Nam erucæ braſſicæ, ejus contactu cadunt. Et e malvâ cimices infunduntur auribus cum roſaceo. Arenulæ, quæ inveniuntur in cornibus cochlearum, cavis dentium inditæ, ſtatim liberant dolore. Cochlearum inanium cinis cum myrrhâ gingivis prodeſt: ſerpentis cum ſale in ollâ exuſtæ cinis cum roſaceo in contrariam aurem infuſus. Anguinæ vernationis membrana cum oleo, tedæque reſina calefacta, & auri alterutri infuſa: adjiciunt aliqui thus & roſaceum: eadem cavis indita, ut ſine moleſtiâ cadant, præſtant. Vanum arbitror eſſe, circa Canis ortum angues candidos membranam eam exuere, quoniam nec in Italiâ viſum eſt, multóque minùs credibile in tepidis regionibus tam ſerò exui. Hanc autem vel inveteratam cum cerâ celerrimè dentes evellere tradunt. Et dens anguium adalligatus dolores mitigat. Sunt qui & araneum animal ipſum ſiniſtrâ manu captum, tritumque in roſaceo, & in aurem infuſum, cujus a parte doleat, prodeſſe arbitrentur. Oſſiculis gallinarum in pariete ſervatis, fiſtulâ ſalvâ, adacto den-

te vel gingivâ ſcarificatâ, projectoque oſſiculo, ſtatim dolorem abire tradunt. Item fimo corvi lanâ adalligato, vel paſſerum cum oleo calefacto, & proximæ auriculæ infuſo, pruritum quidem intolerabilem facit, & ideo tolerabilius eſt paſſeris pullorum ſarmentis crematorum cinerem ex aceto infricare.

IX. 4. Oris ſaporem commendari adfirmant, murino cinere cum melle ſi fricentur dentes. Admiſcent quidam marathri radices. Pennâ vulturis ſi ſcalpantur dentes, acidum halitum faciunt. Hoc idem hyſtricis ſpinâ feciſſe, ad firmitatem pertinet. Linguæ ulcera & labrorum, hirundines in mulſo decoctæ ſanant. Adeps anſeris aut gallinæ, rimas. Oeſypum cum gallâ: araneorum telæ candidæ, & quæ in trabibus parvæ texuntur. Si ferventia os intus exuſſerint, lacte canino ſtatim ſanabitur.

X. Maculas in facie, œſypum cum melle Corſico, quod aſperrimum habetur, extenuat. Item ſcobem cutis in facie cum roſaceo impoſitum vellere; quidam & butyrum addunt. Si verò vitiligines ſint, fel caninum priùs acu compunctas. Liventia & ſugillata pulmones arietum pecudumque, in tenues confecti membranas, calidi impoſiti, vel columbinum fimum. Cutem in facie adeps anſeris, vel gallinæ cuſtodit.

Lichenas & murino fimo ex aceto illinunt, & cinere herinacei ex oleo. In hac curatione priùs nitro ex aceto faciem foveri præcipiunt. Tollit ex facie vitia & cochlearum, quæ latæ & minutæ paſſim inveniuntur, cum melle cinis. Omnium quidem cochlearum cinis ſpiſſat, calfacit, ſmecticâ vi: & ideo cauſticis commiſcetur, pſoriſque, & lentigini illinitur. Invenio & formicas Herculaneas appellari, quibus tritis adjecto ſale exiguo, talia vitia ſanentur. Bupreſtis animal eſt rarum in Italiâ, ſimillimum ſcarabæo longipedi. Fallit inter herbas bovem maximè, unde & nomen invenit, devoratumque tacto felle ita inflammat, ut rumpat. Hæc cùm hircino ſevo illita lichenas ex facie tollit ſepticâ vi, ut ſuprà dictum eſt. Vulturinus ſanguis cum chamæleonis albæ (quam herbam eſſe diximus) radice, & cedriâ tritus contectuſque braſſicâ, lepras ſanat: item pedes locuſtarum cum ſevo hircino triti. Varos adeps gallinaceus cum cepâ tritus & ſubactus. Utiliſſimum & in facie mel, in quo apes ſint immortuæ. Præcipuè tamen faciem purgat atque erugat cygni adeps. Stigmata delentur columbino fimo ex aceto.

XI. Gravedinem invenio finiri, ſi quis nares mulinas oſculetur. Uva & faucium dolor mitigatur fimo agnorum, priuſquam

herbam guſtaverint, in umbrâ arefacto. Uva ſucco cochleæ ac transfoſſæ illita, ut cochlea ipſa in fumo ſuſpendatur. Hirundinum cinere cum melle: sic & tonsillis ſuccurritur. Tonsillas & fauces lactis ovilli gargarizatio adjuvat. Multipeda trita, fimum columbinum cum paſſo gargarizatum, etiam cum fico aridâ ac nitro impositum extrà, aſperitatem faucium & deſtillationes leniunt. Cochleæ coqui debent illotæ: demptoque tantùm terreno conteri, & in paſſo dari potui. Sunt qui Aſtypalæicas efficacissimas putent, & ſmegma earum. Lenit & gryllus infricatus: aut si quis manibus, quibus eum contriverit, tonsillas attingat.

XII. Anginis felle anſerino cum elaterio & melle citissimè ſuccurritur: cerebro noctuæ, cinere hirundinis, ex aquâ calidâ poto. Hujus medicinæ auctor eſt Ovidius poeta. Sed efficaciores ad omnia quæ ex hirundinibus monſtrantur, pulli silveſtrium. Figura nidorum eas deprehendit. Multò tamen efficacissimi ripariarum pulli. Ita vocant in riparum cavis nidificantes. Sunt qui cujuſcumque hirundinis pullum edendum cenſent, ne toto anno metuatur id malum. Strangulatos cum ſanguine comburunt in vaſe, & cinerem cum pane aut potu dant. Quidam & muſtelæ cineris pari modo admiſcent. Sic & ad

ſtrumæ remedia dant : & comitialibus quotidie potu. In ſale quoque ſervatæ hirundines ad anginam unâ drachmâ bibuntur: cui malo & nidus earum mederi dicitur potus. Millepedam illini anginis, efficaciſſimum putant. Alii XXI. tritas in aquæ mulſæ heminâ dari per arundinem, quoniam dentibus tactis nihil proſint. Tradunt & murem cum verbenacâ excoctum, ſi bibatur is liquor, remedio eſſe. Et corrigiam caninam ter collo circumdatam : fimum columbinum vino & oleo permixtum. Cervicis nervis & opiſthotono, ex milvi nido ſurculus viticis adalligatus auxiliari dicitur.

5. Strumis exulceratis muſtelæ ſanguis: ipſa decocta in vino : non tamen ſectis admovetur. Aiunt & cibo ſumptam idem efficere. Vel cineri ejus ſarmentis combuſtæ miſcetur axungia. Lacertus viridis adalligatur : poſt dies XXX. oportet alium adalligari. Quidam cor ejus in argenteo vaſculo ſervant, ad feminarum ſtrumas. Veteres cochleæ cum teſtâ ſuâ tuſæ illinuntur, maximè quæ frutectis adhærent. Item cinis aſpidum cum ſevo taurino imponitur. Anguinus adeps mixtus oleo : item anguium cinis ex oleo illitus, vel cum cerâ. Ediſſe quoque eos medios, abſciſis utrimque extremis artubus, adversùs ſtrumas prodeſt : vel cinerem bibiſſe in no-

vo fictili ita crematorum: efficaciùs multò inter duas orbitas occiſorum. Et gryllum illinire cum ſuâ terrâ effoſſum ſuadent: item fimum columbarum per ſe, vel cum farinâ hordeaceâ, aut avenaceâ ex aceto. Talpæ cinerem ex melle illinire. Alii jecur ejuſdem contritum inter manus illinunt, & triduò non abluunt. Dextrum quoque pedem ejus remedio eſſe ſtrumis adfirmant. Alii præcidunt caput, & cum terrâ a talpis excitatâ tuſum digerunt in paſtillos, pyxide ſtanneâ, & utuntur ad omnia quæ intumeſcunt, & quæ apoſtemata vocant, quæque in cervice ſint: veſcique ſuillâ tunc vetant. Tauri vocantur ſcarabæi terreſtres, ricino ſimiles: nomen cornicula dedêre. Alii pediculos terræ vocant. Ab his quoque terram egeſtam illinunt ſtrumis, & ſimilibus vitiis, & podagris. Triduò non abluunt: prodeſtque hæc medicina in annum. Omniaque his adſcribunt, quæ nos in gryllis retulimus. Quidam & a formicis terrâ egeſtâ ſic utuntur. Alii vermes terrenos totidem, quot ſint ſtrumæ, adalligant, pariterque cum his areſcunt. Alii viperam circa Canis ortum circumcidunt, ut diximus, dein mediam comburunt. Cinerem eum dant bibendum ter ſeptenis diebus, quantùm prehenditur ternis digitis: ſic ſtrumis medentur. Aliqui verò circumligant eas lino, quo

præligata infra caput vipera pependerit, donec exanimaretur. Et millepedis utuntur, additâ reſinæ terebinthinæ parte quartâ : quo medicamento omnia apoſtemata curari jubent.

XIII. Humeri doloribus muſtelæ cinis cum cerâ medetur. Ne ſint alæ hirſutæ formicarum ova pueris infricata præſtant. Item mangonibus, ut lanugo tardior ſit pubeſcentium, ſanguis e teſticulis agnorum, qui caſtrantur : qui evulſis pilis illitus. & contra virus proficit.

XIV. Præcordia vocamus uno nomine exta in homine : quorum in dolore cujuſcumque partis, ſi catulus lactens admoveatur, adprimaturque his partibus, transire in eum morbus dicitur. Idque in exenterato, perfuſoque vino deprehendi, vitiato viſcere illo quod doluerit hominis : & obrui tales religio eſt. Hi quoque, quos Melitæos vocamus, ſtomachi dolorem ſedant adplicati ſæpius. Transire morbos ægritudine eorum intelligitur, plerumque & morte.

6. Pulmonis quoque vitiis medentur & mures, maximè Africani, detractâ cute in oleo & ſale decocti, atque in cibo ſumpti. Eadem res & purulentis vel cruentis exſcreationibus medetur.

XV. Præcipuè verò cochlearum cibus ſtomacho : in aquâ eas ſubferveſieri inta-

ćto corpore earum oportet, mox & in prunâ torreri, nihilo addito, atque ita e vino garoque ſumi, præcipuè Africanas. Nuper hoc compertum plurimis prodeſſe. Id quoque obſervant, ut numero impari ſumantur. Virus tamen earum gravitatem halitûs facit. Proſunt & ſanguinem exſcreantibus, demptâ teſtâ tritæ in aquæ potu. Laudatissimæ autem ſunt Africanæ: ex his Solitanæ: Aſtypalæicæ, & Siculæ modicæ, quoniam magnitudo duras facit & sine ſucco: Balearicæ, quas cavaticas vocant, quoniam in ſpeluncis naſcuntur. Laudatæ & ex inſulis, Caprearum. Nullæ autem cibis gratæ, neque veteres, neque recentes. Fluviatiles & albæ virus habent: nec silveſtres ſtomacho utiles, alvum ſolvunt. Item omnes minutæ. Contrà marinæ ſtomacho utiliores: efficacissimæ tamen in dolore ſtomachi. Laudatiores traduntur quæcumque vivæ cum aceto devoratæ. Præterea ſunt quæ aceratæ vocantur, latæ, multifariam naſcentes, de quarum uſu ſuis dicemus locis. Gallinaceorum ventris membrana inveterata & inſperſa potioni deſtillationes pećtoris & humidam tussim, vel recens toſta lenit. Cochleæ crudæ tritæ cum aquæ tepidæ cyathis tribus si ſorbeantur, tussim ſedant. Deſtillationes ſedat & canina cutis cuilibet digito circumdata. Jure perdicum ſtomachus recreatur.

XVI. Jocineris doloribus medetur muſtela silveſtris in cibo ſumpta, vel jocinera ejus. Item viverra porcelli modo inaſſata. Suſpiriosis multipedæ, ita ut ter ſeptenæ in Attico melle diluantur, & per arundinem bibantur. Omne enim vas earum nigreſcit contactu. Quidam torrent ex his ſextarium in patinâ, donec candidæ fiant: tunc melle miſcent. Alii centipedam vocant, & ex aquâ dari jubent. Cochleæ in cibos his quos linquit animus, aut quorum alienatur mens, aut quibus vertigines fiunt; ex passi cyathis tribus singulæ contritæ cum ſuâ teſtâ & calefactæ, in potu datæ diebus plurimùm novem. Aliqui singulas primo die dedêre, ſequenti binas, tertio ternas, quarto duas, quinto unam. Sic & ſuſpiria emendant & vomicas. Eſſe animal locuſtæ simile sine pennis, quod troxalis Græcè vocetur, Latinum nomen non habeat, aliqui arbitrantur: nec pauci auctores hoc eſſe quod gryllus vocetur. Ex his xx. torreri jubent, ac bibi e mulſo contra orthopnœas, ſanguinemque exſpuentibus. Eſt qui cochleis illotis protropum infundat, vel marinam aquam, ita decoquat, & in cibo ſumat: aut si tritæ cum teſtis ſuis ſumantur cum protropo: sic & tussi medentur. Vomicas privatim ſanat mel in quo apes sint demortuæ. Sanguinem rejicientibus pulmo vul-

turinus vitigineis lignis combuſtus, adjecto flore mali Punici ex parte dimidiâ, item cotoneorum liliorumque iiſdem portionibus potus mane atque veſperi in vino, si febres absint. Si minùs, ex aquâ in quâ cotonea decocta sint.

XVII. Pecudis lien recens magicis præceptis ſuper dolentem lienem extenditur, dicente eo qui medeatur, « lieni ſe re- » medium facere ». Poſt hoc jubent eum in pariete dormitorii ejus tectorio includi, & obsignari anulo, terque novies carmen dici. Caninus si viventi eximatur & in cibo ſumatur, liberat eo vitio. Quidam recentem ſuperilligant. Alii duûm dierum catuli ex aceto ſcillitico dant ignoranti, vel herinacei lienem. Item cochlearum cinerem cum ſemine lini & urticæ addito melle, donec perſanet. Eo liberat & lacerta viridis, viva in ollâ ante cubiculum dormitorium ejus cui medeatur, ſuſpenſa, ut egrediens revertenſque attingat manu: cinis e capite bubonis cum unguento: mel in quo apes sint mortuæ: araneus, & maximè qui lycos vocatur.

XVIII. Upupæ cor in lateris doloribus laudatur, & cochlearum cinis in ptiſanâ decoctarum, quæ & per ſe illinuntur. Canis rabiosi calvariæ cinis potioni inſpergitur. Lumborum dolori ſtellio tranſmarinus capite ablato & inteſtinis, decoctus in

vino cum papaveris nigri denarii pondere dimidio, eo ſucco bibitur. Lacertæ virides deciſis pedibus & capite, in cibo ſumuntur. Cochleæ tres contritæ cum teſtis ſuis, atque in vino decoctæ cum piperis granis xv. Aquilæ pedes evellunt in averſum a ſuffragine, ita ut dexter dexteræ partis doloribus adalligetur, ſiniſter lævæ. Multipeda quoque, quam oniſcon appellavimus, medetur denarii pondere ex vino cyathis duobus pota. Vermem terrenum catillo ligneo antè fiſſo & ferro vincto impoſitum, aquâ exceptâ perfundere, & defodere, unde effoderis, magi jubent, mox aquam bibere catillo, mirè id prodeſſe iſchiadicis adfirmantes.

XIX. 7. Dyſentericos recreant femina pecudum decocta cum lini ſemine aquâ pota. Caſeus ovillus vetus, ſevum ovium decoctum in vino auſtero. Hoc & ileo medetur, & tuſſi veteri. Dyſentericis ſtellio tranſmarinus ablatis inteſtinis & capite, pedibuſque ac cute, decoctus æquè & cibo ſumptus. Cochleæ duæ cum ovo, utraque cum putamine contrita, atque in vaſe novo addito ſale & paſſi cyathis duobus, aut palmarum ſucco & aquæ cyathis tribus ſubfervefactis & in potu datis. Proſunt & combuſtæ, ut cinis earum bibatur in vino addito reſinæ momento. Cochleæ nudæ, de quibus diximus, in Afri-

câ maximè inveniuntur, utiliſſimæ dyſentericis, quinæ combuſtæ cum denarii pondere dimidii acaciæ: ex eo cinere dantur cochlearia bina in vino myrtite, aut quolibet auſtero cum pari modo caldæ. Quidam omnibus Africanis ita utuntur. Alii totidem Africanas, vel latas infundunt potiùs. Et si major fluxio sit, addunt acaciam fabæ magnitudine. Senectus anguium dyſentericis, & teneſmis in ſtanneo vaſe decoquitur cum roſaceo. Vel si in alio, cum ſtanno illinitur. Jus e gallinaceo iiſdem medetur: ſed veteris gallinacei vehementiùs ſalſum jus alvum ciet. Membrana gallinarum toſta & data in oleo ac ſale, cœliacorum dolores mulcet. Abſtineri autem a frugibus antè & gallinam & hominem oportet. Fimum columbinum toſtum potumque. Caro palumbis in aceto decocta dyſentericis & cœliacis medetur. Turdus inaſſatus cum myrti baccis dyſentericis: item merulæ. Mel, in quo apes sint immortuæ, decoctum.

XX. Graviſſimum vitium ileos appellatur. Huic reſiſti aiunt diſcerpti veſpertilionis ſanguine: etiam illito ventre ſubveniri. Siſtit alvum primùm cochlea, sicut diximus in ſuſpiriosis, temperata. Item cinis earum quæ vivæ crematæ sint, potus ex vino auſtero. Gallinaceorum jecur aſſum, aut ventriculi membrana, quæ ab-

jici ſolet, inveterata, admixto papaveris ſucco. Alii recentem torrent ex vino bibendam. Jus perdicum, & per ſe ventriculus contritus ex vino nigro. Item palumbus ferus, e poſcâ decoctus. Lien pecudis toſtus, & in vino tritus. Fimum columbinum cum melle illitum. Oſſifragi venter arefactus & potus, iis qui cibos non conficiunt, utiliſſimus, vel ſi manu tantùm teneant capientes cibum. Quidam adalligant ex hac causâ, ſed continuare non debent: maciem enim facit. Siſtit & anatum maſcularum ſanguis. Inflationem diſcutit cochlearum cibus. Tormina lien ovium toſtus, atque e vino potus: palumbus ferus ex poſcâ decoctus: apodes ex vino: cinis ibidis sine pennis crematæ potus. Quod præterea traditur in torminibus, mirum eſt: anate adpoſitâ ventri tranſire morbum, anatemque emori. Tormina & melle curantur, in quo ſunt apes immortuæ, decocto. Coli vitium efficaciſſimè ſanatur ave galeritâ aſsâ in cibo ſumptâ. Quidam in vaſe novo cum plumis exuri jubent, conterique in cinerem, bibique ex aquâ cochlearibus ternis per quatriduum: quidam cor ejus adalligari femini: alii recens tepenſque adhuc devorari. Conſularis Aſprenatum domus eſt, in quâ alter e fratribus colo liberatus eſt, ave hac in cibo ſumptâ, & corde ejus armillâ au-

reâ incluſo: alter ſacrificio quodam, facto crudis laterculis ad formam camini, atque ut ſacrum peractum erat, obſtructo ſacello. Unum eſt ossifrago inteſtinum mirabili naturâ, omnia devorata conficienti. Hujus partem extremam adalligatam prodeſſe contra colum conſtat. Sunt occulti interaneorum morbi, de quibus mirum proditur. Si catuli, priuſquam videant, applicentur triduò ſtomacho maximè ac pectori, & ex ore ægri ſuctum lactis accipiant, transire vim morbi, poſtremò exanimari, diſſectiſque palam fieri ægri cauſas. Mori & humari debere eos obrutos terrâ. Magi quidem veſpertilionis ſanguine contacto ventre, in totum annum caveri dolorem tradunt: aut in dolore, si quis aquam per pedes fluentem haurire ſuſtineat.

XXI. 8. Murino fimo contra calculos illinere ventrem prodeſt. Herinacei carnem jucundam eſſe aiunt, si capite percuſſo uno ictu interficiatur, priùs quàm in ſe urinam reddat: eos qui carnem ederint, ſtranguriæ morbum contrahere minimè poſſe. Hæc caro ad hunc modum occisi, ſtillicidia in vesicâ emendat: item ſuffitus ex eodem. Quod si urinam in ſe reddiderit, eos qui carnem ederint, ſtranguriæ morbum contrahere traditur. Jubent & vermes terrenos bibi ex vino aut paſſo ad comminuendos calculos: vel cochleas

decoctas, ut in ſuſpiriosis. Eaſdem exemptas teſtis tritaſque, tres in vini cyatho bibi, ſequenti die duas, tertiâ die unam, ut ſtillicidium urinæ emendent. Teſtarum verò inanium cinerem ad calculos pellendos. Idem hydri jecur bibi, vel cinerem ſcorpionum in pane ſumi, vel si quis cum locuſtâ edit. Lapillos qui in gallinaceorum vesicâ, aut in palumbium ventriculo inveniantur, conteri & potioni inſpergi. Item membranam e ventriculo gallinacei aridam: vel si recens sit, toſtam. Fimum quoque palumbinum in fabâ ſumi contra calculos & alias difficultates vesicæ. Similiter plumarum cinerem palumbium ferorum ex aceto mulſo. Et inteſtinorum ex his cinerem cochlearibus tribus. E nido hirundinum glebulam dilutam aquâ calidâ. Ossifragi ventrem arefactum. Turturis fimum in mulſo decoctum, vel ipsius diſcoctæ jus. Turdos quoque ediſſe cum baccis myrti prodeſt urinæ: cicadas toſtas in patellis: millepedam oniſcon bibiſſe: & in vesicæ doloribus decoctum agninorum pedum. Alvum ciet gallinaceorum diſcoctorum jus, & acria mollit. Ciet & hirundinum fimum, adjecto melle ſubditum.

XXII. Sedis vitiis efficacissima ſunt; œſypum: (quidam adjiciunt pompholygem & roſaceum:) canini capitis cinis: ſenecta ſerpentis ex aceto: si rhagades sint,

cinis fimi canini candidi cum roſaceo; aiuntque inventum Æſculapii eſſe; eodemque & verrucas efficacissimè tolli: murini fimi cinis, adeps cygni, ſevum bovis. Procidentia ibi ſuccus cochlearum punctis evocatus illitu repellit. Adtritis medetur cinis muris silvatici cum melle: fel herinacei, cum veſpertilionis: & anſerinus cum cerebro, & alumine, & œſypo. Fimum columbinum cum melle. Condylomatis privatim araneus dempto capite pedibuſque infricatus. Ne acria perurant, adeps anſerinus cum cerâ Punicâ, ceruſsâ, roſaceo: adeps cygni. Hæc & hæmorrhoidas ſanare dicuntur. Iſchiadicis cochleas crudas tritas cum vino Amineo & pipere potu prodeſſe dicunt: lacertam viridem in cibo ablatis pedibus, interaneis, capite. Sic & ſtellionem, adjectis huic papaveris nigri obolis tribus. Ruptis convulsis fel ovium cum lacte mulierum. Verendorum formicationibus verrucifque medetur arietini pulmonis inaſſati ſanies. Ceteris vitiis, vellerum ejus vel ſordidorum cinis ex aquâ: ſevum ex omento pecudis, præcipuè a renibus, admixto cinere pumicis & ſale: lana ſuccida ex aquâ frigidâ: carnes pecudis combuſtæ ex aquâ: mulæ ungularum cinis: dentis caballini contusi farina inſperſa. Teſtibus verò, farina ex ossibus canini capitis sine carne tusis. Si decidat te-

ſtium alter, ſpumam cochlearum illitam remedio eſſe tradunt. Tetris ibi ulceribus, & manantibus, auxiliantur canini capitis recentis cineres: cochleæ latæ, parvæ, contritæ ex aceto: ſenectus anguium ex aceto, vel cinis ejus: mel, in quo apes sint immortuæ, cum resinâ: cochleæ nudæ, quas in Africâ gigni diximus, tritæ cum thuris polline & ovorum albo: tricesimo die reſolvunt. Aliqui pro thure bulbum admiſcent. Hydrocelicis ſtelliones mirè prodeſſe tradunt, capite, pedibus, interaneis ademptis, reliquum corpus inaſſatum: in cibo id ſæpius datur: sicut ad urinæ incontinentiam, caninum adipem cum alumine ſciſſo, fabæ magnitudine: cochleas Africanas cum ſuâ carne & teſtâ crematas poto cinere. Anſerum trium linguas inaſſatas in cibo: hujus rei auctor eſt Anaxilaus. Panos aperit ſevum pecudum cum ſale toſto. Murinum fimum admixto thuris polline, & ſandaracâ diſcutit. Lacertæ cinis, & ipſa diviſa imposita: item multipeda contrita, admixtâ resinâ terebinthinâ ex parte tertiâ. Quidam & sinopidem admiſcent cochleæ contuſæ. Et per ſe cinis inanium cochlearum ceræ mixtus, diſcuſſoriam vim habet. Fimum columbarum per ſeſe, vel cum farinâ hordeaceâ, aut avenaceâ illitum. Cantharides mixtâ calce panos ſcapelli vice auferunt. Inguinum tu-

morem cochleæ minutæ cum melle illitæ leniunt.

XXIII. 9. Varices ne naſcantur lacertæ ſanguine pueris crura jejunis a jejuno illinuntur. Podagras lenit œſypum cum lacte mulieris & ceruſsâ: fimum pecudum, quod liquidum reddunt: pulmones pecudum: fel arietis cum ſevo: mures diſſecti impositi: ſanguis muſtelæ cum plantagine illitus, & vivæ combuſtæ cinis ex aceto, & roſaceo, si pennâ illinatur, vel si cera & roſaceum admiſceatur: fel caninum, ita ne manu attingatur, ſed pennâ illinatur: fimum gallinarum: vermium terrenorum cinis cum melle, ita ut tertio die ſolvantur. Alii ex aquâ illinere malunt. Alii ipſos aceto menſurâ cum melle cyathis tribus, pedibus antè roſaceo perunctis. Cochleæ latæ potæ tollere dicuntur pedum & articulorum dolores. Bibuntur autem binæ in vino tritæ. Eædem illinuntur cum helxines herbæ ſucco. Quidam ex aceto intriviſſe contenti ſunt. Quidam ſale cum viperâ cremato in ollâ novâ, & ſæpius ſumpto, aiunt podagrâ liberari. Utile eſſe & adipe viperino pedes perungi. Et de milvo adfirmant, si inveterato tritoque, quantùm tres digiti capiant, bibatur ex aquâ. Aut si pedes ſanguine cum urticâ: vel pennis palumborum, cùm primùm naſcentur, tritis cùm urticâ:

ticâ. Quin & fimus eorum articulorum doloribus illinitur: item cinis muſtelæ aut cochlearum, & cum amylo, vel tragacanthâ. Incuſſos articulos aranei telæ commodiſſimè curant. Sunt qui cinere earum uti malint, ſicut fimi columbini cinere, cum polentâ & vino albo. Articulis luxatis præſentaneum eſt ſevum pecudis cum cinere e capillo mulierum. Pernionibus quoque imponitur ſevum pecudum cum alumine: canini capitis cinis, aut fimi murini. Quod si pura sint, ulcera cerâ additâ ad cicatricem perducunt: vel glirium crematorum favilla ex oleo: item muris silvatici cum melle: vermium quoque terrenorum cum oleo vetere: & cochleæ, quæ nudæ inveniuntur. Ulcera omnia pedum ſanat cinis earum, quæ vivæ combuſtæ sint: fimi gallinarum cinis exulcerationes, columbini fimi ex oleo. Adtritus etiam calceamentorum, veteris ſoleæ crematæ cinis, agninus pulmo & arietis ſanat. Dentis caballini contusi farina privatim ſubluviem. Lacertæ viridis ſanguis ſubtritus, & hominum & jumentorum pedes ſublitus ſanat. Clavos pedum urina muli mulæve cum luto ſuo illita: fimum ovium. Jecur lacertæ viridis, vel ſanguis flocco impositus. Vermes terreni ex oleo: ſtellionis caput cum viticis pari modo tritum ex oleo: fimum columbinum deco-

ctum ex aceto. Verrucas verò omnium generum urina canis recens cum ſuo luto illita: fimi canini cinis cum cerâ: fimum ovium: ſanguis recens murinus illitus, vel ipſe mus divulſus: herinacei fel: caput lacertæ, vel ſanguis, vel cinis totius: membrana ſenectutis anguium: fimum gallinaceum cum oleo & nitro. Cantharides cum uvâ taminiâ intritæ exedunt: ſed ita eroſas aliis, quæ ad perſananda ulcera monſtravimus, curari oportet.

XXIV. 10. Nunc revertemur ad ea, quæ totis corporibus metuenda ſunt. Fel canis nigri maſculi amuletum eſſe magi dicunt domûs totius, ſuffitæ eo purificatæve, contra omnia mala medicamenta. Item ſanguine canis reſperſis parietibus, genitalique ejus ſub limine januæ defoſſo. Minùs mirentur hoc, qui ſciunt fœdissimum animalium in quantum magnificent ricinum, quoniam uni nullus sit exitus ſaginæ, nec finis alia quàm morte, diutiùs in fame viventi. Septenis ita diebus duraſſe tradunt: at in ſatietate paucioribus dehiſcere. Hunc ex aure siniſtrâ canis omnes dolores ſedare adalligatum. Eumdem in augurio vitalium habent. Nam si æger ei reſpondeat qui intulerit, a pedibus ſtanti interrogantique de morbo, ſpem vitæ certam eſſe: moriturum nihil reſpondere. Adjiciunt, ut evellatur ex aure lævâ canis,

cui non ſit alius, quàm niger color. Nigidius fugere totâ die canes conſpectum ejus, qui e ſue id animal evellerit, ſcriptùm reliquit. Rurſus magi tradunt, lymphatos ſanguinis talpæ adſperſu reſipiſcere: eos verò qui a nocturnis diis Fauniſque agitentur, draconis linguâ, & oculis & felle inteſtiniſque in vino & oleo decoctis, ac ſub dio noctu refrigeratis, perunctos matutinis veſpertiniſque liberari.

XXV. Perfrictionibus remedio eſſe tradit Nicander amphisbænam mortuam adalligatam, vel pellem tantùm ejus. Quinimmo arbori, quæ cædatur, adalligata non algere cædentes, faciliúſque ſuccidere. Itaque ſola ſerpentium frigori ſe committit, prima omnium procedens, & ante cuculi cantum. Aliud eſt cuculo miraculum, quo quis loco primò audiat alitem illam, ſi dexter pes circumſcribatur, ac veſtigium id effodiatur, non gigni pulices, ubicumque ſpargatur.

XXVI. Paralysin caventibus pinguia glirium decoctorum & ſoricum utilissima tradunt eſſe: millepedas, ut in anginis diximus, potas phthisin ſentientibus: lacertam viridem decoctam in vini ſextariis tribus ad cyathum unum, ſingulis cochlearibus ſumptis per dies, donec convaleſcant. Cochlearum cinerem potum in vino.

XXVII. Comitialibus morbis œſypum

cum myrrhæ momento, & vini cyathis duobus dilutum, magnitudine nucis avellanæ, a balineo potum. Teſticulos arietinos inveteratos, tritoſque dimidio denarii pondere in aquâ vel lactis asinini heminâ. Interdicitur vini potus quinis diebus antè & poſtea. Magnificè laudatur & ſanguis pecudum potus: item fel cum melle, præcipuè agninum. Catulus lactens ſumptus, abſciſo capite pedibuſque ex vino & myrrhâ. Lichen mulæ potus in oxymelite cyathis tribus. Stellionis tranſmarini cinis potus in aceto. Tunicula ſtellionis, quam eodem modo, ut anguis, exuit, pota. Quidam & ipſum arundine exenteratum inveteratumque bibendum dedêre. Alii in cibo in ligneis verubus inaſſatum. Operæ pretium eſt ſcire quomodo præripiatur, cùm exuitur membrana hiberna, aliàs devoranti eam, quoniam nullum animal fraudulentiùs invidere homini tradunt. Inde ſtellionum nomen aiunt in maledictum tranſlatum. Obſervant cubile ejus æſtatibus. Eſt autem in loricis oſtiorum feneſtrarumque, aut cameris ſepulcriſve: ibi vere incipiente fissis arundinibus textas opponunt caſas, quarum anguſtiis etiam gaudet, eò faciliùs exuens circumdatum torporem. Sed eo derelicto non poteſt remeare. Nihil ei remedio in comitialibus morbis præfertur. Prodeſt & cerebrum

muſtelæ inveteratum potumque, & jecur ejus : teſticuli, vulvaque, aut ventriculus inveteratus cum coriandro, ut diximus : item cinis : ſilveſtris verò tota in cibo ſumpta. Eadem omnia prædicantur ex viverrâ. Lacerta viridis cum condimentis, quæ faſtidium abſtergeant, ablatis pedibus & capite. Cochlearum cinis, addito ſemine lini & urticæ cum melle, unctu ſanat. Magis placet draconis cauda in pelle dorcadis adalligata cervinis nervis : vel lapilli e ventre pullorum hirundinum ſiniſtro lacerto adnexi. Dicuntur enim excluſo pullo lapillum dare. Quòd ſi pullus is detur incipienti in cibo, quem primum pepererit, cùm quis primùm tentatus ſit, liberatur eo malo. Poſtea medetur hirundinum ſanguis cum thure, vel cor recens devoratum. Quin & e nido earum lapillus impoſitus recreare dicitur confeſtim, & adalligatus in perpetuum tueri. Prædicatur & jecur milvi devoratum, & ſenectus ſerpentium. Jecur vulturis tritum cum ſuo ſanguine ter ſeptenis diebus potum. Cor pulli vulturini adalligatum. Sed ipſum vulturem in cibo dari jubent, & quidem ſatiatum humano cadavere. Quidam pectus ejus bibendum cenſent, & in cerino calyce. Aut teſtes gallinacei ex aquâ & lacte, antecedente quinque dierum abſtinentiâ vini, ob id inveteratos. Fuere &

qui viginti unam muſcas rufas, & quidem emortuas, in potu darent, infirmioribus pauciores.

XXVIII. 11. Morbo regio reſiſtunt ſordes aurium, aut mammarum pecudis denarii pondere cum myrrhæ momento, & vini cyathis duobus: canini capitis cinis in mulſo: multipeda in vini heminâ: vermes terreni in aceto mulſo cum myrrhâ. Gallina ſi ſit luteis pedibus priùs aquâ purificatis, dein collutis vino, quod bibatur. Cerebrum perdicis aut aquilæ in vini cyathis tribus. Cinis plumarum aut interaneorum palumbis in mulſo ad cochlearia tria. Paſſerum cinis ſarmentis crematorum cochlearibus duobus in aquâ mulſâ. Avis icterus vocatur a colore, quæ ſi ſpectetur, ſanari id malum tradunt, & avem mori. Hanc puto Latinè vocari galgulum.

XXIX. Phreneticis prodeſſe videtur pulmo pecudum calidus circa caput alligatus. Nam muris cerebrum dare potui ex aquâ, aut cinerem muſtelæ, vel etiam inveteratas herinacei carnes, quis poſſit furenti, etiamsi certa ſit medicina? Bubonis certè oculorum cinerem inter ea, quibus prodigioſè vitam ludificantur, acceperim. Præcipuéque febrium medicina placitis eorum renuntiat. Namque & in XII. ſigna digeſſere eam Sole tranſmeante, iterumque Lunâ: quod totum abdicandum

paucis e pluribus edocebo. Siquidem crematis tritiſque cum oleo perungi jubent ægros cum Geminos tranſit Sol, criſtis, & auribus, & unguibus gallinaceorum : ſi Luna, radiis barbiſque eorum : ſi Virginem alteruter, hordei granis : ſi Sagittarium, veſpertilionis alis : ſi Leonem Luna, tamaricis fronde, & adjiciunt, ſativæ : ſi Aquarium, e buxo carbonibus tritis. Ex iſtis confeſſa, aut certè veriſimilia ponemus, ſicut & lethargum olfactoriis excitari : inter ea fortaſſis muſtelæ teſticulis inveteratis, aut jocinere uſto. His quoque pulmonem pecudis calidum circa caput adalligari putant utile.

XXX. In quartanis medicina clinice propemodum nihil pollet. Quamobrem plura eorum remedia ponemus, primúmque ea, quæ adalligari jubent : pulverem in quo ſe accipiter volutaverit, lino rutilo in linteolo : canis nigri dentem longiſſimum. Pſeudoſphecem vocant veſpam, quæ ſingularis volitat : hanc ſiniſtrâ manu adprehenſam ſubnectunt : alii verò, quam quis eo anno viderit primam. Viperæ caput abciſum in linteolo, vel cor viventis exemptum. Muris roſtellum auriculaſque ſummas roſeo panno, ipſumque dimittunt. Lacertæ vivæ dextrum oculum effoſſum, mox cum capite ſuo deciſo, in pelliculâ caprinâ. Scarabæum qui pilulas

volvit. Propter hunc Ægypti magna pars ſcarabæos inter numina colit, curioſâ Apionis interpretatione, quâ colligat Solis operum ſimilitudinem huic animali eſſe, ad excuſandos gentis ſuæ ritus. Sed & alium adalligant magi, cui ſunt cornicula reflexa, ſiniſtrâ manu collectum. Tertium, qui vocatur fullo, albis guttis, diſſectum utrique lacerto adalligant: cetera ſiniſtro. Cor anguium ſiniſtrâ manu exemptum viventibus. Scorpionis caudæ quatuor articulos cum aculeo, panno nigro, ita ut nec ſcorpionem dimiſſum, nec eum qui alligaverit, videat æger triduò. Poſt tertium circuitum id condat. Erucam in linteolo ter lino circumdant totidem nodis, ad ſingulos dicentes, quare faciat qui medebitur. Limacem in pelliculâ, vel quatuor limacum capita, præciſa arundine. Multipedam lanâ involutam. Vermiculos ex quibus tabani fiunt, antequam pennas germinent. Alios e ſpinoſis frutectis lanuginoſos. Quidam ex illis quaternos incluſos juglandis nucis putamine adalligant: cochleaſque, quæ nudæ inveniuntur. Stellionem incluſum capſulis ſubjiciunt capiti, & ſub deceſſu febris emittunt. Devorari autem jubent cor mergi marini sine ferro exemptum, inveteratumque conteri, & in calidâ aquâ bibi. Corda hirundinum cum melle. Alii fimum drachmâ unâ in lactis caprini & ovilli, vel paſſi cyathis tribus,

ante acceſſiones. Sunt qui totas cenſeant devorandas. Aſpidis cutem pondere ſextâ parte denarii cum piperis pari modo, Parthorum gentes in remedium quartanæ bibunt. Chryſippus philoſophus tradidit phryganion adalligatum remedio eſſe quartanis. Quod eſſet animal neque ille deſcripſit, nec nos invenimus qui noviſſet. Demonſtrandum tamen fuit a tam gravi auctore dictum, ſi cujus cura efficacior eſſet inquirentis. Cornicis carnes eſſe, & nidum illinere, in longis morbis utiliſſimum putant. Et in tertianis fiat poteſtas experiendi, quoniam miſerias copia ſpei delectat; anne aranei, quem lycon vocant, tela cum ipſo, in ſplenio reſinæ ceræque impoſita utriſque temporibus & fronti proſit: aut ipſe calamo adalligatus, qualiter & aliis febribus prodeſſe traditur: item lacerta viridis adalligata viva in eo vaſe quod capiat. Quo genere & recidivas frequenter abigi adfirmant.

XXXI. Hydropicis œſypum ex vino additâ myrrhâ modicè potui datur, nucis avellanæ magnitudine. Aliqui addunt & anſerinum adipem ex vino myrteo. Sordes ab uberibus ovium eumdem effectum habent. Item carnes inveteratæ herinacei ſumptæ. Vomitus quoque canum illitus ventri, aquam trahere promittitur.

XXXII. 12. Igni ſacro medetur œſy-

pum cum pompholyge & roſaceo, ricini ſanguis, vermes terreni ex aceto illiti, gryllus contritus in manibus. Quo genere præſtat, ut qui id fecerit, antequam incipiat vitium, toto eo anno careat. Oportet autem eum ferro cum terrâ cavernæ ſuæ tolli. Adeps anſeris. Viperæ caput aridum adſervatum & combuſtum, deinde ex aceto impoſitum. Senectus ſerpentium ex aquâ illita a balineo cum bitumine & ſevo agnino.

XXXIII. Carbunculus fimo columbino aboletur per ſe illico, vel cum lini ſemine ex aceto mulſo. Item apibus, quæ in melle ſunt mortuæ, impoſitis. Polentâque impoſitâ inſperſâ. In verendis, ceteriſque ibi ulceribus, occurrit e melle œſypum cum plumbi ſquamis. Item fimum pecudum incipientibus carbunculis. Tubera & quæcumque molliri opus eſt, efficaciſſimè anſerino adipe curantur. Idem præſtat & gruum adeps.

XXXIV. Furunculis mederi dicitur araneus, priuſquam nominetur impoſitus, & tertio die ſolutus. Mus araneus pendens enecatus, ſic ut terram ne poſtea attingat, ter circumdatus furunculo, toties exſpuentibus medente, & cui is medebitur. Ex gallinaceo fimo quod eſt rufum maximè, recens illitum ex aceto. Ventriculus ciconiæ ex vino decoctus. Muſcæ impari nu-

mero infricatæ digito medico. Sordes ex pecudum auriculis. Sevum ovium vetus cum cinere e capillis mulierum. Sevum arietis cum cinere pumicis & ſalis pari pondere.

XXXV. Ambuſtis canini capitis cinis medetur. Item glirium cum oleo. Fimum ovium cum cerâ. Murium cinis: cochlearum quoque: sic ut ne cicatrix quidem appareat. Item adeps viperinus. Fimi columbini cinis ex oleo illitus.

XXXVI. Nervorum nodis capitis viperini cinis ex oleo cyprino. Terreni vermes cum melle illiti. Doloribus eorum amphisbæna mortua adalligata. Adeps vulturinus cum ventre arefactus, contrituſque cum adipe ſuillo inveterato. Cinis e capite bubonis in mulſo potus cum lilii radice, si magis credimus. In contractione nervorum caro palumbina in cibis prodeſt & inveterata: herinacei, ſpaſticis: item muſtelæ cinis. Serpentium ſenectus in pelle taurinâ adalligata ſpaſmos fieri prohibet. Opiſthotonos milvi jecur aridum tribus obolis in aquæ mulſæ cyathis tribus potum.

XXXVII. Reduvias, & quæ in digitis naſcuntur pterygia, tollunt, canini capitis cinis, aut vulva decocta in oleo, ſuperillito butyro ovillo cum melle. Item folliculus cujuſlibet animalium fellis. Un-

guium ſcabritiam cantharides cum pice tertio die ſolutæ, aut locuſtæ, cum ſevo hircino. Pecudum ſevum. Aliqui miſcent viſcum & portulacam, alii æris florem & viſcum, ita ut tertio die ſolvant.

XXXVIII. 13. Sanguinem ſiſtit in naribus ſevum ex omento pecudum inditum. Item coagulum ex aquâ, maximè agninum, ſubductum vel infuſum, etiamsi alia non proſint. Adeps anſerinus cum butyro pari pondere paſtillis ingeſtus. Cochlearum terrena. Sed & ipſæ extractæ teſtis. E naribus fluentem ſiſtunt cochleæ contritæ fronti illitæ: aranei tela: gallinacei cerebellum, vel ſanguis, profluvia ex cerebro: item columbinus, ob id ſervatus concretuſque. Si verò ex vulnere immodicè fluat, fimi caballini cum putaminibus ovorum cremati cinis impoſitus mirè ſiſtit.

XXXIX. Vulneribus medetur œſypum cum hordei cinere & ærugine æquis partibus. Ad carcinomata quoque ac ſerpentia valet. Erodit & ulcerum margines: carneſque excreſcentes ad æqualitatem redigit. Explet quoque, & ad cicatricem perducit. Magna vis & in cinere pecudum fimi ad carcinomata, addito nitro: aut in cinere ex ossibus feminum agninorum, præcipuè in his ulceribus, quæ cicatricem non trahunt. Magna & pulmonibus, præcipuè arietum: excreſcentes carnes in ulceribus ad æqua-

litatem efficaciſſimè reducunt. Fimo quoque ipſo ovium ſub teſto calefacto & ſubacto tumor vulnerum ſedatur: fiſtulæ purgantur ſananturque: item epinyctides. Summa verò vis in canini capitis cinere: excreſcentia omnia ſpodii vice erodit ac perſanat. Et murino fimo eroduntur. Item muſtelæ fimi cinere. Duritias etiam in alta ulcerum, & carcinomata perſequitur multipeda trita, admixtâ reſinâ terebinthinâ & Sinopide. Eademque utiliſſima ſunt in his ulceribus, quæ vermibus periclitantur.

Quin & vermium ipſorum genera mirandos uſus habent. Coſſes, qui in ligno naſcuntur, ſanant ulcera omnia. Nomas verò combuſti cum pari pondere anesi, & ex oleo illiti. Vulnera recentia conglutinant terreni, adeò ut nervos quoque abſciſos illitis ſolidari intra ſeptimum diem perſuasio ſit: itaque in melle ſervandos cenſent. Cinis eorum margines ulcerum duriores abſumit, cum pice liquidâ, vel ſimblio melle. Quidam arefactis in Sole ad vulnera ex aceto utuntur, nec ſolvunt, niſi biduo intermiſſo. Eâdem ratione & cochlearum terrena proſunt: totæque exemptæ, tuſæ & impoſitæ, recentia vulnera conglutinant, & nomas ſiſtunt. Herpes quoque animal a Græcis vocatur, quo præcipuè ſanantur quæcumque ſerpunt. Co-

chleæ proſunt eis cum teſtis ſuis tuſæ: cum myrrhâ quidem & thure, etiam præciſos nervos ſanare dicuntur. Draconum quoque adeps ſiccatus in Sole magnopere prodeſt: item gallinacei cerebrum recentibus plagis. Sale viperino in cibo ſumpto, tradunt & ulcera tractabiliora fieri, ac ſanari celeriùs. Antonius quidem medicus cùm incidiſſet inſanabilia ulcera, viperas edendas dabat, miràque celeritate perſanabat. Troxalidum cinis margines ulcerum duros aufert cum melle: item fimi columbini cinis cum arſenico & melle, ea quæ erodenda ſunt. Bubonis cerebrum cum adipe anſerino mirè vulnera dicitur glutinare: quæ verò vocantur cacoethe, cinis feminum arietis cum lacte muliebri, diligenter priùs elutis linteolis: ulula avis cocta in oleo, cui liquato miſcetur butyrum ovillum & mel. Ulcerum labra duriora apes in melle mortuæ emolliunt. Et elephantiaſin ſanguis & cinis muſtelæ. Verberum vulnera, atque vibices, pellibus ovium recentibus impoſitis obliterantur.

XL. Articulorum fracturis cinis feminum pecudis peculiariter medetur: efficaciùs cum cerâ. Idem medicamentum fit ex maxillis ſimul uſtis, cornuque cervino & cerâ mollitâ roſaceo. Oſſibus fractis caninum cerebrum linteolo illito, ſuperpoſitis lanis, quæ ſubinde ſuffundantur, fere XIV.

diebus ſolidat: nec tardiùs cinis silveſtris muris cum melle: aut vermium terrenorum, qui etiam oſſa extrahit.

XLI. Cicatrices ad colorem reducit pecudum pulmo, præcipuè ex ariete, ſevum ex nitro: lacertæ viridis cinis: vernatio anguium ex vino decocta: fimum columbinum cum melle. Item vitiligines albas ex vino. Ad vitiliginem & cantharides cum rutæ foliorum duabus partibus in Sole, donec formicet cutis, tolerandæ ſunt. Poſtea fovere, oleoque perungere, neceſſarium, iterumque illinere, idque diebus pluribus facere, caventes exulcerationem altam. Ad eaſdem vitiligines & muſcas illini jubent cum radice lapathorum: gallinarum fimum candidum, ſervatum in oleo vetere corneâ pyxide: veſpertilionum ſanguinem: fel herinacei ex aquâ. Scabiem verò, bubonis cerebrum cum aphronitro, ſed ante omnia ſanguis caninus, ſedant: pruritum cochleæ minutæ, latæ, contritæ, illitæ.

XLII. Arundines, & tela, quæque alia extrahenda ſunt corpori, evocat mus diſſectus impoſitus. Præcipuè verò lacerta diſſecta, & vel caput ejus tantùm contuſum cum ſale impoſitum. Cochleæ ex his quæ gregatim folia ſectantur, contuſæ impoſitæque cum teſtis, & eæ quæ manduntur, exemptæ teſtis: ſed cum le-

poris coagulo efficaciſſimè. Oſſa anguium eumdem cum coagulo cujuſcumque quadrupedis intra tertium diem adprobant effectum. Laudantur & cantharides tritæ cum farinâ hordei.

XLIII. 14. In muliebribus malis membranæ a partu ovium proficiunt, sicut in capris retulimus. Fimum quoque pecudum eoſdem uſus habet. Locuſtarum ſuffitu ſtranguriæ maximè mulierum juvantur. Gallinaceorum teſtes ſubinde si a conceptu edat mulier, mares in utero fieri dicuntur. Partus conceptos hyſtricum cinis potus continet: maturat caninum lac potum, evocat membrana e canum ſecundis, si terram non attigerit. Lumbos parturientium potus lactis, fimum murinum aquâ pluviâ dilutum mammas mulierum a partu tumentes reficit. Cinis herinaceorum cum oleo perunctarum cuſtodit partus contra abortus. Faciliùs enituntur, quæ fimum anſerinum cum aquæ cyathis duobus ſorbuere: aut ex utriculo muſtelino per genitale effluentes aquas. Vermes terreni illiti, ne cervicis ſcapularumque nervi doleant, præſtant. Graves ſecundas pellunt in paſſo poti. Iidem per ſe impoſiti, mammarum ſuppurationes concoquunt & aperiunt, extrahuntque, & ad cicatricem perducunt. Lac devocant poti cum mulſo. Inveniuntur & vermiculi, qui adalligati collo con-

tinent partum. Detrahuntur autem ſub partu: aliàs eniti non patiuntur. Cavendum etiam ne in terrâ ponantur. Conceptûs quoque causâ dantur in potu quini aut ſeptení. Cochleæ in cibo ſumptæ adcelerant partum: item conceptum impositæ cum croco. Eædem ex amylo & tragacanthâ illitæ, profluvia ſiſtunt. Proſunt & purgationibus ſumptæ in cibo, & vulvam averſam corrigunt cum medullâ cervinâ, ita ut uni cochleæ denarii pondus addatur & cyperi: inflationes quoque vulvarum diſcutiunt exemptæ teſtis, tritæque cum roſaceo. Ad hæc Aſtypalæicæ maximè eliguntur. Alio modo Africanæ binæ tritæ cum feni Græci quod tribus digitis capiatur, addito melle cochlearibus quatuor, illinuntur alvo, priùs irino ſucco perunctæ. Sunt & minutæ longæque, candidæ cochleæ, passim oberrantes. Eæ arefactæ Sole in tegulis, tuſæque in farinâ, miſcentur lomento æquis partibus, candoremque & lævorem corpori adferunt. Scabendi desideria tollunt minutæ & latæ cum polentâ. Viperam mulier prægnans si tranſcenderit, abortum faciet: item amphisbænam, mortuam dumtaxat. Nam vivam habentes in pyxide, impunè tranſeunt, etiam si mortua sit: atque adſervata, partus faciles præſtat vel mortua. Mirum, si sine adſervatâ tranſcenderit gravida, innoxium fieri, si protinus

tranſcendat adſervatam. Anguis inveterati ſuffitus menſtrua adjuvant.

XLIV. Anguium ſenectus adalligata lumbis, faciliores partus facit, protinus a puerperio removenda. Dant & in vino bibendam cum thure: aliter ſumpta, abortum facit. Baculum, quo angui rana excuſſa sit, parturientes adjuvat: troxalidum cinis illitus cum melle, purgationes. Item araneus, qui filum deducit ex alto, capi debet manu cavâ, trituſque admoveri: quòd si redeuntem prehenderit, inhibebit idem purgationes. Lapis aetites in aquilæ repertus nido, cuſtodit partus contra omnes abortuum insidias. Penna vulturina ſubjecta pedibus adjuvat parturientes. Ovum corvi gravidis cavendum conſtat, quoniam tranſgreſſis abortum per os faciat. Fimum accipitris in mulſo potum, videtur fecundas facere. Vulvarum duritias & collectiones, adeps anſerinus aut cygni emollit.

XLV. Mammas a partu cuſtodit adeps anſeris cum roſaceo & araneo. Phryges & Lycaones mammis puerperio vexatis invenere otidum adipem utilem eſſe: his quæ vulvâ ſtrangulentur, & blattas illinunt. Ovorum perdicis putaminum cinis cadmiæ mixtus, & ceræ, ſtantes mammas ſervat. Putant & ter circumductas ovo perdicis non inclinari: & si ſorbeantur eadem, fecunditatem facere: lactis quoque copiam,

Cum anſerino adipe perunctis mammis, dolores minuere, molas uteri rumpere, ſcabiem vulvarum ſedare, si cum cimice trito illinantur.

XLVI. Veſpertilionum ſanguis psilothri vim habet: ſed malis puerorum illitus non ſatis proficit, nisi ærugo, vel cicutæ ſemen poſtea inducatur: sic enim aut in totum tolluntur pili, aut non excedunt lanuginem. Idem & cerebro eorum profici putant. Eſt autem duplex, rubens utique & candidum. Aliqui ſanguinem & jecur ejuſdem admiſcent. Quidam in tribus heminis olei diſcoquunt viperam, exemptis ossibus psilothri vice utuntur, evulsis priùs pilis quos renaſci nolunt. Fel herinacei psilothrum eſt, utique mixto cerebro veſpertilionis & lacte caprino: item per ſe cinis. Lacte canis primi partûs, evulsis pilis quos renaſci nolunt, vel nondum natis, perunctis partibus, alii non ſurgunt. Idem evenire traditur ſanguine ricini evulsi cani: item hirundinino ſanguine, vel felle.

15. Ovis formicarum ſupercilia denigrari cum muſcis tritis tradunt. Si verò oculi nigri naſcentium placeant, ſoricem prægnanti edendum. Capilli ne caneſcant, vermium terrenorum cinere præſtari admixto oleo.

XLVII. Infantibus, qui lacte concreto vexantur, præsidio eſt agninum coagulum

ex aquâ potum. Aut ſi coagulatio lactis acciderit, diſcutitur coagulo ex aceto dato. Ad dentitiones, cerebrum pecoris utiliſſimum eſt. Oſſibus in canino fimo inventis, aduſtio infantium, quæ vocatur ſiriaſis, adalligatis emendatur : ramex infantium lacertæ viridis admotæ dormientibus morſu. Poſtea arundini alligata ſuſpenditur in fumo : traduntque pariter cum eâ exſpirante ſanari infantem. Cochlearum ſaliva illita infantium oculis, palpebras corrigit, gignitque. Ramicoſis cochlearum cinis cum thure ex uvis albo ſucco illitus per dies triginta medetur. Inveniuntur in corniculis cochlearum arenaceæ duritiæ: eæ dentitionem facilem præſtant adalligatæ. Cochlearum inanium cinis admixtus ceræ, procidentium interaneorum partes extremas prohibet. Oportet autem cineri miſceri ſaniem punctis emiſſam e cerebro viperæ. Cerebrum viperæ illigatum pelliculæ dentitiones adjuvat. Idem valent & grandiſſimi dentes ſerpentium. Fimum corvi lanâ adalligatum infantium tuſſi medetur. Vix eſt ſeriò complecti quædam: non omittenda tamen, quia ſunt prodita. Ramici infantium lacertâ mederi jubent. Marem hanc prehendi. Id intelligi & quod ſub caudâ unam cavernam habeat. Id agendum, ut per aurum, & argentum, aut oſtrum mordeat vitium. Tum in calyce

novo illigatur, & in fumo ponitur. Urina infantium cohibetur muribus elixis in cibo datis. Scarabæorum cornua grandia denticulata, adalligata his, amuleti naturam obtinent. Bovæ capiti lapillum ineſſe tradunt, quem ab eo exſpui ſi necem timeat, inopinantis præciſo capite exemptum, adalligatumque, mirè prodeſſe dentitioni. Item cerebrum ejuſdem ad eumdem uſum adalligari jubent: & limacis lapillum ſive oſſiculum, quod invenitur in dorſo. Magnificè juvat & ovis cerebrum gingivis illitum: ſicut aures adeps anſerinus cum ocimi ſucco impoſitus. Sunt vermiculi in ſpinoſis herbis aſperi, lanuginoſi: hos adalligatos protinus mederi tradunt infantibus, ſi quid ex cibo hæreat.

XLVIII. Somnos allicit œſypum cum myrrhæ momento in vini cyathis duobus dilutum, vel cum adipe anſerino & vino myrtite: avis cuculus leporinâ pelle adalligatus: ardeolæ roſtrum in pelle aſininâ fronti adalligatum. Putant & per ſe roſtrum ejuſdem effectûs eſſe vino collutum. E diverſo ſomnum arcet veſpertilionis caput aridum adalligatum.

XLIX. In urinâ virili lacerta necata, Venerem ejus qui fecerit, inhibet. Nam inter amatoria eſſe magi dicunt. Inhibet & fimum cochleæ & columbinum cum oleo & vino potum. Pulmonis vulturini dextræ

partes Venerem concitant viris adalligatæ gruis pelle. Item si lutea ex ovis quinque columbarum, admixto adipis ſuilli denarii pondere, ex melle ſorbeantur. Paſſeres in cibo vel ova eorum. Gallinacei dexter teſtis arietinâ pelle adalligatus. Ibium cineres cum adipe anſeris & irino perunctis, si conceptus sit, partus continere: contrà inhiberi Venerem pugnatoris galli teſticulis anſerino adipe illitis adalligatiſque pelle arietinâ tradunt. Item cujuſcumque galli gallinacei, si cum ſanguine gallinacei lecto ſubjiciantur. Cogunt concipere invitas ſetæ ex caudâ mulæ, si junctis evellantur, inter ſe colligatæ in coitu. Qui in urinam canis ſuam ingeſſerit, dicitur ad Venerem pigrior fieri. Mirum & de ſtellionis cinere (si verum eſt) linamento involutum in siniſtrâ manu Venerem ſtimulare: si transferatur in dextram, inhibere. Item veſpertilionis ſanguinem collectum flocco, ſuppoſitumque capiti mulierum, libidinem movere: aut anſeris linguam in cibo vel potione ſumptam.

L. Phthiriasin a toto corpore pota membrana ſenectutis anguium triduò necat: ac ſerum exempto caſeo potum cum exiguo ſale. Caſeos, si cerebrum muſtelæ coagulo addatur, negant corrumpi vetuſtate, aut a muribus attingi. Ejuſdem muſtelæ cinis si detur in offâ gallinaceis pullis & colum-

binis, tutos eſſe a muſtelis. Jumentorum urinæ tormina veſpertilione adalligato finiuntur. Verminatio ter circumlato verendis palumbo: mirum dictu: palumbus emiſſus moritur, jumentum liberatur confeſtim.

LI. Ebriosis ova noctuæ per triduum data in vino, tædium ejus adducunt. Ebrietatem arcet pecudum aſſus pulmo præſumptus. Hirundinis roſtri cinis cum myrrhâ tritus, & in vino quod bibetur inſperſus, ſecuros præſtabit a temulentiâ. Invenit hoc Horus Aſſyriorum rex.

LII. Præter hæc ſunt notabilia animalium ad hoc volumen pertinentium. Gromphenam avem in Sardiniâ narrant grui similem, ignotam jam etiam Sardis, ut exiſtimo. In eâdem provinciâ eſt ophion, cervis tantùm pilo similis, nec alibi naſcens. Iidem auctores nominavere ſubjugum, quod nec quale eſſet animal, nec ubi naſceretur tradiderunt. Fuiſſe quidem non dubito, cùm & medicinæ ex eo sint demonſtratæ. M. Cicero tradit animalia biuros vocari, qui vites in Campaniâ erodant.

LIII. 16. Reliqua mirabilia ex his quæ diximus. Non latrari a cane membranam ex ſecundis canis habentem, aut leporis fimum vel pilos tenentem. In culicum genere muliones non ampliùs, quàm uno die, vivere. Eoſque qui arborarii pici ro-

ſtrum habeant, & mella eximant, ab apibus non attingi. Porcos ſequi eum, a quo cerebrum corvi acceperint in offâ. Pulverem, in quo ſe mula volutaverit, corpori inſperſum mitigare ardores amoris. Sorices fugari, si unus caſtratus emittatur. Anguinâ pelle, & ſale, & farre cum ſerpyllo contritis unà, dejectiſque cum vino in fauces boum, uvâ matureſcente, toto anno eos valere: vel si hirundinum pulli tribus offis dentur. Pulvere e veſtigio anguium collecto, ſparſas apes in alvos reverti. Arietis dextro teſte præligato oves tantùm gigni. Non laſſari in ullo labore, qui nervos ex alis & cruribus gruis habeant. Mulas non calcitrare, cùm vinum biberint. Ungulas tantùm mularum repertas, neque aliam ullam materiam, quæ non perroderetur a veneno Stygis aquæ, cùm id dandum Alexandro Magno Antipater mitteret, memoriâ dignum eſt, magnâ Ariſtotelis infamiâ excogitatum. Nunc ad aquatilia revertemur.

LIBER XXXI.

LIBER XXXI.

Aquæ, & medicinæ ex aquatilibus.

I. 1. Aquatilium ſequuntur in medicinâ beneficia, opifice naturâ ne in illis quidem ceſſante, & per undas fluctuſque ac reciprocos æſtus, amniumque rapidos curſus improbas exercente vires: nuſquam potentiâ majore, si verum fateri volumus: quippe hoc elementum ceteris omnibus imperat. Terras devorant aquæ, flammas necant, ſcandunt in ſublime, & cælum quoque sibi vindicant, ac nubium obtentu vitalem ſpiritum ſtrangulant: quæ cauſa fulmina elidit, ipſo ſecum diſcordante mundo. Quid eſſe mirabilius poteſt aquis in cælo ſtantibus? At illæ ceu parum sit in tantam pervenire altitudinem, rapiunt eò ſecum piſcium examina, ſæpe etiam lapides: ſubeuntque, portantes aliena pondera. Eædem cadentes omnium terrâ naſcentium cauſa fiunt, prorſus mirabili naturâ, si quis velit reputare ut fruges gignantur, arbores fruticeſque vivant, in cælum migrare aquas, animamque etiam

herbis vitalem inde deferre : juſtâ confeſſione, omnes terræ quoque vires aquarum eſſe beneficii. Quapropter ante omnia ipſarum potentiæ exempla ponemus. Cunctas enim quis mortalium enumerare queat ?

II. 2. Emicant benignè paſſimque in plurimis terris, alibi frigidæ, alibi calidæ, alibi junctæ, ſicut in Tarbellis Aquitanicâ gente, & in Pyrenæis montibus, tenui intervallo diſcernente. Alibi tepidæ egelidæque auxilia morborum profitentes, & e cunctis animalium hominum tantùm cauſâ erumpentes. Augent numerum deorum nominibus variis, urbeſque condunt, ſicut Puteolos in Campaniâ, Statyellas in Liguriâ, Sextias in Narbonenſi provinciâ. Nuſquam tamen largiùs quàm in Baiano ſinu, nec pluribus auxiliandi generibus, aliæ ſulphuris, aliæ aluminis, aliæ ſalis, aliæ nitri, aliæ bituminis, nonnullæ etiam acidâ ſalsâve mixturâ. Vapore quoque ipſo aliquæ proſunt. Tantaque eis eſt vis, ut balineas calefaciant, ac frigidam etiam in ſoliis fervere cogant, quæ in Baiano Poſidianæ vocantur, nomine accepto a Claudii Cæſaris liberto. Obſonia quoque percoquunt. Vaporant & in mari ipſo, quæ Licinii Craſſi fuere : medioſque inter fluctus exsiſtit aliquid valetudini ſalutare.

III. Jam generatim nervis proſunt pe-

dibuſve, aut coxendicibus, aliæ luxatis, fractiſve. Inaniunt alvos. Sanant vulnera. Capiti auribuſque privatim medentur: oculis verò Ciceronianæ. Digna memoratu villa eſt ab Averno lacu Puteolos tendentibus imposita litori, celebrata porticu ac nemore, quam & vocabat M. Cicero Academiam, ab exemplo Athenarum, ibi compositis voluminibus ejuſdem nominis, in quâ & monumenta sibi inſtauraverat, ceu verò non & in toto terrarum orbe feciſſet. Hujus in parte primâ, exiguo poſt obitum ipsius, Antiſtio Vetere possidente, eruperunt fontes calidi, perquam ſalubres oculis, celebrati carmine Laureæ Tullii, qui fuit e libertis ejus, ut protinus noſcatur etiam miniſteriorum hauſtus ex illâ majeſtate ingenii. Ponam enim ipſum carmen, dignum ubique, & non ibi tantùm legi:

Quod tua, Romanæ vindex clariſsime linguæ,
Silva loco meliùs ſurgere juſſa viret:
Atque Academiæ celebratam nomine villam
Nunc reparat cultu ſub potiore Vetus:
Hic etiam apparent lymphæ non antè repertæ,
Languida quæ infuſo lumina rore levant.
Nimirum locus ipſe ſui Ciceronis honori
Hoc dedit, hac fontes cùm patefecit ope.
Ut, quoniam totum legitur sine fine per orbem,
Sint plures, oculis quæ medeantur, aquæ.

IV. In eâdem Campaniæ regione Si-

nueſſanæ aquæ ſterilitatem feminarum, & virorum inſaniam abolere produntur.

V. In Ænariâ inſulâ, calculosis mederi. Et quæ vocatur acidula, ab Teano Sidicino quatuor millibus paſſuum: hæc frigida. Item in Stabiano, quæ dimidia vocatur: & in Venafrano, ex fonte Acidulo. Idem contingit in Velino lacu potantibus. Item in Syriæ fonte juxta Taurum montem, auctor eſt M. Varro: & in Phrygiæ Gallo flumine Callimachus. Sed ibi in potando neceſſarius modus, ne lymphatos agat: quod in Æthiopiâ accidere his, qui e fonte rubro biberint, Ctesias ſcribit.

VI. Juxta Romam Albulæ aquæ vulneribus medentur: egelidæ hæ: ſed Cutiliæ in Sabinis gelidissimæ, ſuctu quodam corpora invadunt, ut propè morſus videri possit: aptissimæ ſtomacho, nervis, univerſo corpori.

VII. Theſpiarum fons conceptus mulieribus repræſentat: item in Arcadiâ flumen Elatum. Cuſtodit autem fetum Linus fons in eâdem Arcadiâ, abortuſque fieri non patitur. E diverſo in Pyrrhæâ flumen, quod Aphrodisium vocatur, ſteriles facit.

VIII. Lacus Alphion vitiligines tollit. Varro auctor eſt, Titium quemdam præturâ functum, marmorei ſigni faciem habuiſſe propter id vitium. Cydnus Ciliciæ amnis podagricis medetur, sicut apparet

in epiſtolâ Caſſii Parmenſis ad M. Antonium. Contrà, aquarum culpâ in Trœzene omnium pedes vitia ſentiunt. Tungri civitas Galliæ fontem habet insignem, plurimis bullis ſtellantem, ferruginei ſaporis: quod ipſum non nisi in fine potûs intelligitur. Purgat hic corpora, tertianas febres diſcutit, calculorumque vitia. Eadem aqua igne admoto turbida fit: ac poſtremò rubeſcit. Leucogæi fontes inter Puteolos & Neapolim oculis & vulneribus medentur. Cicero in Admirandis poſuit, Reatinis tantùm paludibus ungulas jumentorum indurari.

IX. Eudicus in Eſtiæotide fontes duos tradit eſſe, Ceronem, ex quo bibentes oves nigras fieri: Nelea, ex quo albas, ex utroque autem varias. Theophraſtus in Thuriis Crathim candorem facere, Sybarim nigritiam bobus ac pecori.

X. Quin & homines ſentire differentiam eam. Nam qui e Sybari bibant, nigriores eſſe, durioreſque, & criſpo capillo: qui ex Crathi, candidos mollioreſque, ac porrectâ comâ. Item in Macedoniâ qui velint sibi candida naſci, ad Aliacmonem ducere: qui nigra aut fuſca ad Axium. Idem omnia fuſca quibuſdam in locis tradit naſci, & fruges quoque, sicut in Meſſapiis. At in Lusis Arcadiæ quodam fonte mures terreſtres vivere & converſari. Ery-

thris Aleos amnis pilos gignit in corporibus.

XI. In Bœotiâ ad Trophonium deum juxta flumen Orchomenon duo ſunt fontes, quorum alter memoriam, alter oblivionem adfert, inde nominibus inventis.

XII. In Ciliciâ apud oppidum Ceſcum rivus fluit Nus, ex quo bibentium ſubtiliores ſenſus fieri M. Varro tradit. At in Ceâ inſulâ fontem eſſe, quo hebetes fiant: Zamæ in Africâ, quo canoræ voces.

XIII. Vinum in tædium venire his qui ex Clitorio lacu biberint, ait Eudoxus: Theopompus, inebriari fontibus iis quos diximus. Mucianus Andri e fonte Liberi patris, ſtatis diebus ſeptenis ejus dei vinum fluere, si auferatur a conſpectu templi, ſapore in aquam tranſeunte.

XIV. Polycritus explere olei vicem juxta Solos Ciliciæ fontem. Theophraſtus hoc idem fieri in Æthiopiâ ejuſdem nominis fonte. Lycos in Indiæ terris fontem eſſe, cujus aquâ lucernæ ardeant. Idem Ecbatanis traditur. Theopompus in Scotusâ lacum eſſe dicit, qui vulneribus medetur.

XV. Juba in Trogodytis lacum, inſanum maleficâ vi appellatum, ter die fieri amarum ſalſumque, ac deinde dulcem, totieſque etiam noctu, ſcatentem albis ſerpentibus vicenûm cubitorum. Idem in Arabiâ fontem exsilire tantâ vi, ut nullâ morâ pondus impactum reſpuat.

XVI. Theophraſtus Marſyæ fontem in Phrygiâ ad Celænarum oppidum ſaxa egerere. Non procul ab eo duo ſunt fontes, Clæon & Gelon, ab effectu Græcorum nominum dicti. Cyzici fons Cupidinis vocatur, ex quo potantes amorem deponere Mucianus credit.

XVII. Cranone eſt fons calidus citra ſummum fervorem, qui in vinum additus, triduò calorem potionis cuſtodit in vaſis. Sunt & Mattiaci in Germaniâ fontes calidi trans Rhenum quorum hauſtus triduò fervet. Circa margines verò pumicem faciunt aquæ.

XVIII. Quod ſi quis fide carere ex his aliqua arbitratur, diſcat in nullâ parte naturæ majora eſſe miracula: quamquam inter initia operis abundè multa retulimus. Ctesias tradit Siden vocari ſtagnum in Indis, in quo nihil innatet, omnia mergantur. Cælius apud nos in Averno ait etiam folia ſubſidere: Varro, aves, quæ advolaverint, emori. Contrà in Africæ lacu Apuſcidamo omnia fluitant, nihil mergitur: item in Siciliæ fonte Phinthiâ, ut Apion tradit: & in Medorum lacu puteoque Saturni. Fons Limyræ tranſire ſolet in loca vicina, portendens aliquid: mirumque quòd cum piſcibus tranſit. Reſponſa ab his petunt incolæ cibo, quem rapiunt adnuentes: ſi verò eventum negent, cau-

dis abigunt. Amnis Olachas in Bithyniâ Bryazum alluit: (hoc & templo & deo nomen) cujus gurgitem perjuri negantur pati, velut flammam urentem. Et in Cantabriâ fontes Tamarici in auguriis habentur. Tres ſunt, octonis pedibus diſtantes. In unum alveum coeunt vaſto ſinguli amne. Siccantur duodecies diebus, aliquando vicies, citra ſuſpicionem ullam aquæ, cùm ſit vicinus illis fons ſine intermiſſione largus. Dirum eſt, non profluere eos aſpicere volentibus: ſicut proximè Lartio Licinio, legato poſt præturam, poſt ſeptem dies accidit. In Judæâ rivus ſabbatis omnibus ſiccatur.

XIX. E diverſo miracula alia dira. Cteſias in Armeniâ ſcribit eſſe fontem, ex quo nigros piſces illico mortem adferre in cibis: quod & circa Danubii exortum audivi, donec veniatur ad fontem alveo adpoſitum, ubi finitur id genus piſcium. Ideoque ibi caput ejus amnis intelligit fama. Hoc idem & in Lydiâ in ſtagno Nympharum tradunt. In Achaiâ ad Pheneum aqua profluit e ſaxis, Styx appellatur, quæ illico necat, ut diximus. Sed eſſe piſces parvos in eâ tradit Theophraſtus, letales & ipſos, quod non in alio genere mortiferorum fontium. Necare aquas Theopompus & in Thraciâ apud Cychros dicit: Lycus in Leontinis tertio die, quàm quis

biberit. Varro ad Soracten in fonte, cujus ſit latitudo quatuor pedum: Sole oriente eum exundare ferventi ſimilem, aves quæ deguſtaverint, juxtà mortuas jacere. Namque & hæc insidioſa conditio eſt, quòd quædam etiam blandiuntur aſpectu, ut ad Nonacrin Arcadiæ. Omnino enim nullâ deterrent qualitate. Hanc putant nimio frigore eſſe noxiam, utpote cùm profluens ipſa lapideſcat. Aliter circa Theſſalica Tempe, quoniam viſus omnibus terrori eſt: traduntque etiam æs ac ferrum erodi illâ aquâ. Profluit (ut indicavimus) brevi ſpatio: mirumque, ſiliqua silveſtris amplecti radicibus fontem eum dicitur, ſemper florens purpurâ. Et quædam ſui generis herba in labris fontis viret. In Macedoniâ, non procul Euripidis poetæ ſepulcro, duo rivi confluunt, alter ſaluberrimi potûs, alter mortiferi.

XX. In Perperenis fons eſt, quamcumque rigat, lapideam faciens terram: item calidæ aquæ in Eubœæ Delio. Nam quà cadit rivus, ſaxa in altitudinem creſcunt. In Eurymenis dejectæ coronæ in fontem, lapides fiunt. In Coloſsis flumen eſt, quo lateres conjecti, lapides extrahuntur. In Scyretico metallo arbores quæcumque flumine alluuntur, ſaxa fiunt cum ramis. Deſtillantes quoque guttæ in lapides dureſcunt in antris Coryciis: nam Miezæ in Ma-

cedoniâ, etiam pendentes in ipsis cameris: at in Coryco, cùm cecidere. In quibuſdam ſpeluncis utroque modo, columnaſque faciunt, ut in Phausiâ Cherſonesi Rhodiorum in antro magno, etiam diſcolori aſpectu. Et hactenus contenti simus exemplis.

XXI. 3. Quæritur inter medicos, cujus generis aquæ sint utilissimæ. Stagnantes pigraſque meritò damnant, utiliores quæ profluunt exiſtimantes: curſu enim percuſſuque ipſo extenuari atque proficere. Eóque miror, ciſternarum ab aliquibus maximè probari. Sed hi rationem adferunt, quoniam levissima sit imbrium aqua, ut quæ ſubire potuerit ac pendere in aere. Ideo & nives præferunt imbribus, nivibuſque etiam glaciem, velut adfinium coactâ ſubtilitate. Leviora enim hæc eſſe, & glaciem multò leviorem aquâ. Horum ſententiam refelli intereſt vitæ. In primis enim levitas illa deprehendi aliter, quàm ſenſu, vix poteſt, nullo pæne momento ponderis aquis inter ſe diſtantibus. Nec levitatis in pluviâ aquâ argumentum eſt ſubiſſe eam in cælum, cùm etiam lapides ſubire appareat, cadenſque inficiatur halitu terræ. Quo fit ut pluviæ aquæ ſordium ineſſe plurimùm ſentiatur, citissiméque ideo calefiat aqua pluvia. Nivem quidem glaciemque ſubtilissimum elementi

ejus videri miror, adpoſito grandinum argumento, e quibus peſtilentiſſimum potum eſſe convenit. Nec verò pauci inter ipſos e contrario ex gelu ac nivibus inſaluberrimos potus prædicant, quoniam exactum ſit inde, quod tenuiſſimum fuerit. Minui certè liquorem omnem congelatione deprehenditur, & rore nimio ſcabiem fieri, pruinâ uredinem, cognatis & nivis causis. Pluvias quidem aquas celerrimè putreſcere convenit, miniméque durare in navigatione. Epigenes autem, aquam quæ ſepties putrefacta purgata ſit, perhibet ampliùs non putreſcere. Nam ciſternas etiam medici confitentur inutiles, alvo duritias facientes, faucibuſque : etiam limi non aliis ineſſe plus, aut animalium quæ faciunt tædium, confitendum habent. Nec ſtatim amnium utilissimas eſſe, sicuti nec torrentium ullius, lacuſque plurimos ſalubres maximè. Quædam igitur & hujus generis aptiſſimæ aliæ alibi. Parthorum reges ex Choaſpe & Eulæo tantùm bibunt : & eæ quamvis in longinqua comitatur illos. Et horum placere potum, non quia sint amnes, apparet : quoniam nec e Tigri, nec Euphrate, nec e multis aliis bibunt.

XXII. Limus aquarum vitium eſt : si tamen idem amnis anguillis ſcateat, ſalubritatis indicium habetur : sicuti frigoris, tænias in fonte gigni. Ante omnia autem

damnantur amaræ: & quæ, cùm ſorbentur, ſtatim implent: quod evenit Trœzene. Nam nitroſas atque ſalmacidas in deſertis Rubrum mare petentes, additâ polentâ, utiles intra duas horas faciunt, ipsâque veſcuntur polentâ. Damnantur in primis fontes, qui cœnum faciunt, quique malum colorem bibentibus: refert & si vaſa ærea inficiunt, aut si legumina tardè percoquunt, si liquatæ leniter terram relinquunt, decoctæque crassis obducunt vaſa cruſtis. Eſt etiamnum vitium non fœtidæ modò, verùm omnino quidquam reſipientis, jucundum sit illud licet gratumque, & ut ſæpe, ad viciniam lactis accedens. Aquam ſalubrem aeri quàm ſimillimam eſſe oportet. Unus in toto orbe traditur fons aquæ jucundè olentis in Meſopotamiâ, Chabura. Fabulæ rationem adferunt, quoniam eo Juno perfuſa sit. De cetero aquarum ſalubrium ſapor odorve nullus eſſe debet.

XXIII. Quidam ſtaterâ judicant de ſalubritate, fruſtrante diligentiâ, quando perrarum eſt, ut levior sit aliqua. Certior ſubtilitas, inter pares meliorem eſſe, quæ calefiat refrigeretur que celeriùs. Quin & hauſtam vasis, ne manus pendeant, depoſitiſque in humum, tepeſcere adfirmant. Ex quonam ergo genere maximè probabilis continget? Puteis nimirum, ut in oppidis con-

ſtare video: ſed his, quibus exercitationis ratio crebro hauſtu contingit, & illa tenuitas colante terrâ.

Salubritati hæc ſatis ſunt. Frigori & opacitas neceſſaria, utque cælum videant. Super omnia obſervatio una, eadem & ad perennitatem pertinet, ut illa e vado exſiliat vena, non e lateribus. Nam ut tactu gelida ſit, etiam arte contingit: ſi etiam expreſſa in altum, aut e ſublimi dejecta, verberatu corripiat aera. In natando quidem ſpiritum continentibus frigidior ſentitur eadem. Neronis principis inventum eſt, decoquere aquam, vitroque demiſſam in nives refrigerare. Ita voluptas frigoris contingit ſine vitiis nivis. Omnem utique decoctam utiliorem eſſe convenit: item calefactam magis refrigerari, ſubtilissimo invento. Vitioſæ aquæ remedium eſt, ſi decoquatur ad dimidias partes. Aquâ frigidâ ingeſtâ ſiſtitur ſanguis. Æſtus in balineis arcetur, ſi quis ore teneat. Quæ ſunt hauſtu frigidissimæ, non perinde & tactu eſſe, alternante hoc bono, multi familiari exemplo colligunt.

XXIV. Clarissima aquarum omnium in toto orbe, frigoris ſalubritatiſque palmâ præconio Urbis, Marcia eſt, inter reliqua deûm munere Urbi tributa. Vocabatur hæc quondam Aufeia, fons autem ipſe Pitonia. Oritur in ultimis montibus Peligno-

rum : tranſit Marſos & Fucinum lacum, Romam non dubiè petens. Mox in ſpecus merſa, in Tiburtina ſe aperit novem millibus paſſ. fornicibus ſtructis perducta. Primus eam in Urbem ducere auſpicatus eſt Ancus Marcius, unus e regibus. Poſtea Q. Marcius Rex in præturâ. Rurſuſque reſtituit M. Agrippa.

XXV. Idem & Virginem adduxit ab octavi lapidis diverticulo duobus millibus paſſ. Præneſtinâ viâ. Juxtà eſt Herculaneus rivus, quem refugiens Virginis nomen obtinuit. Horum amnium comparatione, differentia ſuprà dicta deprehenditur, cùm quantùm Virgo tactu, tantùm præſtet Marcia hauſtu. Quamquam utriuſque jam pridem Urbi periit voluptas, ambitione avaritiâque in villas ac ſuburbana detorquentibus publicam ſalutem.

XXVI. Non ab re ſit, quærendi aquas junxiſſe rationem. Repetiuntur in convallibus maximè, & quodam convexitatis cardine, aut montium radicibus. Multi ſeptemtrionales ubique partes aquoſas exiſtimavere. Quâ in re varietatem naturæ aperuiſſe conveniat. In Hyrcanis montibus a meridiano latere non pluit. Ideo silvigeri Aquilonis tantùm parte ſunt. At Olympus, Oſſa, Parnaſſus, Apenninus, Alpes, undique veſtiuntur, amnibuſque perfunduntur. Aliqui ab Auſtro, sicut in Cretâ Al-

bi montes. Nihil ergo in his perpetuæ obſervationis judicabitur.

XXVII. Aquarum ſunt notæ, juncus, aut arundo, aut herba, de quâ dictum eſt: multúmque alicui loco pectore incubans rana. Salix enim erratica, & alnus, aut vitex, aut arundo, aut edera ſponte proveniunt, & corrivatione aquæ pluviæ in locum humiliorem e ſuperioribus defluentis, augurio fallaci. Certior multò nebuloſa exhalatio eſt, ante ortum Solis longiùs intuentibus: quod ex edito quidam ſpeculantur, proni terram mento attingente. Eſt & peculiaris æſtimatio peritis tantùm nota, quam ferventiſſimo æſtu ſequuntur, dieique horis ardentiſſimis, qualis ex quoque loco repercuſſus ſplendeat. Nam ſi terrâ ſitiente humidior eſt ille, indubitata ſpes promittitur. Sed tantâ intentione oculorum opus eſt, ut indoleſcant, quod fugientes ad alia experimenta decurrunt, loco in altitudinem pedum quinque defoſſo, olliſque e figlino opere crudis, aut perunctâ pelvi æreâ cooperto, lucernâque ardente concameratâ frondibus, dein terrâ, ſi figlinum humidum ruptumve, aut in ære ſudor, vel lucerna ſine defectu olei reſtincta, aut etiam vellus lanæ madidum reperiatur, non dubiè promittunt aquas. Quidam & igne priùs

excoquunt locum, tantò efficaciore vaſorum argumento.

XXVIII. Terra verò ipſa promittit candicantibus maculis, aut tota glauci coloris. In nigrâ enim ſcaturigines non fere ſunt perennes. Figularis creta ſemper adimit ſpes. Nec ampliùs puteum fodiunt, coria terræ obſervantes, ut a nigrâ deſcendat ordo ſuprà dictus. Aqua ſemper dulcis in argilloſâ terrâ, frigidior in tofo. Namque & hic probatur. Dulces enim leviſſimaſque facit, & colando continet ſordes. Sabulum exiles limoſaſque promittit. Glarea incertas venas, ſed boni ſaporis. Sabulum maſculum, & arena, & carbunculus, certas ſtabileſque & ſalubres. Rubra ſaxa optimas, ſpeique certiſſimæ. Radices montium ſaxoſæ, & silex, hoc ampliùs rigentes. Oportet autem fodientibus humidiores adsiduè reſpondere glebas, faciliúſque ferramenta deſcendere. Depreſſis puteis ſulphurata vel aluminoſa occurrentia putearios necant. Experimentum hujus periculi eſt demiſſa ardens lucerna, si extinguatur. Tunc ſecundùm puteum dextrâ ac siniſtrâ fodiunt æſtuaria, quæ graviorem illum halitum recipiant. Fit & sine his vitiis altitudine ipsâ gravior aer, quem emendant adsiduo linteorum jactatu eventilando. Cùm ad aquam ventum eſt, sine arenato opus ſurgit, ne venæ obſtruantur,

Quædam aquæ vere ſtatim incipiente frigidiores ſunt, quarum non in alto origo eſt: hibernis enim conſtant imbribus: quædam Canis ortu, ſicut in Macedoniæ Pellâ utrumque. Ante oppidum enim incipiente æſtate, frigida eſt paluſtris: dein maximo æſtu in excelſioribus oppidi riget. Hoc & in Chio evenit, ſimili ratione portûs & oppidi. Athenis Enneacrunos nimboſâ æſtate frigidior eſt, quàm puteus in Jovis horto. At ille ſiccitatibus riget: maximè autem putei circa Arcturum.

4. Non ipsâ æſtate deficiunt, omneſque quatriduo eo ſubsidunt. Jam verò multi hieme totâ: ut circa Olympum, vere primùm aquis redeuntibus. In Siciliâ quidem circa Meſſanam & Mylas hieme in totum inareſcunt fontes: æſtate exundant, amnemque faciunt. Apolloniæ in Ponto fons juxta mare æſtate tantùm ſuperfluit, & maximè circa Canis ortum: parciùs, ſi frigidior ſit æſtas. Quædam terræ imbribus ſicciores fiunt, velut in Narnienſi agro: quod Admirandis ſuis inſeruit M. Cicero, ſiccitate lutum fieri prodens, imbre pulverem.

XXIX. Omnis aqua hieme dulcior, æſtate autem minùs, autumno minimè: minúſque per ſiccitates. Neque æqualis amnium plerumque guſtus eſt, magnâ alvei differentiâ. Quippe tales ſunt aquæ, qualis

terra per quam fluunt, qualeſque herbarum, quas lavant, ſucci. Ergo iidem amnes parte aliquâ reperiuntur inſalubres. Mutant ſaporem & influentes rivi, ut Boryſthenem, victique diluuntur. Aliqui verò & imbre mutantur. Ter accidit in Boſporo, ut ſalsi deciderent, necarentque frumenta: toties & Nili rigua pluviæ amara fecere, magnâ peſtilentiâ Ægypti.

XXX. Naſcuntur fontes decisis plerumque silvis, quos arborum alimenta conſumebant: sicut in Hæmo obsidente Gallos Caſſandro, cùm valli gratiâ silvas cecidiſſent. Plerumque verò damnosi torrentes corrivantur detractâ collibus silvâ, continere nimbos ac digerere conſuetâ. Et coli moverique terram, callumque ſummæ cutis ſolvi, aquarum intereſt. Proditur certè in Cretâ expugnato oppido, quod vocabatur Arcadia, ceſſaſſe fontes, amneſque qui in eo situ multi erant: rurſus condito poſt ſex annos emersiſſe, uti quæque cœpiſſent partes coli.

5. Terræ quoque motus profundunt, ſorbentque aquas: sicut circa Pheneum Arcadiæ quinquies accidiſſe conſtat. Sic & in Coryco monte amnis erupit, poſteaque cœptus eſt coli. Illa mutatio mira, ubi cauſa nulla evidens apparet: sicut in Magnesiâ calidas factas frigidas, ſalis non mutato ſapore. Et in Cariâ, ubi Neptuni tem-

plum eſt, amnis qui fuerat antè dulcis, mutatus in ſalem eſt. Et illa miraculi plena, Arethuſam Syracusis fimum redolere per Olympia: verique ſimile, quoniam Alpheus in eam inſulam ſub ima maria permeet. Rhodiorum fons in Cherſoneſo nono anno purgamenta egerit. Mutantur & colores aquarum: ſicut Babylone lacus æſtate rubras habet diebus XI. Et Boryſthenes æſtatis temporibus cæruleus fertur, quamquam omnium aquarum tenuiſſimus: ideoque innatans Hypani. In quo & illud mirabile, Auſtris flantibus ſuperiorem Hypanim fieri. Sed tenuitatis argumentum & aliud eſt, quòd nullum halitum, non modò nebulam emittat. Qui volunt diligentes circa hoc videri, dicunt aquas graviores poſt brumam fieri.

XXXI. 6. Ceterùm a fonte duci fictilibus tubis utiliſſimum eſt craſſitudine binûm digitorum, commiſſuris pyxidatis, ita ut ſuperior intret, calce vivâ ex oleo lævigatis. Libramentum aquæ in centenos pedes sicilici minimum erit: si cuniculo veniet, in binos actus lumina eſſe debebunt. Quam ſurgere in ſublime opus fuerit, e plumbo veniat. Subit altitudinem exortûs ſui. Si longiore tractu veniet, ſubeat crebrò deſcendatque, ne libramenta pereant. Fiſtulas denûm pedum longitudinis eſſe legitimum eſt: Et, si quinariæ

erunt, ſexagena pondo pendere: si octonariæ, centena: si denariæ, centena vicena, ac deinde ad has portiones. Denariæ appellantur, cujus laminæ latitudo, antequam curvetur, digitorum decem eſt, dimidioque ejus quinaria. In omni anfractu collis quinariam fieri, ubi dometur impetus, neceſſarium eſt: item caſtella, prout res exiget.

XXXII. Homerum calidorum fontium mentionem non feciſſe demiror, cùm alioqui lavari calidâ frequenter induceret: videlicet quia medicina tunc non erat hæc, quæ nunc aquarum perfugio utitur. Eſt autem utilis ſulphurata nervis, aluminata paralyticis, aut simili modo ſolutis: bituminata aut nitroſa, qualis Cutilia, bibendo atque purgationibus. Plerique in gloriâ ducunt, plurimis horis perpeti calorem earum: quod eſt inimicissimum: namque paulo diutiùs, quàm balineis, uti oportet, ac poſtea frigidâ dulcedine, nec sine oleo diſcedentes: quod vulgus alienum arbitratur, idcirco non alibi corporibus magis obnoxiis. Quippe & vaſtitate odoris capita replentur, & frigore infeſtantur ſudantia, corporum parte merſâ. Similis error, quàm plurimo potu gloriantium. Vidique jam turgidos bibendo: in tantum ut anuli integerentur cute, cùm reddi non poſſet hauſta multitudo aquæ. Nec hoc

ergo fieri convenit ſine crebro ſalis guſtu. Utuntur & cœno fontium ipſorum utiliter : ſed ita, si illitum Sole inareſcat. Nec verò omnes quæ sint calidæ, medicatas eſſe credendum, ſicut in Segeſtâ Siciliæ, Lariſsâ, Troade, Magnesiâ, Melo, Liparâ. Nec decolor ſpecies æris argentive (ut multi exiſtimavere) medicaminum argumentum eſt: quando nihil eorum in Patavinis fontibus, ne odoris quidem differentia aliqua deprehenditur.

XXXIII. Medendi modus idem & in marinis erit, quæ calefiunt ad nervorum dolores, ferruminandas fracturas, oſſaque contuſa: item corpora siccanda, quâ de causâ & frigido mari utuntur. Præterea eſt alius uſus multiplex, principalis verò navigandi phthisi adfectis, ut diximus, aut ſanguinem exſcreantibus: sicut proximè Annæum Gallionem feciſſe poſt conſulatum meminimus. Neque enim Ægyptus propter ſe petitur, ſed propter longinquitatem navigandi. Quin & vomitiones ipſæ inſtabili volutatione commotæ plurimis morbis capitis, oculorum, pectoris, medentur: omnibuſque, propter quæ elleborum bibitur. Aquam verò maris per ſe efficaciorem diſcutiendis tumoribus putant medici, si illâ decoquatur hordeacea farina ad parotidas. Emplaſtris etiam, maximè albis, & malagmatis miſcent. Pro-

deſt & infuſa crebro ictu. Bibitur quoque, quamvis non ſine injuriâ ſtomachi, ad purganda corpora, bilemque atram, aut ſanguinem concretum reddendum alterutrâ parte. Quidam & in quartanis dedêre eam bibendam, & in teneſmis articularibuſque morbis adſervatam, & in hoc vetuſtate virus deponentem. Aliqui decoctam, omnes ex alto hauſtam, nullâque dulcium mixturâ corruptam, in quo uſu præcedere vomitum volunt. Tunc quoque acetum aut vinum aquâ miſcent. Qui puram dedêre, raphanos ſupermandi ex mulſo aceto jubent, ut ad vomitiones revocent. Clyſteribus quoque marinam infundunt tepefactam. Teſtium quidem tumori fovendo non aliud præferunt. Item pernionum vitio ante ulcera. Simili modo pruritibus, pſoris, & lichenum curationi. Lendes quoque & tetra capitis animalia hac curantur: & liventia reducit eadem ad colorem. In quibus curationibus poſt marinam aceto calido fovere plurimùm prodeſt. Quin & ad ictus venenatos ſalutaris intelligitur, ut phalangiorum & ſcorpionum: & ptyade aſpide reſperſis. Calida autem in his adſumitur. Suffitur eadem cum aceto capitis doloribus. Tormina quoque & choleram calida infuſa clyſteribus ſedat. Difficiliùs perfrigeſcunt marinâ calefacti. Mammas ſororiantes, præcordia, maciemque

corporis piſcinæ maris corrigunt. Aurium gravitatem, capitis dolores, cum aceto ferventium vapor. Rubiginem ferro marinæ celerrimè exterunt. Pecorum quoque ſcabiem ſanant, lanaſque emolliunt.

XXXIV. Nec ignoro hæc mediterraneis ſupervacua videri poſſe. Verùm & hoc cura providit, inventâ ratione quâ ſibi quiſque aquam maris faceret. Illud in eâ ratione mirum, si plus quàm ſextarius ſalis in quatuor aquæ ſextarios mergatur, vinci aquam, ſalemque non liquari. Ceterò ſextarius ſalis cum quatuor aquæ ſextariis, ſalſissimi maris vim & naturam implet. Moderatissimum autem putant, ſuprà dictam aquæ menſuram octonis cyathis ſalis temperari, quoniam ita & nervos excalefaciat, & corpus non exaſperet.

XXXV. Inveteratur: & quod vocant thalaſſomeli, æquis portionibus maris, mellis, imbris ex alto: & ad hunc uſum advehunt, fictilique vaſe & picato condunt. Prodeſt ad purgationes maximè sine ſtomachi vexatione, & ſapore grato & odore.

XXXVI. Hydromeli quoque ex imbre puro cum melle temperabatur quondam, quod daretur adpetentibus vini ægris, veluti innocentiore potu, damnatum jam multis annis, iiſdem vitiis, quibus vinum, nec iiſdem utilitatibus.

XXXVII. Quia ſæpe navigantes defectu aquæ dulcis laborant, hæc quoque ſubsidia demonſtrabimus. Expanſa circa navim vellera madeſcunt accepto halitu maris, quibus humor dulcis exprimitur. Item demiſſæ reticulis in mare concavæ e cerâ pilæ, vel vaſa inania obturata, dulcem intra ſe colligunt humorem. Nam in terrâ marina aqua argillâ percolata dulceſcit. Luxata corpora & hominum & quadrupedum, natando in cujus libeat generis aquâ, facillimè in artus redeunt. Eſt & in metu peregrinantium, ut tentent valetudinem aquæ ignotæ: hoc cavent e balineis egreſſi ſtatim frigidam ſuſpectam hauriendo.

XXXVIII. Muſcus, qui in aquâ fuerit, podagris illitus prodeſt: item oleo admixto, talorum dolori tumorique. Spuma aquæ adfrictu verrucas tollit. Nec non arena litorum maris, præcipuè tenuis & Sole candens, in medicinâ eſt ſiccandis corporibus coopertis hydropicorum, aut rheumatiſmos ſentientium. Et hactenus de aquis: nunc de aquatilibus. Ordiemur autem, ut in reliquis, a principalibus eorum, quæ ſunt ſal & ſpongia.

XXXIX. 7. Sal omnis aut fit, aut gignitur: utrumque pluribus modis, ſed cauſa gemina, coacto humore, aut ſiccato. Siccatur in lacu Tarentino æſtivis Solibus, totumque ſtagnum in ſalem abit, modicum

tum alioqui, altitudine genua non excedens. Item in Siciliâ in lacu qui Cocanicus vocatur, & alio juxta Gelam. Horum extremitates tantùm inareſcunt, ſicut in Phrygiâ, Cappadociâ, Aſpendi, ubi largiùs coquitur, & uſque ad medium lacum. Aliud etiam in eo mirabile, quòd tantumdem nocte ſubvenit, quantùm die auferas. Omnis eſt talis ſal minutus, atque non gleba eſt.

Aliud genus ex aquis maris ſponte gignitur, ſpumâ in extremis litoribus ac ſcopulis relictâ. Hic omnis rore denſatur: & eſt acrior qui in ſcopulis invenitur.

Sunt etiamnum naturales differentiæ tres. Namque in Bactris duo lacus vaſti, alter ad Scythas verſus, alter ad Arios, ſale exæſtuant: ſicut ad Citium in Cypro, & circa Memphin, extrahunt e lacu, dein Sole siccant. Sed & ſumma fluminum denſantur in ſalem, amne reliquo veluti ſub gelu fluente, ut apud Caſpias portas, quæ ſalis flumina appellantur. Item circa Mardos & Armenios. Præterea apud Bactros amnes Ochus & Oxus, ex adpoſitis montibus deferunt ſalis ramenta. Sunt & in Africâ lacus, & quidem turbidi, ſalem ferentes. Ferunt quidem & calidi fontes, sicut Pagaſæi. Et hactenus habent ſe genera ex aquis ſponte provenientia.

Sunt & montes nativi ſalis, ut in In-

dis Oromenus, in quo lapicidinarum modo cæditur renaſcens: majuſque regum vectigal ex eo, quàm ex auro eſt atque margaritis. Effoditur & e terrâ, ut palam eſt, humore denſato, in Cappadociâ. Ibi quidem cæditur ſpecularium lapidum modo. Pondus magnum glebis, quas micas vulgus appellat. Gerrhis Arabiæ oppido muros domoſque maſſis ſalis faciunt, aquâ ferruminantes. Invenit & juxta Peluſium Ptolemæus rex, cùm caſtra faceret. Quo exemplo poſtea inter Ægyptum & Arabiam, etiam ſqualentibus locis, cœptus eſt inveniri, detractis arenis: qualiter & per Africæ ſitientia uſque ad Hammonis oraculum. Is quidem creſcens cum Lunâ noctibus. Nam Cyrenaici tractus nobilitantur Hammoniaco & ipſo, quia ſub arenis inveniatur, appellato. Similis eſt colore alumini, quod ſchiſton vocant, longis glebis, neque perlucidis, ingratus ſapore, ſed medicinæ utilis. Probatur quàm maximè perſpicuus, rectis ſciſſuris. Insigne de eo proditur, quòd levissimus intra ſpecus ſuos, in lucem univerſam prolatus, vix credibili pondere ingraveſcat. Cauſa evidens, cuniculorum ſpiritu madido ſic adjuvante molientes, ut adjuvant aquæ. Adulteratur Siculo, quem Cocanicum appellavimus: necnon & Cyprio mirè ſimili. In Hiſpaniâ quoque citeriore Egeleſtæ

cæditur, glebis pæne tranſlucentibus, cui jam pridem palma a pleriſque medicis inter omnia ſalis genera perhibetur. Omnis locus in quo reperitur ſal, ſterilis eſt, nihilque gignit: & in totum ſponte naſcens intra hæc eſt.

Factitii varia genera. Vulgaris plurimuſque in ſalinis, mari adfuſo, non ſine aquæ dulcis riguis, ſed imbre maximè juvante, ac ſuper omnia Sole multo, non aliter inareſcens. Africa circa Uticam conſtruit acervos ſalis ad collium ſpeciem: qui ubi Sole Lunâque induruere, nullo humore liqueſcunt, vixque etiam ferro cæduntur. Fit tamen & in Cretâ ſine riguis, in ſalinas mare infundentibus: & circa Ægyptum, ipſo mari influente in ſolum (ut credo) Nilo ſuccoſum. Fit & e puteis in ſalinas ingeſtis. Prima denſatio Babylone in bitumen liquidum cogitur, oleo ſimile, quo & in lucernis utuntur: hoc detracto ſubeſt ſal. Et in Cappadociâ e puteis ac fonte aquam in ſalinas ingerunt. In Chaoniâ excoquunt aquam ex fonte, refrigerandoque ſalem faciunt inertem, nec candidum. Galliæ Germaniæque ardentibus lignis aquam ſalſam infundunt.

XL. Hiſpaniæ quadam ſui parte e puteis hauriunt, muriam appellant: & illi quidem etiam lignum referre arbitrantur. Quercus optima, ut quæ per ſe cinere

ſincero vim ſalis reddat: alibi corylus laudatur: ita infuſo liquore ſalſo carbo etiam in ſalem vertitur. Quicumque ligno confit ſal, niger eſt. Apud Theophraſtum invenio, Umbros arundinis & junci cinerem decoquere aquâ ſolitos, donec exiguum ſupereſſet humoris. Quin & e muriâ ſalſamentorum recoquitur, iterumque conſumpto liquore ad naturam ſuam redit: vulgo e mænis jucundissimus.

XLI. Marinorum maximè laudatur Cyprius a Salamine: de ſtagnis Tarentinus, ac Phrygius, qui Tattæus vocatur. Hi duo oculis utiles. A Cappadociâ verò, qui in laterculis adfertur, cutis nitorem dicitur facere. Magis tamen extendit is, quem Citieum appellavimus. Itaque a partu ventrem eo cum melanthio illinunt. Salsissimus ſal qui siccissimus: ſuavissimus omnium Tarentinus atque candidissimus: & de cetero fragilis, qui maximè candidus. Pluviâ dulceſcit omnis. Suaviorem tamen rores faciunt: ſed copioſum Aquilonis flatus. Auſtro non naſcitur. Flos ſalis non fit, nisi Aquilonibus. In igne nec crepitat, nec exsilit Tragaſæus, neque Acanthius ab oppido appellatus: nec ullius ſpuma, aut ramentum, aut tenuis. Agrigentinus ignium patiens, ex aquâ exsilit. Sunt & colorum differentiæ. Ruber Memphi, rufus eſt circa Oxum: Centuripis purpu-

reus. Circa Gelam in eâdem Siciliâ tanti ſplendoris, ut imaginem recipiat. In Cappadociâ croceus effoditur, tranſlucidus & odoratiſſimus. Ad medicinæ uſus, antiqui Tarentinum maximè laudabant. Ab hoc quemcumque e marinis : ex eo genere, ſpumeum præcipuè. Jumentorum verò & boum oculis, Tragaſæum & Bæticum. Ad obſonium & cibum, utilior, quiſquis facilè liqueſcit; item humidior : minorem enim amaritudinem habent, ut Atticus & Euboicus. Servandis carnibus aptior acer & ſiccus, ut Megaricus. Conditur etiam odoribus additis, & pulmentarii vicem implet, excitans aviditatem, invitanſque in omnibus cibis, ita ut ſit peculiaris ex eo intellectus inter innumera condimenta. Ita eſt in mandendo quæſitus garo. Quin & pecudes armentaque & jumenta ſale maximè ſollicitantur ad paſtum, multò largiore lacte, multóque gratiore etiam in caſeo dote. Ergo hercules vita humanior sine ſale non quit degere : adeóque neceſſarium elementum eſt, ut transierit intellectus ad voluptatem, animi quoque. Nam ita ſales appellantur : omniſque vitæ lepos & ſumma hilaritas, laborumque requies non alio magis vocabulo conſtat. Honoribus etiam militiæque interponitur, ſalariis inde dictis, magnâ apud antiquos auctoritate, sicut apparet ex nomine Sa-

lariæ viæ, quoniam illâ ſalem in Sabinos portari convenerat. Ancus Marcius rex ſalis modios ſex mille in congiario dedit populo, & ſalinas primus inſtituit. Varro etiam pulmentarii vice uſos veteres, auctor eſt: & ſalem cum pane eſitaſſe eos proverbio apparet. Maximè tamen in ſacris intelligitur auctoritas, quando nulla conficiuntur sine molâ ſalsâ.

XLII. Salinarum ſinceritas ſummam fecit ſuam differentiam, quamdam favillam ſalis, quæ leviſſima ex eo eſt & candidiſſima appellatur & flos ſalis, in totum diverſa res, humidioriſque naturæ, & crocei coloris, aut rufi, veluti rubigo ſalis: odore quoque ingrato, ceu gari, diſſentiens a ſale, non modò a ſpumâ. Ægyptus invenit, videturque Nilo deferri. Et fontibus tamen quibuſdam innatat. Optimum ex eo, quod olei quamdam pinguitudinem reddit. Eſt enim etiam in ſale pinguitudo, quod miremur. Adulteratur autem tinguiturque rubricâ, aut plerumque teſtâ tritâ: qui fucus aquâ deprehenditur, diluente factitium colorem: cùm verus ille non niſi oleo reſolvatur, & unguentarii propter colorem eo maximè utantur. Canitia in vaſis ſumma eſt: media verò pars humidior, ut diximus. Floris natura aſpera, excalfactoria, ſtomacho inutilis. Sudorem ciet, alvum ſolvit in vino & aquâ,

acopis & ſmegmatis utilis. Detrahit & ex palpebris pilos efficacissimè. Fæces imæ concutiuntur, ut color croci redeat. Præter hæc etiamnum appellatur in ſalinis ſalſugo, ab aliis ſalsilago, tota liquida, marinâ aquâ ſalsior, vi diſtans.

XLIII. Aliud etiamnum liquoris exquiſiti genus, quod garon vocavere, inteſtinis piſcium, ceteriſque quæ abjicienda eſſent, ſale maceratis, ut sit illa putreſcentium ſanies. Hoc olim conficiebatur ex piſce, quem Græci garon vocabant: capite ejus uſto, ſuffitu extrahi ſecundas monſtrantes.

8. Nunc e ſcombro piſce laudatiſsimum in Carthaginis Spartariæ cetariis: Sociorum id appellatur, singulis millibus nummûm permutantibus congios fere binos. Nec liquor ullus pæne præter unguenta majore in pretio eſſe cœpit, nobilitatis etiam gentibus. Scombros quidem, & Mauretania, Bæticæque Carteia, ex Oceano intrantes capiunt, ad nihil aliud utiles. Laudantur & Clazomenæ garo, Pompeiique, & Leptis: sicut muriâ Antipolis, ac Thurii, jam verò & Dalmatia.

XLIV. Vitium hujus eſt alex, imperfecta nec colata fæx. Cœpit tamen & privatim ex inutili piſciculo, minimoque confici. Apuam noſtri, aphien Græci vocant, quoniam is piſciculus e pluviâ naſcitur. Fo-

O iv

rojulienſes piſcem ex quo faciunt, lupum appellant. Transiit deinde in luxuriam, creveruntque genera ad infinitum: sicuti garum ad colorem mulsi veteris, adeóque dilutam ſuavitatem, ut bibi possit. Aliud verò caſtimoniarum ſuperſtitioni etiam, ſacriſque Judæis dicatum, quod fit e piſcibus ſquamâ carentibus. Sic alex pervenit ad oſtreas, echinos, urticas, cammaros, mullorum jocinera. Innumeriſque generibus ad ſaporem gulæ cœpit ſal tabeſcere. Hæc obiter indicata sint desideriis vitæ: & ipſa tamen nonnullius usûs in medendo. Namque & alece ſcabies pecoris ſanatur, infusâ per cutem inciſam: & contra canis morſus draconiſque marini prodeſt. In linteolis autem concerptis imponitur. Et garo ambuſta recentia ſanantur, si quis infundat, ac non nominet garum. Contra canum quoque morſum prodeſt, maximéque crocodili, & ulceribus quæ ſerpunt, aut ſordidis. Oris quoque & aurium ulceribus aut doloribus mirificè prodeſt. Muria quoque, sive illa ſalſugo, ſpiſſat, mordet, extenuat, siccat. Dyſentericis utilis eſt, etiam si nome inteſtina corripit. Iſchiadicis, cæliacis veteribus, infunditur. Fotu quoque apud mediterraneos aquæ marinæ vicem penſat.

XLV. 9. Salis natura eſt per ſe ignea, & inimica ignibus, fugiens eos, omnia

erodens. Corpora verò adſtringens, ſiccans, alligans: defuncta etiam a putreſcendo vindicans, ut durent ita per ſæcula. In medendo verò mordens, adurens, repurgans, extenuans, diſſolvens. Stomacho tantùm inutilis, præterquam ad excitandam aviditatem. Adversùs ſerpentium morſus cum origano, melle, hyſſopo. Contra ceraſten cum origano, aut cedriâ, aut pice, aut melle. Auxiliatur contra ſcolopendras ex aceto potus: adversùs ſcorpionum ictus, cum quartâ parte lini ſeminis, ex oleo vel aceto illitus: adversùs crabrones verò vel veſpas, ſimiliaque, ex aceto. Ad heterocraneas, capitiſque ulcera, & puſulas, papulaſve, & incipientes verrucas, cum ſevo vitulino: item oculorum remediis, & ad excreſcentes ibi carnes, totiuſque corporis pterygia: ſed in oculis peculiariter: ob id collyriis emplaſtriſque additur. Ad hæc maximè probatur Tattæus, aut Caunites. Ex ictu verò ſuffuſis cruore oculis ſugillatiſque, cum myrrhâ pari pondere ac melle, aut cum hyſſopo ex aquâ calidâ, utque foveantur ſalſugine. Ad hæc Hiſpanienſis eligitur, contraque ſuffuſiones oculorum cum lacte in coticulis teritur. Privatim ſugillationibus in linteolo involutus, crebróque ex aquâ ferventi impoſitus. Ulceribus oris mananti-bus in linteolo concerpto. Gingivarum tu-

O v

mori infricatus. Et contra ſcabritiem linguæ fractus comminutuſque. Aiunt dentes non erodi, nec putreſcere, si quis quotidie mane jejunus ſalem contineat ſub linguâ, donec liqueſcat. Lepras idem, & furunculos, & lichenas, & pſoras emendat cum paſsâ uvâ, exempto ejus ligno, & ſevo bubulo, atque origano, ac fermento, vel pane, maximè Thebaicus. Hic & ad pruritus eligitur. Tonsillis & uvis cum melle prodeſt. Quicumque ad anginas: hoc ampliùs, cum oleo & aceto eodem tempore extrà faucibus illitus cum pice liquidâ. Emollit & alvum in vino mixtus innoxiè: & tæniarum genera pellit in vino potus. Æſtus balinearum convaleſcentes ut tolerare possint, linguæ ſubditus præſtat. Nervorum dolorem, maximè circa humeros & renes, in ſaccis aquâ ferventi crebrò madefactus levat. Colum torminaque & coxarum dolores potus: & in iiſdem ſaccis impositus candens. Podagras cum farinâ ex melle & oleo tritus, ibi maximè uſurpandâ obſervatione, quæ totis corporibus nihil eſſe utilius ſale & Sole dixit. Itaque cornea videmus corpora piſcatorum. Sed hoc præcipuum dicatur in podagris. Tollit & clavos pedum: item perniones. Ambuſtis ex oleo imponitur, aut commanducatus, puſulaſque reprimit. Ignibus verò ſacris, ulceribuſque quæ ſer-

punt, ex aceto, aut hyſſopo. Carcinomatis cum uvâ taminiâ. Phagedænis ulcerum, toſtum cum farinâ hordei: ſuper imposito linteolo madente vino. Morbo regio laborantes, donec ſudent ad ignem, contra pruritus quos ſentiunt, ex oleo & aceto infricatus juvat: & fatigatos ex oleo. Multi & hydropicos ſale curavere, fervoreſque febrium cum oleo perunxere, & tuſſim veterem linctu ejus diſcuſſere. Clyſteribus infudere iſchiadicis. Ulcerum excreſcentibus vel putreſcentibus impoſuere. Crocodilorum morſibus ex aceto in linteolis, ita ut batuerentur antè ictuum ulcera. Bibitur & contra opium ex aceto mulſo. Luxatis imponitur cum farinâ & melle: item extuberationibus. Dentium dolori cum aceto fotus, & illitus cum reſinâ prodeſt. Ad omnia autem ſpuma ſalis jucundior utiliorque. Sed quicumque ſal acopis additur ad excalfactiones: item ſmegmatis ad extenuandam cutem levandamque. Pecorum quoque ſcabiem & boum illitus tollit. Daturque lingendus: & oculis jumentorum inſpuitur. Hæc & de ſale dicta ſint.

XLVI. 10. Non eſt differenda & nitri natura, non multùm a ſale diſtans: & eò diligentiùs dicenda, quia palam eſt & medicos, qui de eo ſcripſere, ignoraſſe naturam, nec quemquam Theophraſto dili-

gentiùs tradidiſſe. Exiguum fit apud Medos, caneſcentibus siccitate convallibus, quod vocant halmyrhaga. Minus etiam in Thraciâ juxta Philippos, ſordidum terrâ, quod appellant agrium. Nam quercu crematâ numquam multum factitatum eſt, & jam pridem in totum omiſſum. Aquæ verò nitroſæ pluribus locis reperiuntur, ſed sine viribus denſandi. Optimum copioſumque in Litis Macedoniæ, quod vocant Chalaſtricum, candidum, purumque, proximum ſali. Lacus eſt nitroſus, exſiliente e medio dulci ſonticulo. Ibi fit nitrum circa Canis ortum novenis diebus, totidemque ceſſat, ac rurſus innatat, & deinde ceſſat. Quo apparet, ſoli naturam eſſe quæ gignat, quoniam compertum eſt, nec Soles proficere quidquam cùm ceſſet, nec imbres. Mirum eſt & illud, ſcatebrâ fonticuli ſemper emicante, lacum neque augeri, neque fluere. Iis autem diebus, quibus gignitur, si fuere imbres, ſalsius nitrum faciunt : Aquilones deterius, quia validiùs commovent limum. Et hoc quidem naſcitur.

In Ægypto autem conficitur multò abundantius, ſed deterius. Nam fuſcum lapidoſumque eſt. Fit pæne eodem modo quo ſal, nisi quod ſalinis mare infundunt, Nilum autem nitrariis. Hæ cedente Nilo madent ſucco nitri XL. diebus continuis, non

(ut in Macedoniâ) ſtatis. Si etiam imbres adfuerunt, minùs de flumine addunt: ſtatimque ut denſari eſt cœptum, rapitur, ne reſolvatur in nitrariis. Sic quoque olei natura intervenit, ad ſcabiem animalium utilis. Ipſum autem conditum in acervis durat. Mirum, in lacu Aſcanio, & quibuſdam circa Chalcida fontibus, ſummas aquas dulces eſſe potarique, inferiores nitroſas. In nitro optimum, quod tenuiſſimum: & ideo ſpuma melior. Ad aliqua tamen ſordidum, tamquam ad inficiendas purpuras tincturaſque omnes. Magnus & vitro uſus, qui dicetur ſuo loco.

Nitrariæ Ægypti circa Naucratim & Memphim tantùm ſolebant eſſe, circa Memphim deteriores. Nam & lapideſcit ibi in acervis: multique ſunt cumuli eâ de cauſâ ſaxei. Faciunt ex his vaſa, nec non frequenter liquatum cum ſulphure coquentes in carbonibus. Ad ea quoque, quæ inveterari volunt, illo nitro utuntur. Sunt ibi nitrariæ, in quibus & rufum exit a colore terræ. Spumam nitri, quæ maximè laudatur, antiqui negabant fieri, niſi cùm ros cecidiſſet, prægnantibus nitrariis, ſed nondum parientibus. Itaque non fieri incitatis, etiamſi caderet. Alii acervorum fermento gigni exiſtimavere. Proxima ætas medicorum aphronitrum tradidit in Aſiâ colligi, in ſpeluncis mollibus deſtillans. Spe-

cus eos colicas vocant: dein ſiccant Sole. Optimum putatur Lydium: probatio, ut ſit minimè ponderoſum, & maximè friabile, colore pæne purpureo. Hoc in paſtillis adfertur. Ægyptium in vaſis picatis, ne liqueſcat. Vaſa quoque ea Sole inareſcentia perficiuntur.

Nitri probatio, ut ſit tenuiſſimum & quàm maximè ſpongioſum fiſtuloſumque. Adulteratur in Ægypto calce: deprehenditur guſtu. Sincerum enim facilè reſolvitur: adulteratum pungit. Calce adſperſum reddit odorem vehementem. Uritur in teſtâ opertum, ne exſultet: aliàs igni non exsilit nitrum: nihilque gignit aut alit, cùm in ſalinis herbæ gignantur, & in mari tot animalia, tantùm algæ. Sed majorem eſſe acrimoniam nitri apparet, non hoc tantùm argumento, ſed in illo, quòd nitrariæ calceamenta protinus conſumunt: aliàs ſalubres, oculorumque claritati utiles. In nitrariis non lippiunt. Ulcera allata eò celerrimè ſanantur: ibi facta, tardè. Ciet & ſudores cum oleo perunctis, corpuſque emollit. In pane ſalis vice utuntur Chalaſtræo: ad raphanos Ægyptio: teneriores eos facit: ſed obſonia alba & deteriora, olera viridiora. In medicinâ autem calfacit, extenuat, mordet, ſpiſſat, ſiccat, exulcerat. Utile his, quæ evocanda ſint, aut diſcutienda, & leniùs mordenda atque exte-

nuanda, sicut in papulis puſulisque. Quidam in hoc uſu accenſum vino auſtero reſtinguunt, atque ita trito in balineis utuntur sine oleo. Sudores nimios inhibet cum aridâ iride, adjecto oleo viridi. Extenuat & cicatrices oculorum, & ſcabritias genarum cum fico illitum, aut decoctum in paſſo ad dimidias partes: item contra argema oculorum. Ungues decoctum cum paſſo in mali Punici calyce adjuvat: claritatem visûs cum melle inunctum. Prodeſt dentium dolori ex vino, si cum pipere colluantur: item cum porro decoctum. Nigreſcentes dentes crematum dentifricio ad colorem reducit. Capitis animalia & lendes necat, cum Samiâ terrâ illitum ex oleo. Auribus purulentis vino liquatum infunditur. Sordes ejuſdem partis erodit ex aceto. Sonitus & tinnitus diſcutit siccum additum. Vitiligines albas cum Cimoliâ cretâ, æquo pondere ex aceto, in Sole illitum emendat. Furunculos admixtum resinæ extrahit, aut cum uvâ albâ paſsâ, nucleis ejus simul tritis. Teſtium inflammationi occurrit: item eruptionibus pituitæ in toto corpore cum axungiâ. Contraque canis morſus, additâ & resinâ: initiis cum aceto illinitur. Sic & ſerpentium morsibus, phagedænis, & ulceribus quæ ſerpunt, aut putreſcunt, cum calce ex ace-

to. Hydropicis cum fico tuſum datur illinitúrque. Diſcutit & tormina, si decoctum bibatur pondere drachmæ cum rutâ, vel anetho, vel cumino. Reficit lassitudines cum oleo & aceto perunctorum. Et contra algores horroreſque prodeſt, manibus pedibuſque confricatis cum oleo. Comprimit & pruritus ſuffuſorum felle, maximè cum aceto in uſu datum. Succurrit & venenis fungorum ex poſcâ potum: aut si bupreſtis paſta sit, ex aquâ, vomitioneſque evocat. His qui ſanguinem tauri biberint, cum laſere datur. In facie quoque exulcerationes ſanat cum melle & lacte bubulo. Ambuſtis toſtum, donec nigreſcat, tritumque illinitur. Infunditur ventris & renium dolori, aut rigori corporum, nervorumque doloribus. Paralysi in linguâ cum pane imponitur. Suſpiriosis in ptiſanâ ſumitur. Tussim veterem ſanat flore, mixto galbano resinæ terebinthinæ, pari pondere omnium, ita ut fabæ magnitudo devoretur. Coquitur, dilutumque poſtea cum pice liquidâ ſorbendum in anginâ datur. Flos ejus cum oleo cyprino articulorum doloribus in Sole jucundus eſt. Regium quoque morbum extenuat in potione vini. Et inflationes diſcutit: ſanguinis profluvium e naribus siſtit ex ferventi aquâ vapore naribus rapto. Porriginem alumine permixto tollit: alarum virus ex

aquâ quotidiano fotu: ulcera ex pituitâ nata cerâ permixtum: quo genere nervis quoque prodeſt: cœliacis infunditur. Perungi ante acceſſiones frigidas nitro & oleo multi præcepere: ſicut adversùs lepras, lentigines. Podagricis in balineis uti ſolio nitri prodeſt, atrophis, opiſthotonis, tetanis. Sal nitrum ſulphuri concoctum in lapidem vertitur.

XLVII. 11. Spongiarum genera diximus in naturis aquatilium marinorum. Quidam eas ita diſtinguunt. Alias ex his mares exiſtimavere, tenui fiſtulâ, ſpiſſioreſque, perſorbentes, quæ & tinguuntur in deliciis, aliquando & purpurâ: alias feminas, majoribus fiſtulis ac perpetuis. E maribus duriores alias, quas appellant tragos, tenuiſſimis fiſtulis atque densiſſimis. Candidæ curâ fiunt, e molliſſimis recentes per æſtatem tinctæ ſalis ſpumâ, ad Lunam & pruinas ſternuntur inverſæ, hoc eſt, quâ parte adhæſere, ut candorem bibant. Animal eſſe docuimus, etiam cruore inhærente. Aliqui narrant & auditu regi eas, contrahique ad ſonum, exprimentes abundantiam humoris, nec avelli petris poſſe, ideo abſcindi ac ſaniem emittere. Quin & eas quæ ab Aquilone ſint genitæ, præferunt ceteris. Nec uſquam diutiùs durare ſpiritum medici adfirmant. Sic & prodeſſe corporibus, quia noſtro ſuum miſceant: &

ideo magis recentes magiſque humidas: ſed minùs in calidâ aquâ, minúſque unctas, aut unctis corporibus impoſitas: & ſpiſſas minùs adhæreſcere. Mollissimum genus earum penicilli: oculorum tumores levant ex mulſo impoſiti. Iidem abſtergendæ lippitudini utilissimi: eoſque tenuissimos & mollissimos eſſe oportet. Imponuntur & ſpongiæ ipſæ epiphoris ex poſcâ: ex aceto calido ad capitis dolores. De cetero recentes diſcutiunt, molliunt, mitigant. Veteres non glutinant vulnera. Uſus earum ad abſtergenda, fovenda, operienda, a fotu, dum aliud imponatur. Ulcera quoque humida & ſenilia impoſitæ ſiccant: fracturæ & vulnera ſpongiis utilissimè foventur. Sanguis rapitur in ſecando, ut curatio perſpici possit. Et ipſæ vulnerum inflammationibus imponuntur, nunc ſiccæ, nunc aceto adſperſæ, nunc vino, nunc aquâ frigidâ. Ex aquâ verò cæleſti impoſitæ, ſecta recentia non patiuntur intumeſcere. Imponuntur & integris partibus, ſed fluctione occultâ laborantibus, quæ diſcutienda ſit, & iis quæ apoſtemata vocant, melle decocto perunctis. Item articulis, aliàs aceto ſalſo madidæ, aliàs e poſcâ. Si ferveat impetus, ex aquâ. Eædem & callo, e ſalsâ: at contra ſcorpionum ictus ex aceto. In vulnerum curatione & ſuccidæ lanæ vicem implent, nunc ex vino &

oleo, nunc ex eâdem. Differentia hæc, quòd lanæ emolliunt, ſpongiæ coercent, rapiuntque vitia ulcerum. Circumligantur & hydropicis siccæ, vel ex aquâ tepidâ poſcâve, utcumque blandioribus opus eſt operirive aut siccari cutem. Imponuntur & his morbis, quos vaporari oporteat, ferventi aquâ perfuſæ, expreſſæque inter duas tabulas. Sic & impoſitæ ſtomacho proſunt, & in febri contra nimios ardores. Sed ſplenicis e poſcâ, ignibus ſacris ex aceto, efficaciores quàm aliud. Imponi oportet sic, ut ſanas quoque partes ſpatioſè operiant. Sanguinis profluvium siſtunt ex aceto, aut frigidâ. Livorem ab ictu recentem ex aquâ ſalsâ calidâ ſæpius mutatâ tollunt, teſtium tumorem doloremque ex poſcâ. Ad canum morſus utiliter conciſæ imponuntur ex aceto, aut frigidâ, aut melle, ſubinde humectandæ. Africanæ cinis cum porri ſectivi ſucco ſanguinem rejicientibus hauſtu ſalis ex frigidâ prodeſt. Idem cinis vel cum oleo vel aceto fronti illitus, tertianas tollit. Privatim Africanæ ex poſcâ tumorem diſcutiunt. Omnium autem cinis cum pice crematarum, ſanguinem siſtit vulnerum. Aliqui raras tantùm, ad hoc cum pice urunt. Et oculorum causâ comburuntur in crudâ ollâ figulini operis, plurimùm proficiente eo cinere contra ſcabritias genarum, excreſ-

centeſque carnes, & quidquid opus ſit ibi deſtringere, ſpiſſare, explere. Utilius in eo uſu lavare cinerem. Præſtant & ſtrigilum vicem, linteolorumque, adfectis corporibus. Et contra Solem aptè protegunt capita. Medici inſcitiâ ad duo nomina eas redegere: Africanas quarum firmius sit robur: Rhodiacaſque, ad fovendum molliores. Nunc autem mollissimæ circa muros Antiphelli urbis reperiuntur. Trogus auctor eſt, circa Lyciam penicillos mollissimos naſci in alto, unde ablatæ sint ſpongiæ. Polybius ſuper ægrum ſuſpenſos, quietiores facere noctes. Nunc revertemur ad marina animalia & aquatilia.

LIBER XXXII.

Medicinæ ex aquatilibus.

I. VENTUM eſt ad ſumma naturæ exemplorumque, per rerum ordinem : & ipſum ſuâ ſponte occurrit immenſum potentiæ occultæ documentum, ut prorſus nec aliud ultrà quæri debeat, nec par aut ſimile poſſit inveniri, ipsâ ſe vincente naturâ, & quidem numeroſis modis. Quid enim violentius mari ventiſve, & turbinibus, & procellis? quo majore hominum ingenio in ullâ ſui parte adjuta eſt, quàm velis remiſque? Addatur his & reciproci æſtûs inenarrabilis vis, verſumque totum mare in flumen.

1. Tamen omnia hæc, pariterque eodem impellentia, unus ac parvus admodum piſciculus, echeneis appellatus, in ſe tenet. Ruant venti licet, & ſæviant procellæ, imperat furori, vireſque tantas compeſcit, & cogit ſtare navigia: quod non vincula ulla, non ancoræ pondere irrevocabili jactæ. Infrenat impetus, & domat mundi rabiem nullo ſuo labore, non

retinendo, aut alio modo, quàm adhærendo. Hoc tantulo ſatis eſt contra tot impetus, ut vetet ire navigia. Sed armatæ claſſes imponunt ſibi turrium propugnacula, ut in mari quoque pugnetur, velut e muris. Heu vanitas humana, cùm roſtra illa ære ferroque ad ictus armata, ſemipedalis inhibere poſſit, ac tenere devincta, piſciculus. Fertur Actiaco Marte tenuiſſe prætoriam navim Antonii, properantis circumire & exhortari ſuos, donec transiret in aliam. Ideoque Cæſariana classis impetu majore protinus venit. Tenuit & noſtrâ memoriâ Caii principis ab Aſturâ Antium renavigantis: ut res eſt etiam auſpicalis piſciculus. Siquidem noviſſimè tum in Urbem reverſus ille imperator, ſuis telis confoſſus eſt. Nec longa fuit illius moræ admiratio, ſtatim cauſâ intellectâ, cùm e totâ claſſe quinqueremis ſola non proficeret, exsilientibus protinus qui id quærerent circa navim, invenere adhærentem gubernaculo, oſtenderuntque Caio, indignanti hoc fuiſſe quod ſe revocaret, quadringentorumque remigum obſequio contra ſe intercederet. Conſtabat peculiariter miratum quomodo adhærens tenuiſſet, nec idem polleret in navigium receptus. Qui tunc poſteaque vidêre, eùm limaci magnæ ſimilem eſſe dicunt. Nos plurium opiniones poſuimus in naturâ aqua-

tilium, cùm de eo diceremus. Nec dubitamus idem valere omnia genera, cùm celebri & conſecrato etiam exemplo apud Gnidiam Venerem conchas quoque ejuſdem potentiæ credi neceſſe ſit. E noſtris quidam Latinè remoram appellavere eum. Mirumque, e Græcis alii lubricos partus atque procidentes contineri ad maturitatem, adalligato eo (ut diximus) prodiderunt: alii ſale adſervatum adalligatumque gravidis partus ſolvere, ob id alio nomine odynolytem appellari. Quocumque modo iſta ſe habeant, quis ab hoc tenendi navigia exemplo de ullâ potentiâ naturæ atque effectu, in remediis ſponte naſcentium rerum dubitet?

II. Quin & ſine hoc exemplo per ſe ſatis eſſet ex eodem mari torpedo: etiam procul, & e longinquo, vel ſi haſtâ virgâve attingatur, quamvis prævalidos lacertos torpeſcere, quamlibet ad curſum veloces alligari pedes. Quòd ſi neceſſe habemus fateri hoc exemplo eſſe vim aliquam, quæ odore tantùm & quadam aurâ ſui corporis adficiat membra, quid non de remediorum omnium momentis ſperandum eſt?

III. Non ſunt minùs mira, quæ de lepore marino traduntur. Venenum eſt aliis in potu, aut in cibo datus, aliis etiam viſus. Siquidem gravidæ ſi omnino aſpexe-

rint feminam ex eo genere dumtaxat, ſtatim nauſeâ & redundatione ſtomachi vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio eſt mas, ob id induratus ſale, ut in brachialibus habeant. Eadem res in mari & tactu quidem nocet. Veſcitur eo unum tantùm animalium ut non intereat, mullus piſcis: tenereſcit tantùm, & ingratior, viliorque fit. Homines quibus impactus eſt, piſcem olent, hoc primo argumento veneficium id deprehenditur. Ceterò moriuntur totidem diebus, quot vixerit lepus. Incertique temporis veneficium id eſſe, auctor eſt Licinius Macer. In Indiâ adfirmant non capi viventem: invicemque ibi hominem illi pro veneno eſſe, ac vel digito omnino in mari tactum mori. Eſſe autem ampliorem multò, ſicut reliqua animalia.

IV. Juba in his voluminibus, quæ ſcripſit ad C. Cæſarem Auguſti filium, de Arabiâ, tradit mitulos marinos ternas heminas capere. Cetos ſexcentorum pedum longitudinis, & trecentorum ſexaginta latitudinis in flumen Arabiæ intraſſe, pinguique ejus mercatores negotiatos, & omnium piſcium adipe camelos perungi in eo ſitu, ut aſilos ab his fugent odore.

V. 2. Mihi videntur mira & quæ Ovidius prodidit piſcium ingenia, in eo volumine, quod Halieuticôn inſcribitur. Scarum

rum incluſum naſſis, non fronte erumpere, nec infeſtis viminibus caput inſerere; ſed averſum caudæ ictibus crebris laxare fores, atque ita retrorſum erumpere. Quem luctatum ejus ſi fortè alius ſcarus extrinſecus videat, adprehensâ mordicus caudâ adjuvare niſus erumpentis. Lupum rete circumdatum arenas arare caudâ, atque ita condi, dum tranſeat rete. Murænam maculas adpetere ipſas, conſciam teretis ac lubrici tergi, tum multiplici flexu laxare, donec evadat. Polypum hamos adpetere, brachiiſque complecti, non morſu: nec priùs dimittere, quàm eſcam circumroſerit, aut arundine levatum extra aquam. Scit & mugil eſſe in eſcâ hamum, inſidiaſque non ignorat: aviditas tamen tanta eſt, ut caudâ verberando excutiat cibum. Minùs in providendo lupus ſolertiæ habet, ſed magnum robur in pœnitendo. Nam ut hæſit in hamo, tumultuoſo diſcurſu laxat vulnera, donec excidant inſidiæ. Murænæ ampliùs devorant, quàm hamum, admoventque dentibus lineas, atque ita erodunt. Anthiam tradit idem infixo hamo invertere ſe, quoniam ſit in dorſo cultellato ei ſpina, eâque lineam præſecare. Licinius Macer murænas tantùm feminini ſexûs eſſe tradit, & concipere e ſerpentibus, ut diximus: ob id ſibilo a piſcatoribus, tamquam ſerpenti-

bus, evocari & capi: pingueſcere jactatu, fuſte non interimi, eaſdem ferulâ protinus. Animam in caudâ habere certum eſt, eâque ictâ celerrimè exanimari: at capitis ictu difficulter. Novaculâ piſce quæ tacta ſunt, ferrum olent. Duriſſimum eſſe piſcium conſtat, qui orbis vocetur: rotundus eſt, & ſine ſquamis, totuſque capite conſtat.

VI. Milvago quoties cernatur extra aquam volitans, tempeſtates mutari, Trebius Niger auctor eſt. Xiphiam, id eſt, gladium, roſtro mucronato eſſe: ab hoc naves perfoſſas mergi in Oceano, ad locum Mauretaniæ, qui Cotta vocetur, non procul Lixo flumine. Idem loligines evolare ex aquâ tradit, tantâ multitudine ut navigia demergant.

VII. E manu veſcuntur piſces in pluribus quidem Cæſaris villis: ſed quæ veteres prodidere in ſtagnis, non piſcinis, admirati, in Eloro Siciliæ caſtello, non procul Syracusis: item in Labrandei Jovis fonte anguillas: hæ & inaures additas gerunt. Similiter in Chio juxta Senum delubrum: in Meſopotamiæ quoque fonte Chaburâ, de quo diximus.

VIII. Nam in Lyciâ Myris in fonte Apollinis, quem Curium appellant, ter fiſtulâ evocati veniunt ad augurium. Diripere eos carnes objectas, lætum eſt con-

ſultantibus : caudis abigere, dirum. Hierapoli Syriæ in lacu Veneris ædituorum vocibus parent vocati : exornati auro veniunt : adulantes ſcalpuntur : ora hiantia manibus inſerendis præbent. In Stabiano Campaniæ ad Herculis petram, melanuri in mari panem abjectum rapiunt : iidem ad nullum cibum, in quo hamus ſit, accedunt.

IX. Nec illa in noviſſimis mira, amaros eſſe piſces ad Pelen inſulam, & ad Clazomenas. Contrà, ad ſcopulum Siciliæ, ac Leptin Africæ, & Eubœam, & Dyrrachium. Rurſus ita ſalſos, ut poſſint ſalſamenta exiſtimari, circa Cephaleniam & Ampelon, & Paron, & Deli petras : in portu ejuſdem inſulæ, dulces. Quam differentiam pabulo conſtare non eſt dubium. Apion maximum piſcium eſſe tradit porcum, quem Lacedæmonii orthragoriſcum vocant : grunnire eum, cùm capiatur. Eſſe verò illam naturæ accidentiam, quod magis miremur, etiam in locis quibuſdam, adpoſito occurrit exemplo. Siquidem ſalſamenta omnium generum in Italiâ Beneventi refici conſtat.

X. Piſces marinos in uſu fuiſſe protinus a conditâ Româ, auctor eſt Caſſius Hemina : cujus verba de eâ re hic ſubjiciam : « Numa conſtituit, ut piſces qui ſquamoſi » non eſſent ni pollucerent : » parſimoniâ

commentus, ut convivia publica & privata, cenæque ad pulvinaria faciliùs compararentur: ni qui ad polluctum emerent, pretio minùs parcerent eaque præmercarentur.

XI. Quantum apud nos Indicis margaritis pretium eſt, de quibus ſuo loco ſatis diximus, tantum apud Indos in curalio. Namque iſta perſuasione gentium conſtant. Gignitur quidem & in Rubro mari, ſed nigrius: item in Persico vocatur Iace: laudatissimum in Gallico sinu circa Stœchadas inſulas, & in Siculo circa Æolias, ac Drepanum. Naſcitur & apud Graviſcas, & ante Neapolim Campaniæ: maximéque rubens, ſed molle, & ideo viliſſimum Erythris. Forma eſt ei fruticis, colos viridis. Baccæ ejus candidæ ſub aquâ ac molles: exemptæ confeſtim durantur & rubeſcunt, quasi corna ſativa ſpecie atque magnitudine. Aiunt tactu protinus lapideſcere, si vivat. Itaque occupari, evellique retibus aut acri ferramento præcidi. Quâ de causâ curalium vocitatum interpretantur. Probatissimum quàm maximè rubens, & quam ramosiſſimum, nec ſcabioſum, aut lapideum, aut rurſus inane, & concavum. Auctoritas baccarum ejus non minùs Indorum viris quoque pretioſa eſt, quàm feminis noſtris uniones Indici. Aruſpices eorum vateſque in primis

religioſum id geſtamen amoliendis periculis arbitrantur. Itaque & decore & religione gaudent. Priùs quàm hoc noteſceret, Galli gladios, ſcuta, galeas adornabant eo. Nunc tanta penuria eſt vendibili merce, ut perquam raro cernatur in ſuo orbe. Surculi infantiæ adalligati, tutelam habere creduntur. Contraque torminum, ac vesicæ, & calculorum mala in pulverem igne redacti, poti cum aquâ auxiliantur. Simili modo ex vino poti aut si febris sit, ex aquâ, ſomnum adferunt. Ignibus diu repugnant. Sed eodem medicamine ſæpius poto tradunt lienem quoque abſumi. Sanguinem rejicientibus exſcreantibuſve medentur. Cinis eorum miſcetur oculorum medicamentis. Spiſſat enim ac refrigerat. Ulcerum cava explet. Cicatrices extenuat.

XII. Quod ad repugnantiam rerum adtinet, quam Græci antipathiam vocant, nihil eſt uſquam venenatius, quàm in mari paſtinaca, utpote cùm radio ejus arbores necari dixerimus. Hanc tamen perſequitur galeos. Idem & alios quidem piſces, ſed paſtinacas præcipuè, sicut in terrâ ſerpentes muſtela. Tanta eſt aviditas ipsius veneni. Percussis verò ab eâ medetur & hic quidem, ſed & mullus, ac laſer.

XIII. 3. Spectabilis naturæ potentia in his quoque, quibus & in terris & in aquâ victus eſt, sicut & fibris, quos caſtores

vocant, & caſtorea teſtes eorum. Amputari hos ab ipsis, cùm capiantur, negat Sextius diligentissimus medicinæ. Quinimmo parvos eſſe ſubſtrictoſque, & adhærentes ſpinæ, nec adimi sine vitâ animalis poſſe. Adulterari autem renibus ejuſdem, qui sint grandes, cùm veri teſtes parvi admodum reperiantur. Præterea ne vesicas quidem eſſe, cùm sint geminæ, quod nulli animalium. In his folliculis inveniri liquorem, & adſervari ſale. Itaque inter probationes falsi, eſſe folliculos geminos ex uno nexu dependentes, quod ipſum corrumpi fraude conjicientium gummi cum ſanguine, aut Hammoniacum: quoniam Hammoniaci coloris eſſe debeant, tunicis circumdati, liquore veluti mellis cerosi, odore graves, guſtu amaro, & acri, friabiles. Efficacissimi e Ponto, Galatiâque, mox Africâ. Sternumenta olfactu movent. Somnum conciliant, cum roſaceo & peucedano peruncto capite: & per ſe poti in aquâ: ob id phreneticis utiles. Item lethargicos odoris ſuffitu excitant: vulvarumque exanimationes vel ſubditi. Et menſes ac ſecundas cient, duabus drachmis ex aquâ cum pulegio poti. Medentur & vertigini, opiſthotonis, tremulis, ſpaſticis, nervorum vitiis, iſchiadicis, ſtomachicis, paralyticis, perunctis omnibus: vel triti ad crassitudinem mellis cum ſemine

viticis, ex aceto aut roſaceo. Sic & contra comitiales ſumpti: poti verò contra inflationes, tormina, venena. Differentia tantùm contra genera eſt mixturæ. Quippe adversùs ſcorpiones ex vino bibuntur: adversùs phalangia & araneos, ex mulſo, ita ut vomitione reddantur, aut ut retineantur, cum rutâ: adversùs chalcidas cum myrtite: adversùs ceraſten & preſteras, cum panace, aut rutâ, ex vino: adversùs ceteras ſerpentes, cum vino. Dari binas drachmas ſatis eſt: eorum quæ adjiciantur, singulas. Auxiliantur privatim contra viſcum ex aceto: adversùs aconitum ex lacte, aut aquâ: adversùm elleborum album ex aquâ mulsâ nitroque. Medentur & dentibus, infusi cum oleo triti in aurem, a cujus parte doleant: aurium doloribus meliùs, si cum meconio. Claritatem visûs faciunt cum melle Attico inuncti. Cohibent singultus ex aceto. Urina quoque fibri resiſtit venenis, & ob id in antidota additur. Adſervatur autem optimè in ſuâ vesicâ, ut aliqui exiſtimant.

XIV. 4. Geminus similiter victus in aquis terrâque teſtudinum, effectuſque par: honore habendo, vel propter excellens in uſu pretium, naturæque proprietatem. Sunt ergo teſtudinum genera, terreſtres, marinæ, lutariæ, & quæ in dulci aquâ vivunt. Has quidam e Græcis emydas appel-

lant. Terreſtrium carnes ſuffitionibus propriæ, magiciſque artibus refutandis, & contra venena ſalutares produntur. Plurimæ in Africâ. Hæ ibi amputato capite pedibuſque, pro antidoto dari dicuntur: & ex jure in cibo ſumptæ, ſtrumas diſcutere, lienes tollere: item comitiales morbos. Sanguis earum claritatem visûs facit, ſuffusioneſque oculorum tollit. Et contra ſerpentium omnium & araneorum ac similium venena auxiliatur, ſervato ſanguine in farinâ pilulis factis, & cùm opus sit in vino datis. Felle teſtudinum cum Attico melle glaucomata inungi prodeſt: & ſcorpionum plagæ inſtillari. Tegumenti cinis vino & oleo ſubactus pedum rimas ulceraque ſanat. Squamæ e ſummâ parte deraſæ, & in potu datæ, Venerem cohibent. Eò magis hoc mirum, quoniam totius tegumenti farina accendere traditur libidinem. Urinam earum aliter quàm in vesicis diſſectarum, inveniri poſſe non arbitror: & inter ea hoc quoque eſſe, quæ portentoſa magi demonſtrent, adversùs aſpidum ictus singulare, efficaciore tamen, ut aiunt, cimicibus admixtis. Ova durata illinuntur ſtrumis, & ulceribus frigore aut aduſtione factis. Sorbentur in ſtomachi doloribus.

Marinarum carnes admixtæ ranarum carnibus contra ſalamandras præclarè auxilian-

tur. Neque eſt teſtudine aliud ſalamandræ adverſius. Sanguine alopeciarum inanitas, & porrigo, omniaque capitis ulcera curantur. Inareſcere eum oportet, lentéque ablui. Inſtillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Adversùs comitiales morbos manditur cum polline frumenti. Miſcetur autem ſanguis heminis tribus, aceti heminâ, vino addito: his & cum hordeaceâ farinâ, aceto quoque admixto, ut sit quod devoretur fabæ magnitudine. Hæc singula & matutina & veſpertina dantur, dein poſt aliquot dies bina veſpera. Comitialibus inſtillatur ore diducto, his qui modicè corripiantur. Spaſmo cum caſtoreo clyſtere infunditur. Quod si dentes ter anno colluantur teſtudinum ſanguine, immunes a dolore fiunt. Et anhelitus diſcutit, quaſque orthopnœas vocant: ad has in polentâ datur. Fel teſtudinum claritatem oculorum facit: cicatrices extenuat: tonsillas ſedat, & anginas, & omnia oris vitia: privatim nomas ibi: item teſtium. Naribus illitum comitiales erigit, adtollitque. Idem cum vernatione anguium aceto admixto, unicè purulentis auribus prodeſt. Quidam bubulum fel admiſcent, decoctarumque carnium teſtudinis ſuccum, additâ æquè vernatione anguium. Sed vino teſtudinem excoquunt. Oculorum utique vitia omnia fel inunctum cum melle

emendat : ſuffuſiones etiam. Marinæ felle cum fluviatilis ſanguine, & lacte, capillus mulierum inficitur. Fel contra ſalamandras, vel ſuccum decoctæ bibiſſe ſatis eſt.

Teſtudinum eſt tertium genus in cœno & paludibus viventium. Latitudo his in dorſo pectori ſimilis, nec convexo curvata calyce, ingrata viſu. Ex hac quoque tamen aliqua contingunt auxilia. Tres namque in ſuccenſa ſarmenta conjectæ, dividentibus ſe tegumentis rapiuntur : tum evulſæ carnes earum coquuntur in aquæ congio, ſale modicè addito : ita decoctarum ad tertias partes ſuccus, paralyſin & articularios morbos ſentientibus bibitur. Detrahit item fel pituitas, ſanguinemque vitiatum. Siſtitur ab eo remedio alvus aquæ frigidæ potu.

Ex quarto genere teſtudinum, quæ ſunt in amnibus, divulſarum pingui cum aizoo herbâ tuſo, admixto unguento & ſemine lilii, ante acceſſiones ſi perungantur ægri, præter caput, mox convoluti calidam aquam bibant, quartanis liberari dicuntur. Hanc teſtudinem quintadecimâ Lunâ capi oportere, ut plus pinguium reperiatur. Verùm ægrum ſextadecimâ Lunâ perungi tradunt. Ex eodem genere teſtudinum ſanguis inſtillatus cerebro capitis dolores ſedat : item ſtrumas. Sunt qui teſtudinum ſanguinem cultro æreo ſupinarum capitibus præciſis,

excipi novo fictili jubent: ignem ſacrum, cujuſcumque generis ſanguine illini: item capitis ulcera manantia, & verrucas. Iidem promittunt teſtudinum omnium fimo panos diſcuti. Et licet incredibile dictu ſit, aliqui tradunt tardiùs ire navigia, teſtudinis pedem dextrum vehentia.

XV. Hinc deinde in morbos digeremus aquatilia, non quia ignoremus gratiorem eſſe univerſitatem animalium, majorisque miraculi: ſed hoc utilius eſt vitæ, contributa habere remedia, cùm aliud alii proſit, aliud alibi faciliùs inveniatur.

XVI. 5. Venenatum mel diximus ubi naſceretur. Auxilio eſt piſcis aurata in cibo. Vel ſi ex melle ſincero faſtidium cruditaſve, quæ ſit graviſſima, incidat, teſtudinem circumciſis pedibus, capite, caudâ, decoctam, antidotum eſſe, auctor eſt Pelops, ſcincumque Apelles. Qui eſſet ſcincus, diximus: ſæpius verò, quantùm veneficii in menſtruis mulierum. Contra omnia ea auxiliatur, ut diximus, mullus. Item contra paſtinacam, & ſcorpiones terreſtres marinoſque, & dracones, & phalangia illitus ſumptuſve in cibo. Ejuſdem recentis e capite cinis contra omnia venena, privatim contra fungos. Mala medicamenta inferri negant poſſe, aut certè nocere, ſtellâ marinâ vulpino ſanguine illi-

tâ, & adfixâ limini ſuperiori, aut clavo æreo januæ.

XVII. Draconis marini ſcorpionumque ictus, carnibus earum impoſitis: item araneorum morſus ſanantur. In ſummâ contra omnia venena, vel potu, vel ictu, vel morſu noxia, ſuccus earum e jure decoctarum, efficacissimus habetur. Sunt & ſervatis piſcibus medicinæ, ſalſamentorumque cibus prodeſt a ſerpente percussis, & contra beſtiarum ictus, mero ſubinde hauſto, ita ut ad veſperam cibus vomitione reddatur. Peculiariter a chalcide, ceraſte, aut quas ſepas vocant, aut elope, dipſadeve percussis. Contra ſcorpionem largiùs ſumi, ſed non evomi ſalſamenta prodeſt, ita ut ſitis toleretur: & imponere eadem plagis convenit. Contra crocodilorum quidem morſus non aliud præſentius habetur. Privatim contra preſteris morſum ſardæ prodeſt. Imponuntur ſalſamenta & contra canis rabioſi: vel ſi non ſint ferro uſtæ plagæ, corporaque clyſteribus exinanita, hoc per ſe ſufficit. Et contra draconem marinum ex aceto imponuntur. Idem & cybio effectus. Draco quidem marinus ad ſpinæ ſuæ, quâ ferit, venenum, ipſe impoſitus, vel cerebro toto prodeſt.

XVIII. Ranarum marinarum ex vino & aceto decoctarum ſuccus contra venena bibitur, & contra ranæ rubetæ venenum,

& contra ſalamandras. E fluviatilibus, si carnes edantur, juſve decoctarum ſorbeatur, proſunt & contra leporem marinum, & contra ſerpentes ſuprà dictas. Contra ſcorpiones ex vino. Democritus quidem tradit, si quis extrahat ranæ viventi linguam, nullâ aliâ corporis parte adhærente, ipsâque dimiſsâ in aquam, imponat ſupra cordis palpitationem mulieri dormienti, quæcumque interrogaverit, vera reſponſuram. Addunt etiamnum alia magi, quæ si vera ſunt, multò utiliores vitæ exiſtimentur ranæ, quàm leges. Namque arundine tranſixâ naturâ per os, si ſurculus in menſtruis defigatur a marito, adulteriorum tædium fieri. Carnibus earum in hamum additis, præcipuè purpuras certum eſt allici. Jecur ranæ geminum eſſe dicunt, objicique formicis oportere: eam partem, quam adpetant, contra omnia venena eſſe pro antidoto. Sunt quæ in vepribus tantùm vivunt, ob id rubetarum nomine, ut diximus, quas Græci phrynos vocant, grandissimæ cunctarum, geminis veluti cornibus, plenæ veneficiorum. Mira de his certatim tradunt auctores. Illatis in populum silentium fieri. Ossiculo, quod sit in dextro latere, in aquam ferventem dejecto, refrigerari vas, nec poſtea fervere, nisi exempto. Id inveniri objectâ ranâ formicis, carnibuſque eroſis: singula in ſo-

lium addi. Et aliud eſſe in ſiniſtro latere, quo dejecto fervere videatur, apocynon vocari. Canum impetus eo cohiberi, amorem concitari, & jurgia, addito in potionem. Venerem adalligatum ſtimulare. Rurſus a dextro latere refrigerari ferventia. Hoc & quartanas ſanari adalligato in pelliculâ agninâ recenti, aliaſque febres. Amorem inhiberi eo. Item ex his ranis lien contra venena, quæ fiant ex ipsis.

XIX. Auxiliatur verò etiam efficaciùs colubra in aquâ vivens: hujus adipem & fel habentes qui crocodilos venentur, mirè adjuvari dicunt, nihil contrà belluâ audente. Efficaciùs etiamnum, si herba potamogiton miſceatur. Cancri fluviatiles triti potique ex aquâ recentes, ſeu cinere adſervato, contra venena omnia proſunt; privatim contra ſcorpionum ictus cum lacte asinino: vel si non sit, caprino, vel quocumque. Addi & vinum oportet. Necant eos triti cum ocimo admoti. Eadem vis contra venenatorum omnium morſus, privatim ſcytalen, & angues, & contra leporem marinum, ac ranam rubetam. Cinis eorum ſervatus prodeſt pavore potûs periclitantibus ex canis rabiosi morsibus. Quidam adjiciunt Gentianam, & dant in vino. Nam si jam pavor occupaverit, paſtillos vino ſubactos devorandos ita præcipiunt. Decem verò cancris cum ocimi

manipulo alligatis, omnes qui ibi ſint ſcorpiones ad eum locum coituros magi dicunt: & cum ocimo ipſos ciueremve eorum percussis imponunt. Minùs in omnibus his marini proſunt, ut Thraſyllus auctor eſt. Nihil autem æquè adverſari ſerpentibus, quàm cancros, ſueſque percuſſas hoc pabulo ſibi mederi. Cùm Sol ſit in Cancro, torqueri ſerpentes. Ictibus ſcorpionum & carnes fluviatilium cochlearum reſiſtunt crudæ vel coctæ. Quidam ob id ſalſas quoque adſervant. Imponunt & ipſis plagis. Coracini piſces Nilo quidem peculiares ſunt: ſed & nos hæc omnibus terris demonſtramus. Carnes eorum adverſùs ſcorpiones valent impoſitæ. Inter venena ſunt piſcium, porci marini ſpinæ in dorſo, cruciatu magno læſorum: remedio eſt limus ex reliquo piſcium eorum corpore.

XX. Canis rabidi morſu potum expaveſcentibus, faciem perungunt adipe vituli marini. Efficaciùs, si medullâ hyænæ, & oleo e lentiſco, & cerâ miſceatur. Murænæ morſus ipſarum capitis cinere ſanantur. Et paſtinaca contra ſuum ictum remedio eſt, cinere ſuo ex aceto illito, vel alterius. Cibi causâ extrahi debet e dorſo ejus, quidquid ſimile eſt croco, caputque totum: & hanc autem, & omnia teſtacea modicè collui in cibis, quia ſaporis gratia perit. E lepore marino veneficium reſtin-

guunt poti hippocampi. Contra dorycnium echini maximè proſunt: & iis qui ſuccum carpati biberent, præcipuè jure ſumpto. Et cancri marini decocti jus contra dorycnium efficax habetur. Peculiariter verò contra leporis marini venena.

XXI. 6. Et oſtrea adverſantur iiſdem. Nec poteſt videri ſatis dictum eſſe de his, cùm palma menſarum divitum adtribuatur illis. Gaudent dulcibus aquis, & ubi plurimi influunt amnes: pelagia parva & rara ſunt. Gignuntur tamen & in petroſis, carentibuſque aquarum dulcium adventu, ſicut circa Grynium & Myrinam. Grandeſcunt ſideris quidem ratione maximè, ut in naturâ aquatilium diximus: ſed privatim circa initia æſtatis, multo lacte prægnantia, atque ubi Sol penetret in vada. Hæc videtur cauſa, quare minora in alto reperiantur. Opacitas cohibet incrementum, & triſtitiâ minùs adpetunt cibos. Variant coloribus, rufa Hiſpaniæ, fuſca Illyrico, nigra & carne & teſtâ Circeiis. Præcipua verò habentur in quacumque gente ſpiſſa, nec ſalivâ ſuâ lubrica, craſſitudine potiùs ſpectanda, quàm latitudine: neque in luto capta, neque in arenoſis, ſed ſolido vado, ſpondylo brevi atque non carnoſo, nec fibris laciniofo, ac tota in alvo. Addunt peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eo-

que argumento generoſa interpretantur, calliblepharata appellantes. Gaudent & peregrinatione, transferrique in ignotas aquas. Sic Brundisiana in Averno compaſta, & ſuum retinere ſuccum, & a Lucrino adoptare creduntur. Hæc sint dicta de corpore.

Dicemus & de nationibus: ne fraudentur gloriâ ſuâ litora: ſed dicemus alienâ linguâ, quæque peritiſſima hujus cenſuræ in noſtro ævo fuit. Sunt ergo Muciani verba, quæ ſubjiciam: « Cyzicena majo» ra Lucrinis, dulciora Britannicis, ſuavio» ra Medulis, acriora Lepticis, pleniora » Lucensibus, ſicciora Coryphantenis, te» neriora Iſtricis, candidiora Circeiensi» bus ». Sed his neque dulciora, neque teneriora eſſe ulla compertum eſt. In Indico mari Alexandri rerum auctores pedalia inveniri prodidere. Necnon inter nos nepotis cujuſdam nomenclator tridacna appellavit: tantæ amplitudinis intelligi cupiens, ut ter mordenda eſſent.

Dos eorum medica hoc in loco tota dicetur. Stomachum unicè reficiunt: faſtidiis medentur. Addiditque luxuria frigus obrutis nive, ſumma montium & maris ima miſcens. Molliunt alvum leniter. Eadem quoque cocta cum mulſo, teneſmo, qui sine exulceratione sit, liberant. Vesicarum ulcera quoque repurgant. Cocta in conchis ſuis uti clauſa venerint, mirè deſtil-

lationibus proſunt. Teſtæ oſtreorum cinis uvam ſedat, & tonsillas admixto melle. Eodem modo parotidas, panos, mammarumque duritias, capitum ulcera ex aquâ: cutemque mulierum extendit. Inſpergitur & ambuſtis. Et dentifricio placet. Pruritibus quoque & eruptionibus pituitæ ex aceto medetur. Crudæ si tundantur, ſtrumas ſanant, & perniones pedum. Purpuræ quoque contra venena proſunt.

XXII. Et algam maris theriacen eſſe Nicander tradit. Plura ejus genera, uti diximus: longo folio & latiore, rubente, aliave criſpo. Laudatissima, quæ in Cretâ inſulâ juxta terram in petris naſcitur: tinguendis etiam lanis ita colorem adligans, ut elui poſtea non possit. E vino jubet eam dari.

XXIII. 7. Alopecias replet hippocampi cinis, nitro & adipe ſuillo mixtus, aut sincerus ex aceto. Præparant autem ſepiarum cruſtæ farinâ medicamentis cutem, & muris marini cinis cum oleo: item echini cum carnibus ſuis cremati: fel ſcorpionis marini. Ranarum quoque trium, si vivæ in ollâ concrementur, cinis cum melle: meliùs cum pice liquidâ. Capillum denigrant ſanguiſugæ, quæ in nigro vino diebus XL. computruere. Alii in aceti ſextariis duobus ſanguiſugarum ſextarium in vaſe plumbeo jubent putreſcere totidem diebus, mox illini in Sole. Sornatius tan-

tam vim hanc tradit, ut niſi oleum ore contineant qui tinguunt, dentes quoque eorum denigrari dicat. Capitis ulceribus, muricum vel purpurarum teſtæ cinis cum melle utiliter illinitur: conchyliorum, vel ſi non urantur, farina ex aquâ: doloribus, caſtoreum cum peucedano & roſaceo.

XXIV. Omnium piſcium fluviatilium marinorumque adeps liquefactus Sole admixto melle, oculorum claritati plurimùm confert: item caſtoreum cum melle. Callionymi fel cicatrices ſanat, & carnes oculorum ſupervacuas conſumit. Nulli hoc piſcium copioſius, ut exiſtimavit Menander quoque in Comœdiis. Idem piſcis & uranoſcopos vocatur, ab oculo quem in capite habet. Et coracini fel excitat viſum. Et marini ſcorpionis rufi cum oleo vetere aut melle Attico incipientes ſuffuſiones diſcutit: inungi ter oportet intermiſsis diebus. Eadem ratio albugines oculorum tollit. Mullorum cibo aciem oculorum hebetari tradunt. Lepus marinus ipſe quidem venenatus eſt: ſed cinis ejus in palpebris pilos inutiles evulſos cohibet. Et ad hunc uſum utilissimi minimi: item pectunculi ſalsi triti cum cedriâ: & ranæ, quas diopetas, & calamitas vocant: ſanguis earum cum lacrimâ vitis, ſi evulſo pilo palpebris illinatur. Oculorum tumorem ruboremque ſepiæ cortex cum lacte

mulierum illitus ſedat; & per ſe ſcabritias emendat. Invertunt itaque genas id agentes, & medicamentum auferunt pòſt paulum, roſaceoque inungunt, & pane impoſito mitigant. Eodem cortice & nyctalopes curantur, in farinam trito & ex aceto illito. Extrahit & ſquamas ejus cinis. Cicatrices oculorum cum melle ſanat, pterygia cum ſale & cadmiâ ſingulis drachmis. Emendat & albugines oculorum jumentorum. Aiunt & oſſiculo ejus genas, si terantur, ſanari. Echini ex aceto epinyctidas tollunt. Eumdem comburi cum viperinis pellibus raniſque, & cinerem adſpergi potioni jubent magi, claritatem viſûs promittentes. Ichthyocolla appellatur piſcis, cui glutinoſum eſt corium: idemque nomen glutino ejus. Hoc epinyctidas tollit. Quidam ex ventre, non e corio, fieri dicunt ichthyocollam, ut glutinum taurinum. Laudatur Pontica, candida, & carens venis ſquamiſque, & quæ celerrimè liqueſcit. Madeſcere autem debet conciſa in aquâ, aut in aceto nocte ac die: mox tundi marinis lapidibus, ut faciliùs liqueſcat. Utilem eam in capitis doloribus adfirmant, & tetanothris. Ranæ dexter oculus dextro, ſiniſtro lævus, ſuſpenſi e collo nativi coloris panno, lippitudines ſanant. Quòd si per coitum ranæ eruantur, albuginem quoque, adligati

ſimiliter in putamine ovi. Reliquæ carnes impoſitæ ſugillationem rapiunt. Cancri etiam oculos adalligatos collo mederi lippitudini dicunt. Eſt parva rana in arundinetis & herbis maximè vivens, muta ac ſine voce, viridis, si fortè hauriatur, ventres boum diſtendens. Hujus corporis humorem ſpecillis deraſum claritatem oculis inunctis narrant adferre : ipſaſque carnes doloribus oculorum ſuperponunt. Ranas etiam quindecim conjectas in fictile novum juncis configunt quidam: ſuccoque earum, qui ita effluxerit, admiſcent vitis albæ lacrimam, atque ita palpebras emendant, inutilibus pilis exemptis, acu inſtillantes hunc ſuccum in veſtigia evulſorum. Meges psilothrum palpebrarum faciebat in aceto enecans putreſcentes, & ad hoc utebatur multis variiſque per aquationes autumni naſcentibus. Idem præſtare ſanguiſugarum cinis ex aceto illitus putatur. Comburi eas oportet in novo vaſe. Idem tæniæ jecur siccatum pondere x. iv. cum oleo cedrino perunctis pilis novem mensibus.

XXV. Auribus utiliſſimum batiæ piſcis fel recens, ſed & inveteratum vino : item bacchi, quem quidam myxona vocant: item callionymi cum roſaceo infuſum: vel caſtoreum cum papaveris ſucco. Vocant & in mari pediculos, eoſque tritos inſtillari ex aceto auribus jubent. Et per ſe

conchylio infecta lana magnopere prodeſt. Quidam aceto & nitro madefaciunt. Suntque qui præcipuè contra omnia aurium vitia laudent gari excellentis cyathum, mellis dimidio ampliùs, aceti cyathum in calyce novo lentâ prunâ decoquere, ſubinde ſpumâ pennis deterſâ, & poſtquam deſierit ſpumare, tepidum infundere. Si tumeant aures, coriandri ſucco priùs mitigandas iidem præcipiunt. Ranarum adeps inſtillatus, ſtatim dolores tollit. Cancrorum fluviatilium ſuccus cum farinâ hordeaceâ aurium vulneribus efficacissimè prodeſt. Parotides muricum teſtæ cinere cum melle, vel conchyliorum ex mulſo curantur.

XXVI. Dentium dolores ſedantur oſſibus draconis marini ſcarificatis gingivis: cerebro caniculæ in oleo decocto adſervatoque, ut ex eo dentes ſemel anno colluantur. Paſtinacæ quoque radio ſcarificare gingivas, & in dolore utiliſſimum. Conteritur is, & cum elleboro albo illitus, dentes ſine vexatione extrahit. Salſamentorum etiam fictili vaſe combuſtorum cinis, additâ farinâ marmoris, inter remedia eſt. Et cybia vetera uſta in novo vaſe, dein trita, proſunt doloribus. Æquè prodeſſe dicuntur omnium ſalſamentorum ſpinæ combuſtæ, tritæque, & illitæ. Decoquuntur & ranæ ſingulæ in aceti hemi-

nis, ut dentes ita colluantur, contineaturque in ore ſuccus. Si faſtidium obſtaret, ſuſpendebat pedibus poſterioribus eas Salluſtius Dionyſius, ut ex ore virus deflueret in acetum fervens; idque e pluribus ranis. Fortioribus ſtomachis ex jure mandendas dabat. Maxillareſque ita ſanari dentes præcipuè putant, mobiles verò ſuprà dicto aceto ſtabiliri. Ad hoc quidam ranarum corpora binarum præciſis pedibus in vini heminâ macerant, & ita collui dentium labantes jubent. Aliqui totas adalligant maxillis. Alii denas in aceti ſextariis tribus decoxere ad tertias partes, ut mobiles dentium ſtabilirent. Necnon XXXVI. ranarum corda in olei veteris ſextario ſub æreo teſto diſcoxere, ut infunderent per aurem dolentis maxillæ. Alii jecur ranæ decoctum & tritum cum melle impoſuere dentibus. Omnia ſuprà ſcripta ex marinâ ranâ efficaciora. Si carioſi & fœtidi ſunt, centum in furno areſieri per noctem præcipiunt: poſtea tantumdem ſalis addi atque ita fricari. Enhydris vocatur a Græcis colubra in aquâ vivens. Hujus quatuor dentium ſuperioribus in dolore ſuperiorum gingivas ſcarificant, inferiorum inferioribus. Aliqui canino tantùm earum contenti ſunt. Utuntur & cancrorum cinere: nam muricum cinis dentifricium eſt.

XXVII. Lichenas & lepras tollit adeps vituli marini : mænarum cinis cum mellis obolis ternis : jecur paſtinacæ in oleo decoctum : hippocampi, aut delphini cinis ex aquâ illitus. Exulcerationem ſequi debet curatio, quæ perducit ad cicatricem. Quidam delphini jecur in fictili torrent, donec pinguitudo ſimilis oleo fluat, ac perungunt. Muricum vel conchyliorum teſtæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, cutemque erugat, extenditque ſeptenis diebus illitus, ita ut octavo candido ovorum foveantur. Muricum generis ſunt, quæ vocant Græci coluthia, alii corythia, turbinata æquè, ſed minora multò, efficaciora etiam, & oris halitum cuſtodientia. Ichthyocolla erugat cutem, extenditque, in aquâ decocta horis quatuor, dein contuſa, & ſubacta ad liquorem uſque mellis. Ita præparata in vaſe novo conditur, & in uſu quatuor drachmis ejus binæ ſulphuris, & anchuſæ totidem, octo ſpumæ argenteæ adduntur, adſperſâque aquâ teruntur unà. Sic illita facies poſt quatuor horas abluitur. Medetur & lentigini ceteriſque vitiis, ex oſſibus ſepiarum cinis. Idem & carnes excreſcentes tollit & humida ulcera. Pſoras tollit rana decocta in heminis quinque aquæ marinæ : excoqui debet donec ſit lentitudo mellis.

8. Fit

8. Fit in mari & halcyoneum appellatum, ex nidis, ut aliqui exiſtimant, halcyonum & ceycum : ut alii, e ſordibus ſpumarum craſſeſcentibus : alii, e limo, vel quadam maris lanugine. Quatuor ejus genera : cinereum ſpiſſum, odoris aſperi : alterum molle, lenius, odore fere algæ : tertium candidioris vermiculi : quartum pumicoſius, ſpongiæque putri ſimile. Pæne purpureum, quod optimum, hoc & Mileſium vocatur. Quò candidius autem, hoc minùs probabile eſt. Vis eorum, ut exulcerent, purgent. Uſus toſtis & ſine oleo. Mirè lepras, lichenas, lentigines tollunt cum lupino, & ſulphuris duobus obolis. Halcyoneo utuntur & ad oculorum cicatrices. Andreas ad lepras cancri cinere cum oleo uſus eſt : Attalus thynni adipe recenti ad oris ulcera.

XXVIII. Mænarum muria, & capitum cinis cum melle ſanat ſtrumas. Pungi piſcis ejus, qui rana in mari appellatur, oſſiculo de caudâ, ita ut non vulneret, prodeſt. Id faciendum quotidie, donec percurentur. Eadem vis & paſtinacæ radio, & lepori marino impoſito, ita ut celeriter removeantur : echini teſtis contusis & ex aceto illitis : item ſcolopendræ marinæ e melle : cancro fluviatili contrito vel combuſto ex melle. Mirificè proſunt & ſepiæ oſſa cum axungiâ vetere contuſa & illita.

Sic & ad parotidas utuntur, & ſauri piſcis marini jocineribus. Quin & teſtis cadi ſalſamentarii tusis cum axungiâ vetere, muricumque cinere ex oleo ad parotidas ſtrumaſque. Rigor cervicis mollitur marinis, qui pediculi vocantur, drachmâ potâ: caſtoreo poto cum pipere ex mulſo mixto ranis decoctis ex oleo & ſale, ut ſorbeatur ſuccus. Sic & opiſthotono medentur, & tetano: ſpaſticis verò pipere adjecto. Anginas mænarum ſalſarum ex capitibus cinis ex melle illitus abolet: ranarum decoctarum ex aceto ſuccus: hic & contra tonsillas prodeſt. Cancri fluviatiles triti singuli in heminam aquæ anginis medentur gargarizati: aut e vino, & calidâ aquâ poti. Uvæ medetur garum cochlearibus ſubditum. Vocem siluri recentes, ſalsive, in cibo ſumpti adjuvant.

XXIX. Vomitiones mulli inveterati tritique in potione concitant. Suſpiriosis caſtorea cum Hammoniaci exiguâ portione ex aceto mulſo jejunis utilissima potu. Eadem potio ſpaſmos ſtomachi ſedat ex aceto mulſo calido. Tussim ſanare dicuntur piſcium modo e jure decoctæ in patinis ranæ. Suſpenſæ autem pedibus cùm deſtillaverit in patinam ſaliva earum, exenterari jubentur, abjectiſque interaneis condiri. Eſt rana parva arborem ſcandens, atque ex eâ vociferans: in hujus os si quis exſpuat,

ipſamque demittat, tussi liberari narratur. Præcipiunt & cochleæ crudæ carnem tritam bibere ex aquâ calidâ in tussi cruentâ.

XXX. 9. Jocineris doloribus ſcorpio marinus in vino necatur, ut inde bibatur. Conchæ longæ carnes ex mulſo potæ cum aquâ, pari modo: aut, si febres sint, ex aquâ mulsâ. Lateris dolores leniunt hippocampi toſti ſumpti, tetheaque similis oſtreo in cibo ſumpta: iſchiadicorum, muria siluri clyſtere infuſa. Dantur autem conchæ ternis obolis dilutæ in vini ſextariis duobus per dies quindecim.

XXXI. Alvum emollit silurus e jure, & torpedo in cibo. Et olus marinum simile ſativo: ſtomacho inimicum, alvum facillimè purgat: ſed propter acrimoniam cum pingui carne coquitur. Et omnium piſcium jus. Idem & urinas ciet, e vino maximè. Optimum e ſcorpionibus & iulide, & ſaxatilibus, nec virus resipientibus. Coqui debent cum anetho, apio, coriandro, porro, additis oleo & ſale. Purgant & cybia vetera, privatimque cruditates, pituitam bilemque trahunt. Purgant & myaces, quorum natura tota in hoc loco dicetur. Acervantur muricum modo, vivuntque in algosis, gratissimi autumno, & ubi multa dulcis aqua miſcetur mari, ob id in Ægypto laudatissimi. Procedente hieme,

amaritudinem trahunt, coloremque rubrum. Horum jus traditur alvum & vesicas exinanire, interanea deſtringere, omnia adaperire, renes purgare, ſanguinem adipemque minuere. Itaque utilissimi ſunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulario, inflationibus. Item prodeſſe fellis, pituitæ, pulmonis, jocineris, ſplenis vitiis, rheumatiſmis. Fauces tantùm vexant, vocemque obtundunt. Ulcera quæ ſerpant, aut sint purganda, ſanant: item carcinomata. Cremati autem, ut murices, & morſus canum hominumque cum melle, lepras, lentigines. Cinis eorum lotus emendat caligines, gingivarum & dentium vitia, eruptiones pituitæ: & contra dorycnium aut opocarpaton antidoti vicem obtinent. Degenerant in duas ſpecies: in mitulos, qui ſalem viruſque resipiunt: myiſcas, quæ rotunditate differunt, minores aliquantò atque hirtæ, tenuioribus teſtis, carne dulciores. Mituli quoque, ut murices, cinere cauſticam vim habent: & ad lepras, lentigines, maculas. Lavantur quoque plumbi modo ad genarum crassitudines, & oculorum albugines, caligineſque, atque in aliis partibus ſordida ulcera, capitiſque puſulas. Carnes verò eorum ad canis morſus imponuntur. At pelorides emolliunt alvum: item caſtorea ex aquâ mulsâ drachmis binis. Qui vehe-

mentiùs volunt, addunt cucumeris ſativi radicis ſiccatæ drachmam, & aphronitri duas. Tetheæ torminibus & inflationibus occurrunt. Inveniuntur hæ in foliis marinis ſugentes, fungorum veriùs generis, quàm piſcium. Eædem & teneſmum diſſolvunt, renumque vitia. Naſcitur & in mari absinthium, quod aliqui Seriphium vocant, circa Taposirin maximè Ægypti, exilius terreſtri. Alvum ſolvit, & noxiis animalibus inteſtina liberat. Solvunt & ſepiæ. In cibo dantur cum oleo, & ſale, & farinâ, decoctæ. Mænæ ſalſæ cum felle taurino illitæ umbilico, alvum ſolvunt. Jus piſcium in patinâ coctorum cum lactucis teneſmum diſcutit. Cancri fluviatiles triti ex aquâ poti, alvum ſiſtunt, urinam cient, in vino alvum. Ademptis brachiis calculos pellunt tribus obolis cum myrrhâ triti, singulis eorum drachmis. Ileos & inflationes caſtorea cum dauci ſemine, & petroſelini, quantùm ternis digitis ſumatur, ex mulsi calidi cyathis quatuor: tormina verò cum anetho ex vino mixto. Erythini in cibo ſumpti ſiſtunt alvum. Dyſentericis medentur ranæ cum ſcillâ decoctæ, ita ut paſtilli fiant: vel cor earum cum melle tritum, ut tradit Niceratus. Morbo regio ſalſamentum cum pipere, ita ut reliquâ carne abſtineatur.

XXXII. Lieni medetur ſolea piſcis im-

poſitus : item torpedo : item rhombus vivus : dein remittitur in mare. Scorpio marinus necatus in vino, veſicæ vitia, & calculos ſanat. Lapis, qui invenitur in ſcorpionis marini caudâ, pondere oboli potus : enhydridis jecur : blendiorum cinis cum rutâ. Inveniuntur &. in bacchi piſcis capite ceu lapilli. Hi poti ex aquâ calculoſis præclarè medentur. Aiunt & urticam marinam in vino potam prodeſſe : item pulmonem marinum decoctum in aquâ. Ova ſepiæ urinam movent, renumque pituitas extrahunt. Rupta convulſa cancri fluviatiles triti in asinino lacte maximè ſanant : echini verò cum ſpinis ſuis contusi in vino poti calculos. Modus ſingulis hemina : bibitur donec proſit, & aliàs in cibis ad hoc proficiunt. Purgatur veſica & pectinum cibo. Ex his mares alii donacas, alii aulos vocant : feminas onychas. Urinam mares movent. Dulciores feminæ ſunt & unicolores. Sepiæ quoque ova urinam movent, renes purgant.

XXXIII. Enterocelicis lepus illinitur tritus cum melle. Jecur quoque aquaticæ colubræ, item hydri tritum potumque, calculoſis prodeſt. Iſchiadicos autem liberant ſalſamenta ex siluro infuſa clyſtere, evacuatâ priùs alvo. Sedis adtritus cinis e capite mugilum mullorumque : comburuntur autem in fictili vaſe : illini cum melle

debent. Item capitis mænarum cinis & ad rhagadas, & ad condylomata utilis: ſicut pelamidum ſalſarum capitum cinis, vel cybiorum cum melle. Torpedo adpoſita procidentis interanei morbum ibi coercet. Cancrorum fluviatilium cinis ex oleâ & cerâ, rimas in eâdem parte emendat: item & marini cancri polline.

XXXIV. Panos ſalſamenta coracini diſcutiunt: ſciænæ interanea & ſquamæ combuſtæ: ſcorpio in vino decoctus, ita ut foveantur ex illo. At echinorum teſtæ contuſæ & ex aquâ illitæ, incipientibus panis reſiſtunt. Muricum vel purpurarum cinis utroque modo, ſive diſcutere opus ſit incipientes, ſive concoctos emittere. Quidam ita componunt medicamentum: ceræ & thuris drachmas XX. ſpumæ argenti XL. cineris muricum X. olei veteris heminam. Proſunt per ſe ſalſamenta cocta. Cancri fluviatiles triti verendorum puſulas diſcutiunt: cinis ex capite mænarum: item carnes decoctæ & impoſitæ. Similiter percæ ſalſæ e capite cinis melle addito. Pelamidum capitis cinis, aut ſquatinæ piſcis cutis combuſta. Hæc eſt, quâ diximus lignum poliri: quia & e mari fabriles uſus exeunt. Proſunt & ſmarides illitæ: item muricum vel purpurarum teſtæ cinis cum melle: efficaciùs crematarum cum carnibus ſuis. Carbunculos verendo-

rum privatim ſalſamenta cocta cum melle reſtinguunt. At teſtem, ſi deſcenderit, cochlearum ſpumâ illini volunt.

XXXV. Urinæ incontinentiam hippocampi toſti & in cibo ſæpius ſumpti emendant. Item ophidion piſciculus congro ſimilis cum lilii radice. Piſciculi minuti, ex ventre ejus qui devoraverit exempti, & cremati, ita ut cinis eorum bibatur ex aquâ. Jubent & cochleas Africanas cum ſuâ carne comburi, cineremque ex vino Signino dari.

XXXVI. Podagris articulariiſque morbis utile eſt oleum, in quo decocta ſint ranarum inteſtina: & rubetæ cinis cum adipe vetere. Quidam & hordei cinerem adjiciunt, trium rerum æquo pondere. Jubent & lepore marino recenti podagram fricari. Fibrinis quoque pellibus calceari, maximè Pontici fibri. Item vituli marini: cujus & adeps prodeſt. Nec non & bryon, de quo diximus, lactucæ ſimile, rugoſioribus foliis, ſine caule. Natura eſt ei ſtyptica. Impoſitumque lenit impetus podagræ. Item alga, de quâ ipſâ dictum eſt, obſervaturque in eâ, ne arida imponatur. Perniones emendat pulmo marinus, cancrique marini cinis ex oleo, item fluviatiles triti, ſicque cinere & oleo ſubacti: & ſiluri adeps. Et in articulis, morborum impetus ſedant ranæ ſubinde re-

centes impoſitæ: quidam diſſectas jubent imponi. Corpus auget jus mitulorum, & concharum.

XXXVII. Comitiales, ut diximus, coagulum vituli marini bibunt cum lacte equino, asininove, aut cum Punici ſucco, quidam ex aceto mulſo. Nec non aliqui per ſe pilulas devorant. Caſtoreum in aceti mulsi cyathis tribus jejunis datur. His verò, qui ſæpius corripiuntur, clyſtere infuſum mirificè prodeſt. Caſtorei drachmæ duæ eſſe debebunt, mellis & olei ſextarius, & aquæ tantumdem. Ad præſens verò correptis olfactu ſubvenit cum aceto. Datur & muſtelæ marinæ jecur, item muris: vel teſtudinum ſanguis.

XXXVIII. 10. Febrium circuitus tollit jecur delphini guſtatum ante accessiones. Hippocampi necantur in roſeo, ut perungantur ægri in frigidis febribus. Et ipsi adalligantur ægris. Item ex aſello piſce lapilli, qui plenâ Lunâ inveniuntur in capite, alligantur in linteolo. Pagri fluviatilis longissimus dens capillo adalligatus, ita ut quinque diebus eum qui alligaverit, non cernat æger: ranæ in trivio decoctæ oleo abjectis carnibus, perunctos liberant quartanis. Sunt qui ſtrangulatas in oleo, ipſas clam adalligent, oleoque eo perungant. Cor earum adalligatum frigora febrium minuit: & oleum, in quo in-

teſtina decocta ſint. Maximè autem quartanis liberant, ablatis unguibus ranæ adalligatæ, & rubetæ. Jecur ejus vel cor adalligatur in panno leucophæo. Cancri fluviatiles triti in oleo & aquâ, perunctis ante accessiones in febribus proſunt. Aliqui & piper addunt. Alii decoctos ad quartas in vino e balineo egressis bibere ſuadent in quartanis. Aliqui verò ſiniſtrum oculum devorari jubent. Magi quoque oculis eorum ante Solis ortum adalligatis ægro, ita ut cæcos dimittant in aquam, tertianas abigi promittunt. Eoſdem oculos cum carnibus luſciniæ in pelle cervinâ adalligatos, præſtare vigiliam ſomno fugato tradunt. In lethargum vergentibus coagulo balænæ, aut vituli marini ad olfactum utuntur. Alii ſanguinem teſtudinum lethargicis illinunt. Tertianis mederi dicitur & ſpondylus percæ adalligatus: quartanis cochleæ fluviatiles in cibo recentes. Quidam ob id adſervant ſale, ut dent tritas in potu.

XXXIX. Strombi in aceto putrefacti, lethargicos excitant odore. Proſunt & cardiacis. Cachecticis, quorum corpus macie conficitur, tethea utilia ſunt cum rutâ ac melle. Hydropicis medetur adeps delphini liquatus, cum vino potus. Gravitati ſaporis occurritur tactis naribus unguento, aut odoribus, vel quoquo modo obtura-

tis. Strombi quoque carnes tritæ, & in mulsi tribus heminis pari modo aquæ, aut si febres sint, ex aquâ mulsâ datæ proficiunt. Item ſuccus cancrorum fluviatilium cum melle. Ranæ quoque aquaticæ in vino vetere & farre decoctæ, ac pro cibo ſumptæ, ita ut bibatur ex eodem vaſe. Vel teſtudo decisis pedibus, capite, caudâ, & inteſtinis exemptis, reliquâ carne ita conditâ, ut citra faſtidium ſumi possit. Cancri fluviatiles ex jure ſumpti, & phthisicis prodeſſe traduntur.

XL. Aduſta ſanantur cancri marini vel fluviatilis cinere; & quæ ferventi aquâ combuſta ſunt. Hæc curatio etiam pilos reſtituit cum ranarum fluviatilium cinere. Putantque utendum cum cerâ & adipe ursino. Prodeſt & fibrinarum pellium cinis. Ignes ſacros reſtinguunt ranarum viventium ventres impositi: pedibus poſterioribus pronas adalligari jubent, ut crebriore anhelitu prosint. Utuntur & silurorum capitum cinere, ſalſamentorum ex aceto. Pruritum ſcabiemque non hominum modò, ſed & quadrupedum efficacissimè ſedat jecur paſtinacæ decoctum in oleo.

XLI. Nervos vel præciſos purpurarum callum, quo ſe operiunt, tuſum glutinat. Tetanicos coagulum vituli adjuvat in vino potum oboli pondere: item ichthyocolla. Tremulos caſtoreum, si ex oleo per-

ungantur. Mullos in cibo inutiles nervis invenio.

XLII. Sanguinem fieri piſcium cibo putant, ſiſti polypo tuſo illitoque. De quo & hæc traduntur : muriam ipſum ex ſeſe emittere, & ideo non debere addi in coquendo : ſecari arundine : ferro enim infici, vitiumque trahere naturâ desinente. Ad ſanguinem ſiſtendum & ranarum illinunt cinerem, vel ſanguinem arefactum. Quidam ex eâ ranâ, quam Græci calamiten vocant, quoniam inter arundines fruticeſque vivat, minima omnium & viridiſſima, ſanguinem cineremve fieri jubent. Aliqui & naſcentium ranarum in aquâ, quibus adhuc cauda eſt, in calyce novo combuſtarum cinerem, si per nares fluat, injiciendum. Diverſus hirudinum, quas ſanguiſugas vocant, ad extrahendum ſanguinem uſus eſt. Quippe eadem ratio earum, quæ cucurbitarum medicinalium, ad corpora levanda ſanguine, ſpiramenta laxanda, judicatur. Sed vitium, quòd admiſſæ ſemel desiderium faciunt circa eadem tempora anni ſemper ejuſdem medicinæ. Multi podagris quoque admittendas cenſuere. Decidunt ſatiatæ, & pondere ipſo ſanguinis detractæ, aut ſale adſperſæ. Aliquando tamen adfixa relinquunt capita, quæ cauſa vulnera inſanabilia facit, & multos interimit, sicut Meſſalinum

e conſularibus patriciis, cùm ad genu admiſiſſet. Invehunt virus remedio verſo: maximéque rufæ ita formidantur. Ergo ſugentium ora forficibus præcidunt: ac veluti siphonibus defluit ſanguis: paulatimque morientium capita ſe contrahunt, nec relinquuntur. Natura earum adverſatur cimicibus, & ſuffitu necat eos. Fibrinarum pellium cum pice liquidâ combuſtarum cinis, narium profluvia ſiſtit, ſucco porri mollitus.

XLIII. Extrahunt tela corpori inhærentia ſepiarum teſtæ ex aquâ, ſalſamentorum carnes, cancri fluviatiles triti, siluri fluviatilis, qui & alibi quàm in Nilo naſcitur, carnes impositæ recentes sive ſalſæ. Ejuſdem cinis extrahit, & adeps: & cinis ſpinæ ejus vicem ſpodii præbet.

XLIV. Ulcera quæ ſerpunt, & quæ in his excreſcunt, ex capite mænarum cinis, vel siluri coercet. Carcinomata percarum capita ſalſarum: efficaciùs si cineri earum miſceatur ſal, & cunilâ capitatâ, oleoque ſubigantur. Cancri marini cinis uſti cum plumbo, carcinomata compeſcit. Ad hoc & fluviatilis ſufficit cum melle, lineâque lanugine. Aliqui malunt alumen melque miſcere cineri. Phagedænæ siluro inveterato, & cum ſandaracâ trito: cacoethe, & nomæ, & putreſcentia cybio vetere ſa-

nantur. Vermes innati ranarum felle tolluntur : fiſtulæ aperiuntur, ſiccanturque ſalſamentis cum linteolo immiſsis. Intraque alterum diem callum omnem auferunt, & putreſcentia ulcerum, quæque ſerpunt, emplaſtri modo ſubacta & illita. Et alex purgat ulcera in linteolis concerptis. Item echinorum teſtæ cinis. Carbunculos coracinorum ſalſamenta illita diſcutiunt. Item mullorum ſalſamenti cinis. Quidam capite tantùm utuntur cum melle, vel coracinorum carne. Muricum cinis cum oleo tumorem tollit : cicatrices, fel ſcorpionis marini.

XLV. Verrucas tollit glani jecur illitum : capitis mænarum cinis cum allio tritus : ad thymia crudis utuntur : fel ſcorpionis marini rufi : ſmarides tritæ illitæ. Alex deferveſacta unguium ſcabritiam, ciniſque e capite mænarum extenuat.

XLVI. Mulieribus lactis copiam facit glauciſcus e jure ſumptus, & ſmarides cum ptiſanâ ſumptæ, vel cum feniculo decoctæ. Mammas ipſas muricum vel purpuræ teſtarum cinis cum melle efficaciter ſanat. Cancri fluviatiles illiti, vel marini, pilos in mammâ, vel muricum carnes adpoſitæ tollunt. Squatinæ illitæ creſcere mammas non patiuntur. Delphini adipe linamenta accenſa excitant vulvæ ſtrangulatu oppreſſas. Item ſtrombi in aceto putrefacti. Per-

carum vel mænarum capitis cinis admixto ſale, & cunilâ, oleoque, vulvæ medetur: ſuffitione quoque ſecundas detrahit. Item vituli marini adeps inſtillatur igni naribus intermortuarum vulvæ vitio: coagulo ejuſdem in vellere imponitur. Pulmo marinus alligatus purgat egregiè profluvia. Echini viventes tusi & in vino dulci poti. Siſtunt & cancri fluviatiles triti in vino potique. Item siluri ſuffitu præcipuè Africi, faciliores partus fieri dicuntur. Cancri ex aquâ poti profluvia siſtere: ex hyſſopo purgare. Et si partus ſtranguletur, similiter poti auxiliantur. Eoſdem recentes vel aridos bibunt ad partus continendos. Hippocrates ad purgationes mortuoſque partus utitur illis, cum quinis lapathi radicibus, cum rutâ & fuligine tritis, & in mulſo datis potui. Iidem in jure cocti cum lapatho & apio, menſtruas purgationes expediunt: lactiſque ubertatem faciunt. Item in febri quæ fit cum capitis doloribus & oculorum palpitatione, mulieribus in vino auſtero poti prodeſſe dicuntur. Caſtoreum ex mulſo potum purgationibus prodeſt: contraque vulvam olfactum cum aceto & pice, aut ſubditum paſtillis. Ad ſecundas etiam uti eodem prodeſt cum panace in quatuor cyathis vini: & a frigore laborantibus ternis obolis. Sed si caſtoreum fibrumve ſupergrediatur gravida, abortum

facere dicitur, & periclitari partus, si ſuperferatur. Mirum & quod de torpedine invenio: si capiatur, cùm Luna in Librâ sit, triduóque adſervetur ſub dio, faciles partus facere poſtea, quoties inferetur. Adjuvare & paſtinacæ radius adalligatus umbilico exiſtimatur, si viventi ablatus sit, ipſaque denuo in mare dimiſſa. Invenio apud quoſdam oſtracium vocari, quod aliqui onychem vocant: hoc ſuffitum vulvæ pœnis mirè reſiſtere. Odorem eſſe caſtorei, meliúſque cum eo uſtum proficere. Vetera quoque ulcera & cacoethe ejuſdem cinere ſanari. Nam carbunculos & carcinomata in mulierum parte præſentissimo remedio ſanari tradunt cancro feminâ, cum ſalis flore contuſo, poſt plenam Lunam, & ex aquâ illito.

XLVII. Psilothrum eſt thynni ſanguis, fel, jecur, sive recentia, sive ſervata. Jecur etiam tritum, mixtâque cedriâ plumbeâ pyxide adſervatum. Ita pueros mangonizavit Salpe obſtetrix. Eadem vis eſt pulmoni marino: leporis marini ſanguini & felli: vel si in oleo hic necetur. Cancri, ſcolopendræ marinæ cinis cum oleo: urtica marina trita ex aceto ſcillite: torpedinis cerebrum cum alumine illito ſextâ Lunâ. Ranæ parvæ, quam in oculorum curatione deſcripsimus, ſanies efficacissimè psilothrum eſt, si recens illinatur: &

ipſa arefacta ac tuſa, mox decocta tribus heminis ad tertias, vel in oleo decocta æreis vasis eâdem menſurâ. Alii ex quindecim ranis conficiunt psilothrum, sicut in oculis diximus. Sanguiſugæ quoque toſtæ in vaſe fictili & ex aceto illitæ, eumdem contra pilos habent effectum. Hic & ſuffitus urentium eas necat cimices invectos. Caſtoreo quoque cum melle pro psilothro usi pluribus diebus reperiuntur. In omni autem psilothro evellendi priùs ſunt pili.

XLVIII. Infantium gingivis dentitionibuſque plurimùm confert delphini cum melle dentium cinis, & si ipſo dente gingivæ tangantur. Adalligatus idem pavores repentinos tollit. Idem effectus & caniculæ dentis. Ulcera verò, quæ in auribus, aut ullâ corporis parte fiant, cancrorum fluviatilium ſuccus cum farinâ hordeaceâ ſanat. Et ad reliquos morbos triti in oleo peruncti proſunt. Siriasim infantium ſpongiâ frigidâ crebrò humefacta, rana inverſa adalligata efficacissimè ſanat, quam aridam inveniri adfirmant.

XLIX. Mullus in vino necatus, vel piſcis rubellio, vel anguillæ duæ, item uva marina in vino putrefacta, iis qui inde biberint, tædium vini adfert.

L. Venerem inhibet echeneis, & hippopotami frontis e siniſtrâ parte pellis in

agninâ adalligata, ſelve torpedinis vivæ genitalibus illitum. Concitant cochlearum fluviatilium carnes ſale adſervatæ, & in potu ex vino datæ erythini in cibo ſumpti: jecur ranæ diopetis vel calamitæ in pelliculâ gruis alligatum, vel dens crocodili maxillaris, adnexus brachio, vel hippocampus, vel nervi rubetæ dextro lacerto adalligati. Amorem finit in pecoris recenti corio rubeta alligata.

LI. Equorum ſcabiem ranæ decoctæ in aquâ extenuant, donec illiniri poſſit. Aiunt ita curatos non repeti poſtea. Salpe negat canes latrare, quibus in offâ rana viva data ſit.

LII. Inter aquatilia dici debet & calamochnus, Latinè adarca appellata. Naſcitur circa arundines tenues e ſpumâ aquæ dulcis ac marinæ, ubi ſe miſcent. Vim habet cauſticam: ideo acopis additur contra perfrictionum vitia. Tollit & mulierum lentigines in facie.

Et calami simul dici debent: Phragmitis radix recens tuſa luxatis medetur, & ſpinæ doloribus ex aceto illita. Cyprii verò, qui & donax vocatur, cortex alopeciis medetur uſtus, & ulceribus veteratis: folia extrahendis quæ infixa sint corpori, & igni ſacro. Paniculæ flos si aures intravit, exſurdat.

Sepiæ atramento tanta vis eſt, ut in

lucernâ addito Æthiopas videri, ablato priore lumine, Anaxilaus tradat. Rubeta excocta aquâ, potui data, ſuum morbis medetur: vel cujuſque ranæ cinis. Pulmone marino ſi confricetur lignum, ardere videtur, adeò ut baculum ita præluceat.

LIII. 11. Peractâ aquatilium dote, non alienum videtur indicare per tot maria, tam vaſta, & tot millibus paſſuum terræ infuſa, extráque circumdata menſurâ pæne ipsius mundi, quæ intelligantur animalia centum ſeptuaginta quatuor omnino generum eſſe, eaque nominatim complecti: quod in terreſtribus volucribuſque fieri non quit. Neque enim omnis Indiæ, Æthiopiæque, aut Scythiæ, deſertorumve novimus feras aut volucres, cùm hominum ipſorum multò plurimæ ſunt differentiæ, quas invenire potuimus. Accedat his Taprobane, inſulæque aliæ Oceani fabulosè narratæ. Profectò conveniet non poſſe omnia genera in contemplationem univerſam vocari. At hercules in tanto mari Oceano quæcumque naſcuntur, certa ſunt, notioraque, quod miremur, quæ profundo natura merſit. Ut a belluis ordiamur, arbores, phyſeteres, balænæ, priſtes, Tritones, Nereides, elephanti, homines qui marini vocantur, rotæ, orcæ, arietes, muſculi, & alii piſcium formâ arietes, delphini, celebreſque Homero vituli. Luxuria

verò teſtudines, & medicis fibri, quorum e genere lutras nuſquam mari accepimus mergi, tantùm marina dicentes. Jam caniculæ, dromones, cornutæ, gladii, ſerræ: communeſque terræ, mari, amni, hippopotami, crocodili: & amni tantùm ac mari, thynnides, siluri, coracini, percæ. Peculiares autem maris, acipenſer, aurata, aſellus, acharne, aphya, alopecias, anguilla, araneus. Box, batis, bacchus, batrachus, belone, quos aculeatos vocamus, balanus. Corvus, citharus e rhomborum genere peſſimus: chalcis, cobio, callarias aſellorum generis, ni minor eſſet: colias sive Parianus, sive Sexitanus a patriâ Bæticâ, lacertorum minimi: ab iis Mæotici: cybium, ita vocatur conciſa pelamis, quæ poſt XL. dies a Ponto in Mæotin revertitur: cordyla, & hæc pelamis pusilla, cùm in Pontum e Mæotide exit, hoc nomen habet: cantharus, callionymus, sive uranoſcopus, cinædi ſoli piſcium lutei: cnide, quam nos urticam vocamus: cancrorum genera, chamæ ſtriatæ, chamæ læves: chamæ pelorides, generis varietate diſtantes & rotunditate: chamæ glycymerides, quæ ſunt majores quàm pelorides: coluthia sive corythia: concharum genera, inter quæ & margaritiferæ: cochleæ, quarum generis pentadactyli, melicembales, actinophoræ dicuntur quibus cantant:

extra hæc ſunt rotundæ in oleario uſu cochleæ: cucumis, cynopus, caminarus, cynoſdexia. Draco: quidam aliud volunt eſſe dracunculum: eſt autem gerriculæ similis: aculeos in branchiis habet ad caudam ſpectantes, sic ut ſcorpio lædit, dum manu tollitur. Erythinus, echeneis, echinus, elephanti locuſtarum generis nigri, pedibus quaternis, biſulcis: præterea brachia duo binis articulis, singuliſque forficibus denticulatis. Faber sive zeus. Glauciſci, glanis, gonger, gerres, galeos, garus. Hippus, hippuros, hirundo, halipleumon, hippocampos, hepar, helacatenes. Sunt lacertorum genera: loligo volitans, locuſtæ, lucernæ, lepris, lamyrus, lepus, leones, quorum brachia cancris similia ſunt, reliqua pars locuſtæ. Mullus, merula inter ſaxatiles laudata, mugil, melanurus, mæna, meryx, muræna, mys, mitulus, myiſcus, murex. Oculata, ophidion, oſtrea, otia: orcynus: hic eſt pelamidum generis maximus, neque redit in Mæotin, similis tritoni, vetuſtate melior: orbis, orthragoriſcus. Phager, phycis ſaxatilium: pelamis: earum generis maxima apolectus vocatur, durior tritone: porcus, pitiarus, paſſer, paſtinaca: polyporum genera: pectines maximi & nigerrimi æſtate, laudatissimi Mitylenis, Tyndaride, Salonis, Altini, Antii, in inſulâ Alexandriæ

in Ægypto: pectunculi, purpuræ, pegrides, pinna, pinnoteræ. Rhina, quem ſquatum vocamus: rhombus. Scarus principalis hodie: ſolea, ſargus, ſcilla, ſarda: ita vocatur pelamis longa, ex Oceano veniens: ſcomber, ſalpa, ſparus, ſcorpæna, ſcorpio, ſciadeus, ſciæna, ſcolopendra, ſmyrus, ſepia, ſtrombus, ſolen, sive aulos, sive donax, sive onyx, sive dactylus: ſpondylus, ſmarides, ſtella, ſpongia. Turdus inter ſaxatiles nobilis: thynnus, thranis, quem alii xiphiam vocant: thaſſa, torpedo, tethea: triton pelamidum generis magni: ex eo uræa cybia fiunt. Veneriæ, uva. Xiphias.

LIV. His adjiciemus ab Ovidio poſita nomina, quæ apud neminem alium reperiuntur; ſed fortaſsis in Ponto naſcuntur, ubi id volumen ſupremis ſuis temporibus inchoavit: bovem, cercyrum in ſcopulis viventem, orphum, rubentemque erythinum, ſparulum, pictas mormyras, aureique coloris chryſophryn, permeca, tragum, & placentem caudâ labrum, epodas lati generis. Præter hæc insignia piſcium tradit channem ex ſeipsâ concipere, glaucum æſtate numquam apparere, pompilum qui ſemper comitetur navigiorum curſus, chromin qui nidificet in aquis. Elopem quoque dicit eſſe noſtris incognitum undis: ex quo apparet falli eos, qui

eumdem acipenſerem exiſtimaverunt. Elopi palmam ſaporis inter piſces multi dedêre.

LV. Sunt præterea a nullo auctore nominati, ſudis Latinè appellatus, Græcis ſphyræna, roſtro similis nomine, magnitudine inter amplissimos, rarus, ſed non degener. Appellantur & pernæ concharum generis, circa Pontias inſulas frequentissimæ. Stant velut ſuillo crure longo in arenâ defixæ, hianteſque, quà limpitudo eſt, pedali non minùs ſpatio, cibum venantur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim ſpiſſatos. Intus pro ſpondylo grandis caro eſt. Et hyænam piſcem vidi in Ænariâ inſulâ captum. Exeunt præter hæc purgamenta aliqua relatu indigna, & algis potiùs adnumeranda, quàm animalibus.

NOTÆ
IN LIBRUM XXVI.

CAP. I. MENTAGRAM. Ad lichenas rodenteſque herpetas, *les dartres vives*, referenda eſt hæc mentagræ lues.

2. *H-S. c c.* Seſtertia ducenta ſunt Gallicæ noſtræ monetæ libræ 38,906. Perperam in editione principe, *ſolidis c c.* Bene MſſReg. *H-S.* *c c.* Minimè probabiliter edidit eruditus Harduinus *H-S.* c̅c̅. : quod efficit ducenties centena millia ſeſtertiûm, Gallicæ monetæ libras 3,891,005.

3. *Gregatim ſentirentur.* A grege humilique plebe ſentirentur.

4. *Q. Marcio cenſoribus.* Anno Urbis conditæ DXC.

5. *Carbunculum.* Carbunculus, *le charbon.* Sævit & in provinciâ noſtrâ Nivernensi : ſed facillimè ſanatur. Paratiſſimum enim ibi remedium. Ubi ſentitur, novaculæ ictibus tranſversè datis inciditur malum, & ſtatim exinanitur.

6. *Pollici lævæ manûs evulſo.* Optimè Mſſ. Reg. & editio princeps. Peſſimè in recentioribus editionibus, *pollice.* Pollex non poteſt evelli acu, tam parvo vulnere, ut vix cerni poſſit. At carbunculus pollici, aut e pollice, acu potuit evelli, tam parvo vulnere.

7. *Vari modo.* Varus eſt tumor parvus & durus, ex rubedine in ſummitate tandem albeſcens. Tales vari in facie & collo, magnitudine ſeminis cannabis, ut plurimùm oriuntur.

8. *Diximus*

ſect. 52. Ad lepram aliquatenus pertinet hæc elephantiaſis.

9. *Ægypti peculiare hoc malum.* Viget adhuc illa elephantiaſis in Ægypto, & in urbe Cairo vulgaris; quam accuratè deſcripſit oculatus teſtis, Proſper Alpinus, Hiſt. nat. Ægypti, I, 19. & de Medicinâ Ægyptior. I, 16.

10. *Solia temperabantur.* Solium, vas erat, in quo ſedentes lavabantur in balineis.

11. *Quem gemurſam.* Feſto tèſte: *Gemurſa, ſub minimo digito pedis tuberculum, quòd gemere faciat eum qui id gerat.*

CAP. II. 1. *Subtilioris doctrinæ conditori.* In muſicos pedes Herophilus venarum pulſus deſcripſerat per ætatum gradus; ut dicetur infrà Libr. XXIX. ſect. 5.

2. *Defendente.* Bene eruditus Harduinus e Mſ. Reg. 1. Infeliciter Cl. Rezzonicus, *peculiariter utique medicinâ ad verba garrulitatemque deſcendente.* Quid enim tunc regeret, *celebratam rationem eam?*

3. *Auditioni operatos.* Sic Mſ. Reg. 1. & eleganter. In Mſ. Reg. 2. *operatus.* Malè Mſ. Reg. 5. & Cl. Rezzonicus, *occupatum.*

CAP. III. 1. *Conjecturæ fecit.* Ita Mſſ. Reg. 2. 5. In edtione principe, *conjecturas.*

2. *Communium auxiliorum.* Titulus fuit libri ab Aſclepiade ſcripti. Memoratur a Celſo II, 14. *Aſclepiades ... in eo volumine, quod Communium Auxiliorum ſcripſit.*

3. *Aliàs vini.* Aliquando etiam vini.

4. *Cognominari ſe frigidâ dandâ.* Cognominatus videtur Δοσίψυχρος. Revaluit ille Aſclepiadis uſus; & in multis morbis vulneribuſque

datur frigida. Hac de re egregiam diſſertationem ſcripsit anno 1729. Cl. Nicolaus Cyrillus, medicus Neapolitanus, quam vide in *Tranſact. Philoſophical.* Hujus quoque doctrinæ nuper insignis promotor fuit Cl. Hahn, quem ſecutus eſt Cl. Theden, *Progrès ultérieurs de la Chirurgie*, pag. 179.

5. *Relato homine.* Homo ille lethargo tantùm laborabat, ut patet ex Apuleio, Floridorum, Cap. 19. Hac de re jam dictum ſuprà Libr. VII. ſect. 37.

6. *E levissimâ gente.* Ex Asiaticâ gente. Pruſiensis erat Aſclepiades.

7. *In urbe nimboſâ.* Roma totaque Italia per æſtatem nimboſa. Vide ſuprà Libr. II. ſect. 51.

8. *Penſili balinearum uſu.* De penſilibus balineis, earumque inventore, dictum ſuprà Libr. VII. ſect. 79.

9. *Quod eſt magnâ ex parte vetitum.* Bene Mſ. Reg. 1. Nempe quod magna medicorum pars vetat. Malè vulgò Mſſ. & editio princeps, *quod eſt magnâ ex parte verum.*

CAP. IV. 1. *Lucullus tot reges magnorum.* Lucullus anno U. C. DCLXXXV. Mithridatem, Tigranem, multoſque regulos in iis regionibus, ubi vigebant magicæ vanitates, devicit.

2. *Cur Cæſaris miles.* Bene Mſſ. & editio princeps. Fruſtra in recentioribus editionibus additum, *cur Hercule Cæſaris miles.*

3. *Pomptinæ paludes.* De quibus jam dictum ſuprà Libr. III. ſect. 9.

4. *Suo loco probatur.* Infrà Libr. XXIX. ſect. 5.

5. *Radix albuci.* Aſphodeli. Vide ſuprà Libr. XXI. ſect. 68.

6. *Cùm glutino.* Facto e lupini farinâ. Vide ſuprà Libr. XXII. ſect. 74.

7. *Rumicis radix.* Rumex eſt lapathum folio acuto, plano, C. B. *la Patience à feuilles pointues.*

8. *Flos viſci.* Eſt viſci pars levior, quæ inter coquendum ſupernatat.

9. *Inde nomine invento.* A ſanandis lichenibus, ſeu impetiginibus, herba dicta eſt lichen.

10. *Naſcitur in ſaxoſis, folio uno.* Videtur eſſe lichen petræus, pileolum cauliculo ſuſtinente, C. B.

11. *Aliud lichenis genus.* Eſt lichen petræus, latifolius, sive hepatica fontana, C. B. *l'Hépatique commune.*

12. *Thapsiæ radice.* De Thapsiâ dictum ſuprà Libr. XIII. ſect. 43.

13. *Proſerpinaca.* De proſerpinaca, quæ dracontium eſt, *la Serpentaire*, dicetur infrà Libr. XXVII. ſect. 104.

Cap. V. 1. *Radix perſolatæ.* De perſolatâ dictum Libr. XXV. ſect. 66.

2. *Sideritis latifolia... adalligatur.* Mſ. Reg. 2. editio princeps. De ſideriti latifoliâ vide ſuprà Libr. XXV. ſect. 19. de damaſonio Libr. XXV. ſect. 77.

3. *Bellis in pratis.* Bellis, *la Pâquerete.*

4. *Condurdum.* Condurdum aliis eſt valeriana rubra, C. B. Aliis lychnis ſegetum rubra, foliis perfoliatæ, C. B.

5. *Scythica herba.* Eſt glycyrrhiza, *la Régliſſe*, ut jam dixi.

Cap. VI. 1. *Bechion, quæ & tuſſilago.* Tuſſilago, *le Tuſſilage, le Pas d'âne.*

2. *Sine caule, ſine flore.* Tuſſilago habet & caulem, & florem luteum, & ſemen. Sed flos naſcitur ante folia. Inde error.

3. *Chamæleucen.* Chamæleuce eſt ipſa tuſſilago. Vide ſuprà Libr. XXIV. ſect. 85.

4. *Salvia appellatur.* Hæc non eſt ſalvia, *la Sauge* : ſed, ut videtur, horminum vulgare, *l'Ormin.*

CAP. VII. 1. *Molon.* Eſt allium anguſtifolium, umbellatum, flore albo, Tournefort.

2. *Scapo eſt ſtriato... radice IV. digitorum.* Cl. Guettard ex Dioſcoride III, 54. emendat *ſcapo eſt ſtricto... caule IV. digitorum.*

3. *Ciſſanthemos.* De cyclamino ciſſanthemo dictum ſuprà Libr. XXV. ſect. 68.

4. *Teucria.* Eſt teucrium, de quo vide Libr. XXV. ſect. 20.

5. *Capnon herbam.* De quâ ſuprà Libr. XXV. ſect. 99.

6. *Ephedera.* Eſt polygonum bacciferum, maritimum majus, sive uva maritima, major, C. B.

7. *Geum.* Eſt caryophyllata vulgaris, C. B. *la Benoîte.*

8. *Herbæ consiliginis.* Vide ſuprà Libr. XXV. ſect. 48.

9. *Suo loco diximus.* Suprà Libr. XXI. ſect. 21.

10. *Gromphæna.* Herba nobis non nota; ut & malandrum.

11. *Chalcetum.* Multis videtur eſſe valeriana campeſtris, inodora, major, C. B. *la Mâche.*

12. *Molemonium.* Sic quidem libri omnes. Fortè tamen eſt lemonium, de quo dictum Libr. XXV. ſect. 61.

13. *Et silybo.* Eſt carduus albis maculis notatus, vulgaris, C. B. *le Chardon-Marie.*

14. *Halus.* Eſt ſymphytum petræum, foliis thymi, C. B.

15. *Quam Galli.* Galli circumpadani.

16. *Chamærops.* Eſt chamædrys, sive trixago, de quâ dictum Libr. XXIV. ſect. 80.

CAP. VIII. 1. *Imponitur, ut dictum eſt.* Suprà Libr. XXV. ſect. 40.

2. *Aſtralagus.* Eſt aſtralagus Bæticus, lanuginoſus, radice amplissimâ, C. B.

3. *Ledon appellatur herba.* Eſt ciſtus ladanifera, de quâ dictum Libr. XII. ſect. 37.

4. *Naſcitur, ut diximus.* Suprà Libr. XXIV. ſect. 48.

5. *Laver.* Eſt sion, de quo dictum ſuprà Libr. XXII. ſect. 41.

6. *Potamogeton.* Eſt potamogeton rotundifolium, C. B.

7. *Caſtor hanc aliter noverat.* Hæc eſt potamogeton floſculis ad foliorum nodos. Tournefort. *le Volant d'eau.*

8. *Statice.* Apud nos ſervat nomen. Eſt caryophyllus montanus, major, flore globoſo, C. B.

9. *Ceratia.* Eſt dentaria triphyllos, C. B. *la Dentaire.*

10. *Leontopodion.* Eſt leontopetalon de quo plura vide infrà Libr. XXVII. ſect. 72.

11. *Lagopus.* Eſt trifolium arvenſe, humile, ſpicatum, sive lagopus, C. B. *le Pied de lievre.*

12. *Epithymon.* Eſt epithymum, sive cuſcuta minor, C. B. *l'Epithim.*

13. *Pycnocomon.* Quæ sit hæc herba non ſa-

tis compertum. Juxta Fabium Columnam eſt ſuccisa glabra, ſive morſus diaboli : quæ eſt ſcabioſa folio integro, hirſuto. Tournefort. *le Remors, le Mors du diable.*

14. *Polypodion.* Polypodium, *le Polypode.* Nunc ejus florem & ſemen novimus.

15. *Scammonium.* Eſt convolvulus Syriacus & ſcammonia Syriaca. Tournefort. *la Scammonée.*

16. *Ut in ipſam confluat.* Bene Mſſ. Reg. 1. & 2. & editio princeps.

17. *Primus cognominatur characias.* Eſt tithymalus characias, rubens, peregrinus, C. B. *le Tithymale des ruiſſeaux.*

18. *Myrsiniten.* Eſt tithymalus myrſinites, latifolius, C. B. *le Tithymale des prés.*

19. *Caryiten.* Eſt tithymalus myrtifolius, arboreus, C. B. *le Tithymale à feuilles de myrte.*

20. *Paralium.* Eſt tithymalus maritimus, C. B. *le Tithymale maritime.*

21. *Helioſcopion.* Eſt tithymalus helioſcopius, C. B. *le Reveille-matin.*

22. *Cypariſsian.* Eſt tithymalus cypariſsias, C. B. *le Tithymale des champs, la petite Eſule.*

23. *Platyphyllon.* Eſt tithymalus silvaticus, lunato flore, C. B. *le Tithymale des bois.*

24. *Dendroiden.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps. Eſt tithymalus minimus, anguſtifolius, annuus, J. B. *le petit Tithymale annuel.* Frequens eſt autumno juxta vias, & in incultis locis.

25. *Apios iſchas.* Eſt tithymalus tuberoſâ pyriformi radice, C. B.

26. *Aliquando & herbosis.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

27. *Duabus lingulis.* Mſ. Reg. 2. & ed. pr.

28. *Teucria.* Hemionitis teucria, ſeu teucrion, de quo dictum ſuprà Libr. XXV. ſect. 20.

29. *Ut contra ſerpentes.* Vide ſuprà Libr. XXV. ſect. 55.

30. *Cruciatibus, ut diximus.* Libr. XXV. ſect. 7.

31. *Vettonica, ut.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps. Vide autem ſuprà ſect. 19.

32. *Eadem vis crethmo.* De crethmo jam dictum Libr. XXV. ſect. 96.

33. *Et alceæ siccæ.* Sine auctoritate in recentioribus editionibus, *althææ.* Ex MSſ. Reg. 1. & 2. emendandum, *alceæ.* Eſt damaſonium. Vide ſuprà ſect. 12. & 28.

34. *Anthyllion.* Eſt vulneraria ruſtica, J. B. *la Vulnéraire.*

35. *Altera eſt anthyllis.* Eſt chamæpitys moſchata, foliis ſerratis, C. B. *l'Ivette muſquée.*

36. *Vel magis medetur cepæa.* Bene Mſ. Reg. 1. & editio princeps. Male in recentioribus omiſſum, *medetur.* Cepæa autem eſt ſedum cepæa dictum, H. L. B.

37. *Hypericon.* Eſt hypericum vulgare, C. B. *le Millepertuis.*

38. *Aliud hypericon.* Eſt hypericum ſaxatile, tenuiſſimo & glauco folio. Tournefort.

39. *Perpreſſa.* Juxta Anguillaram Romanis dicitur *Repreſſa*, & æſtuantibus equis datur.

40. *Anthemum.* Juxta anguillaram eſt ſaxifraga, *la Saxifrage.*

41. *Silaus.* Eſt angelica pratenſis, apii folio. Tournefort. *l'Angélique ſauvage.*

42. *Ut olus acidum.* Quod videtur eſſe oluſatrum, de quo dictum ſuprà Libr. XIX. ſect. 48.

43. *Malum erraticum.* Videtur eſſe ariſtolochia, de quâ dictum ſuprà Libr. XXV. ſect. 54.

44. *Herba Fulviana.* Eſt prorſus ignota.

45. *Nervus, qui platys.* Nervus ille platys, ſive latus, *le Nerf ſciatique.*

Cap. IX. 1. *Argemonem vocant.* Videtur eſſe lappa canaria, quam argemonem dictam vidimus ſuprà Libr. XXIV. ſect. 116.

2. *Manu ſupina.* Manus eſt ſupina, cùm vola cælo obvertitur: retrorſa, cùm vola in terram verſa.

3. *Chryſippæa.* Ignota herba. Sic ſcientiæ nocent data plantis hominum nomina.

Cap. X. 1. *Adimit, ut diximus.* Suprà Libr. XV. ſect. 37.

2. *Orchis herba.* Nomen retinet, *l'Orchis.*

3. *Radice geminâ.* Satyrion unicam habet radicem, & in eo differt ab orchi.

4. *Diſtinguitur internodiis.* Hæc, ut obſervavit J. Bodæus, pertinent ad crateogonon.

5. *Cratægin . . . thelygonon, & arrhenogonon.* Multa hîc confunduntur a Plinio, ut monuit eruditus Langius. Unum arregonon teſtibus ſimile ſemen habet: non verò thelygonon, & minùs etiam crateogonon.

6. *Tradidit Theophraſtus.* Hiſt. Plant. IX, 20.

7. *Iberis, uti dictum eſt.* Suprà Libr. XXV. ſect. 49.

8. *Mollugo.* Eſt gallium montanum, latifolium, ramoſum. Tournefort. *le Caillelait des bois.*

9. *Aſperugo.* Eſt rubia ſilveſtris, aſpera, C. B. *la Garance ſauvage.*

10. *Fucus marinus . . . conchyliis ſubſternitur.*

Colore fuci marini, *le Varec*, lana primùm imbuitur, ut veſtis conchyliatæ tinctura præparetur.

11. *Latum.* Eſt fucus lactucæ folio. Tournefort.

12. *Alterum longius.* Eſt fucus longo, anguſto, craſſoque folio, C. B.

13. *Tertium criſpis foliis.* Eſt fucus folliculaceus feniculi folio longiore. C. B.

14. *Pſyllion appellavimus.* Suprà Libr. XXV. ſect. 90.

CAP. XI. 1. *Lappæ boariæ.* Lappa boaria creditur eſſe caucalis Monſpeliaca echinato magno fructu, C. B.

2. *Dodecatheum, de quâ diximus.* Suprà Libr. XXV. ſect. 9.

3. *Geranion . . . myrtidan.* Bene Mſ. Reg. 2. Eſt geranium cicutæ folio, moſchatum, C. B. *le Bec de grue à feuilles de ciguë.*

4. *Foliis candidioribus . . . malvæ.* Eſt geranium folio malvæ rotundo, C. B. *le Pied de Pigeon.*

5. *Alterum genus foliis anemones.* Eſt geranium tuberoſum, majus, C. B.

6. *Phagedænis . . . . sine modo esurientium.* Phagedænæ illæ, *la Boulimie, la Faim canine.*

7. *Aliàs ulcerum.* De his phagedænis vide ſuprà Libr. XX. ſect. 13.

8. *Onothera.* Ita Mſſ. Reg. 1. & 2. & editio princeps. Eſt lysimachia chamænerion dicta, latifolia, C. B. *le petit Laurier-roſe, l'Herbe de S. Antoine.*

9. *Iberis, ut dictum eſt.* Suprà Libr. XXV. ſect. 49.

10. *Archezoſtis*. Eſt vitis alba, de quâ dictum ſuprà Libr. XXIII. ſect. 16.

11. *Hyſſopi baccæ*. Vide quæ de hyſſopo dixi ſuprà Libr. XXV. ſect. 87.

12. *Aiunt febri liberari*. Mſſ. Reg. 1. & 2. Sic & ſuprà *liberandum febri* in Mſſ. Reg. & editione principe.

13. *Perfrictionibus reſiſtit*. Perfrictiones illæ, Græcis dictæ ῥίγη, ſunt rigor frigusque, quod initium eſt febris.

14. *In conſpectu reſtincto*. Mſ. Reg. 1. & 2. & editio princeps.

15. *Hyperici, quod coris*. De hoc hyperico jam dictum ſuprà ſect. 54.

16. *Acte*. Acte eſt ſambucus, *le Sureau*.

17. *Chamæactes ſuccus*. Chamæacte eſt ſambucus humilis ſive ebulus, C. B. *l'Hièble*.

18. *Igni ſacro*. Ignis ſacer eſt eryſipelas, *l'Erésipèle, le Feu ſacré, le Feu Saint-Antoine*.

19. *Secatur in aſſes*. In aſſes, id eſt in orbiculos. In Mſſ. Reg. 1. & 2. & editione principe, *ſiccatur*.

20. *Qui zoſter appellatur*. Ignis ille ſacer, qui zoſter, vel zona appellatur, non ſemper lethalis eſt, niſi phthiſis fuerit prænuntius.

Cap. XII. 1. *Ut diximus, poto*. Suprà Libr. XXV. ſect. 30.

2. *Potus cum ſale & melle*. Paulo aliter, & meliùs Dioſcorides, IV, 42. *Celeriter quoque regio morbo medetur* (quinquefolii, *la Quinte feuille*) *foliorum ſuccus tribus cyathis aliquot diebus potus. Eadem cum ſale & melle impoſita tam vulneribus, quàm fiſtulis medentur*.

3. *Si nondum caput fecerint*. Si in caput, acu-

minatumve verticem, *la Pointe des clous*, *des Furoncles*, nondum intumuerint.

4. *Quod corion apellavimus.* Suprà ſect. 54.

5. *Iſchæmon.* De quâ vide ſuprà Libr. XXV. ſect. 45.

6. *Equiſetum hippuris.* Equiſetum, hippuriſve, *la Prêle*, *la Queue de cheval.*

7. *Unctis eſculentis.* Eſculentis oleo adipeve conditis.

8. *Naſci in arbuſtis.* Apuleius Cap. 39. *in ſilvis & arundinetis.* Eſt equiſetum silvaticum, tenuissimis ſetis, C. B.

9. *Sideritis.* De quâ dictum ſuprà Libr. XXV. ſect. 15.

10. *Fungus verò.* En ſtyptica vis fungorum.

11. *Stephanomelis.* Juxta plurimos eſt pentaphylloides argenteum, alatum, ſeu potentilla, Tournefort. *l'Argentine.*

12. *Ad erraticum.* Ad erraticum ſanguinem, qui in erysipelatis huc illuc diſcurrit. Vidimus ſuprà ſect. 74. *igni ſacro mederi radicem perſolatæ.*

13. *Et everſis.* Ex alto præcipitatis.

14. *Eryſitales.* Eſt carduus pratensis foliis tenuibus, laciniatis, C. B.

15. *Uvæ taminiæ.* De eâ dictum ſuprà Libr. XXII. ſect. 16.

Cap. XIV. 1. *Chironiam diximus.* Suprà Libr. XXV. ſect. 13.

2. *Heraclion quoque.* De quo ſuprà XXV. ſect. 15.

3. *Apollinaris.* Sive hyoſcyamus, *la Juſquiame.*

4. *Contra ſteatomata.* Στεάτωμα eſt, juxta Pollucem, effusio adipis ſub cute.

5. *Cum cerato.* Mſſ. Reg.

6. *Polycnemon.* Eſt mentha arvenſis, verticillata, hirſuta, J. B. *le Calament des champs.*

7. *Melanias veteres.* Melaniæ ſunt maculæ nigræ. In Mſſ. Reg. & editione principe, *malandrias veteres.*

8. *Verrucarum omnium.* Ita Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

Cap. XIV. 1. *Nymphaæ Theſſalæ.* De nymphæâ Theſſaliæ dictum ſuprà Libr. XXV. ſect. 37.

2. *Ardens aliàs, ut diximus.* Suprà Libr. XXV. ſect. 109.

3. *Polygonus pota menſes ciet.* Adſtringentis naturæ eſt polygonus, ut Dioſcorides omneſque norunt. Errore ergo librariorum in Plinio *ciet* ſcriptum pro *ſiſtit.* De polygono vide infrà Libr. XXVII. ſect. 91.

4. *Et alcea radix.* Malè recentiores editiones, *althea.* De alceâ jam dictum ſuprà ſect. 12. & inter herbas quæ alvo medentur, recenſetur ſect. 28.

5. *Arſenogonon.* Eſt androſace Alpina, perennis, anguſtifolia, villoſa & multiflora. Tournefort. Sedum Alpinum, hirſutum, luteo flore, C. B.

6. *Thelygonon.* Eſt geum folio ſubrotundo, minori, piſtillo floris rubeo. Tournefort. Cotyledon media foliis ſubrotundis, C. B.

7. *Aizoum, quod digitellum.* De eo ſuprà Libr. XXV. ſect. 102.

8. *Maſtos vocatur.* Quæ ſit illa herba incompertum, Nomen habet a μαςὸς, mamma.

9. *Teſtas in facie, aliaque.* Mſſ. Reg. 1. & 2. Teſtæ ſunt maculæ, quæ teſtam colore referunt.

10. *Ophrys herba.* Eſt ophris bifolia, C. B. *la Double-feuille.*

IN LIBRUM XXVII.

Cap. I. 1. *Brittanicam.* De hac herbâ vide ſuprà Libr. XXV. ſect. 6.

Cap. II. 1. *In digitum.* Quo venenum uxoribus ſuis illiniverat. De M. Cæcilio Rufo oratore vide ſuprà Libr. VII. ſect. 50. De vi autem aconiti dictum Libr. XXV. ſect. 75.

2. *Ad inferos aditus.* Eſt ſpecus Acheruſia, de quâ vide Plinium ſuprà Libr. VI. ſect. 1.

3. *Duobus malis.* Elleboro & ſcorpioni. Eſt Elleborum aconiti peculiare malum : ſcorpio, commune omnium.

4. *Pardalianches.* Quod pantheras necet, ἀπὸ τȣ̃ παρδάλεις ἄγχειν.

5. *Demonſtratum.* Suprà Libr. VIII. ſect. 41.

Cap. III. 1. *Aconitum . . . folia habet cyclamini.* Aconitum pardalianches eſt ranunculus cyclaminis folio, aſphodeli radice. Tournefort. Aconitum pardalianches 1. ſeu thora major, C. B.

2. *Cammaro ſimilem.* Cancro marino ſimilem.

Cap. IV. 1. *Æthiopis.* De eâ dictum ſuprà Libr. XXIV. ſect. 102.

2. *Ageraton.* Eſt ptarmica lutea ſuaveolens. Tournefort. Ageratum foliis ſerratis, C. B. *l'Eupatoire de Méſué.*

3. *Aloe.* Eſt aloes vulgaris, C. B. *l'Aloës.*

4. *Metallicam ejus naturam.* Foſſilis eſt aloes, quam memorat quoque Sextius Niger apud Dioſcoridem in Præfat. pag. 2.

5. *Alcea.* Eſt alcea vulgaris major, flore ex rubro roſeo, C. B. *la Mauve ſauvage vulgaire.*

6. *Alypon.* Eſt globularia fruticoſa, myrti folio tridentato. Tournefort. *la Globulaire.*

7. *Alſine.* Eſt alſine media, C. B. Alſine vulgaris, ſive morſus gallinæ, J. B. *la Morgeline.*

8. *Quæ juſtiùs myoſotis.* De quâ infrà ſect. 80.

9. *Androſaces herba.* Eſt androſace vulgaris, latifolia, annua. Tournefort. Naſcitur frequens in Dalmatiâ, in valle *Sloſella*, teſte Cl. Fortis.

10. *Androſæmon.* Eſt Androſæmum maximum, frutefcens, C. B. *la Toute-ſaine.* Androſæmum, ut & hypericum & aſcyrum, folia habet velut multis punctis perforata. Autumno quoque pulchrè rubent androſæmi folia. De hyperico dictum ſuprà Libr. XXVI. ſect. 53.

11. *Ambrosia.* Eſt abrotanum campeſtre, C. B.

12. *Anonin.* Anonis, *l'Arrête - bœuf*; de quâ dictum ſuprà Libr. XXI. ſect. 58.

13. *Anagyros.* Eſt anagyris fœtida, C. B. *le Bois puant.*

14. *Anonymos.* Videtur eſſe conſolida media, quibuſdam bugula, J. B. *la Bugle.*

CAP. V. 1. *Aparinen.* Eſt aparine vulgaris, C.B. *le Gratteron.*

2. *Arction, aliqui arcturum.* Videtur eſſe lappa major, montana, capitulis tomentosis, C. B. *la Bardane.*

3. *Aſplenon.* Mſſ. Reg. & editio princeps: Eſt aſplenium, ſive ceterach, J. B. *le Cétérac.*

4. *Foliis trientalibus.* Foliis, quæ tertiam pedis Romani partem habent.

5. *Per dies* XXX. Ita Mſſ. Reg. & editio princeps. In recentioribus ex Dioſcoride III, 151. emendatum, *dies* XL.

6. *Aſclepias.* Eſt Aſclepias albo flore, C. B. *le Dompte-venin.*

7. *Aſter.* Eſt aſteriſcus annuus, foliis ad florem rigidis. Tournefort. Aſter luteus, foliolis ad florem rigidis, C. B.

8. *Aſcyron.* Hoc videtur eſſe aſcyrum exiguo folio, flore magno. Tournefort. Hypericum Olympi montis. Wheler.

9. *Aſcyroides.* Hoc debet eſſe aſcyrum magno flore, C. B. Androſæmum flore & thecâ quinquecapſulari, omnium maximis. Moriſon.

10. *Aphaca.* Eſt vicia vulgaris, acutiore folio, ſemine parvo nigro, C. B. *la Veſce.* Alia eſt aphace, de quâ dictum ſuprà Libr. XXI. ſect. 52.

11. *Alcibion.* Ex Dioſcoride videtur eſſe bugloſſum silveſtre, majus, nigrum, C. B.

12. *Alectorolophos.* Eſt pedicularis pratenſis, lutea, vel criſta galli, C. B. *la Pédiculaire*, *la Crête de coq.*

Cap. VI. 1. *Alum nos vocamus.* De hac herbâ dictum ſuprà Libr. XXVI. ſect. 26. Nos autem, inquit, Itali & circumpadani Galli, ubi Verona eſt, Plinii patria. Quod rectè adnotaverat eruditus Harduinus in priore ſuâ editione.

2. *Oſſibus quoque fractis.* Aliter diſtinguunt Mſ. Reg. 2. & editio princeps; ac fortè meliùs. *Oſſibus quoque fractis medetur alga rufa, & ſcorpionum ictibus.*

Cap. VII. 1. *Alga rufa.* De eâ dictum ſuprà Libr. XXVI. ſect. 66.

2. *Actæa.* Eſt Chriſtophoriana vulgaris, noſtras, racemoſa & ramoſa. Moriſon. Aconitum racemoſum, C. B. *l'Herbe de S. Chriſtophe.*

3. *Ampelos agria . . . diximus.* Suprà Libr. XXIII. ſect. 14.

4. *Appellavimus in violis.* Suprà Libr. XXI. ſect. 38.

5. *Radix ejus.* Hæc totidem verbis Plinius ſuprà Libr. XXIII. ſect. 14. Nunc enim medicamenta, ſervato literarum ordine, iterum memoravit, ut faciliùs occurrerent.

6. *Absinthii.* Eſt absinthium Ponticum, ſeu Romanum officinarum, C. B. *l'Absinthe ordinaire.*

7. *Santonicum.* Eſt absinthium Santonicum, Gallicum, C. B.

8. *Sine felle reperiuntur.* Vide ſuprà Libr. XI. ſect. 75.

9. *Latinarum feriis.* Latinarum ſupplicationum; quæ menſe Aprili vulgò peragebantur in honorem Jovis Latiarii, de quo infrà Libr. XXXIV. ſect. 18. Peractæ & aliquando III. Nonas Maii, & Juniis Kalendis.

10. *Absinthium marinum.* Eſt absinthium Seriphium, Gallicum, C. B.

11. *In Taposirin Ægypti.* Alexandriæ verſùs Occidentem vicina fuit Taposiris, nunc *Abousir.* De hoc absinthio vide adhuc infrà Libr. XXXII. ſect. 31.

CAP. VIII. 1. *Balloten.* Eſt marrubium nigrum, fœtidum, ballote Dioſcoridis, C. B. *le Marrube noir.*

2. *Porrum nigrum.* Malè Plinius πράσον, porrum, accepit pro πράσιον, marrubium.

3. *Quàm porri.* Eodem errore Plinius *quàm porri*, pro *quàm marrubii*, ſcripsit.

4. *Botrys.* Eſt chenopodium ambrosioides, folio sinuato. Tournefort. *le Botrys.*

5. *Brabyla.* Brabyla Græcis dicuntur Damaſ-

cena. Videtur eſſe prunus ſilveſtris, C. B. Nec inter herbas fuit adnumeranda. Illi pruno vis eſt ſpiſſandi, id eſt, adſtringendi.

6. *Bryon marinum.* Eſt fucus lactucæ folio. Tournefort.

7. *Ab unâ radice.* Bene Mſ. Reg. 1. & 2. Nec aliter Theophraſtus, Hiſt. Plant. IV, 7. ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς. Malè editio princeps aliæque, *ab imâ radice.*

8. *Bupleuri.* De bupleuro vide ſuprà Libr. XXII. ſect. 35.

9. *Catanancen.* Quæ ſit illa catanance minimè certum. Nobis catanance dicitur chondrylla cærulea, cyani capitulo, C. B. *la condrille bleue à tête de bluet.*

10. *Cemos.* Ex Dioſcoride in Nothis, pag. 471. cemos eſt leontopodium. Leontopodium autem nobis eſt gnaphalium Alpinum magno flore & folio, C. B.

11. *Calſa . . . una ſimilis aro.* Eſt arum venis albis, C. B.

12. *Quos arum.* In Mſſ. Reg. & editione principe, *quos arſa.* Unde fortè emendandum, *quos ariſarum*; de quo dictum ſuprà Libr. XXIV, ſect. 94.

13. *Anchuſam vocant.* De anchuſâ dictum ſuprà Libr. XXII. ſect. 23.

14. *Plumoſa.* Id eſt, hirſuta.

15. *Circæa.* Eſt circæa Lutetiana. Tournefort. Solanifolia circæa dicta major, C. B. *l'Herbe de Magiciennes.*

16. *Cirſion.* Eſt cirſium majus, ſingulari capitulo magno, vel incanum variè diſſectum, C. B.

17. *Bovis linguæ.* Bugloſſo, *la Bugloſe.*

18. *Minora.* Immo, ut habet Dioſcorides; Hiſt. Plant. IV, 119. *majora.*

19. *Dolores varicum ſanare.* Ita & Dioſcorid. loc. cit. ex Andreâ; & inde herbæ nomen, a κιρσὸς, varix.

20. *Cratæogonon.* Ex Pliniana deſcriptione cratæogonos eſt perſicaria urens ſive hydropiper, C. B. *la Perſicaire*, *le Curage.* Quibuſdam tamen creditur eſſe melampyrum purpuraſcente comâ, C. B. *le Blé de vache à fleurs purpurines.*

21. *Alia cratæogonos, quæ thelygonos.* Eſt perſicaria mitis, C. B.

22. *Cratægon, ſive cratægona.* Eſt cratægus, *l'Alizier*, de quâ jam dictum ſuprà Libr. XV. ſect. 33.

23. *Crocodilion.* Eſt carlina cauleſcens magno flore albicante, C. B.

24. *Cynoſorchin.* Eſt orchis, de quâ dictum ſuprà Libr. XXVI. ſect. 62.

25. *Chryſolachanum.* Juxta Ruellium eſt ſoncho affinis lampſana domeſtica, C. B. Pinetum autem, locus eſt pinis conſitus.

26. *Cuculi folia.* Cuculus eſt alsine altiſſima nemorum, C. B. *la grande Morgeline.*

27. *Conferva.* Eſt alga viridis, capillaceo folio, C. B. *la Mouſſe d'eau.*

28. *Aquam ſuam aſpergentibus.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

Cap. IX. 1. *Cocco Cnidio.* De cocco Cnidio, vel Gnidio, dictum ſuprà Libr. XIII. ſect. 35.

2. *Dipſacos.* De dipſaco, ſive labro Venereo, *le Chardon à foulon*, dictum ſuprà Libr. XXVI. ſect. 108.

3. *Ros ſalſus.* Salſum eſſe illum rorem negant Bodæus & Dalecampius.

4. *Dryopteris.* Eſt filix ramoſa, minor, pinnulis dentatis. Tournefort. Filix querna, C. B. *la Fougere de chêne.*

5. *Dryophonon.* Eſt lepidium humile, incanum, arvenſe. Tournefort.

6. *Elatine.* Eſt linaria ſegetum, nummulariæ folio villoſo. Tournefort. *la Linaire à feuilles de nummulaire, la Velvotte.*

7. *Folia habet helxinæ.* Ita Dioſcorides IV, 40. In Mſſ. Reg. 1. & 2. *folia habet caſiæ.*

8. *Empetros.* Eſt chrithmum ſive fœniculum maritimum, majus, odore apii, C. B. *la Bacille, la Percepierre.*

9. *Epipactis.* De epipacti, ſive elleborine, dictum ſuprà Libr. XIII. ſect. 35.

10. *Epimedion.* Nomen retinet; & nobis dicitur *l'Epimedium.*

11. *Enneaphyllon.* Eſt helleborus niger, fœtidus, C. B. *le Pied de griffon.*

12. *Filicis duo genera.* Mas, eſt filix non ramoſa, dentata, C. B. *la Fougere mâle.* Femina, eſt filix ramoſa, major, pinnulis obtuſis, non dentatis, C. B. *la Fougere femelle, la Fougere commune.*

13. *Nec florem habent, nec ſemen.* Filix mas florem ſemenque habet foliis inhærentia, & plerumque bino ordine diſpoſita.

14. *Nymphæam pterin.* In Mſſ. Reg. & editione principe, *nymphæapterin.* Alterum autem illud genus eſt filix femina.

15. *Femur bubulum.* Creditur eſſe cardiaca, Dod. marrubium cardiaca dictum, fortè 1. Theophraſti, C. B. *l'Agripaume.*

16. *Galeopſis*. Eſt lamium purpureum, fœtidum, folio ſubrotundo, ſive galeopsis Dioſcoridis, C. B. *l'Ortie morte à fleurs rouges*.

17. *Glaux*. Eſt glaux maritima, C. B.

Cap. X. 1. *Glaucion*. Eſt glaucium flore luteo. Tournefort.

2. *Glycyside*. Eſt ipſa pæonia, *la Pivoine*, de quâ dictum ſuprà Libr. XXV. ſect. 10.

3. *Duo autem genera*. Mas, eſt pæonia folio nigricante, ſplendido, quæ mas, C. B. *la Pivoine mâle*. Femina, eſt pæonia communis vel femina, C. B. *la Pivoine*.

4. *Qualia iſatis*. Veriùs, *qualia juglandis*; ut habet Dioſcorides, III, 157.

5. *Mas plures habet, quoniam non unâ*. Hæc fortè librariorum errore corrupta, & legendum, *mas non plures habet, quoniam unâ*. Pæonia mas unam habet radicem, ut rectè ſcribit Dioſcorides, loc. cit.

6. *Guſtu adſtringit*. Mſſ. Reg. & editio princeps.

7. *Gnaphalion*. De gnaphalio, *l'Immortelle*, dictum ſuprà Libr. XXIV. ſect. 88.

8. *Gallidragam*. Gallidraga eſt dipſacus, labrumque Venereum, *le Chardon à foulon*; de quo jam ſæpe dictum.

9. *Creſcente æſtate*. Bene Mſ. Reg. 1. In Mſ. Reg. 2. & editione principe, *areſcente æſtate*. Peſſimè emendatum in recentioribus editionibus, *creſcente ætate*. Vermiculi illi a medio ferme menſe Auguſto ad medium Septembrem in capitibus dipſaci reperiuntur. Multis autem experimentis certa eorum vis adversùs dentium dolores.

10. *Si terram non attigerit.* Bene Mſſ. Reg. & editio princeps.

11. *Holcus.* Eſt gramen ſpicatum, vulgare, ſecalinum. Tournefort.

12. *Hyoſeris.* Mſſ. Reg. 1. Eſt carduus Creticus, ſpinoſus, rapi folio. Tournefort.

13. *Holoſteon.* Eſt juncus paluſtris, humilior, erectus. Tournefort. *le Jonc des marais.*

14. *Ex adverſo.* Id eſt, per ἀντίφρασιν. Licet enim ſit ſine duritiâ, appellatur tamen holoſteon, quaſi ὅλον ὀςέον, totum os.

15. *Vulnera quoque.* Mſ. Reg. 1. & editio princeps.

16. *Coguntur.* In Mſſ. Reg. *coquuntur*, vel *concoquuntur.*

17. *Hippophæſton.* Eſt carduus ſtellatus, ſive calcitrapa, J. B. Carduus ſtellatus, foliis papaveris erratici, C. B. *le Chardon étoilé, la Chauſſetrappe.*

18. *Fiunt æneæ fulloniæ.* Id eſt, cortinæ fulloniæ implentur, ad lavandas poliendaſque veſtes. Vide ſuprà Libr. XXIV. ſect. 68.

19. *Paralyſes incipientes.* Magna quoque hippophæſti vis adverſùs febres, ad vulnera, in oculorum morbis doloribuſque nephreticis.

CAP. XI. 1. *Hypogloſſa.* Eſt ruſcus myrtifolius aculeatus. Tournefort. *le petit Houx, le Buis piquant, le Houx-frelon.*

2. *Hypecoon.* Eſt hypecoon latiore folio. Tournefort.

3. *Idææ herbæ.* Eſt ruſcus anguſtifolius, fructu folio innaſcente. Tournefort. *le Fragon, le Laurier-Alexandrin à feuilles étroites.*

4. *Spiſſandi.* Id eſt, adſtringendi, ut ſæpe monui.

5. *Iſopyron.* Juxta Cæſalpinum eſt ochrus folio integro, capreolos emittente, ſemine ſubluteo, C. B.

6. *Seminis melanthii.* Id eſt, cujus ſemen accedit ad ſaporem melanthii; ut habet Dioſcorides IV, 44.

7. *Lathyris.* Eſt tithymalus latifolius, catapútia dictus, H. L. Bat. Lathyris major, C. B. *l'Epurge.*

8. *Facilia purgatu.* Certè lathyris maximam habet purgandi vim. Videtur tamen *facilia purgatu* interpretanda eſſe, facilia decorticatu. Ea decorticata laudat Dioſcorides IV, 167.

9. *Leontopetalon.* Eſt leontopetalon foliis coſtæ ramoſæ innaſcentibus. Tournefort. Illud vidit & in agro Smyrnensi Cl. Antonius Galland, *Voyage Mſ.* quale a Plinio & Dioſcoride deſcribitur.

10. *Lycapſos.* Eſt echium majus & aſperius flore dilutè purpureo, Bot. Monſp.

11. *Lithoſpermo.* Lithoſpermum eſt lacrymæ Job, Clus. *la Larme de Job.*

12. *Ut ejus ſpecies etiam.* Bene Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

13. Φεύγετε κανθαρίδες. Id eſt, *Cantharides fugite hinc : vobis lupus improbus inſtat.*

14. *Limeum herba.* Eſt ranunculus cyclaminis folio, aſphodeli radice, major. Tournefort.

15. *Appellatur a Gallis.* A Gallis Tranſpadanis. Elleboro autem noſtri Galli ſagittas ſuas tingebant; ut dictum eſt ſuprà Libr. XXV. ſect. 25.

16. *Venenum cervarium.* Toxicum quoque illud cervarium, Gallis familiare, memorat Feſtus.

17. *In tres modios ſalivati.* Potionem, quâ ſalivabatur ægrotum pecus, tradit Columella VI, 5. Sed limeum non memorat.

18. *Leuce.* Eſt polium, de quo dictum ſuprà Libr. XXI. ſect. 21.

19. *Quæ leucas.* Leucas illa fortè eſt polii ſpecies. Aliter nobis ignota.

20. *Leucographis.* Eſt silybus lacteus, *le Chardon-Marie*, de quo dictum ſuprà Libr. XXVI. ſect. 25.

Cap. XII. 1. *Medium.* Videtur eſſe campanula hortensis, folio & flore oblongo, purpureo, C. B. Dioſcoridi tamen in Nothis dicitur medion a Romanis appellari trifolium odoratum. Μήδιον... Ῥωμᾶιοι τριφόλιυμ ὀδοράτυμ.

2. *Iridis ſativæ.* Ex Dioſcoride IV, 18. emendandum videtur, *ſeridis ſativæ.* Ibi enim dicitur ὅμοια σέριδι.

3. *Myoſota, sive myoſotis.* Eſt lithoſpermum arvenſe, minus, Tournefort. *le petit Gremil, la petite Herbe aux perles.*

4. *Menſis quem Thothi vocant.* In Mſſ. Reg. 2. & Chiffl. *Thoti.* Malè eruditus Harduinus in alterâ ſuâ editione, *Thiatin.* Is eſt Thoth, primus Ægyptiorum menſis.

5. *Die XXVIII.* Ita Mſſ. Reg. 1. 2. & Chiffl. Malè editio princeps & eruditus Harduinus in alterâ ſuâ editione, *die XXVII.* Dies XXVIII Thoth incidit in diem 25. Septembris.

6. *Myagros.* Quæ sit herba myagros ignotum. Nobis quidem eſt myagron monoſpermon, latifolium, C. B. ſed a myagro Plinii & Dioſcoridis omnino diverſum. Nec ſatis feliciter divinant, qui volunt myagrum herbam eſſe erysi-

mum, *le Vélar*, de quo dictum ſuprà Libr. XVIII. ſect. 22.

7. *Ferulacea.* Dioſcoridi, IV, 117, non dicitur ferulacea, ναρθηκώδης; ſed furculacea, φρυγανώδης.

8. *Herba, quæ vocatur nyma.* Mſſ. Reg. 1. & 2. Eſt autem prorſus ignota.

9. *Natrix.* Eſt anonis viſcoſa, ſpinis carens, lutea, major, C. B. *l'Arrête-bœuf jaune.* Anonis illa hirci virus redolet.

10. *Fatuos vocant.* Ex vulgari populorum omnium ſuperſtitione ſic appellant ſpiritus incubos. At morbus eſt *le Cochemar.*

11. *Odontitis.* Eſt lychnis pratenſis, flore laciniato, ſimplici, Mor. Caryophyllus pratenſis, flore laciniato ſimplici, ſive flos cuculi, C. B.

12. *Othonna.* Juxta J. Bauhinum eſt tagetes maximus, rectus, flore maximo, multiplicato. *la Roſe d'Inde.*

13. *Onoſma.* Videtur eſſe bugloſſum silveſtre, minus, C. B. *la petite Bugloſe ſauvage.*

14. *Sine flore, sine ſemine.* Fortè, quòd aut juniorem, aut effœtam plantam viderat.

15. *Onopordon.* Eſt carduus tomentoſus, acanthi folio anguſtiori. Tournefort. *l'Onoporde.*

16. *Oſyris.* Juxta plurimos eſt linaria vulgaris lutea, flore majore, C. B. *la Linaire commune, le Lin ſauvage.* Aliis eſt caſia Pœtica Monſpelienſium, an Theophraſti, Lob. Oſyris fruteſcens, baccifera, C. B.

17. *Nigrum initio, dein ... rubeſcens.* Id non de ſemine, ſed de foliis prodidit Dioſcorides IV, 143.

18. *Radicum decoctum.* Immo totius plantæ. Dioſcorid. ibid.

19. *Oxys.* Eſt oxys flore albo. Tournefort. Oxys, ſive trifolium acetoſum, vulgare, flore lacteo, C. B. *l'Alleluia, le Pain de coucou à fleurs blanches.*

20. *Polyanthemum, quam quidam batrachion.* De ranunculo ſeu batrachio jam dictum Libr. XXV. ſect. 109. Polyanthemum autem eſt ranunculus folio aconiti, flore albo multiplici, C. B. *la Renoncule à feuille d'aconit.*

21. *Polygonon.* Eſt polygonum latifolium, C. B. *la Renouée.*

22. *Hanc feminam eſſe.* Juxta Dalecampium hæc eſt herniaria glabra, J. B. Polygonum minus, ſive millegrana major, C. B. *l'Herniole, l'Herbe du Turc.*

23. *Tertium genus oreon.* Eſt equiſetum arvenſe, longioribus ſetis, C. B. *la Prêle, la Queue de cheval.*

24. *Et in ſe infarctis.* Malè Mſ. Reg. 2. & editio princeps, *infractis.* Recentiores, *fractis.* Emendandum fuit, *infarctis ;* ut patet ex Dioſcoride IV, 5. qui ait genicula alia aliis, tubarum modo, inſeri, aut infarciri, γόνατα ἐγκείμενα ἀλλήλοις.

25. *Quartum genus silveſtre.* Hoc videtur eſſe ephedra maritima. Tournefort. Polygonum bacciferum, maritimum, majus, ſive uva maritima, major, C. B.

26. *Pancration.* Eſt narciſſus maritimus, C. B.

27. *Peplis.* Eſt tithymalus rotundis foliis non crenatis. Tournefort. Peplus, ſive eſula rotunda, C. B. *le Tithymale des vignes.* Peplin cum porcilacâ confudit Plinius ſuprà Libr. XX. ſect. 81.

28. *Minore, quàm candidi papaveris.* In Mſ. Reg. 2. & editione principe, *minùs candido, quàm papaveris.*

29. *Subjectis.* Subjectis linteis, tabulisve.

30. *Peryclimenos.* Eſt caprifolium Germanicum, Dod. Periclymenum non perfoliatum Germanicum, C. B. *le Chevre-feuille.*

31. *Partum quoque adjuvant.* In eo uſu adhuc eſt apud nos caprifolium.

32. *Pelecinum in ſegetibus diximus.* Eſt ſecuridaca, de quâ dictum ſuprà Libr. XVIII. ſect. 44.

33. *Polygala.* Eſt polygala major, Maſſyliotica, C. B.

34. *Poterion.* De poterio dictum ſuprà Libr. XXV. ſect. 76.

35. *Phalangites.* Eſt phalangium parvo flore ramoſum, C. B.

36. *Phyteuma.* Eſt reſeda minor, vulgaris. Tournefort.

37. *Phyllon.* Mas, eſt mercurialis fruticoſa, incana, teſticulata. Tournefort. Femina, mercurialis fruticoſa, incana, ſpicata. Tournefort. *la Mercuriale.*

38. *Mares autem mas ſemine.* In Mſ. Reg. 1. *mares autem a ſemine.* Sic ex literarum ſimilitudine orta eſt corruptela, & omiſſum, *mas.*

39. *Phellandrion.* Eſt phellandrium, Dod. Cicutaria paluſtris tenuifolia, C. B. *la Cicutaire des marais.*

40. *Phalaris.* Eſt gramen ſpicatum ſemine miliaceo, albo, Tournefort. *la Graine de Canari.*

41. *Polyrrhizon.* De polyrrhizo ariſtolochiâ dictum ſuprà Libr. XXV. ſect. 54. Nota ariſtolochiæ vis contra ſerpentes.

42. *Proſerpinaca.* Ex Apuleio, Cap. 18. Proſerpinaca eſt ipſum polygonum, de quo dictum ſuprà ſect. 91. At ex Marcello Empirico, Cap. 15. Proſerpinalis eſt dracontium, *la Serpentaire*, cujus notissima vis contra ſerpentes & venenata animalia; eadem tradit, quæ nunc Plinius, ad faucium remedia.

43. *E mænis.* De mænâ, piſcium genere, quo fiebat garum, vide infrà Libr. XXXII. ſect. 53. & ſuprà Libr. XXVI. ſect. 11.

44. *Cùm obmutuerint.* Cùm præ laſſitudine vox defecerit.

45. *Rhacoma.* Eſt centaurium majus, folio helenii incano. Tournefort.

46. *Aſperitates.* Hypocondriorum diſtentiones.

47. *Quam reſedam.* Eſt reſeda vulgaris, C. B. *le Réſéda.*

48. *Quis hic pullus.* Ita Mſſ. Reg. 1. 2. 3. Chiffl. & editio princeps.

49. *Stœchas.* Eſt ſtœchas purpurea, C. B. *le Stœchas.* Frequens eſt in Stœchadibus inſulis, *les iſles d'Ieres*; at non ibi ſolùm naſcitur.

CAP. XIII. 1. *Solanum.* De ſolano dictum ſuprà Libr. XXI. ſect. 105.

2. *Tradit Cornelius Celſus.* Celſus, II, 33.

3. *Smyrnion.* De Smyrnio dictum ſuprà Libr. XIX. ſect. 48.

4. *Ut apii.* Mſſ. Reg. & editio princeps. Recentiores, *ut anethi.* Habet quidem Dioſcorides, ἀνηθοειδές. At non Dioſcorides in Plinio, ſed Plinius ipſe quærendus eſt.

5. *Unde & nomen.* Smyrnium dictum a σμύρνα, myrrha.

6. *Sinon.* Eſt ſium aromaticum, ſiſon offici-

narum. Tournefort. Siſon quod amomum officinis noſtris, C. B.

7. *Telephion.* Eſt anacampſeros portulacæ folio. Tournefort. *l'Orpin à feuille de pourpier.* In Mſſ. Reg. *porcilacæ.*

8. *Trichomanes.* Eſt trichomanes sive polytrichum officinarum, C. B. *le Polytric.*

9. *Adianto.* De adianto dictum ſuprà Libr. XXII. ſect. 30.

10. *Thalitruum.* Eſt thaliſtrum majus siliquâ angulosâ, aut ſtriatâ, C. B. *la Rhue des prés.*

11. *Thlaſpi.* Eſt thlaſpi vulgatius, J. B. Thlaſpi arvenſe, vaccariæ incano folio, majus, C. B. *le Thlaſpi.*

12. *Peltarum ſpecie.* Pelta ergo fuit diſcus. Dicitur enim Dioſcoridi, II, 186. δισκοειδές.

13. *Infringitur, unde nomen.* Thlaſpi dictum a θλάω, premo; quòd fructum habeat planum & quasi compreſſum.

14. *Infuſum, donec ſanguinem trahat.* Hìc vel Plinius, vel ejus librarii aliquid peccavere. Quis enim clyſterem infundit, ut ſanguinem trahat. Optimè monuit eruditus Harduinus ex Dioſcoride, II, 186. emendandum : *prodeſt iſchiadicis infuſum : potu ſanguinem trahit : menſes quoque ciet, & partus necat.* Ἄγει δὲ καὶ αἷμα ποθέν. Concretum nempe ſanguinem exſcreando educit.

15. *Alterum thlaſpi.* Eſt cochlearia folio cubitali. Tournefort. Raphanus ruſticanus, C. B. *le Raifort des payſans.*

16. *Persicum napy.* Dioſcoridi, II, 186. eſt Περσικὸν σίνηπι.

17. *Trachinia herba.* Nobis, ut & Plinio, ignota.

18. *Tragonis, ſive tragion.* De tragio dictum ſuprà Libr. XIII. ſect. 36.

19. *Herba tragos, quam aliqui ſcorpion.* De trago, aut ſcorpio, dictum Libr. XIII. ſect. 37. Alia autem eſt herba ſcorpio, de quâ dictum Libr. XXII. ſect. 17.

20. *Tragopogon.* Eſt tragopogon pratenſe, luteum, majus, C. B. *la Barbe de bouc.*

21. *Hactenus accepimus.* Mſſ. Reg. 1. & 2.

22. *Alias aliis.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

23. *Ut diximus.* Suprà Libr. XX. ſect. 3.

24. *Peucedanum ſex. Ariſtolochia.* Sic rectè diſtinguendum ex Theophraſto, Hiſt. Plant. IX, 14. Nec fuit addendum, *& ariſtolochia.*

25. *Anno in umbra ſervantur.* Ex Theophraſto, loc. cit. mallem, ariſtolochia ac vitis silveſtris anno, si in umbrâ ſerventur : *ἐὰν ἐν σκιᾷ ᾖ.*

26. *Exceptâ ſphondyle.* Theophraſto, ibid. *σφονδύλῃ.* Eſt autem ſphondyle, inſectum de blattarum genere, & tetri odoris, ut patet ex Scholiaſte Ariſtophanis apud Conſtantinum.

27. *Genus id ſerpentis eſt.* Crediderim id non eſſe Plinii, ſed alicujus ſcioli, & indocti. Eſt enim inſectum, ut jam monui ex Theophraſto & Ariſtophanis Scholiaſte.

28. *Sunt & gentium differentiæ.* Sunt & gentium morbi, ut phthiſis Luſitanis, ſtruma hiſpanis & Alpinis, plica Polonis, hydrocele Gallis Narbonenſibus, &c.

29. *Rerum enim omnium parens.* Ita emendandum ſuadent veſtigia veteris ſcripturæ in Mſſ. Reg. & editione principe, quæ habet, *rurſus enim rerum parens.* Mſ. Reg. 1. *rurſus enim*

eam rem parens. Non ita bene emendatum in recentioribus editionibus, *enimverò rerum omnium parens.*

30. *Cùm ſurdis.* Surdæ res, id eſt, inanimes & ignobiles, ut dictum ſuprà Libr. XXII. ſect. 3.

31. *Infereret.* Mſſ. Reg. 1. & 2.

32. *Ex animâ aliâ.* Hominum vitæ auxilia ex animalium vitâ eſſe voluit.

IN LIBRUM XXVIII.

CAP. I. 1. *Naturæ omnium rerum.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

2. *Fides tantùm auctores.* Fides eſt penes auctores quos appellat.

3. *Neque illic in totum.* Neque, cùm de animalibus ageretur in ſuperioribus libris, in totum omiſſa.

4. *Ut bibentibus procul sint comitiales morbi.* Optimè & totidem literis Mſſ. Reg. 5. & 6. In editione principe, *procul sit.* Peſſimè emendatum in recentioribus editionibus, *ut viventibus poculis comitiales morbi.* Miror eruditum Harduinum ſcribere : *Sic libri omnes, tum editi, tum exarati manu, quos vidi, quoſque non vidi.* Ego ne unum quidem Mſ. Reg. vidi qui haberet, *poculis.* Mſſ. Reg. 1. & 2. habent *populis.*

5. *Quadrupedes homines ſanavere.* Mallem, *homine.* Litera *s* ex ſequenti voce arcessita videtur.

6. *Mederi poterit.* Ita Mſſ. Reg. 1. 2. & 6. In Mſ. Reg. 5. & editione principe, omiſſum, *poterit.*

CAP. II. 1. *Oportere conveniat.* Sic Mſſ. Reg. 1. & 2. In Mſſ. Reg. 5. 6. & editione principe, *convenit.*

2. *Aut deos.* Ita Mſ. Reg 2. & editio princeps. In Mſ. Reg. 5. *an deos.*

3. *Commentationis.* Ita quidem libri omnes ſcripti & editi. At certè legendum, *commendationis*; ut patet ex Valerio Maximo, Cap. I. num. 1. *Priſco etiam inſtituto rebus divinis opera datur, cùm aliquid commendandum eſt, precatione .. cùm inquirendum vel extis, vel ſortibus, impetrito.*

4. *Conjectatione.* Ita Mſſ. Reg. 1. 2. 5. 6. & editio princeps. Malè in recentioribus, *conjectione.* Miror eruditum Harduinum teſtari Mſſ. omnes Reg. Colb. Chiffl. alioſque habere, *conjectione.*

4. *Suo loco docuimus.* Suprà Libr. II. ſect. 54.

5. *Multi verò.* Multi verò auctores ſunt.

6. *Miſſis ob id ad ſe legatis.* Bene Mſ. Reg. 2. Non ita bene Mſſ. Reg. 1. 5. 6. & editio princeps, *a ſe.* Miſſi erant legati ad Olenum Calenum.

7. *Virgilii incantamentorum.* Virgil. Eclog. VIII, 64. & ſeqq.

8. *Contrahique Marſorum cantu.* Viget adhuc illa cantûs ſcientia apud Indos, quâ non modò contrahuntur, ſed veluti tripudiant ſerpentes, ut ipſe accepi ab oculatis teſtibus, qui ſæpiſſimè id vidêre. Antiquiſſimus autem eſt illius ſcientiæ uſus; & inde intelligere eſt in David, Pſalm. LVII, 5. *Similitudinem ſerpentis . . . vocem incantantium, & venefici incantantis ſapienter.*

9. *Quæ irridicula.* Mſſ. Reg.

10. *Dixit Homerus.* Homer. Odyſſ. τ.' vers. 457.

11. *Theophraſtus.* Vide Athenæum, Libr. XIV pag. 624.

12. *Cato prodidit.* Cato de Re ruſtic. Cap. 160. Vide & Plinium ſuprà Libr. XVII. ſect. 47.

13. *Cæſarem dictatorem.* Idem fuit apud nos Henrico IV. regi magno & principi optimo, metus.

14. *Sternuentes ſalutamus.* Bene Mſ. Reg. 5. & editio princeps.

15. *Pollices, cùm faveamus, premere.* Apud Romanos, signum fuit favoris, pollicem premere; favor autem maximus, utroque pollice laudare. Contrà verò malæ voluntatis indicium, converſus pollex.

16. *In adorando.* Sic adhuc in ſalutando dexteram ori admovemus; & inde dicta adoratio.

17. *Totumque corpus circumagimus.* Præceptum id fuit Numæ, ut videre eſt apud Plutarchum in Numâ, pag. 69. προσκυνεῖν προςςεφομένυς. *Circumage te, cùm deos adoras.* Viget adhuc mos ille in Oriente; & Turcæ poſt orationem dextrorſum & siniſtrorſum ſe circumagunt, ut angelos ſuos ſalutent.

18. *In lævum feciſſe, Galliæ religiosius.* Divonæ Cadurcorum, *Cahors*, exſtat in antiquo marmore Gallicæ hujus adorationis monumentum. Cur verò in lævum converterent ſe Galli, ratio fuit, ut opinor, quòd ſe Diti progenitos crederent. Inde in lævum Oceanumve ſe convertebant. Contrà in Oriente ad dextram convertebantur, nempe ad orientem Solem.

19. *Dicis causâ.* Ita Mſſ. Reg. 1. & 2. Dicis causâ aliquid fit, cùm perfunctoriè, nec ex animo. Talia facta a pontifice memorat Cicero in Orat. pro Domo ſuâ. Plura vide apud eruditum Briſſonium in Lexico. In editione principe aliiſque, *Ditis.*

20. *Paganâ lege.* Lege per pagos vulgatâ.

21. *M. Servilius Nonianus.* Conſul fuit ſub extremis Tiberii temporibus, anno U. C. DCCLXXXVIII.

CAP. III. 1. *Hominum monſtrificas . . . diximus.* Suprà Libr. VII. ſect. 2.

CAP. IV. 1. *Illata.* In domum illata.

2. *Pelopis coſta.* Corruptè. In Mſſ. Reg. *Pelopis oſtiliam* : in editione principe, *Pelopis haſta.* Emendavere recentiores, *Pelopis coſta.* Legendum potiùs, *Pelopis ſcapula.* Eſt enim teſte Virgilio, Georg. III, 7.

Humero Pelops insignis eburno.

3. *Præsidio eſſe docuimus.* Suprà Libr. VII. ſect. 2.

4. *Deſpuimus comitiales morbos.* Quod ex peſtilentibus morbis ortum, ne inquinata ſaliva corpus vitiet.

5. *Malo terræ.* Malum illud terræ videtur eſſe cyclaminum, ſeu tuber terræ, inter amuleta recensitum ſuprà Libr. XXV. ſect. 67.

6. *Reſpicere similis.* In Mſ. Reg. 2. & editione principe, *recipere.* Quod revocavit eruditus Harduinus in alterâ ſuâ editione. At rectè fuerat emendatum, *reſpicere;* ut patet ex Tertulliano in Apologetic. Cap. 33. *Hominem ſe eſſe etiam triumphans in illo ſublimissimo curru admo-*

netur. Suggeritur enim ei a tergo, *Reſpice poſt te. Hominem te eſſe memento.*

7. *Redivias ſanari.* Malè Mſ. Reg. 2. *rediviva.* Emendandum non fuit, *reduvias*; ſed *redivias*. Sic enim Feſtus: *Rediviam quidam, alii reluvium appellant, cùm circa ungues cutis ſe reſolvit; quia luere eſt ſolvere.* Idem laudat ex Titinio, *rediviæ*; ex Livio, *redivioſa.*

8. *Sordes hominis ... gymnasia Græcorum.* Quanti venirent hæ ſordes dictum eſt ſuprà Libr. XV. ſect. 5.

9. *In varietate victûs inobſervatâ.* Ita Mſſ. Reg. & editio princeps.

Cap. V. 1. *Non prandentium extra.* Extra certum modum. Sanus enim homo nullis obligare ſe legibus debet, ſed liberaliùs vivere, ut videre eſt apud Celſum, II, 1.

2. *Non epulis.* Non de epulis gulâque id dictum, ſed ut ſanitati conſulatur.

Cap. VI. 1. *Et ſacris votiſve.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

2. *A convulsione reddito ſanguine.* Cùm ex nervorum ac muſculorum retractione ſanguinem evomuiſſet. Convulsionem illam dicimus *une Quinte.* Hac noſtrâ ætate tale silentium ſibi imperavit nobilissima femina *de Belle-Iſle*, Polemarchi uxor.

3. *Pronos urinam.* Pronus, cùm quis ventri incumbit, terramque deſpicit. Contrà ſupinus, cùm quis dorſo incumbit, & cælum ſuſpicit.

4. *Nodo Herculis.* Talem nodum videre eſt in draconibus mutuò implicatis, caduceoque Mercurii. Vide imaginem Mercurii apud Gruterum, Inſcript. antiq. pag. LI. Macrob. Saturnal. I, 19. *Hi dracones parte mediâ voluminis ſui invicem*

nodo quem vocant Herculis, obligantur.

5. *Aſpidum, quas ptyadas vocant.* Aſpides ſunt quæ venenum ſuum in faciem exſpuunt. Tales aſpides non novimus.

6. *Ab ipſo reſpergi.* Mſſ. Reg. 1. & 2.

7. *Hesiodus juxta obſtantia.* Hesiod. Ἔργων, vers. 725.

CAP. VII. 1. *Si rana.* Rana rubeta, cujus venenata eſt ſaliva.

2. *Et si contra epiphoras.* Mallem, & contra epiphoras, si ferventes anguli, &c.

3. *Ipſa in menſe connudatâ.* Locus ille sic mihi videtur diſtinguendus, & emendandus. *Jam primùm abigi grandines turbineſque, contra fulgura ipsâ in menſe nudatâ; sic averti violentiam cœli.* Minimè certæ latinitatis vox eſt *connudata.* In Mſſ. *menſe nudato.* In editione principe, *menſe eo nudata.*

4. *Uti ſuo loco indicavimus.* Suprà Libr. VII. ſect. 13. Fabulas eſſe quæ de feminarum menſtruis produntur, ibi monui.

5. *Ætatis ſponte.* Sponte naturæ.

6. *Cùm rabiem canum ... diximus.* Suprà Libr. VII. ſect. 13.

7. *Caminorum farinâ.* Fuligo eſt, *la Suie.*

8. *Per ſe annis.* Ipsius ætatis naturæque ſponte.

9. *Deſecratum.* Variis morbis deſtinatum ac conſecratum.

10. *Scincus.* Scincus, *le Scinc.*

11. *Detrahendi ſanguinis, ut diximus.* Suprà Libr. VIII. ſect. 40.

12. *Super Saiticam præfecturam.* In inferiore Ægypto, intra Delta, Occidentem versùs.

Cap. IX. 1. *Ab hominis.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

2. *De novellis.* De novellis & vernantibus pratis.

3. *Cum calculis marinis.* Igniti illi calculi lapillive in lac injiciuntur. Calculorum vice, ferreos cylindros ignitos lacti immittebat Galenus, Libr. X. de Fac. simpl. med. pag. 280. Sic ventrem adſtringit.

4. *Eruptiones pituitæ.* Sunt ἐξανθήματα, papulæve & puſulæ quæ in facie geniſque maximè erumpunt.

5. *Diximus in ratione herbarum.* Suprà Libr. XXV. ſect. 53.

6. *Articulariis morbis.* Mſ. Reg. 2.

7. *Colchicon biberint.* Eſt colchicum commune, C. B. *le Colchique.*

8. *Aut dorycnium.* De dorycnio, ſeu ſolano furioſo, dictum ſuprà Libr. XXI. ſect. 105.

9. *Suillum utilissimum.* Apud Dioſcoridem II, 77. lac ovillum utiliſſimum teneſmo & dyſenteriæ dicitur.

10. *De generibus caſeorum diximus.* Suprà Libr. XI. ſect. 96.

11. *Sapron.* Sapros eſt caſeus putris, & vetuſtate putidus.

12. *Oxygala vocatur.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps. Viget adhuc ejus uſus apud Turcas. De eo multa habet & curioſa Cl. Busbequius, Epiſt. I, pag. 64.

13. *Dicemus ſuis locis.* Infrà ſect. 58.

14. *Multò efficacior eſt ſemina.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

15. *Romæ publicis ſacris equus.* Idibus Octo-

bris in campo Martio equus immolabatur ob frugum eventum. Vide Feſtum, verbis *october* & *panibus*. Inde in Kalendario Herwartiano, IDIB. OCTOBR. EQVVS ADNIXVS FIT.

16. *Exceptâ Ægira.* Ægira eſt inſula Lesbos. Vide ſuprà Libr. V. ſect. 31.

17. *Aut loco fiat.* Nec ſentiantur venena.

18. *Druſus tribunus plebei.* Druſi & Cæpionis inimicitiarum initia vide infrà Libr. XXXIII. ſect. 6.

19. *Ideo ſuis quiſque.* Bene Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

20. *Exitio his eſſe cervos.* Cervos eſſe exitio ſerpentibus dictum ſuprà Libr. VIII. ſect. 50.

21. *Nidore cornu eorum.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

22. *De ſummo gutture.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

23. *Tractatum sit.* In Mſſ. Reg. & editione principe, *tractum sit.* Unde fortè legendum, *tactum sit.*

24. *Venter, quem centipellionem.* Venter ille, *le petit Ventricule.* In cervis ceteriſque animalibus ruminantibus geminus eſt venter. Vide ſuprà Libr. XI. ſect. 78.

25. *Sevove cervi tacta aut vituli.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

26. *Animal cervo minus.* Sunt qui putent eſſe muſmonem, de quo dictum ſuprà Libr. VIII. ſect. 75.

CAP. X. 1. *Præter ea quæ retulimus.* Suprà Libr. VIII. ſect. 34.

2. *Opocarpatum.* Mſſ. Reg. & editio prin-

ceps. Succus eſt carpati, ſeu carpasi, ut a Dioſcoride Libr. VI. in Præf. & Cap. 13. appellatur, τῆς καρπάσȣ ὀπός. Inter venena recenſetur, & myrrhæ ſpeciem odore mentiebatur.

3. *Aut pharicon.* Pharicum quoque inter venena recenſent Dioſcorid. Libr. VI. Cap. 19. & Scribonius Largus, compos. 195. Ex pluribus erat compositum; guſtumque habebat nardi. Potum autem ſpaſmum faciebat, & citò exanimabat.

4. *De equiferis.* Videtur equiferum eſſe alcem, *l'Elan*; de quo dictum ſuprà Libr. VIII, ſect. 16.

5. *Si ephemeron.* Ephemeron illud eſt colchicum, *le Colchique*; de quo modo ſuprà dictum eſt.

6. *Omasi quoque.* Omaſum eſt pinguius & craſſius bovis inteſtinum.

Cap. XI. 1. *Cum oleo cicino.* In Mſ. Reg. 2. & editione principe, *cum oleo citreo.* Mſ. Chiffl. Habdarrahmnus Ægyptius, Cap. 6. *cum oleo lauri.*

2. *Verminationes.* Vermes dentium.

3. *Lichene enim equi.* Lichenes equorum, ex Dioſcoride, II, 45. *ſunt calli*, tuberoſæ verrucæ inſtar, *circa genua & ungulas in earum partium flexu indurati.* Lichen ille veterinariis dicitur *le Sur-os.*

5. *Hippomanes tantas in veneficio vires.* De hippomane & fabulis quas de eo commenti ſunt antiqui jam dixi ſuprà Libr. VIII. ſect. 66. Si equam Olympiam appetivere equi, id non factum hippomanis mixturâ, ſed odoribus quibuſdam in equâ inclusis.

4. *In corde equorum.* Vide ſuprà Libr. XI. ſect. 70.

CAP. XII. 1. *Cutem in facie.* Bene Mſſ. Reg. & editio princeps.

2. *Poppæa hoc Neronis.* Poppæa Neronis principis uxor.

3. *Ob hoc aſinarum gregibus.* Mſſ. Reg. 1. & 2.

4. *Impetus pituitæ in facie, butyro.* Impetus illi pituitæ ſunt papulæ, ut jam dixi ſuprà Cap. 9. Vidi Cl. *Aſtruc*, qui illos quoque butyro illito cum ceruſsâ tolleret.

5. *Sincero verò.* Sincerum butyrum, id eſt, nec ſale, nec ceruſsâ mixtum.

6. *Non ut crocodileam.* Mſſ. Reg. & editio princeps. De crocodileâ dictum ſuprà ſect. 28.

7. *Æſtates.* Maculæ ſunt ab æſtivo ſole.

8. *Sevo vituli cum medullâ.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

9. *Ramo ficulneo permixtum.* Permixtum, id eſt, agitatum.

10. *Sacrificiorum uſum.* Mſ. Reg. 1. & editio princeps.

11. *Gargarizatum.* Mſ. Reg. 2.

12. *Aut reddi, aut delabi.* Aut reddi vomitu, aut delabi in alvum.

13. *Optimus fagino & caprino.* Optimus ſapo fit e fagino cinere & caprino ſevo. Aliter nobis paratur ſapo, *le Savon.* Sed hic veriùs eſt, *une Pommade.*

CAP. XIII. *In foliis.* In foliis braſſicæ.

2. *In renum dolore.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

CAP. XV. 1. *Arrhenico.* Arrhenicum, *l'Arſenic*; quo ſemper cautiſſimè utendum, ob periculum.

Cap. XVI. 1. *Cervorum caro, ut diximus.* Suprà Libr. VIII. ſect. 50.

2. *Genus febrium, quod amphemerinum.* Hæc eſt febris quotidiana.

3. *Ne recidant.* Ne febris recurrat, non removendum eſt remedium uſque ad ſeptimam acceſſionem.

Cap. XVII. 1. *De armentivis* De armento.

2. *Quod bolbiton vocant.* Fimum Græci βόλβιτον vocant.

3. *Staphylini.* De ſtaphylino paſtinacâ dictum ſuprà Libr. XX. ſect. 15.

4. *Simili modo caprinum.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

5. *E penicillis tectoriis.* E penicillis, quibus parietes inalbantur.

6. *Vere collecto.* Per vernum tempus.

7. *Quadrigas agentes tractos, rotâve vulneratos.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

8. *Reverentiores.* Ita Mſſ. Reg. & editio princeps.

9. *Trigario approbare.* Trigarius eſt, qui trigas equarum in Circensibus agitat. Eſt & trigarium, in Glossis Philoxeni, locus in quo exercentur equi, *le Manége.*

Cap. XVIII. 1. *Boas.* De bois dictum ſuprà Libr. XXIV. ſect. 35.

Cap. XIX. 1. *Diximus in naturâ boum.* Suprà Libr. XI. ſect. 79.

2. *Reſtibilem fecunditatem.* Quæ in ſequentes annos durat.

3. *Ut ſtent perpetuò.* Ne tumeant creſcantve mammæ.

4. *Cum palmâ marinâ.* De maritimis Hiſpa-

niæ palmis dictum ſuprà Libr. XIII. ſect. 6.

5. *Sanguine ricini.* Ricinus, *la Tique.*

6. *Virgilio quoque.* Virgil. Georgic. III, 280.

7. *Salpe.* Salpe obſtetrix, de quâ dictum ſuprà.

Cap. XX. 1. *Veſtigium equi excuſſum ungulâ.* Eſt ferrea equi ſolea.

2. *Singultûs remedium eſſe recordantibus.* Eſt in hoc vis remedii: neque id ita mirum. Nempe recordatione illâ mens diſtrahitur. Hæc diſtractio ſufficit, ut ſingultus deſinat.

3. *Faciliùs extrahi.* Faciliùs avocari e ſtabulis, nec eò regredi.

IN LIBRUM XXIX.

Cap. I. 1. *Inſtantium ac præteritorum.* Ita Mſſ. Reg. & editio princeps. Sic quoque Cl. Rezzonicus ex Ambroſian.

2. *Nullis ante hæc.* Mſſ. Reg. 1. Ambroſian. editio princeps, & Cl. Rezzonicus.

3. *Qui hæc noſcant.* Mſſ. Reg. Ambroſian. editio princeps & Cl. Rezzonicus.

4. *Clinice vocatur.* Sic dicta medicina, quòd ἐν κλίνῃ, in lecto, inviſuntur curanturque ægri.

5. *Inſtituit quam vocant Iatralepticen.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps. Iatraleptice autem medicina eſt, quæ unguentis & perfrictionibus medetur.

6. *Et unctoribus.* Malè Mſ. Reg. 2. *& ultoribus.* Editio princeps, *auctoribus.* In Mſ. Reg. 5. & recentioribus editionibus, *reunctoribus.*

7. *Ac mediaſtinis.* Mediaſtini, ex Nonio ſunt balneatores.

8. *Centum talentis.* Si ſunt talenta Syriaca,

efficiunt Gallicæ monetæ libras 116,727. Si Attica, libras 466, 875.

9. *Ut retulimus.* Libr. XXVI. ſect. 7. & 8.

10. *Themiſon.* Is fuit auctor ſectæ Methodicorum. De eo Juvenalis, Satyr. X, 221.

Quot Themiſon ægros autumno occiderit uno.

11. *Ducena quinquagena H-S.* Ducena quinquagena ſeſtertia ſunt Gallicæ monetæ libræ 48,632.

12. *Seſtertiis quingenis.* Seſtertia quingena ſunt Gallicæ monetæ libræ 97,265.

13. *Sexcena.* Sexcena ſeſtertia ſunt Gallicæ monetæ libræ 116,718.

14. *H-S. CCC.* Trecenties centena millia ſeſtertiûm ſunt Gallicæ monetæ libræ 5,836,507.

15. *Vectius Valens.* De eo vide Tacitum, Annal. XI, 31. & 35.

16. *Ad Theſſalum.* Theſſalus, Trallianus, Methodicorum ſectam renovavit & propagavit.

17. *Iatronicen.* Medicorum victorem.

18. *Arte geminatâ.* Inde illi medici appellabantur ἰατρομαθηματικόι.

19. *Centies H-S.* Centies centena millia ſeſtertiûm ſunt Gallicæ monetæ libræ 1,945,502.

20. *Mœnibuſque aliis.* Aliorum oppidorum mœnibus.

21. *Annæi Senecæ adſtipulatio.* Vide Senecam, Epiſt. 53. & 83.

22. *Interpolis.* Hominibus qui omnia interpolant & immutant.

23. *M. Livio coſſ.* Bene Mſ. Reg. 1. Malè Mſ. Reg. 2. editio princeps & eruditus Harduinus in alterâ ſuâ editione *L. Livio.* M. Livius Sali-

nator & L. Æmilius Paulus conſules fuere anno Urbis conditæ DXXXV.

24. *Vulnerarium.* Vulneribus curandis.

25. *Vincam.* Evincam & demonſtrabo.

26. *Quàm alios opicos.* Opici dicuntur rudes & impoliti.

27. *Excepiſſe medicos.* Nominatim appellaſſe medicos cum ceteris Græcis Italiâ pellendos.

28. *Arceſſitur.* Mſſ. Reg. 1. & 2. & editio princeps.

29. *Eudemi in Liviâ.* Eudemus, amicus ac medicus Liviæ, Drusi uxoris, a Sejano corruptæ, & in conſcientiam criminis adſcitus. Vide Tacitum Annal. IV, 3. & 11.

30. *Valentis, in quâ dictum eſt reginâ.* Vectii Valentis, dicti in Meſſalinâ, ſuprà ſect. 5.

31. *Pretia ſummittunt.* Pretia minuunt.

32. *H-S. ducentis.* Ducenta ſeſtertia ſunt Gallicæ monetæ libræ 38,906.

33. *H-S.* $\overline{C}$. Centies centena millia ſeſtertiûm ſunt Gallicæ monetæ libræ 1,945,502.

34. *Externa pretia.* Externarum medicinarum pretia. Vide ſuprà Libr. XXIV. ſect. 1.

35. *Vulgò pro cinnabari Indicâ.* Vide infrà Libr. XXXIII. ſect. 38. & 39.

36. *Pectines in feminis.* Pili feminarum a medicis publicati.

37. *Virgilio.* Virgil. Georgic. I. 186. & IV, 243.

38. *Homero.* Homer. Iliad. ρ'. vers. 570.

39. *Ex cinere phœnicis.* Fabulas phœnicis vidimus ſuprà Libr. X. ſect. 2.

CAP. II. 1. *In labellis.* In vaſculis.

2. *Reponunt.* Recondunt.

3. *Genas purgat.* Genæ ſunt palpebræ; ut jam ſuprà monui.

4. *Genarumque callum.* Palpebrarum callum.

5. *Duris genis.* Duris palpebris, angulis oculorum ſcabioſis & lacrimantibus.

6. *Cæcis doloribus.* Doloribus internarum partium, & quorum cauſæ ignotæ.

CAP. III. 1. *Lanæ habent & cum ovis.* Idem habet Plinius Valerianus, I, 14. *Lana carminata cum albo ovi, & thuris polline, fronti applicatur contra epiphoras oculorum.* Epiphora eſt catarrhi ſpecies in angulis oculorum, *l'Epiphore, le Larmoiement.*

2. *Radiculâ.* De radiculâ herbâ, quâ lavantur lanæ dictum ſuprà Libr. XIX. ſect. 18.

3. *Sitiſta.* Quaſi altilia, σιτιςά.

4. *Rhum diximus.* Suprà Libr. XXIV. ſect. 54.

5. *Sibilis id dicunt in ſublime jactari.* Is a Druidis acceptum videtur ex reconditiore Ægyptiorum doctrinâ, apud quos ſerpentes bicornes, ovum apprehendentes ore, generationis rerum omnium ſymbolum erant; & ovum, mundi figura. Vide gemmas apud Cl. Gori, Muſeum Florentinum, Tom. II. Tabul. XXIII.

6. *Id ovum mali orbiculati.* Videtur Druidas credulæ multitudini echinitas, *des Echinites, des Ourſins foſſiles*, pro anguinis ovis vendidiſſe.

7. *Commagenorum clarissimæ rei.* Eſt unguentum medicamentumque Commagenum.

8. *Herbâ, quæ Commagene.* Herba Commagene aliis creditur eſſe nardus Indica, vel ſpica nardi, de quâ dictum ſuprà Libr. XII. ſect.

26. Aliis verò, eſt cinnamum comacum, de quo etiam ſuprà Libr. XII. ſect. 63.

9. *Acopis curantur.* De acopis dixi ſuprà.

10. *Anſer corvuſque.* De hoc corvi morbo dictum ſuprà Libr. X. ſect. 15.

Cap. IV. 1. *De anſerum honore . . . diximus.* Suprà Libr. X. ſect. 26.

2. *Juventatis & ſummani.* Prope Capitolium in VIII. regione Urbis fuere ædes Juventatis, ſeu Juventæ, & Summani, ſeu ſummi dei manium.

3. *Genitæ Manæ.* Genita Mana dea erat, quæ menſtruis feminarum præerat.

4. *Siderum, ut diximus.* Suprà Libr. II, ſect. 41. & Libr. XI. ſect. 74.

5. *Veluti cimicum.* Cimex, *la Punaiſe.*

6. *Vincatur aſpidum.* Quoniam vincit ſoporem, quem aſpidum vis ſolet adferre.

7. *Fiſtulæ impoſuere.* Fiſtulæ veretri. Sic Marcellus Empiricus Cap. 26. *Cimex foraminibus veretrorum confricatus dolores veſicæ penitus tollit.*

8. *LXXXIII. vitæ anno.* Ita Mſſ. Reg. Colb. & editio princeps.

9. *Primum ſpondylum.* Primum ſpinæ articulum, quâ cervici committitur.

10. *Aiunt enim præcanere.* Aiunt viperam tum recanere; ſeu incantationem repellere.

11. *Ternis digitis utrimque amputatis.* Adhuc in Pharmacopæâ Perſicâ ferme quatuor digiti utrimque amputantur, ne noceat, quæ in iis partibus eſt, malignitas. Perſæ autem viperas eligunt feminas, juvenes, & gracilentas, quæ aquatica loca non incolant: ſtatim quoque eas occidunt, ne, ſi ſerventur, agitatione ſe cru-

cient & macileſcant. Plura vide apud P. Angelum de S. Joſepho, *Pharmacopœa Perſica*, pag. 245. De viperis agit adhuc Plinius infrà ſect. 38.

12. *Additâ ſimilagine.* Quadruplam panis candidiſſimi & antea toſti partem addunt Perſæ, teſte eodem Patre Angelo de S. Joſepho.

13. *Neque anguis.* Anguis, *la Couleuvre*, *le Serpent.*

14. *Anguis Æſculapius . . . Romam advectus eſt.* Anno Urbis conditæ CCCCLXXVIII.

15. *Hydri vocantur.* Sunt boæ ſerpentes, de quibus plura dicam infrà ſect. 38.

16. *Stellionem veneno.* Stelliones illi, *les Lezards venimeux.* Alii enim ſunt ſine veneno.

17. *Salamandræ.* Frequentes ſunt in Neuſtriâ, *la Normandie*, ſalamandræ, ibique vocantur *le Mouron.* Aliis in provinciis appellantur, *le Sourd*, *le Suiſſe*, &c. De ſalamandrâ ejuſque veneno vide eruditos Academicos Pariſienſes, *Mémoires pour ſervir à l'Hiſtoire des Animaux*, Tom. III. part. 3. pag. 77. & ſeqq. Magis nocet ſalivâ, quàm morſu.

18. *E volucribus.* Mſſ. Reg. 1. & 2.

19. *Ut tepebunt.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

20. *E ramentis.* Ita editio princeps; idemque ſuadet Mſ. Reg. 2. At in Mſſ. Reg. 1. & 5. *e ſarmentis.* Ramenta auri ſæpe memorat Plinius.

21. *Phalangium.* Ad araneas pertinent phalangia. Inter araneas autem adnumeratur & tarantula, *la Tarantule*, *l'Araignée enragée*, inter Italos celebratiſſima. At nec nota fuiſſe videtur Plinii temporibus, nec ad Plinii phalangium eſt referenda.

22. *Unum ſimile formicæ.* Hoc phalangium, *la Phalange fourmilliere.*

23. *Albis intercurſantibus guttis.* Bene editio princeps. In Mſſ. Reg. 1. & 2. *albis guttis.* In Mſ. Reg. 5. *albis reſperſus guttis.* Unde recentiores editiones, *albis incurſantibus reſperſum guttis.*

24. *Phalangium . . . lupi nomine.* Phalangium illud, *la Phalange-loup.*

25. *Tertium genus . . . araneus lanuginoſus.* Tales ſunt multi aranei lanuginosi.

26. *Atocio.* Atocium medicamentum eſt ad ſterilitatem inducendam.

27. *Tali veniâ indiget.* Nos meliora docuit religio. Chriſtianè veréque dixit Tertullianus, Apologetic. Cap. 8. *Homicidio ſemel interdicto, etiam conceptum utero, dum adhuc ſanguis in hominem delibatur, diſſolvere non licet. Feſtinatio eſt homicidii, prohibere naſci: nec refert natam quis eripiat animam, an naſcentem diſturbet: homo eſt, & qui eſt futurus, & fructus omnis jam in ſemine eſt.*

28. *Vocatur & rhagion.* Phalangium illud rhagion, *la Phalange-pepin de raisin.* Græcis enim ῥάγιον eſt parvus acinus.

29. *Urina ſimilis.* Urina demorsi hominis plena eſt filis araneosis.

30. *Vomitus araneoſos.* Vomitus filis araneosis implexos.

31. *Muris aranei.* Mus araneus, *la Muſaraigne.*

32. *In ſerpentibus dictum eſt.* Suprà ſect. 16.

33. *In Italiâ non naſcitur.* Nec in Galliâ reliquâque Europâ.

34. *Attelebos vocant.* Mſſ. Reg. & editio p
ceps.

35. *Diximus reſiſtere.* Suprà ſect. 23.

56. *Per linteolum vaporentur.* Vapore a
ferventis necentur.

37. *Pityocampis.* Pityocampa, *le Puceron*
pin.

38. *In auctione regiâ.* Cùm Cato vendidit
na Ptolemæi, regis Cypri. Vide Plutarchun
Catone, pag. 777.

39. *Seſtertiis* LX. Seſtertia ſexaginta ſ
Gallicæ monetæ libræ 11, 671. cum aſſibus
quot.

Cap. V. 1. *Seſtertiis* XXX. Gallicæ mon
libris 5, 835. Maximo ſanè pretio, cùm id
deatur fuiſſe in ſingulas libras.

2. *Diximus & mellis.* Suprà Libr. XXI. ſ
44.

3. *In canis rabioſi morſu.* Veteribus om
bus remediis remedium certius in frictioni
mercurialibus reperit Cl. Duſault, medicus B
degalenſis; multiſque experimentis apud In
etiam in confirmatâ rabie comprobavit Frater
Choiſel. *Nouvelle méthode ſure, courte & faci*
pour le traitement des perſonnes attaquées de
rage. Paris. Guérin. 1756. in-12.

4. *Veneficiis ex muſtelâ.* Venenis ex muſte
felle paratis. Vide ſuprà ſect. 16.

5. *Anatum Ponticarum.* Quæ veneno vivur
& in antidotis valent. Vide ſuprà Libr. XX
ſect. 3.

Cap. VI. 1. *Muſcerdas.* Muſcerda, ſterc
muris; ut apud Feſtum ſucerda, ſuis.

2. *Deo quem Myiodem.* De deo Myiode,
Myagr

Myagro, jam dictum ſuprà Libr. X. ſect. 40. Olympiæ apud Eleos fiebat id ſacrum.

3. *In hyſtrice.* Hyſtrix, eſt silveſtre herinaceorum genus, de quo dictum ſuprà Libr. VIII. ſect. 53. *Amplior* enim, in medicis usibus, *potentia eſt feris ejuſdem generis*, ut jam monuit Plinius, ſect. 42.

4. *Lacertæ quoque, ut docuimus.* Suprà ſect. 31.

5. *Nondum peractæ.* Nondum planè conformatæ, & sine teſtâ.

6. *Vulneribus tonſtrinarum.* Vulneribus quæ tondendo & radendo fiunt in tonſorum officinis. Aranei telâ adhuc utimur in his aliiſque id genus vulneribus.

7. *Palpebras gignere.* Pilos palpebrarum genarumve gignere.

8. *Ad crassitudinem acopi.* Acopum, eſt medicamentum, quo confricantur membra itinerum laſſitudine vexata.

9. *Glaucomata.* Glaucoma, morbus eſt oculorum, mutatioque humoris cryſtallini in glaucum colorem, humore per exsiccationem condenſato.

10. *Noctuarum eſt id genus.* De eo dictum ſuprà Libr. X. ſect. 33.

11. *Adeps ſoricis combuſti.* Ita quidem libri omnes ſcripti & editi Videtur tamen emendandum, ut conjicere eſt ex ſequentibus, *adeps ſoricis cum ſtibi.* Quod jam monuit eruditus Harduinus.

12. *Dicemus in metallis.* De ſtibi vide infrà Libr. XXXIII. ſect. 33.

13. *Solatis, id eſt, Sole correptis.* Nos nunc

dicimus, *les Coups de Soleil*; de quibus C
ſus, I, 3. *Si quis exuſtus in Sole eſt, huic balneum protinus eundum eſt, perfundendum oleo corpus & caput: deinde in ſolium bene lidum deſcendendum eſt, tum multa aqua per put infundenda, priùs calida, deinde frigida.* S
pliciter & utiliter nos loco ſolato inverſam
plicamus aquæ lagenam.

14. *Mannâ unâ.* Micâ unâ.

15. *Tempeſtivitates.* Tempeſtivitates illas,
commodam temperiem nos dicimus *le Bien-é*

16. *Donec liqueſcat: mox quatuor digiton*
Bene Mſ. Reg. 2. & editio princeps. Vide q
jam dixi ſuprà de viperis, Cap. 4.

17. *Boa quoque.* Feſto teſte, *boa ſerpens aquatilis, quem Græci ὕδρον vocant; a quâ obturgeſcunt.*

18. *Aquila, quam diximus.* Suprà Libr.
ſect. 3.

19. *Invidentes hominum utilitatibus.* Ad t
lendas nempe oculorum albugines. Et juxta S
tum Platonicum, II, 7. *Pavonis fimus potatı caducos mirabiliter ſanat.*

20. *Poſtea œſypo.* De œſypo dictum ſu
ſect. 10.

21. *Ut in capris diximus.* Suprà Libr. XXVI
ſect. 47.

22. *Fimum cenchridis.* Cenchris eſt tinnunc
lus. Vide ſuprà Libr. X. ſect. 52.

23. *Lapillos, qui vocantur cinædia.* Ita di
ſunt hi lapilli a piſcibus cinædis, de quibus i
frà Libr. XXXII. ſect. 53. Memorantur adh
hi lapilli infrà Libr. XXXVII. ſect. 56.

24. *Punctu erutis.* Non ut penitus eruant
oculi, ſed ut muſtelæ excæcentur.

25. *Aranei muſcarii.* Araneus eſt, qui telas capiendis muſcis tendit.

26. *Strigili.* Strigil, inſtrumentum erat unâ parte conchatum, alterâ fiſtuloſum, quo ſucci in aurem immittebantur.

27. *Millepeda.* Millepeda, animal piloſum, multis pedibus arcuatim repens, *la Chenille.* Millepeda autem, tactu ſe contrahens, quem oniſcon Græci vocant, alii tylon, *le Cloporte.* Hæc non ſatis diſtinxit Plinius. Crediderim hîc non agi de erucâ *la Chenille*, ſed de oniſco tantùm, *le Cloporte.*

28. *Sepa Græci vocant.* Seps illa, ſeu ſcolopendra, tardè movetur & ſegniter, *la Scolopendre.* Eam inter plantas tithymali deprehendit & obſervavit Conſtantinus in Lexico. Venenata eſt; ejuſque venenum, quod morſu infligit, putredinem parit.

29. *Gryllus.* Eſt gryllus domeſticus, *le Grillon.*

30. *Blattæ.* Blatta ad inſecta coleoptera pertinet, *la Blatte.*

31. *Alterum genus mylœcon.* Eſt blatta molendinaria, Linn. *la Blatte des boulangeries.*

32. *Tertium genus.* Eſt blatta fœtida, Linn.

IN LIBRUM XXX.

Cap. I. 1. *Zoroaſtrem.* Ea eſt magiæ natura, ut ad antiquissimas hominum ætates pertineat. At quis ſit ille Zoroaſtres, quando prodierit incompertum. Cl. Anquetil Zoroaſtris cujuſdam ſcripta edidit, quæ ad antiquissimum Zoroaſtrem non pertinent, nec magiam illuſtrant.

2. *Azonacem.* Ita Mſ. Reg. 1.

3. *Apuſorum.* Ita Mſſ. Reg. 1. & 2. In Reg. 5. & editione principe, *Apulorum.*

4. *Telmeſſum.* De Telmeſſo urbe dictum prà Libr. V. ſect. 28. Ibi celeberrima fuit picum diſciplina, ut tradit Cicero Libr. I Divinat. num. 91.

5. *Theſſalas matres.* Sagarum & venefic artibus famoſas.

6. *Achillis populis.* Theſſalis, quibus in ravit Achilles.

7. *E propinquo.* E Thraciâ, Orphei pa

8. *A ccc. Urbis noſtræ anno.* Rotundè ctum. Cœpit enim bellum Peloponneſiacum no Urbis conditæ CCCXXIII.

9. *A Moſe & Janne & Lotape ac Judæis.* & totidem literis Mſ. Reg. 1. Tantùm pro J habet *Janno.* Mſ. Reg. 5. habet quoque L *pe ac Judæis.* In editione principe *Jane & tapata.* Patet hîc agi de Janne qui cum Mar Moſi reſtitit, ut videre eſt apud D. Pau Ep. II. ad Timotheum, III, 8. Malè em datum in plurimis Plinii editionibus, *Jamn Jotape Judæis.* Peſſimè eruditus Harduinu alterâ ſuâ editione, *etiamnum & Lotapea Jud* Miror quoque eum teſtari ſe in his ſecu eſſe Mſſ. codices & vetuſtiſſimas editiones. nimè autem mirum eſt Moſem a Plinio i magos recenſeri. Quàm ignari fuerint Ron rerum Moſaicarum ac Judaicarum demonſt in Notis & Diſſertationibus ad Tacitum Hiſt.V

10. *Recentior eſt Cypria.* Hæc ſanè dicta de ſacerdotibus Paphiæ Veneris, cujus cu multa magiæ veteris arcana complectebatur

11. *Quæ priore volumine.* Suprà Libr. XXV ſect. 4.

12. *Tiberii Cæſaris principatus.* Maximè Tiberii Claudii principis; ut videre eſt apud Suetonium in Claud. Cap. 25.

CAP. II. 1. *Aliaque non patiente mundo.* Aliaque, quæ mundus pati non poterat.

2. *Cynocephaliam herbam . . . oſyrites.* Eſt antirrhinum, de quo jam dictum ſuprà Libr. XXV. ſect. 80.

3. *Dente talpæ . . . ſanari dentium dolores.* Novi, qui, ſuffocatâ in manu talpâ, dentium dolores ſanarent.

4. *Orbitis, ut diximus.* Suprà Libr. XXIX. ſect. 27.

5. *Item enhydridis.* De enhydride agitur adhuc infrà Libr. XXXII. ſect. 26. Ejus imaginem vide in Muſivo Prænestino, *la Moſaïque de Paleſtrine*, cum nomine ΕΝΥΔΡΙC.

6. *Is quoque vermiculus.* De eo jam dictum ſuprà Libr. XXV. ſect. 108. Labrum Veneris eſt dipſacus silveſtris, qui differt a dipſaco ſativo, *le Chardon à bonnetier*, *le Chardon à foulon*, quod silveſtri aculei sint molles & ſurſum recti, ſativo duri & infernè recurvi.

7. *Nam erucæ braſſicæ, ejus contactu.* Vel *ejus* redundat, vel intelligendum, quod ad erucam pertinet, dentes ejus contactu cadunt.

CAP. IV. 1. *Marathri radices.* De marathro, sive feniculo, *le Fenouil*, dixi ſuprà Libr. VIII. ſect. 41.

2. *Smecticâ vi.* Abſtergendi & purgandi vi; a verbo σμήχω, detergo.

3. *Bupreſtis animal.* Proſcarabæus eſt e genere cantharidum, *l'Enflé-bœuf*, de quo jam dictum ſuprà Libr. XXII. ſect. 36. Tantâ eſt acrimoniâ, ut intus exulceret.

4. *Septicâ vi, ut ſuprà dictum eſt.* Libr. X
ſect. 30.

5. *Quam herbam eſſe diximus.* Libr. X
ſect. 21.

6. *Gravedinem.* Gravedo illa, Græcis κορύ
l'Enchifrenement.

7. *Uva ſucco cochleæ.* Uva, *la Luette*, m
gatur ſucco cochleæ.

8. *Demptoque tantùm terreno.* Demptâ t
tùm terrâ, quæ iis adhæret.

9. *Aſtypalæicas.* Aſtypalæicæ vocantur
chleæ ab Aſtypalæâ inſulâ. De iis dictum ſu
Libr. VIII. ſect. 59.

10. *Cinere hirundinis.* Cinere quoque hiru
dinis gargarizant & illinunt Perſæ; ut videre
in Pharmacopæâ Perſicâ, pag. 83.

11. *Millepedam.* De hac millepedæ, *le C*
porte, medicinâ Plinius Valerianus, I, 52. *M*
lepedæ, numero viginti & una, tritæ in aquæ m
ſæ heminâ, aut aceti, melle addito, decoqu
tur, donec lenteſcat totum quod coquitur, &
imponitur.

12. *Nihil proſint.* Immo, ſi dentes tetig
rint, eos nigriſcant, teſte Marcello Empiric
Cap. 35. Vide & infrà Plinium, ſect. 16.

13. *Surculus viticis.* De vitice dictum ſup
Libr. XXIV. ſect. 38.

Cap. V. 1. *Triduò non abluunt.* Ut magis v
penetret. Idem obſervant, qui intra digitos la
bri Venerei vermiculos conterunt ad ſanand
dentium dolores, vel talpas in manu ſuffocan

2. *Pyxide ſtanneâ.* Condunt pyxide ſtanneâ
ut adſerventur.

3. *Tauri vocantur ſcarabæi terreſtres.* Hi ſun

ſcarabæus bicornis, nec confundendi cum ſcarabæo lucano, *le Cerf-volant*. De quo dictum ſuprà Libr. XI. ſect. 34.

4. *In gryllis retulimus.* Suprà ſect. 11.

5. *Circumcidunt, ut diximus.* Ternis utrimque, a caudâ nempe & capite, digitis amputatis, ut dictum eſt Libr. XXIX. ſect. 21.

6. *Cinerem eum dant.* Mſ. Reg. 2.

7. *Melitæos vocamus.* A Melitâ, nunc *Meleda*, inſulâ Illyrici. Vide ſuprà Libr. III. ſect. 30.

8. *Tranſire morbos.* Mſſ. Reg. & ed. pr.

CAP. VI. 1. *Solitanæ.* De his jam dictum ſuprà Libr. IX. ſect. 82.

2. *Aceratæ vocantur.* Cochleæ ſunt perfectæ, & penitus peractæ, ἀκήρατοι. Alias nudas & nondum peractas vidimus ſuprà Libr. XXIX. ſect. 36.

3. *Pecudis lien.* Ovis lien.

4. *Tectorio includi.* In pariete cubiculi dormitorii, calce vel gypſo, includi.

5. *Araneus ... qui lycos vocatur.* Eſt araneus lupus, de quo dictum ſuprà Libr. XI. ſect. 28. At cùm Dioſcorides II, 68. dicat *araneum, quem raptorem, aut lupum, alii nominant, cum emplaſtro ſubactum,* ἀράχνη... συμμαλαχθεῖσα σπληνίῳ, *& linteolo inductum, ac fronti, aut temporibus, impoſitum, tertianas febres ſanare.* Fortè Plinius σπλήνιον, emplaſtrum, pro ſplene lieneve, *la Rate*, accepit. Certè, ut multis experimentis certum ſcio, araneis magna vis eſt adversùs tertianas aliaſque febres. Immo & graviſſimæ febres pilulis telæ aranearum mirum in modum ſunt ſanatæ.

6. *In averſum a ſuffragine.* In partem a ſam a flexu pedum.

7. *Quam oniſcon appellavimus.* Suprà I XXIX. ſect. 39.

CAP. VII. 1. *Cochleæ nudæ, de quibus* c *mus.* Suprà Libr. XXIX. ſect. 36.

2. *Ex eo cinere* Mſſ. Reg. 1. & 2.

3. *Infundunt.* Clyſtere immittunt.

4. *Si major fluxio ſit.* Si ſit major fluxus.

5. *Illinitur.* Ventri illinitur.

6. *In quo apes ſint immortuæ.* Mſſ. Reg. & 2.

7. *Vitium ileos.* Morbus eſt inteſtini tenu ris; de quo vide Celſum II, 8. & IV, 13. *Colique de miſerere, la Passion Iliaque.*

8. *Diximus in ſuſpiriosis.* Suprà ſect. 16.

9. *Oſſifragi.* De oſſifrago dictum Libr. ſect. 8.

10. *Ave galeritâ.* Galerita avis, *l'Alouette h pée*, de quâ vide ſuprà Libr. X. ſect. 70. X ſect. 44.

11. *Aquam per pedes fluentem.* Si quis ſuſtine bibere aquam, quâ pedes laverit.

CAP. VIII. 1. *Illinere ventrem.* Mſſ. Reg. & 2.

2. *Pompholygem.* De Pompholyge vide inſ Libr. XXXIV. ſect. 33.

3. *Procidentia ibi.* In ano ſedeve procidenti

4. *Et anſerinus.* Videtur emendandum, *adep anſerinus*; ut jam monuit eruditus Harduinus Sic enim Marcellus Empiricus, Cap. 31. *Adep anſerinus cum ejus cerebro, & œſypo, & alumi ne ſubigitur, & imponitur ani omnibus cauſis.*

5. *In Africâ gigni diximus.* Suprà ſect. 19. & Libr. XXIX. ſect. 36.

6. *Tricesimo die reſolvunt.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

Cap. IX. 1. *Illinere malunt.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

2. *Incuſſos articulos.* Ita libri omnes ſcripti & editi. Sic quoque Marcellus Empiricus, Cap. 34. & Q. Serenus, Cap. 54. At Plinius Valerianus *inciſos* legiſſe videtur. *Inciſos articulos aranei tela commodissimè curat.* Viget adhuc paſſim ille uſus.

3. *Præſentaneum eſt ſevum.* Mſ. Reg. 2. & editio princeps.

Cap. X. 1. *Quoniam uni.* Vide ſuprà Libr. XI. ſect. 40.

2. *Nocturnis diis Fauniſque.* De iis jam dixi ſuprà Libr. XXV. ſect. 10.

3. *Ut in anginis diximus.* Suprà ſect. 12.

4. *Stellionum nomen . . . in maledictum translatum.* Inde dictum ſtellionatûs crimen. Fraus omnis, omnis impoſtura, quæ proprium nomen non habet, ſtellionatus appellatur.

5. *In loricis oſtiorum feneſtrarumque.* Loricæ ſunt projecturæ in ſummis oſtiorum feneſtrarumque partibus, *les Corniches.*

6. *Circumdatum torporem.* Torporem, ſeu ſenectam.

7. *Coriandro, ut diximus.* Suprà Libr. XXIX. ſect. 16.

8. *Detur incipienti.* Incipienti, id eſt, cùm morbus incipit.

9. *In cerino calyce.* Ita Mſſ. Reg. & editio princeps.

T v

Cap. XI. 1. *Avis icterus.* De ave ictero, l Loriot, dictum ſuprà Libr. X. ſect. 50.

2. *Scarabæum qui pilulas volvit.* Ita Mſ. Reg 1. & editio princeps. Hic ſcarabæus, *le pet. Pillulaire.* De ſcarabæo, qui ingentes pilas vol vit, *le grand Pillulaire*, dictum ſuprà Libr XI ſect. 34.

3. *Solis operum ſimilitudinem.* Ægyptii ſcara bæos venerabantur, ut ſymbolum Solis, qui om nia generat fovetque ſuo curſu ab Oriente i Occidentem; quódque genus illud expers femi næ in fimi pilam ſemen emittat, eamque vigin ti & octo dierum ſpatio volutet & concalefaciat ut fetum procreet. Quâ de re vide Horun Apollinem, Libr. I. Hierogl. 10. & maxim Ælianum, X, 15. Scarabæi in gemmis aliiſqu Ægyptiorum monumentis ſæpe occurrunt. In ſignem ſcarabæum ex ophite lapide exhibet Cl Gori, Inſcript. antiq. Tab. XVII. & pag. LXXXI

4. *Alium... cui ſunt cornicula reflexa.* Hic eſ lucanus, *le Cerf-volant*; de quo dictum ſupr Libr. XI. ſect. 34.

5. *Qui vocatur fullo, albis guttis.* Hic eſt ſca rabæus nigrocæruleſcens, maculis albis ſparſis ordine macularum abdominalium longitudinali Geoffroi. *le Drap-mortuaire.*

6. *Poſt tertium circuitum.* Poſt tertium febris circuitum, *le troisieme Accès*, id humo condat.

7. *Phryganion.* Quod ſit illud animal magis adhuc incompertum, quàm Plinii ætate. Nunc quidem inter inſecta novimus phryganeam, *la Frigane.* Sed an eadem, ac phryganion?

8. *Tela cum ipſo.* Tela cum ipſo araneo lu po, de quo jam dixi ſuprà.

CAP. XII. 1. *Toto eo anno careat.* Qui gryllum in manibus conterit, ut igni ſacro medeatur, debet id præſtare, antequam incipiat ignis ſacri vitium morbuſve; debet & ipſe toto anno carere eo morbo.

2. *In melle ſunt mortuæ.* Mſſ. Reg. 1. & 2.

3. *Digito medico.* Digitus eſt minimò proximus, dictus quoque auricularis, quòd eo mundentur aures. Plinius tamen Valerianus, III, 32. ait, *digito minimo.*

CAP. XIII. 1. *Sub teſto calefacto.* Teſtum, vas fuit æreum, ſub quo panis aliaque coquebantur. Adhuc memoratur infrà Libr. XXXII. ſect. 26.

2. *Simblio melle.* Mel Siciliæ dicebatur simblium, teſte Dioſcoride, II, 101.

3. *Herpes quoque animal.* Eſt reptile animal; ſed quod propriè sit, ignotum. Et, ut puto, incertæ virtutis, ut & nominis.

4. *Antonius quidem.* Antonius Muſa, Auguſti medicus, ſæpe ſuprà memoratus.

5. *Mollita roſaceo.* Roſaceo oleo.

6. *Quæ ſubinde ſuffundantur.* Quæ ſubinde oleo ſuffundantur; ut habet Plinius Valerianus, III, 48.

7. *Donec formicet cutis.* Donec pruriat cutis.

8. *Et vel caput ejus.* Mſſ. Reg. & editio princeps.

CAP. XIV. 1. *In capris retulimus.* Suprà Libr. XXIII. ſect. 77.

2. *Lac devorant.* Sic Mſ. Reg. 1. & editio princeps. In Mſ. Reg. 2. *evocant.*

3. *Si sine adſervatâ tranſcenderit.* Ita fuiſſe emendandum patet ex Mſſ. Reg. 1. & 2. in qui-

bus legitur, *ſine adſervatâ.* Malè editio princeps aliæque, *ſi non aſſervatam.*

4. *Innoxium fieri.* Mſſ. Reg. 1. & 2. & editio princeps.

5. *Quòd ſi redeuntem.* Si araneum in ſublime redeuntem.

6. *Abortum per os faciat.* De hac vulgi fabulâ jam dictum ſuprà Libr. X. ſect. 15.

7. *Stantes mammas.* Perpetuò ſtant, nec tument.

Cap. XV. 1. *Siriaſis.* Eſt inflammatio membranarum cerebri.

2. *Ramex infantium.* Mſſ. Reg. 1. & 2. & editio princeps.

3. *Bovæ capiti.* Ita Mſſ. Reg. 1. & 2. De bovâ, vel boâ, ſerpente jam dictum ſuprà Libr. XXIX. ſect. 38.

4. *Verminatio.* Vermibus confeſtim liberatur jumentum.

5. *Ebrioſis ova noctuæ.* Juxta Apollonium, ova noctuæ mediocriter elixata infanti, antequam vinum deguſtaverit, comedenda danda ſunt, ut vini averſatio fiat. Philoſtrat. Vit. Apollon. III, 40.

6. *Horus Aſſyriorum rex.* In Mſ. Reg. 1. *Orus Maſſiorum rex.*

7. *Gromphenam avem.* Ignota hæc avis.

8. *Ophion.* De hoc animali ignoto jam dictum ſuprà Libr. XXVIII. ſect. 42.

9. *Subjugum.* Ita Mſ. Reg. 2. Ignotum quoque animal. In Mſ. Reg. 1. *ſiruluggum.* In editione principe, *ſirulugum.*

10. *Biuros vocari.* Ita Mſ. Reg. 2. In editione principe, *binturos.* Videtur eſſe vermis,

qui vites erodit. Id ſanè tradiderat Cicero in libro *de Admirandis*, qui periere.

Cap. XVI. 1. *Muliones.* Mulis infeſti. Vide ſuprà Libr. XI. ſect. 19.

2. *Arborarii pici.* Pici Martii, de quo dictum ſuprà Libr. X. ſect. 20.

3. *Ungulas tantùm mularum.* Eadem habet de Stygis aquâ Vitruvius, VIII, 3. Hanc quoque aquam in Arcadiâ e rupe ſtillantem, omnibus animalibus lethalem, quæ nullo vaſe contineri poteſt, memorat Pauſanias, VIII, 18.

4. *Magnâ Ariſtotelis infamiâ.* Magna certè infamia, ſi id Ariſtoteles ſuaſerit. Sed fortè id tantùm ex ejus libris hauſtum. Nec illâ aquâ, ſed vino & ebrietate periiſſe Alexander Magnus vulgò fertur. De aquâ Stygis, quæ pota illico necat, dictum ſuprà Libr. II, ſect. 106.

IN LIBRUM XXXI.

Cap. II. 1. *In Tarbellis.* In Tarbellis erant aquæ Auguſtæ, nunc *Aqs*, vel *Dax.* Ibi adhuc manent Romanæ magnificentiæ rudera.

2. *In Baiano sinu.* Exſtant adhuc fontium illorum plurimi, licet multi terræ motibus perierint, aut diſturbati fuerint. Celebrantur *bagni di Cantarelli, di Fontana, di S. Maria dell' Architello, da Colombi ſelvaggi*, &c.

3. *Poſidianæ.* Ita dictæ a Poſide ſpadone, Claudii imperatoris liberto, de quo Suetonius in Claud. Cap. 28. & Juvenalis, Satyr. XIV, 91.

Ut ſpado vincebat Capitolia noſtra Poſides.

4. *Oculis verò Ciceronianæ.* Exſtant quoque oculis & colicis torminibus ſaluberrimæ. De iis, & ruderibus Academiæ Ciceronis, quæ ibi manent, vide Cl. Hamilton, *Phlegræi campi*, Tab. XXVI.

5. *Quam & vocabat M. Cicero.* Bene Cl. Rezzonicus. In Mſ. Reg. 1. *quam evocabat M. Cicero.*

6. *Et in toto orbe.* Bene editio princeps, & Cl. Rezzonicus.

7. *Miniſteriorum hauſtus.* Bene Mſſ. Reg. 1. & 2. Fruſtra Cl. Rezzonicus e Mſ. Ambroſian. 2. emendat, *miniſtrorum.* Ut noſcatur quantùm miniſteria, id eſt miniſtri, ex illâ majeſtate ingenii hauſerint.

8. *Sinueſſanæ aquæ.* Ubi nunc turris dicta *Torre de Bagni*, juxta ædem appellatam *S. Maria a caudara.*

9. *In Ænariâ inſulâ.* Nunc, *l'iſle d'Iſchia;* ubi adhuc fons ille, & alii multi.

10. *Acidulæ, ab Teano Sidicino.* Celebratiſſimæ illæ aquæ ad diſcutiendos calculos, juxta caſtellum *Francolici.*

11. *Juxta Romam Albulæ aquæ.* Nunc *Bagni di Tivoli.*

12. *Cutiliæ in Sabinis.* De iis jam ſuprà Libr. III. ſect. 17.

13. *Succu quodam.* Videntur quodam modo ſugere & mordere corpora.

14. *Theſpiarum fons.* De Theſpiis vide Lib. IV. ſect. 12.

15. *Flumen Elatum.* Ita libri ſcripti & editi. At Pauſanias VIII, 36. amnem illum vocat Ἔλαφον. Rivus eſt potiùs, quàm amnis, nec perennis.

16. *Tungri civitas Galliæ.* Exſtat hodieque fons ille extra muros urbis Tungrorum, *Tongres*, qualis hîc deſcribitur, ſed neglectior. Errant qui aquas Arduennates, ſive Spadanas, *les Eaux de Spa*, huc referunt; in quibus bullæ quidem, ſed non ut in Tungrenſi ſtellantes videntur. Quod eruditus Langius obſervavit.

17. *In Eſtiæotide.* Ita Mſ. Reg. 1. & editio princeps. Memorat quoque Strabo Libr. IX. pag. 437. Ἑστιαιῶτιν. Pars eſt Theſſaliæ, ita dicta ab Eſtiæis, qui eò commigrarunt.

18. *Aleos amnis.* De illo ſuprà Libr. V. ſect. 1.

19. *Inde nominibus inventis.* Alter fons Μνημοσύνης, Memoriæ, alter Λήθης, Oblivionis dicitur. De his fontibus antroque & deo Trophonio vide Pauſaniam, IX, 39.

20. *Rivus fluit Nus.* Ita appellatus a νῦς, mens.

21. *Ex Clitorio lacu.* In Arcadiâ. Vide & Vitruvium VIII, 3.

22. *Fontibus iis quos diximus.* Suprà Libr. II. ſect. 106.

23. *Mucianus Andri.* Id jam dictum ſuprà ibid.

24. *In Scotuſâ.* Juxta Scotuſam, in Theſſaliâ. Malè Mſ. Reg. 2. *Scotuſei.*

25. *In Trogodytis.* Ita libri ſcripti & editi. Ab Iſidoro, Origin. XIII, 13. appellantur *Troglodytæ.*

26. *Claon & Gelon.* Duo illi fontes ita dicti, alter a κλαίειν, flere, alter a γελᾷν, ridere.

27. *Mattiaci in Germaniâ fontes.* Fervent adhuc illi fontes in ditione Moguntinâ, & dicuntur *Wysbad.*

28. *Fide carere ex his aliqua.* Immo plura & mirabiliora nos docuere ſuſceptæ per quatuor mundi partes peregrinationes, & comperta paſſim aquarum miracula; quæ vide apud Cl. Varenium, *Géographie générale*, Tom. II. pag. 345.

29. *Inter initia operis.* Suprà Libr. II. ſect. 106.

30. *In unum alveum.* Bene Mſſ. Reg. & editio princeps. Fruſtra emendat Cl. Rezzonicus, *in unum amnem.* De horum fontium ſitu vide ſuprà Libr. IV. ſect. 34.

31. *Siccantur duodecies diebus, aliquando vicies.* Ita Mſſ. Reg. 1. Mediolan. editio princeps, & Cl. Rezzonicus. Non ita diſſimilis in Britanniâ fons *Lay-Well*, prope *Torbay*, in *Devonshire.* Sæpiſſime ſingulis horis fluit & refluit, altitudine quinque ſexve pollicum, aliquando ſedecies, aut vicies, ut videre eſt in *Tranſact. Philoſoph.* num. 104. pag. 909.

32. *Dirum eſt.* Diri eſt ominis.

33. *Legato poſt præturam.* Ita libri ſcripti & editi. Crediderim tamen Plinium ſcripſiſſe, *legato prætorio.* De Lartio Licinio jam dictum ſuprà Libr. XIX. ſect. 11.

34. *Poſt ſeptem dies accidit.* Ita Mſſ. Reg. Mediolan. & editio princeps. Eruditus Harduinus ex uno Mſ. Chiffl. emendavit, *poſt ſeptem enim dies occidit.*

35. *Rivus ſabbatis omnibus ſiccatur.* Sabbaticus eſt fluvius, de quo contrà Joſephus, Bell.

Jud. VII, 24. ait eum ſex diebus ſiccari, die autem ſeptimo fluere.

36. *Necat, ut diximus.* Suprà Libr. II. ſect. 106. & XXX. ſect. 53.

37. *Ad Nonacrin Arcadiæ.* Vide ſuprà Libr. II. ſect. 106.

38 *Profluit, ut indicavimus.* Libr. IV. ſect. 15.

39. *Siliqua silveſtris.* Arbor illa eſt siliquaſtrum, ſeu siliqua silveſtris, rotundifolia, C. B. *le Guainier, l'Arbre de Judas, l'Arbre de Judée.*

40. *In Scyretico metallo.* In metallicis fodinis inſulæ Scyri, nunc *Skiro.*

41. *Pendentes in ipsis cameris.* Talia antra multa nunc novimus, quorum celeberrima, *les Grottes d'Antiparos.* Apud nos in Burgundiâ, *les Grottes d'Arcy.*

Cap. III. 1. *Nullo pæne momento ponderis.* Illud momentum nunc diligentiſsimè & accuratiſsimè deprehendimus. Nec aquas tantùm, ſed ipſum aerem pendimus; & aquarum aeriſque diverſum pondus per diverſa anni, maximè æſtatis & hiemis, tempora.

2. *Rore nimio ſcabiem.* Scabies illa, eſt ipſa rubigo, frugibus vineiſque exitiosissima; de quâ dictum Libr. XVII. ſect. 44. & XVIII. ſect. 48.

3. *Pruinâ uredinem.* Pruina, *la Gelée blanche*; cujus ut & nivis cognatæ ſunt cauſæ.

4. *Aut animalium.* Vermiculorum, qui ibi naſcuntur & putreſcunt.

5. *Tænias in fonte.* In Mſ. Reg. 1. *tæneas.* In editione principe aliiſque, *tineas.* Tæniæ ſunt vermiculi.

6. *Si vaſa ærea inficiunt.* Peſsimum aquæ signum, si perfuſa aqua nitidiſsimum vas æneum

ærugine inficit. Contrà verò, ſi maculam non fecerit, optima erit, teſte Vitruvio, VIII, 5.

7. *Ne manus pendeant, depoſitiſque in humum.* Crediderim aliter diſtinguendum, & legendum: *quin & hauſtam vaſis, depoſitiſque, ne manus pendeant, in humum, tepeſcere adfirmant.*

8. *Illa e vado.* In Mſ. Reg. 1. *ille vado.* Emendandum fuit, *illa e vado*; non, *illa vado*, ut habent recentiores editiones.

9. *Et Virginem addaxit.* Aquam Virginem adhuc habet Roma in egregio fonte *Trevi.* Immo Marciâ pridem interceptâ, Virgo tactu pariter atque hauſtu nunc præcellit: non ſolùm publicis, ſed privatis etiam civium usibus totam per urbem diſtributa.

10. *In Cretâ Albi montes.* De his ſuprà Libr. IV. ſect. 20.

11. *Aut herba, de qua dictum eſt.* Herba bechion, quæ & tussilago, *le Pas d'âne*, ut dictum eſt ſuprà Libr. XXVI. ſect. 16.

12. *Tantò efficaciore.* Si locus igne priùs excoquatur, tantò efficacius eſt vaſorum, de quibus modò dictum eſt, argumentum.

13. *Coria terræ.* Coria illa, *les Couches, les Lits de terre.*

14. *Colando continet ſordes.* Dum aqua per tofum, *le Tuf*, colatur, ſordes continentur.

15. *Sabulum maſculum.* Eſt ſabulum durius & compactioris naturæ: alterum eſt mollius.

16. *Carbunculus.* Carbunculus eſt genus arenæ, quæ nimio Solis ardore & ſubterraneorum ignium vi carbonis colorem induit. Multus eſt in Etruriâ aliiſque Italiæ locis, & ſæpiſſimè volcanicas terras arguit. Vide Vitruvium, II, 6. & Plinium ſuprà Libr. XVII. ſect. 3.

17. *Fodiunt æſtuaria.* Æſtuaria illa dicimus, *des Events.*

18. *Circa Arcturum.* Circa Arcturi exortum, qui fere accidit Idibus Septembris, ſeu die 13. Septembris; ut dictum eſt ſuprà Libr. XVIII. ſect. 74.

Cap. IV. 1. *Quatriduo eo.* Romani ab exortu Arcturi ad æquinoctium Autumni numerabant aliquando dies XIV. ut videre eſt apud Plinium, XI, 16. Aliquando dies XI. ut habet idem Plinius, II. ſect. 47. Inde illud quatriduum.

2. *Qualeſque herbarum, quas lavant.* Si herbæ illæ putruerint. Nam ſi non putruere, aquas non inficiunt, ut obſervavit Cl. de Juſſieu.

3. *Oppido, quod vocabatur Arcadia.* Nunc cœnobium eſt, dictum quoque *Arcadi.* Videtur illa ſiccitas contigiſſe nimio æſtu, quod & ſæpe aliàs contigit.

Cap. V. 1. *Aquas graviores poſt brumam fieri.* Id certiſſimum eſt; experientiâ & ponderibus compertum.

Cap. VI. 1. *Fictilibus tubis.* Fictiles tubos, *les Tuyaux de terre*, ſalubriores eſſe fiſtulis plumbeis, *les Tuyaux de plomb*, quòd e plumbo ceruſſa naſcatur, corporibus humanis nocens, docet Vitruvius VIII, 7.

2. *Lævigatis.* Illitis.

3. *Sicilici minimum erit.* Declivitas aquæductûs, a fonte uſque in centenos pedes, ut minimùm debet eſſe ſicilici, hoc eſt quartæ partis unciæ, ſeu pollicis, ut vulgò loquimur. Hæc eſt minima & ſufficiens tamen declivitas aquæductuum. Majorem, toto nempe ſemipede, ad-

ſignat Vitruvius, VIII, 7. *ne minùs in centenos pedes ſemipede.* Plinianam ferme rationem ſequuntur hac ætate libratores, qui in pedes quadringenos pollice tantùm uno aquæductum deprimunt. Paulo minor eſt Pliniana menſura, cùm pes Romanus habuerit ſolùm pedis noſtri Pariſienſis pollices 10, lineas 10 & paulò ampliùs.

4. *In binos actus lumina.* Bini actus ſunt pedes Romani CCXL, ut dictum eſt ſuprà Libr. XVIII. ſect. 3. Lumina illa dicimus, *des Jours, des Regards.*

5. *Si quinariæ erunt.* Obſervandum eſt nos æſtimare fiſtularum diametrum: Romanos verò æſtimaſſe circuitum. Quinariæ ergo fiſtulæ, octonariæ, denariæve, ſunt quæ ante curvaturam, ſeu in circuitu habent quinque, octo, vel decem digitos latitudinis. Pes autem Romanus dividebatur in 12. uncias, vel in 16. digitos.

6. *Item caſtella.* Hæc nos quoque dicimus, *des Châteaux d'eau.*

7. *Homerum calidorum fontium.* Homerus tamen Iliad. χ'. vers. 147. memorat duos Scamandri fontes, quorum alter vel æſtate eſt grandini & nivi frigidæ ſimilis; alter tepidus, cujus & fumus velut ignis ardentis eſt.

8. *Lavari calidâ.* Vide ſuprà Libr. XXV. ſect. 38.

9. *Sulphurata nervis, aluminata paralyticis.* Sulphuratæ aquæ adhuc commendantur infrà Libr. XXXV. ſect. 50. In inſulâ Melo & vitriolicis aquis ferventibus ſanantur paralytici, teſte Cl. Galland, *Voyage Mſ. du Levant.*

10. *Qualis Cutilia.* De quâ vide ſuprà Libr. III. ſect. 17.

11. *Frigidâ dulcedine.* Mſ. Reg. 2. & ed. pr.

12. *Utuntur & cœno.* Utimur & nos; celebratumque cœnum S. Amandi, *les Boues de Saint Amand*, in Belgio Gallico.

13. *Phthiſi affectis, ut diximus.* Libr. XXIV. ſect. 19. & XXVIII. ſect. 14.

14. *Sanguinem exſcreantibus.* Mſ. Dalecamp. & editio princeps.

15. *Annæum Gallionem.* Senecæ fratrem, conſulem ſuffectum; de quo vide Tacitum Annal. XV, 73.

16. *Inſtabili volutatione.* Inſtabili navis agitatione.

17. *Infuſa crebro ictu.* Illam aquarum illiſionem, quâ patientes partes percutiuntur, nos dicimus, *la Douche.*

18. *Articularibus morbis.* Mſſ. Reg. 1. 3. & editio princeps.

19. *Ut ad vomitiones revocent.* Ut ſit vomitus facilior, qui teneſmi cauſas effundat.

20. *Ptyade aſpide.* De eâ jam dictum ſuprà Libr. XXVIII. ſect. 18.

21. *Mammas ſororiantes.* Ex Feſto, *ſororiare mammæ dicuntur puellarum, cùm primum tumeſcunt, ut fraterculare puerorum.* Laudat Plautum in Frivolariâ.

22. *Luxata corpora.* Viget adhuc apud nos ille uſus.

23. *Muſcus, qui in aquâ fuerit.* Muſcus eſt marinus, ſeu corallina. Tournefort. *la Coralline.* Novis experimentis compertum eſt eum eſſe optimum adversùs infantium vermes.

CAP. VII. 1. *Sal omnis.* De ſale terreſtri, marino, & coctili eruditè ſcripſit Cl. de Francheville, *Mémoires de l'Académie de Berlin*, anno 1760.

2. *Cæditur renaſcens.* Tales ſunt montes ſalis in Hiſpaniâ, maximè in Catalauniâ, pagoque *Cardona.* Vide Cl. Bowles, *Hiſtoire naturelle d'Eſpagne*, pag. 406.

3. *Effoditur & e terrâ.* Sic effoditur in Poloniâ ad Wiliſcam, in Hungariâ prope Eperias, in Hiſpaniâ prope Cordubam.

4. *Hammoniaco & ipſo.* Sal Hammoniacum, *le Sel Ammoniac.*

5. *Alumini, quod ſchiſton.* Nobis, *la Pierre d'Alun.*

6. *Egeleſtæ.* Sic Mſ. Reg. 2. & ſuprà Libr. III. ſect. 4. dicti ſunt *Egeleſtani.* Egeleſta, nunc *Unieſta*, prope *Cuença*, in novâ Caſtiliâ.

7. *Omnis locus... ſterilis eſt.* In Hiſpaniâ tamen montibuſque Tarraconenſibus cæditur ſal, & vertex illorum montium celsiſsimis pinis veſtitur. In his quoque montibus coluntur vineæ optimi vini feraces.

8. *Et in totum ſponte naſcens.* Et hæc ſunt nativi ſalis, *le Sel-gemme*, genera.

9. *Africa circa Uticam.* Acervi illi ſalis magis pertinere videntur ad terrenum nativumque ſalem, quàm ad factitium.

10. *Sine riguis.* Solâ marinâ adfuſâ in ſalinas, ſine dulcis aquæ riguis.

11. *Nilo ſuccoſum.* Nili aquis nitroſis irrigatum ſolum; ut rectè explicat eruditus Harduinus.

12. *Prima denſatio Babylone.* Aqua, e puteis Babylone hauſta, & in ſalinas ingeſta, primùm denſatur in liquidum bitumen.

13. *Aquam ex fonte.* Talis quoque fons in provinciâ noſtrâ Nivernenſi, agroque Vezeliacenſi, *Vezelay.*

14. *Ardentibus lignis.* De illo ſale, qui combuſtâ quercu aliiſque lignis paratur, vide & Tacitum, Annal. XIII, 57.

15. *Muriam appellant.* Muria, *la Saumure.*

16. *E mænis.* E mænis ſale conditis. De mænis dictum ſuprà Libr. IX. ſect. 42. & aliàs ſæpe.

17. *In laterculis.* Explicat eruditus Harduinus, in tubulis e laterculo coctili, aut ſimili vaſe. Fortè tamen laterculi illi dicendi ſunt, *en Tablettes.* Lateres enim & laterculos dixere antiqui, quod in quatuor tabulis incluſum.

18. *Tragaſæus* Tragaſa in Troade, haud procul Hamaxiſto de quo ſuprà Libr. V. ſect. 33. De Acantho, Macedoniæ oppido, vide Libr. IV, ſect. 17.

19. *Nec ullius ſpuma.* Nec ullius ſalis ſpuma, ramentumve, nec tenuis tenueſque in partes attritus ſal crepitat.

20. *Ita ut ſit peculiaris.* Ita ut inter innumera condimenta vis ſalis peculiariter ſentiatur. Idcirco ſal ille conditus odoribus in gari eſu in primis quæritur.

21. *Ad voluptatem animi.* Mſſ. Reg. 1. & 3.

22. *Favillam ſalis.* Favilla illa ſalis, quæ & flos dicebatur, differt a flore ſalis, *le Sel blanc*, de quo ſuprà dictum eſt. Videtur hæc favilla ſalis fuiſſe admixta nitro, *le Natron ;* unde & peculiaris eſt Ægypto, & noſtris pharmacopolis ignota.

23. *Fontibus tamen quibuſdam.* Dioſcorides V, 129. ait, ſtagnis quibuſdam, *λίμναις τισί.*

24. *Canitia in vaſis.* Hujuſce floris ſalis pars ſumma in vaſis cana eſt ; media humidior, ut modò ſuprà dictum eſt.

25. *Piſce, quem Græci garon.* Piſcis ille nobis dicitur ſmaris, *le Gerres*, ex quo olim conficiebatur garum. Eſt in mari mediterraneo.

CAP. VIII. 1. *E ſcombro.* Scomber, *le Maquereau.* Nunc autem in maritimis Provinciæ, *au Martigues*, ovis piſcium, *le Mulet* & *le Loup*, paratur garum, quod dicitur *la Poutargue.*

2. *Carthaginis Spartariæ.* De eo Carthaginis cognomine vide ſuprà Libr. XIX. ſect. 7. De cetariis vide Libr. IX. ſect. 19.

3. *Sociorum id appellatur.* Fortè quòd ſociatim, ut exquiſito cibo, veſcerentur. Sic certè Scholiaſtes Galeni, in Libr. κατὰ τόπȣς.

4. *Singulis millibus nummûm.* Gallicæ monetæ libris 194.

5. *Bæticæque Carteia.* In freto Herculeo, *le détroit de Gibraltar*, prope *Gibraltar*, Occidentem versùs, fermè ubi nunc *S. Roque*, fuit Carteia.

6. *Ad nihil aliud utiles.* Nunc ſcombri nobis ſunt in optimis cibis. Burdegalæ tamen adhuc viles habentur.

7. *Antipolis.* Nunc *Antibe.*

8. *Vitium hujus eſt alex.* Alex eſt nondum perfecta, nec bene colata gari fæx. Inde optimum garum a Martiale, Epigramm. XIII, 102. dicitur *fæcoſum garum.*

9. *Apuam noſtri.* Apua, *l'Anchois*, neque e pluviâ, neque e ſpumâ maris naſcitur. Vide ſuprà Libr. IX. ſect. 74.

10. *Forojulienſes.* Nunc *Fréjus.*

11. *Lupum appellant.* Hodieque piſcis lupi, *le Loup*, paratur garum, ut modò ſuprà dixi.

12. *E piſcibus ſquamâ carentibus.* Patet ex his ſacris, quorum nullum exſtat veſtigium in

ſacris

ſacris Libris, Judaicos ritus ad multa ſuperſtitioſa declinaſſe. Ex Levitic. XI, 10. abominabiles ſunt Judæis & immundi piſces qui pinnulas & ſquamas non habent.

13. *Multorum jocinera.* Inde videre eſt initia garorum noſtrorum, *la Poutargue*, *le Caviat*, &c. In Ægypto lacuque *Menzale* garum paratur cum ovis piſcis *Bouri*, id eſt, *le Muge.*

14. *Batuerentur antè ictuum ulcera.* Ita Mſ. Reg. 3. In Mſ. Reg. 5. *batuerentur ante ictum ulcera.* In Mſſ. Reg. 1. & 2. *battuerentur ante hic ulcera.* Emendavit eruditus Harduinus, *paverentur ante hic ulcera.* At nimis audacter. Videtur tantùm priſcos, antequam ſalem morſibus crocodilorum imponerent, ulcera, morſibus facta, antè batuiſſe. Ex illo autem verbo oritur verbum noſtrum *Battre.*

Cap. X. 1. *Nitri natura.* Nitrum apud Plinium Romanoſque ſcriptores duo diverſa ſignificat: nitrum, *le Nitre à baſe d'Alkali fixe*, *le Salpêtre*; & nitrum. *le Natron*, *le Nitre à baſe terreuſe.* Quæ diligenter ſunt diſtinguenda, & facilè poſſunt diſtingui, cùm hic Plinii locus legitur.

2. *Nec quemquam Theophraſto.* In libris ſanè Theophraſti deperditis.

3. *Caneſcentibus ſiccitate convallibus.* Nullæ ſunt terræ, quæ magis nitro, *le Salpêtre*, caneſcant, quàm Tartaria Sinensis & Boreales Sinarum imperii partes.

4. *Quercu crematâ.* Vulgò ex arboribus plantiſque ſal, non nitrum, *le Salpêtre*, conficitur; & quod hîc habet Plinius videtur eſſe *la Potaſſe.* Eſt tamen in Arabià arbor nomine *Garab*, quâ multùm nitri conficitur, teſte Avicen-

na, Libr. II. Tract. II. Cap. 326. Idem teſtatur Cl. Rauwolf. qui in urbe *Idi* ad Euphratem vidit in molendinis pulveris pyrii illud uſurpari. Vide & Cl. Schelhamer, de Nitro, Cap. 5.

5. *Aquæ verò nitroſæ.* Aquæ illæ infectæ ſunt natro, *le Natron.*

6. *In Litis Macedoniæ.* Eſt Lete, oppidum Macedoniæ, de quo dictum ſuprà Libr. IV, 17. Et fortè emendandum, *in Lete Macedoniæ.* Corruptè enim Mſſ. Reg. *inclitis Macedoniæ.*

7. *Chalaſtricum.* Ita dictum ab oppido Chalaſtrâ in orâ ſinûs Macedonici. Vide ſuprà Libr. IV, 10.

8. *In Ægypto autem.* Nitrum quoque illud, *le Natron.* Et ibi celeberrimæ nitrariæ.

9. *Si etiam imbres adfuerunt.* Mſſ. Reg. 1. & 5.

10. *In lacu Aſcanio.* In Bithyniâ.

11. *Circa Chalcida.* Chalcis, nunc *Négrepont.*

12. *Spuma melior.* Spuma illa nitri, dicta Græcis *ἀφρὸς νίτρυ*, *l'Ecume de nître*, differt ab aphronitro, *ἀφρόνιτρον*, *l'Aphronitre*, *le Nître écumeux.* Hoc utebantur balneatores, illo medicina. Ea quoque diſtinguunt Dioſcorides, Galenus, aliique.

13. *Ad inficiendas purpuras tincturaſque omnes.* Indi nitroſas puteorum aquas tingendis ſuis telis adhuc adhibent.

14. *Magnus & vitro uſus.* Vide infrà Libr. XXXVI. ſect. 65. & 66. Nos verò nunc kali, *la Soude*, utimur.

15. *Nitrariæ Ægypti.* Nunc adhuc viſuntur celeberrimæ nitrariæ inter lacus Mareotim & & Mœrim. Ibi nitrariæ, *le Lac de Natron.* Ibi quoque Nitria Setis, *le Déſert de Nitrie*, vel *de*

S. Macaire. Alium nitrarium lacum vidit P. Sicard prope *Damanehour*, quem nemo veterum & recentiorum memoravit. *Lettres Mſſ. du P. Sicard*.

16. *Quæ inveterari volunt*. Nitro, *le Natron*, ut ſale utebantur ad condienda quæ inveterata adſervataque volebant. Eo quoque condita defunctorum corpora, ut habet Herodotus, Libr. II. in Euterpe, pag. 121.

17. *Acervorum fermento gigni*. Ita Mſ. Reg. 2. & editio princeps. In Mſſ. Reg. 1. & 5. *operimentorum*. Sed idem eſt ſenſus *acervorum*, aut *operimentorum*. Iis adhuc paratur tum nitrum nativum, *le Salpêtre naturel*, tum factitium, *le Salpêtre artificiel*. De utroque vide Cl. Bowles, *Introduction à l'Hiſtoire naturelle d'Eſpagne*, pag. 67. & ſeqq.

18. *In ſpeluncis mollibus*. Ita Mſſ. Reg. 2. 3. & 5. Talis eſt ſpelunca in urbe *Weinſſenfelds* in Saxoniâ. Aphronitrum ibi deſtillat, & in tantam duritiem concreſcit, ut resiſtat malleo.

19. *Collicas vocant*. In Mſſ. Reg. 1. 2. 3. 5. & editione principe, *colligas*. Recentiores editiones, *colycas*. Meliùs, *collicas*. Sunt enim κόλλικες, panes rotundi.

20. *Igni non exsilit nitrum*. Ita libri omnes ſcripti & editi. At cùm nitrum, *le Salpêtre*, igni exsiliat, particulam negativam demptam vellet eruditus Michaelis, *Commentationes de nitro Plinii*, num. 21.

21. *Nihil gignit, aut alit*. Certè in deſerto Nitriæ, ubi natrum, *le Natron*, locus eſt ſterilissimus. Arbores nullæ ſunt, nulla arbuſta, nullæ præter kali, *la Soude*, herbæ, teſte Cl.

Huntingtono, Epiſt. pag. 69. Sterilis quoque eſt in imperio Mogolico provincia *Aſner*, ubi tanta eſt nitri, *le Salpêtre*, copia, ut proventus annuus ſit ſingulis annis librarum 32, aut 33,000,000. Vide Cl. Schelhamer, Cap. 7.

22. *Tantùm algæ.* Maria, quæ tot animalia gignunt, ex herbis verò tantùm algas.

23. *Majorem eſſe acrimoniam nitri.* Inſigne acrimoniæ nitri, *le Natron*, exemplum videre eſt in juvene filio S. Carionis, *qui in Setâ*, le Deſert de Nitrie, *nudus deſcendit in lacum nitroſum, corpuſque narium tenus merſit, tinxitque ad integram pæne horam, quoad omnem corporis florentis elegantiam corrumperet, formamque penitus deleret, atque in ſenilem ſpeciem degeneraret.* Patricius apud Raderum, *Viridarium ſanctorum*, Part. III, pag. 245.

24. *In nitrariis non lippiunt.* Certè & noſtri nitrarii, *les Salpêtriers*, non lippiunt, nec umquam oculorum morbis laborant. Vide Cl. Ramazzini, *Eſſai ſur les maladies des Artiſans*, Cap. I. pag. 24.

25. *Ad raphanos Ægyptio.* Immo, teſte Huntingtono, Epiſt. pag. 68. carnem inſulſam natro, *le Natron*, gratam reddunt Ægyptii. Et apud nos quidam nitro, *le Salpêtre*, carnes condiunt.

26. *Exulcerat.* Id videtur intelligendum de nitro, *la Potaſſe*, quod exulcerat. Contrà nitrum, *le Natron*, allata ſanat ulcera. Nec exulcerat nitrum, *le Salpêtre*.

27. *Pruritus ſuffuſorum felle.* Morbo regio laborantium. Pruritus ille, *le Prurit ictérique.*

28. *Cum aceto in uſu datum.* Ita Mſ. Reg. 3.

Sic & infra Plinius Libr. XXXII. ſect. 14. *excellens in uſu.* In Mſſ. Reg. 1. & 2. & editione principe, *cum aceto inſudatum.*

29. *Sanguinem tauri.* Priſcis venenum fuit ſanguis tauri. Recentem nempe & calidum bibebant; & inde ſuffocatio, cùm in intima corporis admiſſus concreſceret. Sale alkalino nitri diluitur ſanguis & fluidus manet.

30. *Renium dolori.* Mſſ. Reg. & ed. pr.

31. *Porriginem.* Eſt prurigo in capite, ut habet Plinius, Libr. XXV. ſect. 87.

32. *Sal nitrum ſulphuri concoctum.* Et ex eo facta vaſa, de quibus dictum ſuprà. Talia crediderim eſſe vaſa Sinenſia, quæ penes me ſunt.

Cap. XI. 1. *Spongiarum genera diximus.* Suprà Libr. IX. ſect. 69. Spongiæ quidem plantis accenſentur. Sunt tamen polyporum aliorumque animalculorum ſedes. Nec earum natura adhuc ſatis explorata.

2. *Alias ex his mares.* Nos, mutatis nominibus, ſpongias tenui fiſtulâ dicimus, *l'Eponge femelle:* ſpongias majoribus fiſtulis, *l'Eponge mâle.*

3. *Tenui fiſtulâ.* Eſt ſpongia ad uſum præſtantissima, foraminibus exiguis pervia. Tournefort.

4. *Perſorbentes.* Colorem, quo tinguntur, perſorbentes avidéque bibentes.

5. *Majoribus fiſtulis.* Hæc eſt ſpongia compreſſa, magna, C. B.

6. *Animal eſſe docuimus.* Suprà Libr. IX. ſect. 69.

7. *Molliſsimum genus eorum penicilli.* Penicilli illi, *l'Eponge fine.*

8. *Dum aliud imponatur.* Splenium, aliudve, *une Bande*, imponitur, ut ſidat ſpongia.

9. *Sanguis rapitur in ſecando.* Dum fit ſectio, ſanguis ſpongiâ abſorbetur.

10. *Fluctione occultâ.* Ita Mſ. Reg. 2. & editio princeps. Fluctio idem eſt ac fluxio. In Mſſ. Reg. 1. 3. 5. *fluctuatione.*

11. *Nunc ex eâdem* Ita quidem Mſſ. Reg. 3. 5. & editio princeps. Fortè tamen ſcripſerat Plinius, *ex aquâ.*

12. *Aliqui raras.* Species illa ſpongiarum rarum dicta eſt ſuprà Libr. IX. ſect. 69. *manon.* Græcis enim μάνον, Romanis rarum dicitur.

13. *Scabritias genarum.* Palpebrarum.

14. *Deſtringere, ſiccare.* Deſtringere, id eſt, detergere; ſiccare, ſpiſſare.

15. *Antiphelli urbis.* In Lyciâ. Vide ſuprà Libr. V. ſect. 28.

IN LIBRUM XXXII.

CAP. I. 1. *Echeneis.* Echeneis, *le Sucet, le Remore*; cujus quidem magna ſingulariſque vis eſt; ſed non ea quam priſci exaggeravere. De hoc piſciculo dictum ſuprà Libr. IX. ſect. 41.

2. *Auſpicalis piſciculus.* Quartum poſt menſem occiſus eſt Caius Caligula.

3. *Suis telis.* Suorum nempe libertorum, præfectorumque prætorii.

4. *Conchas quoque ejuſdem potentiæ.* Conchæ adhærent quoque navibus; &, cùm plurimæ adhæſerint, pondere ſuo curſum retardant.

5. *Odynolytem.* Ita dictum a doloribus ſolvendis, τὰς ὀδύνας λύειν.

6. *Torpedo.* Torpedo, *la Torpille*; de quâ dictum ſuprà Libr. IX. ſect. 67. Nobis nunc nota & anguilla tremens, *l'Anguille tremblante*, majore adhuc vi inſignis.

7. *Odore tantùm & quadam aurâ.* Non odor, non aura, ſed elaſtica ſimul & electrica corporis vis torpedini & anguillæ trementi vim illam indidere.

8. *De lepore marino.* De quo ſuprà Libr. IX. ſect. 72.

9. *In bracchialibus.* Bracchialia, *des Braſſelets.*

10. *Quibus impactus eſt.* Quibus in cibo datus, venenum id deprehenditur.

11. *Mitulos marinos.* In Mſſ. Reg. 1. 3. & editione principe tantùm, *vitulos.* In Mſ. Reg. 2. *vitulos marinos* De heminâ vide Libr. XXI. ſect. 109.

12. *In Flumen Arabiæ.* Flumen Salſum, de quo ſuprà Libr. VI. ſect. 32.

13. *Cetos.* Cetus, *la Baleine.* De cetis balænisve dictum ſuprà Libr. IX. ſect. 5.

14. *Aſilos.* De hoc inſecto vide ſuprà Libr. XI. ſect. 34.

CAP. II. 1. *Anthiam tradit.* De anthiâ vide Libr. IX. ſect. 85.

2. *E ſerpentibus, ut diximus.* Suprà Libr. IX. ſect. 39.

3. *Pingueſcere jactatu.* Pingueſcere aquæ agitatione.

4. *Ferulâ protinus.* Ut jam dictum Libr. XX. ſect. 98.

5. *Novacula piſce.* Novacula, *le Raſon.*

6. *Orbis vocetur.* A Venetis dicitur, *peſce Columbo.*

7. *Milvago.* Eſt milvus, de quo ſuprà Libr. IX. ſect. 43. Idem autem & de loligine tradit Plinius Libr. XVIII. ſect. 87.

8. *Xiphiam.* Xiphias, *l'Empereur, le Poiſſon-épée, l'Eſpadon.*

9. *Qui Cotta vocetur.* Suprà Libr. V. ſect. 1.

10. *Labrandei Jovis.* Ita dicti a Labrandâ, Cariæ vico, ubi Jovis templum, de quo plura habet Ælianus, Hiſt. Animal. XII, 30.

11. *Juxta Senum delubrum.* Hac de re Ælianus, loc. cit. In Chio inſulâ ad portum nuncupatum Senum eſt manſuetorum piſcium numerus, quos Chii ad ſolatium ſenectutis alunt.

12. *De quo diximus.* Libr. XXXI. ſect. 22.

13. *In Lyciâ Myris.* Ita editio princeps. Myra autem eſt urbs Lyciæ. Ælianus, Hiſt. Animal. VIII, 5. ait piſces illos fatidicos eſſe Syrrhæ, in vico Lyciæ, inter Myra & Phellum.

14. *Apollinis, quem Curium.* A cæſarie, κουρᾷ, Apollo Curius appellabatur.

15. *Melanuri.* Melanurus, *l'Oblade.*

16. *Eſſe porcum.* Porcus, ſeu orthragoriſcus, *la Lune de mer.* Diverſus eſt a porculo marino de quo ſuprà Libr. IX. ſect. 17. Piſcium autem maximus dicitur, quod balænas aliaque id genus Plinius non piſces, ſed beſtias appellet.

17. *Adpoſito occurrit exemplo.* Piſces alibi eſſe amaros, vel ſalſos, naturæ vi evenit. Nec mirum; cùm quibuſdam etiam in locis aliquid affine contingat, ut adpoſito probatur exemplo. Conſtat enim ſalſamenta omnium generum in Italiâ Beneventi eſſe reficienda, vel iterum ſale condienda.

18. *Ni pollucerent.* Antiquitus dictum, pro ne diis apponerent.

19. *Ni qui ad polluctum.* Ne qui ad polluctum, ſeu opipara deorum epula emerent. Pulvinaria autem, ſunt lecti qui diis in templis ſternebantur.

20. *De quibus ſuo loco.* Suprà Libr. IX. ſect. 54.

21. *In curalio.* Curalium, *le Corail;* cujus adhuc maximum pretium in Sinenſi imperio, maximè si sit carnei coloris, pallentiſque roſæ, non rubicundioris : tunc auro rependitur.

22. *Curalium vocitatum.* Curalium dicitur, quòd tondetur in mari, *κκρεῖται ἐν ἁλί.*

23. *Auctoritas baccarum ejus.* Sic adhuc a Sinenſibus viris geſtantur corollaria, *des Chappelets,* e curalio, collo appenſa, ita ut in pectus diffluant.

24. *Necari dixerimus.* Suprà Libr. IX. ſect. 72.

25. *Perſequitur galeos.* De galeo dictum Libr. IX. ſect. 70.

CAP. III. 1. *Fibris, quos caſtores.* De fibro, ſeu caſtore, *le Caſtor,* dictum ſuprà Libr. IX. ſect. 70.

2. *Caſtorea.* In medicinâ ſervatur nomen, & dicitur *le Caſtoreum.*

3. *Adversùs chalcidas.* Chalcis lacerta eſt, de quâ dictum Libr. XXIX. ſect. 32.

Cap. IV. 1. *Honore habendo.* Teſtudinibus honor habendus.

2. *Suffuſioneſque oculorum tollit.* In Mſ. Reg. 1. manu ipſius ſcriptoris margini additum : *cura vera, probata in meis oculis.*

3. *Siſtitur ab eo remedio.* Poſt illud remedium ſiſtitur alvus aquæ frigidæ potu.

4. *Perungi tradunt.* In Mſ. Reg. 3. & edi-

tione principe omiſſum, *tradunt*; & omitti poteſt.

5. *Inſtillatus cerebro.* Cerebro, id eſt sincipiti, ſeu anteriori parti capitis; ut habet Archigenus apud Galenum Libr. II. κατὰ τόπȣς, Cap. 2. ἐπί τὸ βρέγμα.

6. *Cujuſcumque generis.* Teſtudinum cujuſcumque generis.

7. *Contributa habere remedia.* In morborum ordinem digeſta habere remedia. Contributa nempe, quòd ſunt ejuſdem utilitatis.

Cap. V. 1. *Venenatum mel diximus.* Suprà Libr. XXI. ſect. 44.

2. *Quid eſſet ſcincus diximus.* Suprà Libr. VIII. ſect. 38.

3. *Ut diximus, mullus.* Suprà Libr. XXVIII. ſect. 23.

4. *In ſolium addi.* Oſſa ſingula addi in ſolium aquæ calidæ, experimenti causâ.

5. *Scytalen.* Scytale, eſt mus araneus, de quo dictum ſuprà Libr. XXIX. ſect. 27.

6. *Porci marini.* Eſt porculus marinus, qui dictus eſt ſuprà Libr. IX. ſect. 17.

7. *Succum carpati.* De eo jam dictum Libr. XXVIII. ſect. 45.

Cap. VI. 1. *Sideris quidem ratione.* Lunæ ratione, ut dictum eſt ſuprà Libr. IX. ſect. 60.

2. *Circa initia æſtatis.* Aliam quàm nos, oſtrea, *les Huitres*, edendi rationem ſequebantur priſci. Teſte enim Athenæo Libr. III. pag. 92. verno tempore, æſtateque ineunte, meliora ſunt oſtrea, plena maris aquâ, ſuavia, utiliaque ventriculo.

3. *Spondylo brevi.* Spondylus ille eſt pars media oſtreorum, ubi eorum ſtomachus aliæque vitales partes.

4. *Ambiente purpureo crine fibras.* Purpureus ille crinis, *la Frange noirâtre*, eſt quoque apud nos generoſitatis & ſaporis optimi indicium.

5. *Caliiblepharata.* Sic fuit emendandum ex Mſſ. Reg. & editione principe, in quibus *calliblepharata.* Id eſt, pulchris genis inſignia.

6. *Gaudent & peregrinatione.* Gaudent quoque hac peregrinatione oſtrea quæ nos dicimus, *les Huitres vertes de Marennes.*

7. *Suaviora Medulis.* Oſtrea Medula, *les Huitres de Médoc.* Lucrina autem ſunt e lacu Lucrino, prope Baias; Lucenſia, fortè a Lucento, Hiſpaniæ oppido; Leptica, a Lepti in Africâ; Coryphantena, a Coryphante oppido Æolidis; Iſtrica, ab Iſtriâ; Circeienſia, a Circeiis.

8. *Tridacna.* Qùod ter eſſent mordenda; τρὶς, ter, & δάκνω, mordeo.

9. *Mammarumque duritias.* Mſſ. Reg. & ed. pr.

10. *Theriacen eſſe.* Contra ſerpentes pródeſſe.

11. *Genera, uti diximus.* Suprà Libr. XXVI. ſect. 56.

12. *Quæ in Cretâ... naſcïtur.* Fucus ille, *le Varec*, eſt fucus Creticus lactucæ folio ſeſquipedali & bipedali. Tournefort.

CAP. VII. 1. *Diebus XL.* Ita Mſſ. Reg. 2. 3. & editio princeps.

2. *Callionymi.* Callionymus, ſive uranoſcopus, *le Tapeçon.*

3. *Diopetas & calamitas.* Mſſ. Reg. & editio princeps. Ranæ Diopetæ, a διοπετὴς, quòd per imbres de cælo dilapſæ dicerentur: calamitæ verò, quòd in arundinetis viverent, omnium viridiſſimæ; ut dicetur infrà ſect. 42.

4. *Invertunt itaque genas.* Genas, id eſt, palpebras.

5. *Ichthyocolla.* Videtur eſſe piſcis eſox, de quo dictum ſuprà Libr. IX. ſect. 15.

6. *Et tetanothris.* Τετάνωθρα ſunt pharmaca lævigandis vultûs rugis apta.

7. *Batiæ piſcis.* Batia, *la Raie.*

8. *Cybia vetera uſta in novo vaſe.* Malè Mſſ. Reg. *eluta*, vel *luta.* Emendandum fuit *uſta*, vel *exuſta*; ut patet ex Marcello Empirico, Cap. 13. *Cybium optimum ac vetuſtiſſimum ollæ inditur atque argillâ circumlinitur, & furno ardenti objicitur, ut ad cinerem cybium excoquatur: tunc adjecto Pario lapide contuſo, ſalſamenti ſuprà dicti favilla conteritur: hoc dentifricium ita bonum eſt.*

9. *Enhydris vocatur.* De hac colubrâ dictum ſuprà Libr. XXX. ſect. 8.

10. *Mænarum cinis.* Bene Mſ. Reg. 3.

Cap. VIII. 1. *Lentitudo mellis.* Bene Mſſ. Reg. 3. Chiffl. & editio princeps.

2. *Halcyoneum.* Halcyoneum neque eſt ex nidis halcyonum, ceycumve, qui ſunt mares halcyonum, neque ex ſordibus & lanugine maris; ſed eſt, ut nos docuit Cl. Peyſſonel, polyporum quorumdam cavernulæ, *un Polypier.*

3. *Cum lupino.* Ita quidem libri ſcripti & editi. Meritò tamen viſum eſt erudito Harduino emendandum, *cum glutino.* Glutinum enim laudavit ſuprà Plinius Libr. XXVIII. ſect. 50.

4. *Rana in mari.* Cùm rana aculeo careat, mallet eruditus Harduinus, *raia.* At paulo ſuprà raia dicta eſt batia.

5. *Oſſiculo de caudâ.* Mſſ. Reg. & ed. pr.

6. *Sauri piſcis.* Saurus, eſt lacerta maris Rubri aureis argenteiſque lineis viridibuſque ocu-

lis inſignis; de quâ vide Ælianum, Libr. XII, 25.

7. *Cancri fluviatiles.* Hi ſunt, *les Cancres de riviere.*

Cap. IX. 1. *Conchæ longæ.* Concha longa, *le Buccin.*

2. *Hippocampi.* Hippocampus, *l'Hippocampe*, *le Cheval marin.*

3. *Tetheaque.* Tethea, *la Tethie.*

4. *Olus marinum.* Braſſica eſt marina, de quâ Plinius Libr. XX. pag. 38.

5. *Iulide.* Iulis, *la Girelle.*

6. *Purgant & myaces.* Myax, mitulusve, *la Moule.*

7. *Interanea deſtringere.* Deſtringere, id eſt detergere.

8. *Item prodeſſe.* Verbum, *prodeſſe*, non habet editio princeps, & omitti poteſt.

9. *Opocarpatum.* Eſt ſuccus carpati, de quo ſuprà ſect. 20.

10. *Qui ſalem viruſque.* Ita quidem libri ſcripti & editi. At certè pro *ſalem* emendandum *ſcillam*, ut patet ex Athenæo Libr. III. pag. 87. εἰσὶ δ' αὐτῶν ἔνιοι καί σκιλλώδεις. Quod jam monuere Cll. Geſnerus & Harduinus.

11. *Taposirin maximè Ægypti.* Taposiris, *Abousir*, prope lacum Mareotin, haud procul finibus Ægypti, occidentem versùs.

12. *Blendiorum cinis.* Ita Mſſ. Reg. editio princeps, & recentiores. In mediis editionibus, *blenniorum.* Inde Cl. Linnæo aliiſque piſciculus ille pelagius dicitur blennius.

13. *Urticam marinam.* Zoophytum eſt urtica marina, *l'Ortie de mer.*

14. *Pulmonem marinum.* Zoophytum quoque pulmo marinus, *le Poumon de mer.*

15. *Pectinum.* Pecten, *le Peigne*, *le Pétoncle.*

16. *Lepus illinitur.* Eſt lepus marinus, *le Lievre marin.*

17. *Aquaticæ colubræ.* Eſt enhydris, de quâ dictum ſuprà ſect. 19. & 26. De hydro autem vide Libr. XXIX. ſect. 22.

18. *Procidentis interanei.* Procidentis ſedis.

19. *Sciænæ.* Sciæna, *l'Ombre*, *le Maigre.*

20. *Hæc eſt, de quâ diximus.* Suprà Libr. IX. ſect. 14.

21. *Quia & e mari.* Quia & mare ſuppeditat quæ fabrilibus usibus inſerviunt.

22. *Ophidion.* Ophidion, *la Donzelle.*

23. *Fibrinis quoque pellibus.* Calcei illi, *des Souliers de Caſtor.*

24. *Bryon, de quo diximus.* Suprà Libr. XXVII. ſect. 33.

25. *Alga, de quâ ipſa dictum eſt.* Suprà Libr. XXVI. ſect. 66. & XXXII. ſect. 22.

26. *Comitiales, ut diximus.* Suprà Libr. VIII. ſect. 49.

CAP. X. 1. *Adalligantur ægris.* Mſ. Reg. 3. & editio princeps.

2. *Pagri fluviatilis.* Pagrus, *le Pagre.*

3. *Spondylus percæ.* Spondylus eſt vertebra ſpinæ dorſi.

4. *Tethea utilia ſunt.* Ita Mſ. Reg. 3. & editiones recentiores. In Mſ. Reg. 2. & editione principe, *& ea utilia ſunt.* Quòd forrè meliùs. Tethea enim, de quâ dictum eſt ſuprà ſect. 30. eſt feminini generis.

5. *Gravitati ſaporis.* Ita adhuc, cùm pungit ſinapi, gravitati ſaporis odore panis occurrimus.

6. *Et quæ ferventi aquâ.* Mſ. Reg. 3.

7. *Mullos in cibo inutiles.* Hebetant enim aciem oculorum, teſte Plinio, ſect. 24. Nervis quoque noxii, ex Dioſcoride, II, 21.

8. *Naturâ desinente.* Tunc natura bonitaſque ſucci desinit.

9. *Sanguinem areſactum.* Bene Mſſ. Reg. Malè editio princeps, *ſanguine inareſactum* : unde in recentioribus emendatum, *ſanguinem inareſactum.*

10. *Decidunt ſatiatæ.* Bene Mſſ. Reg. editio princeps & Cl. Rezzonicus.

11. *Ad genu admisiſſet* Mſ. Reg. 3. & ed. pr.

12. *Remedio verſo.* Remedium, quod afferebant, vertitur in venenum.

13. *Sugentium ora.* In Mſ. Dalecamp. *Sugentium inferiora.* Sine auctoritate recentiores editiones, *ſugentia ora.*

14. *Natura earum.* Vide ſuprà Libr. XXIX. ſect. 17.

15. *Cunilâ capitatâ.* Satureia eſt, *la Sarriete.*

16. *Lineâque lanugine.* Hæc lanugo, *le Duvet de linge.*

17. *Alex purgat.* De alece dictùm ſuprà Libr. XXXI. ſect. 44.

18. *In linteolis concerptis.* Linteoli concerpti, *la Charpie.*

19. *Glani jecur.* Idem glanis appellatur ſuprà Libr. IX. ſect. 67.

20. *Ad thymia.* Thymia, verrucæ ſunt fabæ magnitudine, quæ a thymi colore nomen habent.

21. *Crudis utuntur.* Crudis mænis.

22. *Glauciſcus.* Idem eſt qui dictus eſt glaucus, ſuprà Libr. IX, 16.

23. *Mammas ipſas.* Mammarum inflammationes.

24. *Pueros mangonizavit.* Ornavit & compoſuit pueros, ad alliciendos emptores. *Mangones* enim ſunt, teſte Quintiliano, II, 15. *qui colorem fuco, & verum robur inani ſaginâ mentiantur.*

25. *Eadem vis eſt.* Mſ. Reg. 3. & ed. pr.

26. *Ranæ parvæ.* De quâ ſuprà ſect. 24.

27. *Vaſis eâdem menſurâ. Alii.* Ita Mſ. Reg. 2. & editio princeps. In Mſ. Reg. 3. & recentioribus editionibus, *vaſis. Eâdem menſurâ alii.*

28. *In oculis diximus.* Suprà ſect. 24.

29. *Hic ſuffitus.* Mſſ. Reg. Chiffl. & ed. pr.

30. *Cimices invectos.* Malè Mſ. Reg. 2. *invecta.* Mſ. Reg. 3. *invectas.* Emendandum fuit, *invectos.*

31. *Siriaſim infantium.* Ita Mſſ. Reg. & ed. pr. Siriaſis eſt in infantibus aduſtio membranarum cerebri, quæ accidit vulgò ardente Sirio.

32. *Spongiâ frigidâ crebrò humefacta.* In Mſſ. Reg. 2. 3. & editione principe, *ſpongiâ frigidâ cerebro humefacto.*

33. *Piſcis rubellio.* Rubellio, *le Pagel*, Græcis dictus erythinus, de quo dictum Libr. IX. ſect. 23.

34. *Uva marina.* De quâ vide Libr. IX. ſect. 1.

35. *Calamochnus, Latinè adarca* Vide Libr. XVI. ſect. 66.

36. *Phragmitis radix.* De phragmite aliiſque calamorum generibus vide ſuprà Libr. XVI. ſect. 66. & XXIV. ſect. 50.

37. *Ita præluceat.* Et pro faculâ habeatur.

Cap. XI. 1. *Centum ſeptuaginta quatuor.* Mſſ. Reg. alii habent, *CLXIV.* alii CXLIV. Plura nunc novimus piſcium genera. Trecenta numerat Cl. Linnæus.

2. *Homines qui marini vocantur.* Anno 1560. prope inſulam Manariam, ducentis ferme leucis ab urbe Goâ, capti marini homines ſeptem & feminæ novem, quos Cl. Boſquès, medicus, anatomicè ſecuit.

3. *Box.* Box, *le Bogue.*

4. *Cybium ita vocatur.* Pelamis cum ætate mutat nomina: cùm puſilla eſt, appellatur cordyla; cùm major eſt, nominatur Cybium. Dicitur quoque pelamis, *le jeune Thon;* & thynnus, cùm maximus eſt, *le Thon.*

5. *Chamæ.* Nomen retinent, *les Cames;* ut & pelorides, *les Pelourdes.*

6. *Et margaritiferæ.* Concha Margaritifera, *la Nacre de Perles, la Mere de perles.*

7. *Actinophoræ.* Mſ. Reg. 2. & Chiffl. Cochleæ actinophoræ ſunt buccinum, *le Buccin.*

8. *Cynopus, caminarus.* Mſ. Reg. 3. & editio princeps. Cynopus, aut ut habet editio princeps, *cynops*, non notus piſcis, ni ſit, *le Crabe.* Caminarus idem videtur ac cammarus, vel gammarus, *le Homar.*

9. *Draco.* Draco, *le Dragon de mer, la Vive.*

10. *Dracunculus.* Monſpelienſibus dicitur, *le Lacert.*

11. *Echinus.* Echinus, *l'Ourſin.*

12. *Elephanti.* Elephanti e genere ſunt locuſtarum, *les Langouſtes.* Differunt colore nigro. Alii ſunt elephanti, ſuprà inter majores piſces annumerati.

13. *Faber ſive zeus.* Faber, *la Dorée.*

14. *Gonger.* Gonger, ſeu conger, *le Congre.*

15. *Hippuros.* Hippurus, *le Lampuge.*

16. *Hepar.* Hepar, *le Foie marin.*

17. *Loligo volitans.* Loligo, *le Calmar.*

18. *Lucernæ.* Lucerna, *la Galline.*

19. *Lepris.* Ita Mſſ. Reg. & editio princeps.

20. *Lepus.* Lepus, *le Lievre de mer.*

21. *Leones.* Leo, *le Lion de mer.*

22. *Mullus.* Mullus, *le Barbarin.*

23. *Merula.* Merula, *le Merle.*

24. *Mugil.* Mugil, *le Mulet, le Cabot.*

25. *Melanurus.* Nobis Melanurus & oculata; *l'Oblade.* Hos piſces diſtinxit Plinius. Sic infra diſtinxit porcum & orthragoriſcum, licet unus & idem ſit piſcis.

26. *Mæna.* Mæna, *la Mendole.*

27. *Meryx.* Videtur eſſe piſcis, qui ab Hiſpanis dicitur *Meros*, e mugilum genere, ſed majore, præſtantiore, & pelagio.

28. *Muræna.* Muræna, *la Murene.* Vide ſuprà Libr. IX. ſect. 23.

29. *Mys.* E concharum genere, quæ rufas margaritas ferunt; ut dictum ſuprà Libr. IX. ſect. 56.

30. *Mitulus.* Mitulus, *la Moule.*

31. *Myiſcus.* Videtur eſſe minor mys.

32. *Murex.* Ad cochleas pertinet, quas inter eminet purpura, *la Pourpre.*

33. *Ophidion.* Ophidion, *la Donzelle.*

34. *Oſtrea.* Oſtreum, *l'Huitre.*

35. *Otia.* Eſt auris marina, *l'Ormier, l'Oreille de mer.*

36. *Orcynus.* Orcynus, *le Thon;* qui pro variâ ſuâ ætate varia habet nomina.

37. *Orbis.* A figurâ ſuâ rotundâ nomen ducit. A Venetis appellatur *Peſce Columbo.*

38. *Orthragoriſcus.* Jam dictus ſuprà ſect. 9. *la Lune de mer.*

39. *Phager.* Phager, *le Pagre.*

40. *Phycis.* Phycis, *la Tanche de mer.*

41. *Porcus.* Ita Mſſ. Reg. & ed. pr. Idem eſt qui jam dictus eſt orthragoriſcus, *la Lune de mer.*

42. *Pitiarus.* Ita Mſ. Reg. 3. Nec aliter editio princeps. Non notus piſcis.

43. *Paſtinaca.* Paſtinaca, *la Paſtenaque.* Pungit & veneno inficit. Vide ſuprà Libr. IX. ſect. 48.

44. *Pectines.* Pecten, *le Peigne.*

45. *Pectunculi.* Pectunculus, *le Pétoncle.*

46. *Purpuræ.* Purpura, *la Pourpre.*

47. *Pegrides.* Ita Mſ. Reg. 2. & ed. pr. In Mſ. Reg. 3. *pigrides.* Quæ ſit illa concha ignotum. Sine auctoritate in recentioribus editionibus, *percides.*

48. *Pinna.* Pinna, *la Pinne marine.* De eâ dictum ſuprà Libr. IX. ſect. 66. Pinnæ hærent tenuiſſimis filis, quæ texuntur. Et videtur hic byſſus memorari in Sacrâ Scripturâ, Exod. XXVI, 1. Terreſtrem quoque byſſum memorat Plinius XIX, 1.

49. *Pinnoteræ.* Pinnotera, *le Pinnotere*, e cancrorum genere eſt; & quaſi pinnæ ſatelles, eam periculorum, quæ a polypis imminent, admonet. Vide ſuprà Libr. IX. ſect. 66.

50. *Rhina, quem ſquatum.* Piſcis ille dictus eſt ſuprà Libr. IX. ſect. 40. ſquatina, *l'Ange, le Moine.*

51. *Rhombus.* Rhombus, *le Turbot.* Vide ſuprà Libr. IX. ſect. 36.

52. *Scarus.* Scarus, *le Scare;* de quo jam ſuprà Libr. IX. ſect. 29.

53. *Solea.* Solea, *la Sole.* De eâ jam dictum Libr. IX. ſect. 36.

54. *Sargus.* Sargus, *le Sargo.* Vide Libr. IX. ſect. 30.

55. *Sarda.* Unum eſt e multis nominibus thynni, *le Thon.* Sarda dicitur, cùm ſardiniam præternatat.

56. *Scomber.* Scomber, *le Maquereau*, de quo jam dictum Libr. IX. ſect. 19. & XXXI. ſect. 43.

57. *Salpa.* Salpa, *la Saupe.* Vide adhuc Libr. IX. ſect. 32.

58. *Sparus.* Sparus, *le Sparallon.*

59. *Scorpæna.* Scorpæna, *la Raſcaſſe.*

60. *Scorpio.* Scorpio, *la Scorpene.*

61. *Sciadeus*, *Sciæna.* Sciadeus, mas videtur. Sciæna femina. Sciæna autem, *le Maigre.* Romæ dicitur *Umbrina.*

62. *Scolopendra.* Scolopendra, *la Scolopendre.* Vide Libr. IX. ſect. 67.

63. *Smyrus.* Smyrus eſt muræna mas, ut dictum ſuprà Libr. IX. ſect. 39.

64. *Sepia.* Sepia, *la Seche.* Vide Libr. IX. ſect. 45.

65. *Strombus.* Strombus eſt concha longa, quâ utebantur vice tubæ, ut habet Nicandri Scholiaſtes. De eâ jam dictum ſuprà ſect. 30. Quare ad buccinum, *le Buccin*, pertinet.

66. *Solen.* Solen, ſive aulos, ſive donax, ſive onyx, *le Coutelier.* Pertinet ad conchas. De ſolene jam dictum ſuprà ſect. 32.

67. *Dactylus.* Dactylus, *le Dail*, *la Pholade.* Ad conchas quoque pertinet.

68. *Spondylus.* Spondylus pertinet ad oſtrea; ut videre eſt apud Athenæum, Libr. III. pag. 87.

69. *Smarides.* Smaris, *le Gerres.* Smarides ferme ſimiles ſunt mænis, *les Mendoles.*

70. *Stella.* Stella, *l'Etoile de mer.* Vide ſuprà Libr. IX. ſect. 86.

Spongia. Spongia, *l'Eponge.* Vide ſuprà Libr. IX. ſect. 69.

72. *Turdus.* Turdus, *le Tordo*, Romæ frequens. Vide ſuprà Libr. IX. ſect. 20.

73. *Thynnus.* Thynnus, *le Thon.*

74. *Thranis, quem alii xiphian.* Thranis, xiphias, gladiuſve, *l'Eſpadon.* Vide ſuprà ſect. 6.

75. *Thaſſa.* Thaſſa, *l'Aloſe.*

76. *Torpedo.* Torpedo, *la Torpille.* Vide Libr. IX. ſect. 67.

77. *Tethea.* Tethea, *la Tethie*; de quâ jam ſuprà ſect. 30.

78. *Triton.* Unum e nominibus thynni, *le Thon.*

79. *Uraa cybia.* E parte tritonis caudæ proximâ, in quadrata fruſta cuboſve ſectâ, fiebant pulpamenta ſalſamentaque, quæ ὀραῖα κύβια dicebantur.

80. *Veneria.* Eſt concha Venerea, *le Pucelage.* De conchis illis Veneriis, quæ navigant, jam dictum Libr. IX. ſect. 52.

81. *Uvâ.* Uva, *la Grappe marine.* Ad polypos pertinet. Vide ſuprà Libr. IX. ſect. 1.

82. *Xiphias.* Mſ. Reg. 2. Xiphias, *l'Eſpadon.* Vide ſuprà ſect. 6.

83. *Bos.* Bos ad raias, *les Raies*, pertinet; tantæ autem magnitudinis, ut aliquando duodecim cubitos impleat.

84. *Cercyrum.* Videtur eſſe e genere canum marinorum, & fortè carcharias, *le Requin.*

85. *Orphus.* Orphus, *l'Orphe*; de quo Ovidius, Halieutic. vers. 103:

Cantharus ingratus ſucco, tum concolor illi

Orphus, cæruleâque rubens erythinus in undâ.

Cantharus, *le Canthene.*

86. *Rubentemque erythinum.* Corruptè quidem Mſſ. Reg. *rubentemque acynum.* Peſſimè recentiores editiones, *orphum rubentem*, *rhacinumque pullum.* Emendandum fuit, ut patet ex verſibus Ovidii, *orphum*, *rubentemque erythinum.* Erythinus, *le Pagel.*

87. *Sparulum.* Corruptè adhuc libri ſcripti & editi, *pulum*, vel *pullum.* Emendandum fuit, *ſparulum*, ut conſtat ex Ovidio, Halieutic. vers. 106.

Et ſuperauratâ ſparulus cervice refulgens.

ſparulus ad ſparos pertinet.

88. *Pictas mormyras.* Mormyres, vel mormyrus, *le Morme.*

89. *Chryſophryn.* Chryſophrys, ſeu aurata, *la Dorade.* Malè Mſſ. Reg. *criſo*, vel *criſopretem.* Emendandum, *chryſophryn*, docuit Ovidius. Halieutic. vers. 110:

Et pictæ mormyres, & auri

Chryſophrys imitata decus.

90. *Percam, tragum.* Sic quoque Ovid. Halieutic. vers. 112. Peſſimè Mſſ. Reg. & editio princeps, *parum tergum.* Nec meliùs recentiores, *præterea parvum tragum.* Perca, *la Perche de mer.* Tragus, *la Mendole mâle.* Mæna mas dicitur tragus, cùm ejus color obſcuratur, & tunc mænarum caro peſſimus eſt cibus. Id contingit hieme.

91. *Placentem caudâ labrum.* Labrus, *le Paon de mer.* Ab Ovidio, Halieut. vers 113. appellatur melanurus:

Quin laude inſignis caudæ melanurus.

92. *Epodas lati generis.* Ovid. ibid. vers. 126.

Tunc epodes lati.

Epodes ad planos piſces pertinent, ut ſolea.

93. *Channen.* Sic & Ovid. vers. 108.

Et ex ſe

Concipiens channe gemino fraudata parente.

Channe valde ſimilis eſt percæ. Vide Libr. IX. ſect. 23.

94. *Glaucus.* Ovidius quoque vers. 117.

Ac numquam æſtivo conſpectus ſidere glaucus.

Glaucus æſtate latet per ſexaginta dies. Valde ſimilis eſt ſciænæ, umbræve, *l'Umbrina.* Cùm timet glaucus, parvulos in ore accipit, & aufugit. Inde apud Oppianum patris amantis ſymbolum eſt. Vide Libr. IX. ſect. 25.

95. *Pompilum.* Pompilus, *le Pompile*; de quo quoque Ovidius, vers. 100.

Terque comes ratium, tractique per æquora ſulci,

Qui ſemper ſpumas ſequeris, pompile, nitentes.

96. *Chromin, qui nidificet in undis.* Apud Ovidium, ibid. vers. 121.

Atque immunda chromis, meritò viliſſima ſalpa,

Atque avium dulces nidos imitata ſub undis.

Certè nunc corruptus hic Ovidii locus. In exemplaribus, quibus uſus eſt Plinius, vel fuit ſcriptum:

Atque immunda chromis nidos imitata ſub undis.

vel quod potiùs crediderim, memoriâ lapſus

eſt Plinius, & chromi tribuit, quæ ipſe phyci attribuit ſuprà Libr. IX. ſect. 42. Unde fortè ſcripſerat Ovidius, ut conjicit eruditus Harduinus:

Atque avium phycis nidos imitata ſub undis.

Chromis ad ſparos pertinet, & ſimilis eſt glauco parvo. Verno tempore piſcium optimus habetur.

97. *Elopem quoque.* Ovid. ibid. vers. 96.

Et pretioſus helops noſtris incognitus undis.

De elope vide ſuprà Libr. IX. ſect. 79. Multis creditur eſſe anthias. In mari Pamphylio ſacer habetur, & cum magnâ piſcatorum lætitiâ capitur, teſte Æliano, Hiſt. Animal. VIII, 18.

98. *Sphyræna.* Sudis, ſeu ſphyræna, ab Italis adhuc dicitur, *ſpirena*; & ab Etruſcis, *Sſirena.*

99. *Et pernæ.* Perna, *le Jamboneau.*

100. *Circa Pontias inſulas.* Pontiæ inſulæ, nunc *l'île Ponza*, aliæque ei vicinæ.

101. *Hyænam piſcis.* Hyæna videtur eſſe *le Marſouin.*

102. *Ænaria inſula.* Nunc *l'île d'Iſchia.*

FINIS.

FIRENZE
38 55123

Digitized by Google

Googl